VICTOR ION POPA

MAISTORAŞUL AUREL, UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

S-AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE VIDALON, DOUĂZECI ŞI ŞASE DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN COMERŢ, NUMEROTATE DE LA 1 LA 26

VICTOR ION POPA

MAISTORAŞUL AUREL, UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

CARTEA ÎNTÂI

Cu un cuvânt înainte de M.S. REGELE CAROL II

BUCUREŞTI

[FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL ÎI” 39, Bulevardul Lascăr Catargi, 39 L 19 3 9

Ce înseamnă Vlaicu pentru aviaţia noastră

În vremurile acelea eroice ale cuceririi aerului, când orişice d*ecolare putea să însemneze sfârşitul îndrăzneţului cercetător, Vlaicu, mânat de o credinţă nestrămutată, a dat şi el contribuţia sa la dezlegarea problemei care pasiona omenirea, de la Icar şi meşterul Manole încoace.*

Dar astăzi când aripile şi-au luat definitiv zborul, când progresele tehnice au făcut paşi uriaşi, noi să privim pe Aurel Vlaicu prin ceaţa depărtării, să-l privim ca pe un străbun şi figura lui ne va apărea mărită.

Astăzi când abia mai e cineva care să tăgăduiască victoria desăvârşită a avionului, ce straniu trebuie să pară celor noi veniţi, când li se povesteşte că pe vremurile de atunci trebuiai să lupţi pentru a nu fi considerat nebun.

Vlaicu a fost şi el unul dintre acei nebuni, defăimat de cei mai mulţi, susţinut de un prea mic grup de prieteni, dar susţinut mai ales de credinţa lui neşovăitoare.

Dar când veni meetingul de la Aspern, şi acela supranumit la mouche folle luă unul dintre premii, mulţi dintre sceptici s-au răzgândit şi când, întors în ţară, îşi făcea în fiecare seară virajurile lui nebune, cu aripele-i înroşite de asfinţitul soarelui, atunci marea mulţime a început să priceapă ce vrea să zică cucerirea aerului.

Venit din părţile patriei încă nedesrobite, el întrupa într-adevăr viitorul: unirea neamului şi cucerirea văzduhului.

Nicio decepţie, niciun sarcasm – şi a avut de îndurat, multe – nu l-au putut opri în calea spre ideal.

Credinţa nestrămutată, stăruinţa fără şovăială, iată calităţile lui sufleteşti, cari azi, după mai bine de un deceniu, formează un nimb strălucitor împrejurul amintirii lui.

Acum, noi acei cari suntem chemaţi spre a-i îndeplini visul, să păstrăm şi să dezvoltăm în sufletele noastre aceste virtuţi ale lui Vlaicu: credinţă şi străduinţă.

CA ROL, Principe al României

(Din *Revista Aeronautică Română*, Anul II, Nr. 7 – 9)

POLA: VALURILE MĂRII

În umbra turelei, unde-şi pitise leagănul uşor, de pânză, ofiţeraşul dolofan a căscat prelung şi s-a întins; moleşealaâi amorţise încheieturile iar pieptul cu greu se

învrednicea la răsuflare. Sforţarea căscatului, plăcuta dezbârnare a fălcilor, i-au podidit vuiet lung în urechi şi lacrimi în ochii albaştri. Apoi, braţele arse de soare s-au petrecut sub cap, iar locotenentul şi-a copcit în ele loc mai răcoros pentru obrazul încălzit.

Obosise.

A rămas multă vreme aşa, căutând leneş printre zăbrelele fumurii ale genelor lăsate încenuşarea albăstrie a mării. Torpilorul şedea neclătinat, de parcă fusese priponit într-o cală nevăzută. Iar pentru un ofiţer de rezervă, prea mult deprins cu pământ zdravăn sub tălpi, nemişcarea asta era ca o solie a vieţii ce va începe mâine, poimâine, ori peste două săptămâni, când îndurarea Marelui Stat Major al flotilei va socoti venită vremea să încheie manevrele şi să trimită oamenii la urma lor.

Bună simţire şi odihnitoare. Îngăduie vis. Iar Oskar se visează luând cel dintâi tren şi pornind-o praştie la Frankfurt să dea busna neaşteptat peste Friduş, în odăiţa ei albă din Gutleutstrasse… Şi cum aude limpede, în fundul prigorelii, micul ţipăt de spaimă dulce al fetiţei, zâmbeşte în caldă unduire a inimii şi vrea să-şi închipuie că vede gura palidă întredeschisă de-o răsuflare ţinută în loc.

Dar în ochi i se iveşte altă gură… O gură mare cu dinţi galbeni şi rânjet hâd. Înciudat, se scutură s-o spele din văz şi-şi aduce în faţă ca o pâclă cenuşie, din care nu se mai desprinde nimic. Nici asta nu-i plăcut. Strânge tare pleoapele, apoi ia de la capăt leneşa-i strădanie…

Numai că Friduş e departe… Departe, la o mie de kilometri şi două luni… Iar atâta depărtare poate că e prea mult pentru o gură palidă de fetiţă cuminte, care a învăţat doar sărutul frăţesc şi dacă totuşi n-a cetit numai pe Paul Heyse, nu înseamnă că era crescută până la amara întrebare a Margaretei:

Wie? *Du kannst nicht mehr küssen*? *Mein Freund, şo*

kurz von mir entfemt, Und hasvs Küssen verlemt?

…Amintindu-şi stihurile din Faust, surâde şters şi le îngână şcolăreşte urmarea:

Küsse mich…

Sonst küss-ich dich…

Acum însă, deodată, i se limpezeşte din nou în ochi gura cea de vis rău. Tresare dezgustat. Apoi, sfredelit de-o fulgerare silnică pe şira spinării, îşi mută scurt faţa în partea cealaltă.

S-a liniştit deodată. A uitat şi pe Goethe şi pe Margareta. A uitat-o chiar şi pe Friduş.

Mişcarea învrăjbită, neînţeles de bărbătoasă pentru vipia vremii, a cernut întreagă sita închipuirii.

E prea cald…

Toropit peste măsură, nu mai are nici puterea să caşte, nici să închidă ochii de tot… Întrevede printre gene oglinda cerulie a mării şi ici colo, rar şi departe, câte un solz de argint. Adriatica aromeşte, asemeni omului, în dogoarea după amiezii de Septembrie. Iar în zarişti, aurie şi imaterială, coasta Dalmată lipeşte cerul curat şi profund, de sticla asta aşa de nemişcată, de parcă n-ar fi apă, ci un văzduh sleit…

…O fâşâială scurtă de hârtie, taie uscată prin aer. Vânt? Ochii albaştri se deschid brusc şi cată spre bastonul pavilionului de la pupă. Pânza stă moartă… În acelaşi timp însă, privirea ofiţerului e momită jos, pe punte, de o pată albă care se leagănă încet. Nu înţelege dintru început. Dar îndată se încruntă şi, scârbit, se lasă mai adânc în burduful de dril al scaunului său… Întins la umbra îngustă a unui spirai, careva matelot desculţ şi pe jumătate despuiat, rupsese cu muchia mâinii foile unei cărţi. O ţinea cu amândouă mâinile – nişte palme mari, ciolănoase şi negre.

— Îşi legăna încet laba grosolană a unui picior pus peste genunchiul celuilalt şi citea. Faţa îi era ascunsă în

dosul foilor. Dar mâinile noduroase şi tălpile cu oase scofâlcite erau o jignitoare carte de vizită înfăţişată ofiţerului, în ochii căruia plutea subţirimea palidă şi neprihănită a unei guri de copilă dragă.

Apropierea aducea a nelegiuire. Inima nevolnică a lui Oskar s-a simţit pălmuită pe nedrept în suprapunerea aceasta, unde atâta frumuseţe de vis trebuia să fie terfelită sub o arătare aşa de cumplit pământească.

Un zvâcnet de sânge l-a cutremurat şi l-a răzvrătit.

Mânios, răsuceşte capul mai în lături şi mai în sus, să nu mai vadă şi să uite, ca şi când cele neplăcute s-ar da bătute la fel de uşor cu cele frumoase… Vezi bine, era prea tânăr să ştie descurca mersul lucrurilor din lume şi, mai ales, îi era prea cald să îngăduie minţii hărţuiala de îndoieli. Decât, îndoiala tot a venit şi încă repede. A fluturat mai întâi ca o pâlpâire albă şi nelămurită în coada ochiului, aducându-i aminte iarăşi de cartea matelotului. Apoi, s-a limpezit cu neîndurată ascuţime când mâinile cele mari şi grosolane, nemulţumite, pesemne, de felul cum s-a deschis cartea, au scuturat-o hăţuit şi aspru să-i desdoaie strânsura din cotor.

Zgomotul acela a sunat în liniştea de atunci a Adriaticii ca o batjocoră.

Ofiţerul s-a uitat ponciş. De nu-i era peste poate, ar fi strigat un cuvânt de ocară şi de pedeapsă. Dar în aceeaşi clipă, lângă neplăcerea lui, a venit să o râdă, curiozitatea bolnăvicioasă, care te împinge să smulgi din mâna vecinului jurnalul său cartea pe care se uită, măcar că ai şi tu între degete, ori lângă tine, destule pentru citit. Cum; şi era de altfel, fiindcă, alături de ofiţer, şedea deschis Soll und Haben vestitul roman al lui Freytag, silezianul din Kreuzburg, volum îndulcit încă prin savuroasele adnotaţii făcute de Friduş înadins pentru omul căruia îl dăruise…

Dar ce însemna Soll und Haben în minutul acesta,

făr’ de ispită crâncenă a cărţii strânse în două mâini sâcâitor d urâte? Şi totuşi ce soiu de tipăritură puteau să ascundă filei acelea, citite de un matelot, pe o punte de vapor? Cel mult vreun roman ieftin, cu detectivi şi poliţişti, sau contese îndrăgostite de studenţi săraci… Numai că ofiţerul n-a avut vreme să gândească la nimic din toate astea. Ghesul lui e neînfrânt şi neînduplecat mai ales că, de la douăzeci de paşi nici nu putea să vadă scrisul de pe copertă sau ilustraţia ei. Depărtarea, se ştie, iscă frumuseţe…

Peste o clipă ispita nu s-a mai putut îndura. Cu nesfârşită şi chinuitoare oboseală, Oskar şi-a dat seama că n-o să izbutească a se face auzit din simpla şoaptă pe care avea s-o poată rosti. A murmurat totuşi, pe jumătate, fără voie:

— Ascult… Şi numaidecât i-a părut rău. Şi numaidecât i-a venit să râdă de copilăria lui.

Dar matelotul a lăsat cartea pe coapse şi s-a ridicat domol, într-o rână. Auzise.

— Bună ureche! gândi atunci ofiţerul, întinzând molatec mâna să-l cheme, în timp ce omul de jos îşi rotea ochii fără grabă, căutând pe punte locul de unde pornise cuvântul. Când l-a găsit, a ridicat sprâncenele în mijlocul frunţii şi l-a întrebat camaradereşte, din clătinarea capului:

— Ce-ţi pofteşte inima? Lucru care ar fi fost în drept să facă foc pe un ofiţer. Dar al nostru era numai pe jumătate ostaş, iar pe deasupra, jumătatea aceea se vlăguise cu totul în fiertura după-amiezii.

Şi-a îngăduit doar să silabisească în gând:

— Mojic mă-te-lot… Ştie, se vede, că-s rezervist şi mă dispreţuieşte ca şi ofiţerii activi… De la ei a învăţat, pesemne.

O clipă a fost îndemnat să se lase păgubaş de carte.

Dar în vreme ce gândea astfel, s-a pomenit totuşi chemând cu o nişcare domoală din mână.

Matelotul porni măsurat spre şurubul scării metalice. Sub tălpile mari, treptele de fier huiau prelung şi rar.

— Neobrăzat! A gândit iar ofiţerul. Şi deodată dădu dim umeri, supărat de-albinelea. Nu se mâniase totuşi de obrăznicia marinarului. Văzuse doar că omul a lăsat cartea jos.

Nici măcar nu i-a îngăduit să se apropie. De cum i se zări creştetul ivindu-se pe tambuchiu, i-a hotărât:

— Cartea!

Iar flăcăul, la astă vorbă, şi-a arcuit puţin sprâncenele groase peste boldurile negre a doi ochi foarte apropiaţi şi împingând mijlocul buzei de jos în cea de sus, ca semn vădi al nedumeririi, a întrebat fără pic de sfială, de la om la om.

— Ce să faci cu ea?

— S-o citesc. A lămurit moale ofiţerul, săltând sâcâit spinarea, drept singură vădire a supărării. Dar matelotul i-a răspuns foarte firesc, de nimic stânjenit:

— Păi, n-am isprăvit-o…

Aici, Ursinus n-a mai putut să îndure. Descotorosit de toată moleşeala, s-a zbârlit:

— Aşa ai învăţat tu să vorbeşti cu mai-marii tăi? Celălalt suci puţintel capul, ca şi când n-ar fi înţeles bine şi a întors plin de mirare neprefăcută:

— D-apoi cum alt?

— Să lipeşti călcâiele, să stai drept şi să fii cuviincios! s-a răstit Oskar.

Foarte doritor a-şi pricepe vina, ostaşul şi-a plecat privirea să-şi vadă picioarele goale, pantalonii suflecaţi până la jumătatea foarte păroasă a pulpelor subţiri şi neaflând, pare-se nimic nepotrivit, a dat şi el din umeri, întorcând palmele uriaşe într-o nesfârşită nedumerire.

— Păi, eu sunt desculţ… iar tonul lui sună a părere de rău aşa de neocolită, aşa de grea, încât ofiţerul n-a mai avut îndoială.

— Ăsta, ori e un prostălău, ori îşi bate joc de mine până la sfârşit… Dacă e prost, n-are nicio noimă să mă supăr, iar dacă e hotărât să-şi bată joc până la sfârşit, n-am alta de făcut decât să-l trimit la raport. Asta însă ar însemna să păţesc şi eu ce-a păţit bietul Hartmann, locotenentul: matelotul obraznic a căpătat două ceasuri de carceră, iar ofiţerul cinci zile de arest… Fiindcă n-a ştiut să se impue! Aşa dar trebuie să mă fac a nu băga de seamă.

Cugetând astfel, privirea lui Ursinus luneca pe trupul năltuţ şi subţirel al marinarului, pe gâtul lung.

— Sub pielea căruia juca larg, în sus şi în jos, ca pe hulă mare, triunghiul ascuţit şi bine desenat al mărului lui Adam.

— Iar la urmă s-a oprit pe faţa smeadă, uscăţivă şi întinsă, unde a văzut o mustăcioară neagră, un nas subţire, uşor arcuit şi, în copcile vineţii de sub fruntea dârză, sclipirea micuţă şi tare a doi ochi de dihor speriat… Sau poate pus la pândă. Oricum, stăpânirea închisă, neprietenoasă, a băietanului avea în ea un fior neplăcut. Isca nelinişte.

Ca să iasă din încurcătură, ofiţerul a căutat altă cale. Îmblânzindu-şi tonul, a lămurit zâmbitor:

— Adu-mi-o s-o răsfoesc şi ţi-o dau înapoi numaidecât. Dar se vede că matelotul n-avea chef se pune capăt. I-a întors:

— Bine, dacă vrei… Numai că, nu-i pentru dumneata… Şi înainte ca mânia ofiţerului să-şi ia vânt a doua oară, flăcăul a izbit călcâiele tare şi fără rost, fiindcă însemnul plăcut al cătăniei tot nu s-a auzit – în schimb omul s-a zgârcit de durere – apoi a făcut stânga – împrejur ostăşeşte – dar prost – şi i-a întors spatele, cufundându-se

în gura tambuchiului.

Până când s-a înapoiat, de i-a întins cartea, Oskar a rămas cu dinţii încleştaţi. Clocotea. Făcuse zadarnic sforţări a găsi vorbe tari şi fraze limpezi, ca să pedepsească lipsa de simţ ostăşesc a marinarului.

— Poftim, domnule! L-a întrerupt din gândurile aspre matelotul cel cutezător. Şi i-a fluturat sub nas o carte micuţă, scoasă pe hârtie neobişnuită unor tipărituri populare.

Ofiţerul i-a smucit-o din mână. Fără să-i cate coperta, a deschis-o undeva, întâmplător, la mijloc. Atunci a tresărit. Ochii strânşi odată cu putere, i-a deschis din nou, apoi a făcut o mutră nesfârşit de lungă. Nu mai înţelegea nimic. Cele două pagini erau pline cu fel de fel de formule matematice.

Brusc suceşte mâna şi aduce în faţă învelitoarea… Un d*es*en tehnic de maşină complicată, ca un fel de pasăre mecanică cu fel de fel de rotiţe şi manivele, iar deasupra, scris în litere simple de tipar:

Otto Lilienthal.

— *Der Vogelfung als Grundiage der Fliel gekunst*…

A întors ochii către marinar.

— Dar tu de ce citeşti asemenea lucruri? Celălalt, săltând uşor un umăr, a întors puţin capul într-o parte:

— Ei na!… Pentru că-mi plac…

— Şi unde ai găsit cartea asta?…

— Unde vrei s-o găsesc?… La Pola, când am făcut escală… La bază.

— Aşaaa?… La cazarmă?

— Păi, ce să cate asta la cazarmă? A pufnit omul de râs! Nu înţelege nimeni o boabă din ea. Am târguit-o de la o librărie. Acum, ofiţerul a crezut că i-a venit lui rândul să zâmbească şi să-şi râdă:

— Dar tu?… Tu înţelegi vreo boabă din ea, cum zici?

Matelotul n-a simţit şfichiul zeflemelei. I-a răspuns cu tonul îl mai serios şi mai firesc din lume:

— Se vede…

— Chiar formulele astea? A întrebat Ursinus, arătându-i paginele pe care nimerise la început şi zâmbind cu coada ochilor albăstrii spre mincinosul, ori neruşinatul, din faţa lui.

— D-apăi acelea-s numai prostii! Întoarce omul în doi *peri,* de parcă vrea să ocolească răspunsul. Decât ar face socoteli de astea, mai bine s-ar uita cum plutesc păsările, că acelea-s socoteli care zboară de adevărat…

— Cum vine vorba asta?

— Adică sunt croite după socoteli adevărate.

— Mda!… mormăi muşcându-şi buzele ofiţerul, care, începuse a înţelege cu cine are de-a face. În Politehnicul din München, unde învăţa, auzise uneori despre oarecare încercări făcute cu aparate de zburat. Pricepuse şi îi părea firesc că toate isprăvile de acest soiu au fost săvârşite de oameni fără nicio legătură cu ştiinţa. De altfel aceasta era şi pricina adevărată a catastrofelor cu care, fără greş, se încheiau toate acele năzbâtii întemeiate doar pe năzărelile unor visuri, unor zile de mâine plutitoare în veşnice utopii. Biete făpturi bolnave, care năzuiau spre cerul lui Dumnezeu pentru ca, în schimb, de la cea dintâi aruncare în gol, să se prefacă în mâzgă roşie, carne zdrobită şi aşchii de oase…

— Te pomeneşti că vrei să zbori şi tu? L-a întrebat mai apoi Ursinus cu o pâlpâire de surâs pe buze. Matelotul a scuturat din cap şi s-a spovedit:

— Păi de zburat tot am să zbor eu într-o zi… că n-oi fi mai prost ca… Iar ochii s-au ridicat în sus, către cer, arătând spre pescăruşii cari se învolburau pe înalturi.

Asemenea judecată nu mai cerea cumpănire. Ofiţerul a hohotit de râs şi s-a aflat cu părere de rău plăcându-i

nerodul acesta cu mâini groasnice şi labe nesuferite. Iar fiindcă, purces pe asemenea chibzuinţe, omul se dovedea scos din cântarul timpului, Oskar a schimbat vorba, dându-i cartea înapoi.

— Ei da. Acum văd şi eu că te interesează… Apoi cu glas mai dulce şi mai rar, adaugă: Pe mine nu mă interesează.

La vorba asta, ostaşul şi-a înălţat sprâncenele, a dat din cap, şi din mână, încheindu-i prieteneşte:

— Nu ţi-am spus eu că nu-i pentru dumneata?

Şi a plecat. Când intrase până la brâu în tambuchiu, ofiţerul i-a strigat din urmă, cu glas vesel:

— Când o fi să zbori, scrie-mi şi mie, că vreau să te văd. Dar marinarul n-a luat întrebarea în glumă. I-a răspuns numaidecât şi cu grai stăpânit:

— Nu-i nevoie să-ţi scriu… Afli dumneata… Apoi, se mistui în groapa de fier, ca un duh…

La intrarea lui de cart, afuma seara pe mal. Oglinda Adriaticii se dăduse la fund, faţa apei tremura în vălurele mici şi dese. Pavilionul începuse a tresări uşor, când şi când, iar gabierul a dat de veste că urcă din jos o geană de negură. Oskar Ursinus luase în braţe un stâlp din bordaj, lipindu-şi obrazul de fierul rece. Aştepta cu neplăcere furtuna care se iţea şi urmărea tangajul domol al vasului, căutând să socotească, după creşterea lui treptată, dacă mai poate ori nu mai poate trage nădejde să-l găsească răbufnirea vântului în cabină. Avea, de altfel, pricini temeinice. Suferea cumplit de răul mării şi toată şcoala militărească, toate călătoriile şi toate Manevrele făcute, n-au fost în stare a-i deprinde trupul cu legănarea nemăsurată şi neostoită a hulei. Tot ce încercase ca să înconjoare răul i-a fost în zadar.

— Mănâncă mult! L-au sfătuit unii.

— Bea alcoolice! L-au îndemnat alţii.

— Să nu iei nimic în gură! I-au hotărât cei din urmă. Dar, din păcate, singurii cari puteau să-i fie de folos s-au arătat doctorii cu medicamentele lor tari şi injecţiile nemiloase, toate însă cumplite pentru omul subţiat de un arbore genealogic mai puţin încărcat cu nobleţe, dar peste măsură de împovărat în mâncăruri alese, vinuri bune şi tot soiul de istoveli, de la cele stârnite de prea multă muncă, până la cele pricinuite de prea multă trândăvie.

Era deci firesc ca, în clipa de acum, să nu fie în baie ci să privească trist peste mare pâcla subţire ce ningea văzduh şi pescăruşii cocheţi cari se hârjoneau cu omul din gabie, fluturându-i pe la nas aripile lor albe cu vârfuri negre.

— Batiste de jumătate-doliu. Aşa s-a trezit gândind ofiţerul. Şi i-a fost neplăcută născocirea… Ba încă i-a fost atât de neplăcută, încât nu şi-a mai putut-o scoate din minte, nici n-a mai putut să-şi ia ochii de la unduirile stolului cari fremăta salutările de seară.

Păsările învolburau, când ridicându-se drept în sus, fâlfâire zgomotoasă, când răsturnându-se pe o parte, de săgetau rotund, cu aripile întinse, nemişcate. Apoi lunecau într-un fâşâit uşor, abia auzit, până ajungeau să biciuiască unda cu vârful unei pene. Virajurile acestea aveau în ele împlinire desăvârşită, ca o faptă de artă. Iar Ursinus simţea limpede voluptatea acestei rotunjimi. O trăia. O avea ascunsă undeva, în tainiţele inimii şi ale amintirilor lui de copil, încă de pe vremea când se jucase de-a uliul cu Grete, cu Friede cu Gerhardt, verii lui, şi chiar cu Rudolf Mosheim, băiatul vizitiului, sus pe stânca înaltă a cetăţii din Salzburg, de unde oraşul se arăta mărunt, întocmai ca dintr-un zbor înalt de pasăre.

…Şi ofiţerul zâmbeşte trist amintirilor sale, privind neteda lunecare a porumbeilor albi… Zâmbeşte trist crede că-l îndurerează frumuseţea fragedă a trecutului. Sau

poate nu crede nimic. Dar dacă ar fi aici Lotte, bătrâna grasă şi buna Lotte, cea cu ochelari pe vârful nasului şi neg bălai lângă gropiţa din bărbie, ea ar spune că în Oskar cel mare e trist Oskar cel mic şi plânge încă până azi, aşa cum a plâns luni de zile, în fiecare seară la ora aşternutului, pentru că ea a apucat să-l prindă de breteaua pantalonaşilor lui tirolezi, tocmai când băieţaşul de pe buza stâncii, îşi făcuse vânt cu braţele întinse în lături, să zboare deasupra oraşului, alături de vulturul care se rotea în larga nemişcare a aripilor!

— Ce copilării! Susură oftând uşor buzele lui Ursinus.

Dar chiar în clipa aceea un pescăruş îi fâşie pe la ureche ca o săgeată. Şi-a fulgerat albul aripilor printre ţevile celor două tunuri de jos, s-a jucat o clipă cu bordajul şi cu capătul unei manevre, iar acum sărută faţa apei şi urcă apoi pieptiş de nu se mai vede. Ofiţerul nu-şi dă seama ce-a fost. Dar pasărea aceasta l-a furat de aici, în goana ei, şi l-a dus întreg cu ea... Îl cotropeşte un simţământ ameţitor de înălţime, de gol, de plutire. Pare că nu pescăruşul ar fi zburat, ci el... Parcă zboară înainte... întinde o mână... se desface... şi, din suişul unde se ţine postul său de comandă, priveşte în jos, întocmai ca odinioară, pe stânci, la Salzburg...

Dar vaporul se clatină mai tare, tot mai tare. Pe sub Adriatica stihiile au vârât cazanul cel de spaimă şi-l dau în clocot larg. Hula începe iarăşi cântec vânăt şi adânc, pe când greementul torpilorului îşi zornăie metalic împotrivirea. Valurile plescăiesc pofticioase pe coaste, ca nişte guri hămesite. Fâşii albicioase de negură îşi tărie puful mort peste cutremurul apelor, ploaie de cenuşă nevăzută podideşte grea de sus, şi curând, focurile vasului abia se mai zăresc din abureala lavă.

Clopotul de ceaţă tresare şi purcede să bată. Dangătul lui sună ca într-un înveliş de pâslă.

Câteodată furtuna, îi birue glasul cu totul. Alte ori, o clipă, alama răsună limpede, ca apropiată, pentru ca iar să se înfunde în hău şi în clocot.

Pe puntea de comandă, Ursinus aşteaptă… Se aşteaptă pe sine. Pe sine cel slab şi doborât de clătinare. Se uită la ceasornic, întoarce capul şi i-i silă de gândul că iarăşi va trezi doctorul… Acum ştie bine că trebuie să-l trezească…

Un zgomot scurt, înfundat, îl face să tresară. Întoarce capul în toate părţile şi în colţul ochiului îi licăreşte o pată albă, jos… Pată albă a cărţii de după amiază?…

Se apropie, întinde mâna. E un pescăruş. Negura, noaptea, furtuna, toată această neînţelegere a pământului i-au tăiat zborul…

Ursinus îl ridică, îl mângâie, îl pune sub pelerina de ploaie şi-l ocroteşte, pentru ca mâine să-l dea înapoi, înviorat şi întreg, mării, cerului şi lui Dumnezeu.

Dar bătrâna Lotte, buna bătrână cu ochelari şi neg blond în bărbie, n-ar zice că Oskar încălzeşte lângă inimă un pescăruş, căruia neîndurarea tăriilor i-a tăiat zborul… Ci, ea ar spune o nerozie mare, aşa cum numai bătrânele bune sunt în stare a povesti când vor să adoarmă pruncii. Ea ar spune, fără îndoială că, sub descleştarea furtunii, Oskar cel mare încălzeşte la inima lui pe Oskar cel mic…

În dormitorul lung al mateloţilor, hamacurile-paturi se legănau încet. Oamenii dormeau fără stingherire de sunetul vrăjmăşiei de afară. Cei câţiva cari mai erau treji, nici nu auzeau apa cum aleargă pe pântecul de fier. Le era un zgomot obişnuit. Singurul în stare să-l audă, era doar matelotul smead şi uscăţiv care, citea după amiază revista pe punte. Cu toate astea nu s-ar putea spune că-l auzea din pricina unei urechi mai ascuţite, ori a timpului mai scurt trăit pe vas. Îl auzea fiindcă zgomotul acesta era spaima lui. Ca şi ofiţerul de sus, care-şi veghea cartul pe covertă,

matelotul nu-şi putuse birui încă prigoana leagănului pe apă. Totuşi, spre deosebire de celălalt, acesta de aici lupta cel puţin cu o încăpăţânare trecută dincolo de puterile omeneşti, să nu se lase doborât de răul lui.

De altminteri îşi plătea o vină veche: cutezanţa pe care o avusese când s-a cerut la flotilă. Căci singur se ceruse comisiei de recrutare, măcar că ştia bine ce suferise şi ce suferea oriunde şi oricând avea de îndurat o unduire mai lungă, sau cufundări şi ridicări asemeni celor de pe apă. Ameţea uşor. Leagănul, joaca tuturor copiilor din sătucul unde se născuse, îl îmbolnăvea după câteva mişcări. Iar acel huţa-huţa, făcut din scândura pusă cu mijlocul pe butuc, n-o putuse nici când îndura. Şi totuşi mai rău l-ar fi îmbolnăvit umilinţa să fie scos din joacă. Nu era vorba de o îndărătnicie nesăbuită de copil – căci oricât de neastâmpărat şi ambiţios era, avusese totdeauna o cuminţenie prea timpurie chiar pentru anii lui – dar îl vrăjea, ca nimic pe lume, plăcerea nespusă a săltărilor în văzduh şi a cufundărilor în gol… Ai fi zis că trupul şi cu sufletul i se vrăjmăşeau. Cel dintâi pedepsea beţia celuilalt. Şi atunci sufletul s-a încordat pe toată viaţa, ca să se răzbune împotriva unui trup duşmănos. Aceasta o băgase bine de seamă în după amiaza aceea chiar ofiţeraşul de pe punte. Dar o băgase de seamă, pământeşte. Adică, văzuse că mâinile cele uriaşe şi picioarele cele grosolane sunt ale unei făpturi, iar ochii, nasul şi fruntea ale alteia… Numai că el n-a stat să gândească la aceste toate, cum, de altfel, nici n-a băgat de seamă că mai vorbise cu încă vreo câteva făpturi. Una, era *ce*a care-i răspunsese fără sinchisire de gradul lui ofiţeresc, alta car*e ce*tea o carte scoasă de un năuc şi nesăbuit ce umbla cu capul în nori, alta car*e vi*sa să zboare şi, în sfârşit, alta car*e şti*a că o să zboare într-o bună zi… Şi, poate, încă s-ar mai fi aflat câteva făpturi deosebite în

băietanul subţirel, cu înaltă frunte dârză şi grele palme de lut…

Furtuna nu mai avea contenire. Asta încă n-ar fi fost mare lucru dacă ar fi avut măcar capăt în creşterea detunării ei. Dar huia acum din tot pieptul uriaş al cotloanelor de apă, împroşcând aerul cu fumul alb şi bolborit din creasta valurilor mari. În urletul năprasnic al afundărilor, bietul vas zbârnâia, zgâlţâit aşa de nemilos din încheieturi, încât te aşteptai clipă de clipă să-l vezi sărind din toate niturile tăbliilor de fier. Acum se înălţa în sus, drept, acum se prăvălea costiş pe clinul unui val, răpăga fulgerător pe creasta de alături, răsturnându-se în partea dimpotrivă, se lăsa în scurt pe spate, împlântându-şi coada în adânc, pentru ca pe urmă să se prăbuşească cu vârful drept în fund, plescăind mai tare ca hula din coastele lui.

Iar fâşiile albicioase de negură goneau pe deasupra, din noapte şi tot spre noapte, spălând puntea şi coverta, tăindu-se în catarge şi lipindu-se în şuier la loc.

Iazme dezlegate din viziuni…

Ursinus se încleştase cu mâinile amândouă de bară. Mal nu mai vedea înaintea ochilor.

Deodată a simţit în spatele lui pe cineva. Oricât de încredinţat ar fi fost că nu-l aşteaptă nicio primejdie pe vaporul acesta ancorat în mare şi mai ales pe asemenea furtună, simţământul neted că îi stă cineva în spate i-a înţepat tot lungul spinării cu ace reci. S-a întors dintr-o smucitură şi a dat cu ochii de arătarea prelungă şi întunecată a unui om slab, tras la faţă. În ochii vlăguiţi ai ofiţerului, arătarea pâlpâia depărtată, nesigură, fără greutate pământească, întocmai ca o ştimă… S-a scuturat în fiorul care i-a boţit carnea în el şi a strigat:

— Cine-i?

În urletul furtunii şi ţipătul stins al clopotului, răspunsul a venit înfundat şi el, ca din altă lume. Atunci

Ursinus a strigat a doua oară, cu toată pielea capului strânsă în creştet:

— Cine-i?… A auzit apoi ca prin vis:

— Mi-i rău…

În urmă, toate s-au legănat prin negură, catargele s-au rupt şi-au fluturat moi pe dinainte, ca nişte care în destrămare, clopotul a răsunat limpede, dar tot mai încet, furtuna s-a potolit, zbuciumul vasului s-a micşorat… s-a micşorat. Iar ofiţerul s-a frânt în două, prăvălit jos, pe podeaua umedă…

Matelotul s-a repezit să-l prindă. L-a ridicat în braţe, ca pe un copil, şi a purces cu dânsul, clătinându-se la fiece pas, agăţându-se neputincios de pereţi, de bara bordajului până ce, lângă scară, a căzut ghem şi el, fără răsuflare. În clipa aceea însă mâinile mari, uriaşe, grosolane şi urâte, s-au încleştat amândouă pe hainele ofiţerului şi aşa au rămas. Chip plin de spaimă a spune fără grai: – Eşti al meu!…

După ce doctorul, sculat în grabă şi fără pic de respect, de către un matelot cu faţa pământie, şi-a făcut toată datoria, adică şi-a pus încă odată în faptă nemiloasele-i leacuri, Ursinus şi-a mai venit în fire şi a putut să-şi dea seama că se află în cabină. Nu ştia cine-l adusese aici, nici anume ce se întâmplase cu cartul în urma lui. A întrebat în şoaptă ordonanţa, care şedea smirnă la piciorul patului:

— Cine-i de cart?

— Domnul locotenent Hartmann

— Tu m-ai adus aici?

— Nu… mecanicul ăsta… i-a răspuns ostaşul, arătând lângă uşă matelotul de după amiază.

L-a privit. Era acelaşi cu arătarea tulburătoare de pe punte şi foarte puţin semuitor cu celălalt, obraznicul din umbra spiraiului. Aceleaşi mâini grosolane, aceleaşi

picioare urâte şi fără sfârşit de mari, acelaşi gât lung… Dar în faţa cenuşie de acum, ochii nu mai păstrau nimic din vioiciunea de mai înainte. Mocnea în ei ceva deznădăjduit de ei înşişi, o nesfârşită milă de propria lor suferinţă şi zadarnic se trudeau să se ţintească pe ceva lămurit şi fix. Privirile lor fugeau dincolo de pereţi, dincolo de mare şi de văzduh. Ai fi zis o rătăcire desăvârşită în haos.

Fără să-şi dee seamă prea bine de ce face, ofiţerul a întins mâna pe măsuţă, a luat cutioara de buline lăsată de doctor şi l-a îmbiat:

— Ia două bucăţi… Celălalt nu s-a clintit. Ordonanţa însă, urmărind gândul ofiţerului său, a umplut paharul cu apă, să îndemne matelotul spre doctoria liniştitoare.

Printre buzele vinete ale bolnavului a tremurat atunci, silabisit, un cuvânt ciudat, o vorbă străină…

— Mulţam…

— Cum? întrebă ofiţerul, neînţelegând. Iar marinarul face o sforţare şi răspunde pe nemţeşte:

— Mulţumesc…

— Aşa dar nu eşti austriac…

— Nu…

— Eşti ceh? Ori slovac?

— Nu…

— Croat?…

— Nu.

Ursinus n-a întrebat mai departe. Nici nu ştia ce poate să mai întrebe. Ca pentru orice apusean adevărat, Europa nu-şi spovedise încă lui Oskar măruntele ei taine din Răsărit.

— Ţi-i mai bine?…

— Da.

— Acum ar trebui să te duci la culcare. Se pare că furtuna s-a mai potolit iar după doctoria asta ai să poţi dormi… De altfel trebuie să fie târziu… Şi uitându-se la

ordonanţă i-a zis: – Ia vezi, Gustav, cât e ceasul…

Dar Gustav, ordonanţa, după ce-a scotocit în vestonul ofiţerului, a rămas cu ceasul în mână, nedumerit. Apoi l-a ridicat la ureche.

— Nu mai merge, domnule Locotenent!

Atunci, bolnavul de lângă uşă a ridicat capul. Face un pas, la ceasul din mâna soldatului şi dă să-i învârtă coarda. Apoi îl clatină şi lipeşte urechea de el, să-i asculte bătaia.

— Are ceva beteşug… Se vede că s-a lovit când ai căzut jos dumneata. Lasă-l la mine, că ţi-l direg eu mâine…

După aceea pune mâna pe ivărul uşii, gata să plece şi adaugă domol:

— Eu, dimineaţa sunt de rând şi nu pot sui încoace. Să vii dumneata la maşini şi întrebi pe Siedler de mine.

Ursinus s-a pomenit că iar nu-i place familiaritatea cu care-i vorbeşte matelotul acesta. Moale şi ocolit, a încercat să-i dea peste nas:

— Vrei să spui: *Domnul locotenent* Siedler, nu?, Dar omul a încuviinţat, fără tulburare:

— Da, Siedler. Apoi şi-a întregit gândul: – Iar dacă nu poţi, trimite flăcăul de colea…

Zicând asta, a deschis uşa şi plecând şi-a luat rămas bun, cu cel mai prietenos şi mai intim salut austriac:

— Servus… ceea ce a făcut pe Gustav, ordonanţa, să sară în sus de indignare.

Ofiţerul însă aproape că n-a băgat de seamă. Începuse să se deprindă cu ciudăţeniile matelotului. I-a strigat doar din urmă:

— Dar n-ai spus cum te cheamă… Omul şi-a întors capul şi a răspuns liniştit:

— Vlaicu. Apoi a închis uşa încet, încet de tot, neauzit.

Ursinus nu şi-a mai putut lua ochii de la ivărul încremenit al uşii. Alături de toate răspunsurile

necuviincioase ori obraznice ale acestui Vlaicu, felul cum a închis de încet uşa limpezea omul mai mult ca toate purtările lui. Mai mult chiar decât vrednica omenie care-i trebuise ca să-şi uite tot răul lui de moarte, să se târască până aici cu ofiţerul pe braţe, să cheme doctorul şi să deştepte ordonanţa. Căci Ursinus, dacă nu învăţase prea multe în viaţă, deprinsese din viaţa familiei sale o ştiinţă de mare preţ: să poată cunoaşte oamenii după felul cum deschid şi cum închid uşa. Va fi fost asta, desigur, o moştenire de la neamul mamei lui, neam de negustori, deprinşi să cântărească numaidecât felul şi rangul muşteriului, de cum pune mâna pe clanţa uşii de intrare; întregită cu moştenirea de la neamul tatălui său, neam de judecători, puşi să pândească în toate mişcările unui om, ceva din firea şi ascunzişurile vieţii lui… Sau, poate, o fi fost numai trecerea uneia din neroziile dulci ale bătrânei şi bunei Lotte, care i-a împuiat capul de mic: – Un om deosebit, e deosebit în tot ce face… Bătaia în uşă e o carte de vizită mai adevărată chiar decât felul în care se arată un om… Iar când apasă pe clanţă şi deschide uşa, omul, fără să-şi dea seama, apasă pe clanţa inimii lui, şi se deschide pe el însuşi…

Trântit pe pântece, în sala maşinilor, Vlaicu desfăcuse ceasornicul Roskopf al lui Ursinus şi-i meremetisea firul de păr, încurcat din pricina izbiturii.

— Fainã drăcie! A oftat el cu jumătate de gură, privind orânduirea aşa de delicată şi totuşi aşa de sănătoasă a rotiţelor lucitoare, a dinţişorilor îmbinaţi în acea desăvârşire deosebită pe care numai ceasornicele bune o au.

Şi Vlaicu avea nas bun cum îi plăcea să zică, pentru maşinăriile astea micuţe, care însemnau în ochii lui punctul cel mai înalt unde ajunsese isteţimea şi dibăcia omului.

A plesnit capacele la loc, a pus cutioara de argint la ureche şi a încheiat zâmbind matelotului chircit înaintea lui, care-l urmărea curios şi plin de admiraţie:

— Acu merje ca inima lui Dumnezeu. Celălalt nu înţelege. Întreabă:

— Ce ai zis?. Iar Vlaicu râde, răspunzând de astă dată pe nemţeşte.

— Mă ia gura pe dinainte şi tot cu Ion, frate-meu, mă trezesc vorbind... Că numai el şedea aşa ca să caşte la mine, când dregeam ceasurile la noi în sat...

Ursinus s-a trezit târziu, aproape de ora cartului şi măcar că avea nevoie de ceasornic n-a vrut să-şi trimită ordonanţa la Vlaicu.

S-a pomenit de-o potrivă de înciudat şi de ispitit spre un matelot aşa puţin asemuitor celorlalţi, în care ascultarea oarbă a ostăşiei nemţeşti cioplise făpturi cu desăvârşire la fel, de parcă erau scoşi în serie după un singur tipar şi de o singură fabrică. De bună seamă, învălmăşala întâmplărilor din ziua trecută nu-i dădeau pas a dejghioca lucrurile prea amănunţit. Altminteri ar fi înţeles poate că, Vlaicu e singurul om de pe bord care-l întoarce în viaţa civilă înaintea debarcării. Ceea ce, în înţelesul aspru al vremii de manevre şi ostăşie, s-ar fi cuvenit scurtat la singurul om de pe bord.

Ofiţerul pricepea acum limpede că aflase în acest străin o preocupare. Gândul să-l vadă ziua din nou şi să-l descoase, s-a rostogolit în toate ungherele creierului, întregul răstimp de veghe pe covertă. Să-l vadă şi să-l descoase, pentru că se pune la locul lor şi în bună rânduială, impresiile aşa de hăcuite şi de fără semănare între ele, ce i le pricinuise cu o seară înainte.

A coborât spre maşini cu o grabă de copil scăpat de lecţii şi pornit spre joacă. Din cabinuţa lui de supraveghere, Siedler l-a zărit şi l-a întrebat:

— Ce-i Oskar?

— Am dat unui matelot să-mi dreagă ceasul…

— Aha!…

— Lui Vlaicu… Şi fără să aştepte răspuns, Siedler a făcut semn unui marinar să se ducă după ceasornicar. El n-avea de unde să ştie că leneşul Ursinus, pentru întâia oară în luna aceasta de manevră, îşi înfrânsese trândăvia şi că-i era pe de-a-ntregul displăcut serviciul care i se făcea. Singura nădejde a lui Oskar era acum că Vlaicu va întârzia să vie şi-i va da prilejul să-i iasă singur în întâmpinare. A avut însă şi neplăcerea să nu i se îndeplinească dorinţa. Decât, fireşte, nu prin faptul că matelotul ar fi venit repede, dar prin adausul lui Siedler:

— Ia acum loc şi aşteaptă, fiindcă blestematul ăsta de olah umblă tot cu-atâtea… noduri… ca şi vasul nostru… Apoi a râs ascuţit, cum obişnuia.

Ursinus, a rămas agăţat de cuvântul Olah – Nu-l pricepuse limpede. Ştia puţin ungureşte iar vorba asta îi suna nelimpede, îndepărtată, nesigură.

— Cum olah? A întrebat.

— …Adică român.

Ca un mare văl s-a dat fluturând în lături din ochii lui Oskar. Acum înţelegea deodată tot… I se părea cel puţin că înţelege, pentru că din bruma de geografie şi istorie învăţată de el cu bătrâna Lotte, mai ţinea minte frânturi de poveşti stranii, aduse de buna guvernantă de prin nişte meleaguri depărtate şi sălbatice, unde o purtase tainica putere a unei vrăji nemărturisite… Peter Haberland îl chemase pe tânărul nalt, subţire şi răzvrătit în care colcăiau laolaltă teoriile lui Ferdinand Lassale şi pildele Rosei Liebknecht, cu oftica înfiorător de nedreaptă, căpătată în mizeria de mic profesor pe lângă Linz… Iar horcăiala bietului flămând sfârşit n-a mai fost să înceteze nicicând şi nici unde. Decât doar într-o albă căsuţă

ţărănească din sânul unor munţi depărtaţi, lângă o mănăstire cu ziduri grele de cetate şi pereţii de afară zugrăviţi icoană lângă icoană, Şutchewitza. Numele acesta îl ţine bine minte Ursinus. Îl ţine minte Oskar cel mare, fiindcă Oskar cel mic l-a auzit aproape în fiecare zi… L-a auzit aşa de mult, încât vede limpede, de parcă el ar fi trăit pe acolo, meleagul liniştit al văii şerpuite lângă pârâu… sălciile şi fagii… zidul alb al arhondaricului… stareţul cel frumos şi bun, care ştie povestiri neînchipuite din Domnii bătrâne… Şi iarăşi vede cusături de preţ… O faţă de masă cu desenul făcut din perle, de chiar mâna unei neveste de Domnitor… Da… Chiar aceea care şi-a tăiat părul când au luat-o Turcii… Hotărât, Turcii – asta ţine minte… Dar iată, nu mai ştie şi nu înţelege pentru ce bătrâna Lotte vorbea mereu de părul acela tăiat şi i se părea că nici nu mai poate fi pe lume un păr mai frumos:

— Ca aurul închis… spre aramă… cu foc în el… O! Foc mult…

Ciudată era şi Lotte… Vorbea aşa, de parcă-l văzuse cu ochii ei, după câte sute de ani vor fi fost trecut de la crâncena întâmplare a Domniţei răpite de Turci…

Iar Oskar se minuna mereu, fără să-şi dea seama că şi el vede toate câte i-a povestit, tot aşa de limpede – ba poate şi mai limpede – decât vedea Lotte coada Doamnei lui Ièremia din Mănăstirea Suceviţei.

Acolo a murit Peter. De aceea şi-a pus Lotte sufletul cruce pe mormânt. Apoi l-a lăsat şi s-a dus mai departe, singură şi cu o inimă putrezită sub deznădejde şi gol.

Ursinus îi brodează astăzi romane fantastice, ca să ajungă la lămurirea bătrânei Lotte de ieri. Însă Lotte n-a vorbit de nimic altceva decât despre mănăstire, despre Domnitor şi despre părul cel minunat al Doamnei luate în chervanul Turcilor… De Peter n-a pomenit. Dar Oskar îl scotocise într-o cutioară de catifea, ascunsă la fundul unui

scrin şi dintr-un medalion, unde aproape nu se mai zărea, pe hârtia ştearsă şi îngălbenită. Ai fi zis că până şi chipul iubitului a început să moară…

— L-ai dres?

— D-apoi de ce drac era să ţi-l iau? De bună seamă că l-am dires.

— Eşti ceasornicar?

— Apoi asta nu… că eu chiar le direg…

Ofiţerii au râs. A râs şi Vlaicu, luminând sub mustaţa neagră şi în faţa oacheşă, şirul alb al unor dinţi sănătoşi, veseli şi plini de tinereţe.

— Că numai unul am stricat în zilele mele, a pornit el să povestească. Fără numa că acela l-am stricat cu voie… Adică era la noi un popă, care numai îndată ce-i diregeam ceasul, îl lovea, ori nu s-a priceput purta şurubul de la coardă – ştie-l naiba ce meşterea el – că de moment îl strică iar…

— Foarte bine… câştigai tu mai mult!…

— Feri Doamne, de câştigul de la popă, Acela doar mă vedea junişcan… şi-i era înţeles că nu-mi umblă negoţul… Altminteri poate că mi-ar fi cerut el să-i mai plătesc. Într-aceea, dacă am văzut eu la popa nost – că nu dă criţari… când s-o mai îndesat la un dires i-am zis: Domnule Părinte, eu n-am răgaz, că trebuie să fac aiasta şi aceea, da zi-i lui Ion să-l direagă că el meştereşte acum mai fain ca mine la crezărie… Ion, cum s-ar zice mi-i frate, mai micuţ ca mine, dă-i ajer straşnic la mehanică. Şi cum zic, îndată cum mi-o succes să hotărăsc pe popă, l-am fo' conziliat pe Ion să-i facă ornicul capul, ca să-l vedem pe Domnul Părinte cum se dă împăcat cu diresul fără criiţari…

Şi Vlaicu, a sfârşit râzând:

— Iaca, atâta ceas am stricat… La care, Ursinus a răspuns:

— Vrei să zici că l-a stricat fratele tău…

— D-apăi nu! Că acela micuţul n-a meşterit alt decât ce-ar fi fost de cuviinţă să facă mâna mea. Doară capul face stricăciune, că mâna nu, fără numai ascultă de ce-i zice celălalt. Şi capul cel rău eu mi-am fo'…

D-apăi de-atunci am şi scăpat de popă, că nici n-o mai târguit alt ceas…

Ursinus a râs şi a dat să plece. Dar, în urmă-i, glasul lui Vlaicu a rostit răspicat şi neprietenos, ca un răspuns la o greşeală:

— Face două coroane şi jumătate!

Ursinus a tresărit şi s-a întors aproape speriat, întrebând:

— Cum?

— Face două coroane şi jumătate, pentru diresul orniculuі! Cu zor, ofiţerul a scos banii, îngăimând:

— Iartă-mă… Dar Vlaicu i-a lămurit blajin:

— Asta-i muncă extrade cătănie.

— Eşti Român, Vlaicule?

— De bună seamă.

— De unde eşti anume? – De pe Murăş.

— Unde vine asta?

— Pe la Binţinţi.

— Aha!… Iar Binţinţii unde sunt?

— < (Nu-i departe de la noi la Orăştie…

— Da?… Orăştie?… Şi pe lângă ce oraş mai mare e Orăştia?

— Deva… mai încolo Aradul… în partea cealaltă Săbiiul.

— Dar mănăstirea şutchewitza e departe de voi? Vlaicu a scos afară buza de jos, în semn de neştiinţă desăvârşită.

— Departe… că n-am fo' auzit… Apoi a întrebat:

— Dumiata ai umblat pe-acolo, ori ai pe careva?

— A nu… La care, Vlaicu, nedumerit şi cu firescul lui de totdeauna, a dat din cap mirat:

— Păi, atunci, de ce întrebi?…

Dar Ursinus n-a ştiut să-i lămurească. N-a ştiut, ori n-a vrut. Lui i se părea însă ciudat că un Român poate să trăiască şi dincolo de hotarul îngust al Suceviţei unde, după cum aflase de la Lotte, sunt flăcăi nalţi, cu mustăcioara neagră, palme mari şi ochii vii…

De aceea nici n-a mai răspuns. A dat din cap, cu o mişcare scurtă, pe care matelotul din faţa lui a tălmăcit-o:

— Numai aşaa… Iar Vlaicu a dat şi el din cap, dar într-altfel, fiindcă el nu înţelegea întrebările de prisos.

După ce a plecat Vlaicu la maşini, unde îl trimisese Siedler, Ursinus a vrut să-şi ia rămas bun şi să urce pe covertă. Atunci, din susul unui colţ de poliţă, i-a ispitit ochii coperta unei tipărituri, care-i aducea aminte de cea a marinarului din ziua trecută.

A întrebat, împins parcă de un îndemn nelămurit şi zornic:

— Ce carte ai acolo? Ofiţerul mecanic a răsucit capul, ridicându-l spre locul privit de Oskar:

— A!… O carte tehnică… i-a răspuns cu nepăsare. Apoi, ca şi cum ar fi fost ecoul altcuiva, a zâmbit bătând aerul în jos cu laba mâinii drepte: Nu-i pentru tine…

O clipă, celălalt n-a ştiut ce să răspundă. Totuşi a rostit într-o doară, ca o mustrare blândă şi sfioasă:

— Nu uita că sunt student la politehnică. Dar mecanicul a stăruit:

— Ştiu… Numai că asta se ocupă de – cum să le zic eu?

— *Visuri* tehnice… Şi mâna i-a fluturat asemeni unei frunze învrăjbite de vânt în văzduh, iar gura s-a răsfrânt în surâs.

— Nu cumva e cartea lui Lilienthal? S-a grăbit

Ursinus, îndemnat de o tristă bănuială.

— Ba da! A întărit celălalt şi i-a întins-o: Dacă vrei, ia-o…

Decât, ofiţeraşul nostru n-a auzit prea bine ce i s-a spus. Răsfoia, cu gândul irosit în negură, paginele încărcate de formule şi schiţe haotice. Răsfoia cartea încercând o amară părere de rău că era a lui Siedler şi nu a celuilalt., Căci, acum – nici el nu ştia pentru ce – n-ar fi vrut să aibă încredinţarea tăioasă, care-i ciuntea şi-i urâţea tresărirea de prietenie faţă de ursuzul matelot. Iar această încredinţare venise singură şi se aşezase cu temeinică dovadă. Vlaicu minţise…

A plecat pe punte, cu inima tălăzuită ca un val. Fire domoală şi cu vlaga tinereţii părăginită, de un sentimentalism lăsător, fără ascunzişuri, fără căderi prăpăstioase, unduiată dulceag şi leneş, rareori avusese vreme să cate mai de aproape în firea oamenilor şi să-i înţeleagă pe fiecare de sub ascunzişurile fireşti ale vorbelor şi purtărilor învăţate pe dinafară. De aceea judecăţile lui erau încâlcite şi se prelungeau de la om la om, acoperind totdeauna pe al doilea de o parte din ce se cuvenea celui dintâi, în rău sau în bine, după cum se întâmpla Avea dreptate bătrâna Lotte când îi luă apărarea în faţa părinţilor încruntaţi:

— Oskar al meu… zicea ea, ştiind prea bine că într-o privinţă e al ei. E ca cireşul primăvara. Dacă dă de câteva zile cu soare, îşi deschide florile îndată şi aşa le ţine chiar când se întoarce iarna la loc… Cum să nu degere? Iar atunci poate să se facă vară de-albinelea, că nu mai deschide alte flori… Nu mai are încredere.

Dacă voiaţi să fie altminteri, trebuia să-l faceţi cum e salcâmul. Să-şi închidă frunza şi floarea îndată ce simte răcoarea… Numai că, aşa-s aşezate lucrurile în lume: copacul prost are arme ca să-şi apere slăbiciunea, pe când

cel bun n-are nevoie de ele. Se răzbună bunătatea lui…

Dulcea filosofie croită de Lotte desfăcea totuşi o parte din adevăr. Ursinus n-a fost în stare în viaţa lui să ia poziţia cuvenită în faţa cuiva. O păstra pe aceea care o avusese înainte şi cu greu luneca spre cea îndreptăţită.

În faţa lui Vlaicu, lunecase însă repede, nefiresc de repede şi privise întâmplarea ca pe un început fericit… Dar iată că, mai iute decât se apropiase de matelot, era acum silit să dea înapoi şi să-şi spuse cu amărăciune că s-a înşelat încă odată.

Când a intrat în salonul vasului, ofiţerii erau strânşi la raport. Von Stieglitz, comandantul aspru, cu favorite cărunte şi sprâncene negre, detuna sacadat din glasul lui sec, observări dureroase în legătură cu părerile Comandamentului despre activitatea vasului în decursul manevrelor.

Negreşit, von Stieglitz învinuia la rândul lui pe subalternii săi, ca să-şi uşureze piatra zvârlită pe inimă, tocmai în preajma înaintării în grad. De altfel era lucru uşor. Subalternii nu puteau să crâcnească în faţa unui comandant îndrăcit, cum îi mersese vestea, iar printre ei se afla căpitanul baron Hugo Rumpler von Rosenheim, băiatul comandorului de la Marele Stat Major al Marinei şi prieten intim cu Arhiducele Franz Ferdinand, care comanda manevrele.

Astfel, Stieglitz avea destule pricini să bănuiască potriviri, ori influenţe lăturalnice şi nedrepte, făcute înadins pentru îndepărtarea lui de la rândul cuvenit înaintării. Îşi ponegrea deci ofiţerii de sub comandă, fiind încredinţat că-şi apără situaţia.

Învinuirea de căpetenie era însă pe drept cuvânt ciudată. Comandantul ştia că vasul e vechi şi maşinile părăduite. Prin urmare, el nu putea să se facă a nu şti că, viteza scăzută îngăduia anevoie evoluţii de felul celor

cerute. Atunci s-a legat de faptul că, vasul n-a rupt lupta la vreme, când a văzut că are de-a face cu un vrăjmaş mai bine înarmat şi cu material mai nou.

Aici von Stieglitz a fost limpede şi logic:

— Ziua era senină şi vizibilitatea perfectă, iar gabierul înzestrat cu cea mai bună lunetă, care este în serviciu.

Atunci rog pe căpitanul baron Hugo Rom pier von Rosenheim să-mi spuie cine este vinovat că nu s-a dat alarma numaidecât la ivirea duşmanului în zare.

Von Römpler a zâmbit uşor din colţul gurii subţiri, a umflat pieptul sub hainele albe şi de croială desăvârşită apoi, tuşind încet, i-a întors liniştit:

— Răspund de agerimea şi corectitudinea gabierului. E omul cel mai bun care-l avem pe vas.

Comandantul l-a privit atunci ţintă, cu ochi mari, şi făcând un gest deschis şi scurt a încheiat:

— Iată! Aici voiam să ajung. Deci una din două. Sau dumneavoastră acoperiţi greşelile de manevră – deci purtaţi singuri vina – sau vasul nu trebuia vârât în asemenea luptă de la început.

În amândouă cazurile, nu eu port răspunderea celor întâmplate. Apoi revenind, a zâmbit:

— …Afară doar dacă nu mi se face o vină din faptul că n-am o gabie de zece ori mai sus decât e, pentru ca omul de acolo să poată vedea mai departe Nu?

Părându-i-se acum că a limpezit lucrurile cu toată chibzuinţa trebuitoare, şi-a molcomit glasul, după care a urmat aproape prieteneşte – lucru ce uimi pe ofiţeri, fiindcă nu-i şedea în obicei. Adevărul era însă că încerca să arunce în apa tulbure o undiţă vicleană, înadins pregătită pentru prietenul Arhiducelui şi pentru bătrânul Römpler, omul plin de trecere.

— Să ne sfătuim deci asupra operaţiilor ce vor urma.

Rog pe căpitanul von Rosenheim să ne spuie în ce fel crede Domniasa că s-ar putea îndrepta răul de care suferă vasul nostru.

Dar Baronul Hugo Römpler von Rosenheim era prea ascuţit să nu vadă undiţa. De aceea, n-a muşcat – cum se zice în limba pescarilor, ci s-a furişat ager printre cârlige, căutând să ciupească unde şi cât poate.

— Armatele de uscat au la îndemână înălţimile pentru observaţii. Acolo unde sunt înălţimi. Acolo unde nu sunt, deci în câmp deschis – sau pe mare – cred că trebuie întrebuinţat balonul captiv. Armata franceză l-a folosit de minune în manevrele din vara trecută…

Aici von Stieglitz a răspuns cu glasul făcut cuţit şi criţă răzbunătoare.

— Ideea e desăvârşită… deşi nu e nouă… îţi mulţumesc pentru ea, cu toate că o ştiam… N-am aplicat-o şi nici n-am încercat s-o aplic… pentru că… Şi Comandantul a început să numere pe degetele mâinii stângi, apăsându-le tare, până mai să le întoarcă pe dos, de la degetul mare spre cel mic, întâi: francezii au folosit balonul numai pe uscat şi nu *în l*uptele navale; al doilea: ei au baloane pe când a*rm*ata noastră n-are niciunul; al treilea: admiţând că m-aş încumeta să folosesc această unealtă – deşi nu este folosită şi nici primită oficial – n-am specialişti nici pentru construcţie, nici pentru manevră şi nici n-am de unde să-i aduc; al patrulea: n-am aparatele trebuitoare de produs gazul, nici fondul necesar;

Şi, al cincilea: cred că toate acestea n-ar rezolva nimic, fiindcă în clipa când observatorul ar zări inamicul şi ar trebui să pun vasul în viteză maximă, ca să rămân sub orizont, înfrunt două primejdii la fel de mari. Întâia: ca şi inamicul să-mi zărească balonul, deci să mă descopăr; şi a doua – cea mai însemnată – să n-am vreme de strâns balonul, deci să sacrific şi oameni şi material…

De cum a început vorba despre balon, Ursinus, care era răvăşit de una din acele nemulţumiri plicticoase şi nelămurite, ce te cotropesc deseori dintr-o neînsemnată contrazicere, a ciulit urechile şi s-a uitat la Siedler. Aştepta să-l vadă amestecându-se în discuţie şi dând vreo lămurire ca mecanic şi ca om care, de bună seamă, nu zadarnic citea cu atâta regularitate o literatură anume închinată zborului şi plutirii în aer.

— Ştie mai mult decât noi toţi, cu comandant şi cu Römpler în cap a gândit el şi totuşi stă liniştit, fără să-i clintească un muşchiu pe faţă, fără să-i licurească o clipă ochii altfel decât de obicei. Ba, parcă i-i mai lehamite de discuţia asta decât îmi este mie, nesimţitului acestuia de Wiedenbruch, din faţa mea, care cască şi se scarpină ca un fochist, ori prostului de Wohizogen care îmi dă ghionti în spate, şoptindu-mi porcăria de refren din cântecul învăţat pe undeva, prin Prater:

Pământu-i balon Luna-i balon şi omul la început e tot un balon.

Fără să vrea, şi încetul cu încetul, Ursinus a văzut răsărindu-i înainte şi stăruitoare, năluca lui Vlaicu de cu seară.

A legat-o într-un chip ciudat de zborul învolburat al pescăruşilor iuţiţi în biciuirea furtunii şi iarăşi s-a întors cu gândul spre vulturul liniştit, care se rotea la nesfârşit în amintirea Salzburgului, depănată pe firişorul alburiu al vălurelelor de apă din Salzach.

Nimic nu era însă limpede şi dăinuitor. Colţişoarele de imagini zvâcneau rupte din întuneric, se luminau, se răsturnau şi deodată, în leagănul nevăzut al minţii se făceau fărâme, irosindu-se undeva, într-o fumăraie groasă şi mistuitoare.

Dar atunci, Ursinus a prins de veste că trupul lui nu mai are greutate… Nu mai există. Senzaţia stranie că n-a

păstrat din el decât nepământul şi că tot ce era carne, oase şi apăsare în jos, s-a topit…

A rămas doar ochi, urechi şi minte. Sunete şi imagini… plutire… întocmai ca în visurile cele des repetate, în care întindea braţele şi se înălţa, lunecând ca un duh, peste largi vederi cenuşii de lume scufundată jos… jos de tot, în adânc…

În clipa aceea Ursinus a tresărit speriat. N-a fost în stare să-şi lămurească de ce anume trebuia să fie speriat. Dar şi-a dat seama ce l-a speriat. *Simţise ascuţit şi precis că omul poate să zboare*. Cel puţin într-un anume fel omul pluteşte. A intrat fără de veste zborul în inima lui, iată. Din hău, dintr-o tulbure împletitură de icoane, gânduri şi simţiri… într-un cuvânt, aceea ce pluteşte în om a înfrânt aceea ce nu pluteşte. Nici că se putea o lămurire mai limpede a zborului.

Iar atunci huietul vorbelor din salon s-a adunat de la sine în altă orânduire şi a iscat un alt glas… Glasul lui Vlaicu?… Parcă nu… Dar al cui.

— Doamne!

— Mai poate spune aceea ce Ursinus aude aşa de limpede:

— Într-o zi tot o să zbor eu…

Prin ceaţa albicioasă, care i s-a întins pe ochi, el vede trupurile ofiţerilor strânşi în salon, legănându-se încet, când la dreapta când la stânga, în tangajul larg al vasului de parcă l-ar căina miloase şi mute:

— Vai… vai…

A ieşit cel dintâi să-şi răcorească în vânt faţa năduşită de încercarea răului, care se urca nemilos. A rămas agăţat de balustradă şi a închis ochii. I-a închis, dar vedea înainte silueta pâlpâitoare a oraşului Spălatro, care se zimţuia gălbue sub cerul alburiu… Iar în jos, ca trei năvi viorii ieşeau din mare, străvezii şi ireale, insulele Brazza,

Lissa şi Leşina… Ai fi zis că furase toată imaginea sub pleoape şi o ţinea acolo…

Dar deodată marea şi cerul au rămas într-o singură apă de coloare albăstrue, pe când cele trei insule şi ţărmul dalmat, au rămas plutind ca nişte vietăţi ciudate, de nimeni cunoscute până azi.

Aude glasul lui Hartmann:

— Eşti, foarte palid, Oskar. Ar trebui să intri în cabină, fiindcă hula e cam tare şi afurisitul ăsta de vas, se zbengue pe valuri, ca o coajă de nucă.

Ursinus a scuturat capul, scos din fire şi a deschis ochii:

— Nu! Cred că e mai bine aici! De altfel ăsta trebuie să fie efectul doctoriilor lui Geistinger, care face experienţe pe pielea mea şi mă îndoapă cu toate infecţiile născocite de dânsul… E reacţia pe care o am totdeauna după câte o noapte rea, cum a fost cea de aseară. De altfel, a zâmbit el ştergându-şi faţa, a fost numai o răbufneală. Atâta tot. Mă simt mult mai bine.

S-au aşezat cu fruntea către vântul subţire de la miazăzi şi-au aprins pipele scurte, marinăreşti, urmărind cu ochii pe Siedler, care trecea pe lângă ei, dus pe gânduri şi a coborât scara spre maşinile lui.

— Ciudat! şopti Ursinus, rămas cu privirea după ofiţerul mecanic.

— Ce e ciudat? A vrut să ştie Hartmann.

— Ciudat că Siedler nici n-a deschis gura în discuţia dintre comandor şi căpitan, când era singurul de pe vas, care cunoaşte chestiunile acestea de zbor şi de baloane.

— Adevărat? Se îndeletniceşte Siedler cu asemenea fleacuri? A dat să se mire Hartmann. Dar Oscar n-a răspuns numai decât. A zâmbit, repetându-i vorbele în gând, silabă cu silabă: … A-se-menea fleacuri…

— Parcă mai spusese cineva o vorbă la fel… De mult

de mult de tot… Ohoo!… Şi încă ce de mult… Ai zice că a fost ieri… şi totuşi… totuşi…

A lăsat moale capul pe un umăr, a închis pe jumătate ochii cei albaştri şi adumbriţi de o tulburare abia văzută, a murmurat cuminte, potolit ca un copil naiv şi trist, deci nesfârşit de bătrân:

— Deh!… Cine ştie?… Poate că nu-s tocmai fleacuri, prietene… Când găseşti un om care crede în ceva – dar crede cu adevărat – e foarte greu să mai vorbeşti pe deasupra. Ceea ce este vrednic să işte credinţă, nu poate fi dispreţuit. Ne depăşeşte, Hartmanne, dragul meu…

Celălalt, gata să râdă, i-a aruncat o coadă de ochi şi s-a oprit. Tonul de suspin al lui Ursinus îi tăiase pornirea de glumă, ca ivirea unui Costum cernit într-o tovărăşie veselă. Căci, fără îndoială, Hartmann era om zdravăn şi sănătos, înfipt bine cu amândouă picioarele în pământ. Aşa dar nu încredinţările lui Oskar puteau să-i înăbuşe cheful de haz, ci neînţeleasa amărăciune şi îndepărtare din glasul camaradului. Şi, de bună seamă, acestea nu erau numai rodul crizei de adineauri. Arătau a fi ca nişte flori ofilite de pe un lujer multă vreme chinuit… Cine să mai aducă atunci îndemnare la râs?…

După câtva timp, Ursinus a pornit să vorbească, privind fumul pipei, pe care vântul i-l răvăşea în sfărâmături de caier albăstrui. Dar cuvânta încet, de parcă numai lui însuşi şi numai lui şi-ar fi spus:

— Avem aici pe vas un matelot, care crede că într-o bună zi are să zboare… Am vorbit ieri cu el. Auzindu-l, îmi venea să râd, cum ţi-a venit şi ţie adineauri. Ba, pare-mi-se că şi eu am rostit o vorbă uşuratică, la fel cu tine. Astăzi însă n-aş mai putea s-o spun. Şi ştii de ce? Pentru că întâmplarea de acum, discuţia asta în legătură cu manevra noastră, mi-a arătat nevoia. Înţelegi tu?… Am înţeles că zborul poate să ajungă o nevoie a vieţii… Iar dacă e o

nevoie, atunci e o poruncă, nu-i aşa? Negreşit, ai să zici că asta puteam s-o judec de mai înainte!... Dar, iată, îţi mărturisesc, n-am judecat-o. De ce? Nu ştiu... Pe semne unde vedeam zborul numai ca împlinirea unei ambiţii, unui dor de altceva, sau a unei năzuinţe de frumuseţe. În sfârşit o mulţumire, o plăcere... Şi totuşi, fără să ştim de ce, toţi avem pornirea să zburăm când suntem mici. Întindem mâinile să plutim ca pasărea, fiindcă pasărea săgetează lin şi deoarece ne închipuim că trebuie să fie plăcut... Nu ne gândim la acest lucru foarte simplu; pasărea are nevoie să zboare...

Acum, iată, stau de mă întreb. Oare omul, n-are şi el uneori nevoie să zboare? Iar răspunsul îl aflu în visurile noastre cele rele, când nimic nu ne-ar mai putea apăra de hoţul care ne urmăreşte, ori de fiară ce ne-a încolţit, dacă n-am putea întinde braţele să zburăm. Cu alte cuvinte zborul tot ne este trebuitor, fie el măcar în vis. Zic măcar dar nu ştiu dacă visul înseamnă ceva mai puţin ca omul, ori e „mai mult. Ceea ce numim noi o viaţă lucidă este mai ales o alcătuire de cifre şi date, ca un registru fără greş. Ci viaţa poate că nu-i tocmai asta. Adevărul ei şovăielnic, stufos, trăieşte în prelungirea visurilor şi a copilăriei, adică în singurele două regiuni unde nu ne mai putem preface, ci suntem goi şi singuri ca la început.

Ciudat i-a sunat în ureche lui Hartmann monologul acesta lung, neobişnuit şi învins. N-ar fi crezut niciodată în stare pe Oskar să dibuiască – aşa de încâlcit, aşa de nesigur, fireşte, dar oricum, să-şi dea osteneala a dibui – printre gânduri atât de grave, atât de însemnate pentru rosturile vieţii omeneşti, firişorul de aur al unei căi luminate. Dacă n-ar fi crăpat de vlagă şi de pământul din el, Hartmann ar fi fost înduioşat de-a binelea. Înduioşat, nici vorbă, nu pentru gândurile lui Ursinus, pentru strădania lui să cugete şi se pune o rânduială în bietele

luminiţi, trecătoare prin ungherele minţii. Asta nu însemna că locotenentul l-ar fi dispreţuit pe Oskar din înălţimea de prăpăd a cine ştie căror veleităţi de cărturar, de gânditor ascuţit şi chiţibuşar. Dimpotrivă, de-ar fi avut să-l dispreţuiască, l-ar fi dispreţuit din nivelul limpede, drept, categoric şi fix, al apei şi al zării, locul precis de îmbinare a cerului cu pământul, acolo unde munţii îşi pierd înălţimea iar prăpăstiile nu se văd, pentru că toate sunt o linie dreaptă. Sănătos, simplu şi limpede, iată ce ar fi trebuit să-şi scrie Hartmann pe blazon, dacă ar fi avut vreunul. Şi atunci lânceda nevolnicie tulbure, stearpă şi chinuită, a băiatului care îndura istoveala hăbăucă a câtorva rânduri de oameni, îi era voinicului ofiţer prilej de răscolire a unui nedesluşit, dar neînfrânt simţ patern. Avea nevoie să ocrotească o făptură firavă care, la rândul ei, cerşea să fie ocrotită… Prieteniile temeinice sunt întotdeauna bizuite pe schimburi de străjuiri, pe o înclinare părintească alunecată dincolo de îngusta poruncire a cărnii, iată ce înţelege desluşit Hartmann, zdrahonul acesta de ceh muntean, cu păr creţ, pumn tare şi nume nemţesc. O înţelegea de mult, de când zburda ca un păstrăv în clocotul de cristal al Egerului şi nici n-a stat să se gândească la moarte, în clipa care s-a azvârlit în bulboană, ca să-l scape de înec pe Anton cel mic şi slab băieţaşul fierarului de peste drum şi tovarăşul nedezlipit de joacă.

Acum însă, parcă o înţelege şi mai bine. Nu-i dă dreptate în niciun fel lui Ursinus. Toate gândurile cele întortocheate i se par fără trup, ca negurile de pe Fichtelgebirge. Se destramă singure, se topesc şi-şi lasă caierele pe daracul moale al copacilor… Totuşi… totuşi… iată!… Din toată această şovăielnică legănare de fumuiag, a rămas în urmă ceva, ceva de nu poţi pipăi cu degetele mâinii, nici cu degetele minţii… poate ai fi în stare să simţi

cu degetele inimii… Căci a tremurat într-însa ceva surd şi înăbuşit, ca bătrânul clopot, care hăue încet şi prelung, seara, câte odată, adus de apa Egerului, dar de care nimeni nu ştie din ce biserică porneşte şi ce ureche caută.

— Ori cum a început, într-un târziu, Hartmann, când l-a trezit din gânduri pufăiala în gol a pipei o să mai treacă vreme multă până atunci.

— Până când?

— Până or ajunge oamenii să zboare… Oskar a îndrăznit o mică legănare din cap:

— Nu se ştie… Poate… Sau poate nu. Omenirea nu se ridică lin, ca pe o colină dulce. Zvâcneşte, sare de pe o treaptă pe alta… Şi – Doamne! – câteodată sare aşa de sus… Ia gândeşte-te cum s-a schimbat faţa lumii în câţiva ani, după motorul cu aburi… Sau după dinam… ori după motorul electric… după becul lui Edison… Şi nu vezi ce răsturnări vesteşte automobilul?… Nu, nu! Nu se ştie nimic! Apoi, după o clipă, a ridicat ochii şi bătând coapsa lui Hartmann, a spus cu o îndepărtare profetică în glas: Când o izbuti cel dintâi om să se ridice un centimetru de la pământ, lumea îl înnoeşte pe Dumnezeu.

— S-a ridicat de atâta vreme, cu balonul… Ursinus s-a scuturat:

— Nu!… Nu cu balonul., Acela e altceva, e mai uşor ca aerul, nu-i zbor… E un vapor în văzduh. Ba încă un vapor din care face vântul ce vrea, de vreme ce, oricât de mare ar fi, tot mai greu este un fulg decât el… Nu, nu cu balonul. Ci cu pasăre mecanică… Cu omul-pasăre, aşa cum l-a visat Leonardo da Vinci, care a ştiut să viseze pentru toate veacurile de după el. Apoi a încheiat cu glasul scăzut: Adică şi-a ascultat visurile şi le-a crezut. N-a făcut prostia pe care o facem noi, când ni le dispreţuim…

— Tocmai la el mă gândeam şi eu acum! I-a împotrivit prietenul A visat, a desenat şi a construit… Dar aparatul n-

a zburat… A lăsat un olog în urmă, atâta tot…

— Nici nu se putea altfel.

— De ce?

— Mă întrebi de ce? Pentru că omul nu se poate schimba în pasăre printr-o simplă adăugire de aripi. Trebuie să-i creşti şi puterea în aceeaşi măsură… Îţi dai tu seama ce săritură ar trebui să faci – pentru că saltul tău să fie în proporţie cu greutatea ta, bine înţeles – faţă de săritura unui purice? Azi însă avem motorul şi cine ştie ce o mai ieşi să înlocuiască puterea omului şi s-o întărească… Da Vinci nu le-a avut. De altminteri sunt încredinţat că şi-a dat seama singur ce-i lipseşte, de vreme ce nu el şi-a pus ucenicul să zboare. Acela: a zburat fără voie, adu-ţi aminte…

Şi apoi să ne întoarcem şi altfel. El a făcut o pasăre, în care a ghemuit un om. Ăsta să fie oare zborul mecanic? Nu cred… Trebuie să fie altceva… Cu totul altceva. Nu ştiu ce şi nici nu bănuiesc. Dar uite că îmi vine în minte o semuire care nu-i prea depărtată… Şi mai ales nouă, de pe vasul ăsta de fier, o să ne fie lesne de înţeles şi la îndemână. Corabia din antichitate avea la început formă de pasăre înotătoare… Şi când n-o mâna vântul, o mânau nenorociţii din galere, cu lopeţile… labele găştii… Ce-ai zice de vasul nostru să fie făcut în formă de gâscă?… Şi cu labe, la chilă?

Iată însă că s-a născocit helicea să înlocuiască laba gâştei, ori roata cu lopeţi, care nu era altceva decât o labă multiplicată – jumătate de mecanizare şi aceea.

Dar în ce depărtare nemaipomenită suntem noi astăzi, chiar cu barabafta asta şubredă şi care zgrânţie din toate niturile, faţă de gâsca-marină a Cleopatrei… Nu-i aşa?… Mai poţi să te încumeţi atunci a judeca astăzi, forma pe care fi-va s-o aibă maşinile ce-or să zboare?… Iată eu, chiar acum, măcar că nu-i niciuna pe pământ şi n-am nicio

pildă înainte, pot să-mi pun mâna în foc că, oricum, forma de pasăre n-o să aibă. Ba, socot, va fi tot aşa de îndepărtată, pe cât e roata de talpa saniei, în ziua când maşinile de zbor or ajunge să plutească după rostul lor cel adevărat.

Hartmann zâmbea nedumerit. Nedumerit, dar cu plăcută mirare. Pe el nu-l încălzeau întrebările zborului (cel puţin aşa credea, dar de fapt, adevărul era că nu-l încălziseră până acum) şi nici nu avea încredere în viitorul acestor preocupări. Se bucura totuşi că, găsise în creierul, pe care-i socotea leneş şi mulţumit să-şi cugete numai strictul necesar celui mai strâmt prezent, gânduri canalizate în perspective largi.

— Te pomeneşti că iese totuşi ceva din omuleţul acesta sleit şi care părea condamnat să fie un simplu consumator al averii agonisite de alţii! A gândit Hartmann.

Şi nu s-a putut împotrivi ispitei să nu-i mărturisească, în cruzimea lor întreagă, atât mirarea cât, şi mulţumirea lui.

Atunci sufletului deschis, Ursinus i-a răspuns tot cu suflet deschis:

— Nuu! Nu-ţi face nicio iluzie… Nu m-am gândit niciodată la lucrurile astea… Mă frământă doar de ieri încoace, pentru că m-au zgândărit câteva întâmplări… ciudate şi nepotrivite, pe care, dacă vrei, ţi le pot povesti… Dar lucrurile s-au îmbinat de la sine cu alte câteva auzite cine ştie pe unde şi cine ştie cum, în vremea când râdeam bucuros de orice s-ar fi încumetat să-mi strice liniştea, aşezarea, şi să mă scoată din acel azi în care am învăţat să trăiesc, ca să mă zvârle în negura unui mâine înăbuşitor pentru buna mea lene…

Iată ce-a fost. Şedeam ieri sus înumbra turlei Nr. 4 şi…

— Mda a mormăit Hartman, îndesând cu degetul

mare tutun proaspăt în pipa lui scurtă. Ursinus îşi încheiase de mult povestirea. Înfundat în drilul răcoros al scaunului uşor, privea acum zvânturarea unei mănunchiu de pescăruşi cari se hârjoneau cu vântuleţul potolit.

— Mda! A zis iarăşi celălalt, printre dinţii strânşi pe gâtul pipei, aprinzând-o în plescăit de supturi tari şi zgomotoase.

— Acum pricep… S-a întâmplat cu tine… aidoma ce mi s-a întâmplat şi mie. Să nădăjduim însă că la tine e mai puţin grav decât a fost la mine… Mie mi-a răsturnat viaţa.

La vorba asta, Oskar a întors capul, desprinzându-şi trupul de pe spătar. Prietenul lui nu rostise nici când vorbe atât de apăsate şi cu aer de prăpăd. În viaţa lui voinică, veselă şi limpede, mai era loc de tragedii? S-ar fi minţit singur Ursinus, dacă nu şi-ar fi mărturisit înfrigurarea şi straniul sentiment tulbure de milă şi de admiraţie, faţă de un suflet aşa de mândru, aşa de tare, dar aşa de încercat…

— Spune… a îngăimat.

— Eu am pornit să învăţ medicina. Începu Hatmann. Am şi făcut doi ani. Ba i-am făcut bine. Eram o mare nădejde a Facultăţii, cum îmi spunea Karl Weichert, profesorul meu de anatomie. Dar după al doilea an de şcoală, în vacanţă, m-am agăţat de un pădurar bătrân din Egert, un om simplu de tot – Mendelsky îl chema.

— Cred că era polonez de felul lui – şi am pornit să colind codrii cu el.

Îmi dăduse şi mie o rablă de puşcă, de stricam câte un cartuş pe o pasăre, ori pe câte o vulpe.

Două sau trei luni de zile, am bătut pădurile zi la zi. Pe lângă tot ce ştiam – şi ştiam destul despre pădure încă de copil.

— Am învăţat în vremea asta tot ce-am vrut şi ce n-am vrut. Dar într-o seară, cu vreo două săptămâni înainte de vremea deschiderii facultăţilor – n-a să zică mă

pregăteam de plecare – ne-a apucat o furtună groaznică, tocmai într-un vârf de munte, pe la Poiana căprioarei, aşa îi zicea. Nu mai era chip de coborât la vale, aşa încât ne-am aciuat într-o colibă încropită din lăstăriş. Era măreţ şi înfiorător. Detunau munţii şi văile de trăsnete. Ploaia răpăia de parcă era grindină iar furtuna umbla prin copaci ca o mână furioasă într-o clae de păr.

La un moment dat, când mă întorc la bătrân să-l întreb ceva, îmi pune mâna pe gură şi-mi şopteşte:

— Ssst… Auzi-i cum cântă…

— Cine cântă?…

— Fagii. Îmi lămureşte el. Pe urmă: Şi-acum ascultă cum le răspund brazii… Apoi, într-un târziu, încheie: Păcat că nu le ştii graiul, cum li-l ştiu eu… Ai auzi poveşti frumoase…

Ei bine, dragă Ursinus, vorbele astea au fost întorsura vieţii mele. Şi-au fost astfel, fiindcă urechea mea auzea foarte bine, dar *nu ştia că aude*, nici anume ce aude… Din clipa aceea însă a aflat că e ceva de ştiut… şi şi-a dat seama că ştie… În seara de-atunci cum vezi, am învăţat un abecedar nou… şi l-am învăţat pentru toate zilele mele… deoarece mi-am dat seama că sunt făcut să înţeleg vorba copacilor… Corăbierii vorbesc de vraja Sirenelor mării… Să te ferească Dumnezeu de duhul pădurii… De Rautendelein. Rămâi acolo ca meşterul Heinrich, clopotarul, aşa cum am rămas şi eu… căci am lăsat medicina şi m-am făcut ce sunt: inginer silvic.

Dar eu astăzi întreb: crezi că era de vină influenţa omului aceluia? Nu! Aveam totul pregătit în mine, ca un ceasornic gata învârtit… Trebuia o simplă izbitură, ca să pornesc, şi izbitura a fost vorba lui moş Mendelsky… Asta-i tot!

A tăcut o clipă, a avut o tresărire de spate, ca un pufnet lăuntric de râs şi a încheiat:

— Acum văd ce ne-a apropiat… îmi erai frate… Ceasornic învârtit gata ca şi mine… Un biet om din toată lumea ţi-a ieşit înainte la fel… O izbitură… ca şi la mine… Şi ai pornit… ca şi mine…

Pe gânduri, Ursinus a murmurat:

— Mai ştii?… Poate… Şi oare până unde are să meargă?

Voinicul piept al lui Hartmann a oftat cu toate firidele şi cămăruţele lui.

— Până la capăt, Oskar dragă… Până la capăt!…

Când seara a început să prăfuiască depărtarea şi valurile cu negură de aur alb, marea s-a liniştit de tot. Clipocea sfioasă în coca plină de rapănul ruginii şi se afunda în tihnă, păturindu-şi pe zarişte a vieţii, fumul molatec al nopţii. Era linişte şi bună pace. Oamenii mâncaseră şi tăinuiau prin colţişoare despre dorurile şi durerile lor, reîntorşi în ei înşăşi cum erau, acum când lărgimea apelor se îngustase din toate părţile iar hotarul lumii venise să se agaţe de copastie.

Tocmai în faţă, la proră, lângă nările lanţului de ancoră, Hartmann îşi fuma pipa de după masă, privind, obosit şi îndepărtat, faţa răvăşită a lui Ursinus. Îi părea acum bătrân peste măsură şi peste măsură de sleit, băietanul acesta cu obrajii bucălaţi şi cu ochii albaştri ca cerul de zi. Îi părea bătrân şi îşi închipuia că, în clipa aceea, Oskar a luat chipul bătrânei Lotte şi scotoceşte ca ea în lucruri mărunte să afle unde dospeşte seara şi măreţia lui Dumnezeu. De altfel Hartmann înţelegea bine aceste răsplămădiri stranii. Şi el se simţise, de multe ori, aidoma bătrânului pădurar din Eger, şi el se simţise pe dinlăuntru semuitor cu celălalt, cu masca lui, când se întâlnea cu amintiri de ale gândurilor ori de ale arătărilor feţei. Iar Ursinus avea de zeci de ori mai multe amintiri de la Lotte a lui, decât avusese el, Hartmann, de la

Mendelschy al său.

— Haină de carne bărbătească, pentru o Lotte cu trup obosit, dar cu suflet care se răzbună pe viaţa ei devastată şi nu vrea să moară. De aceea s-a trecut în băiatul acesta, s-a îngropat în el ca într-un mormânt viu. A gândit cehul. Tragic destin trebuie să fie acela al omului osândit să trăiască viaţa neconsumată a altuia. Om făcut din rămăşiţele altora… Aşa ar fi vrut să spuie; şi s-a sfiit. I-a fost teamă că spune prea mult. Adică îmbrăţişează prea multă lume în urgia acestui blestem şi pe el însuşi totodată. Dar de aici încolo, Hartmann nu mai putea să judece nepărtinitor. El nu era om să-şi îngăduie a-şi face răni inutile în suflet, ponegriri de sine cutremurătoare şi nerodnice, sub biciul cărora viaţa se stinghereşte, rămâne umilită şi nu mai cutează să ridice ochii către un soare mai bun. Într-un cuvânt, Hartmann nu voia să fie sfârşitul unui rând de oameni ci un început. Un burghez sănătos, aşa dar, care nu se doreşte agăţat într-o crenguţă a cine ştie cărui vast arbore genealogic, ci năzuieşte să-i fie rădăcină altuia nou, dacă nu se poate să se împartă singur pe toate tulpinile şi frunzele lui, ca să rămână singur început şi sfârşit.

Avea ambiţii mari şi grele ca plumbul. Larga hăuială a codrilor bătrâni îi mustise gânduri fără măsură de îndrăzneţe şi încercarea lor în fapte îl întăriseră în tot ce visase neguros şi utopic întru început.

Pentru ei pădurea nu era o întâmplare, era un cântec al pământului, o flacără verde a inimii lui.

— Fă pământul să sune ca o vioară bună şi cântecul te cutremură. Spusese el cândva capitalistului slovac, pe care voia să-l atragă spre planurile lui. Dar acela n-a înţeles mare lucru şi nu s-a lăsat dus de poezia tulbure a tânărului inginer. A cerut cifre, şi – mai ales!

— Dovezi despre rentabilitatea noilor procedee de

însămânţare şi exploatare a pădurilor.

— Dovezi? A izbucnit zâmbind şi revoltat Hartmann. De unde dovezi, de vreme ce asta nu s-a mai făcut? Până azi bradul de rezonanţă era luat de acolo unde se afla şi era uscat cum dădea Dumnezeu. Eu vreau să-l cultiv sistematic, ca să capăt o fibră mai sensibilă iar procedeul meu de uscare mi-l dă gata de lucru într-un timp de zece ori mai scurt. Singura dovadă, pe care pot să ţi-o dau, este vioara aceasta, făcută din brad vulgar, ajutat cinci ani în creştere prin procedeul meu, şi uscat prin sistemul pe care ţi l-am spus. Ea sună acum întocmai ca o vioară de cincizeci de ani făcută din lemn special de rezonanţă. Slovacul a stat o clipă pe gânduri, apoi hotărât, a vârât mâinile în buzunar.

— Nu ca să scoată ceva din ele; dimpotrivă, ca să le astupe bine – şi s-a dus. În urmă-i, Hartmann şi-a luat pălăria, a pornit spre agenţia de vânzări şi a pus în bătaie toată biata moştenire de la părinţi, o casă şi câteva hectare de arătură. A vândut, s-a mutat într-o odăiţă cu chirie şi, în poala palmei de pădure pe care a cumpărat-o, a clădit uscătoria lui.

Astăzi câştigă puţin e drept, dar vinde tot ceea ce face şi se bucură când vede cum îi dau târcoale domni graşi, făloşi, veniţi cu landouri, ori cupele lucitoare, să-i ceară vânzarea brevetului, tovărăşia, să-i ofere comanditarea, ori să fure taina măruntă cu care fiece negustor de piane îşi măreşte preţul, spunând clientului:

— Ascultaţi-l cum sună! E brad de rezonanţă Hartmann. Iar asta cântă în urechea încăpăţânatului inginer cam aşa:

— Dumnezeu a făcut un brad bun, Hartmann l-a făcut şi mai bun! Sau mai curând:

— Hartmann este o mână nouă, crescută vechiului Dumnezeu.

Ceea ce simţise şi el limpede, tăios, cu adâncă şi bărbătoasă răsuflare de piept, în primăvara aceea minunată de acum patru ani, când urcat pe vârful de stâncă al Ziegengebirgelui, a văzut brăduţul sădit de el şi hrănit după procedeul lui; avea exact patru metri şi douăzeci, faţă de un metru şi optzeci şi cinci, al celuilalt de acelaşi neam şi pus odată. Atunci şi-a zis – şi cu dreptate – socotind:

— Diferenţa e a mea. Dumnezeu i-a dat un metru şi optzeci şi cinci, iar eu doi metri şi treizeci şi cinci.

Dacă în inima lui n-ar fi tremurat credinţa moştenită de la bunica evlavioasă, care l-a crescut, ar fi fâlfâit cu mâna salutând spre cer şi ar fi zâmbit:

— Te-am întrecut, bătrânule!!!…

Nu-l întrecuse, nici vorbă, dar era totuşi ajuns acolo unde-l dusese ambiţia şi visul. Era un început.

Focurile vasului clipeau somnoroase în ceaţa uşoară şi viorie a căderii de noapte. Încenuşate, cele patru zări dormeau de mult culcate pe apele lor şi numai sus, spre Pola, rămăsese agăţată de cer o părere de lumină rozã, ca un praf aburiu lăsat în urmă pe drum de roată grăbită a soarelui.

În ungherul unde şedeau, rezemaţi de cabestan, cei doi ofiţeri îşi urmau tăcerea, ca o cislă cu vorbe neauzite. Din când în când, pe buza pipelor tresărea o scânteioară, grăbită să-şi isprăvească rostul, iar atunci feţele licăreau o clipă gălbui, întăreau în spate petece de umbră deasă ca smoala, topindu-se apoi din nou în nevăzut.

Nimic nu mai suna pe vapor. Nici pas, nici vorbă, nici clinchet metalic de greement. Se înfundase viaţa ca într-un colţ afânat, imaterial.

Era o tihnă blajină şi prelungită asemeni unei băi călduţe, binefăcătoare pentru moleşeala dulce a unui trup ostenit. Inima se desfăcea în lăsare de sine, în negrijă şi

răsufla în voie sub blândeţea aceasta de ceas bun, în care până şi gândurile se clătinau molatece, înaintau încet, tot mai încet, doritoare parcă să nu facă zgomot şi să nu tulbure cu nimic aşezarea prietenească a odihnei desăvârşite.

Ca o undă de cântec s-a furişat pe mare. Apoi a tăcut. Peste o clipă, două, trei.

— Cine mai poate ţine socoteală vremii în asemenea linişte adâncă de înserare?

— A crescut iarăşi ca o floare de val şi a susurat lin şi pătrunzător, printre pereţii de fier ai vasului adormit.

Ofiţerii au ridicat feţele şi s-au privit unul pe altul. Nu mai era o părere aceea ce auziseră amândoi. Erau note triste şi lungi, ale unei blânde oftări de strună, venite de departe ori din adânc, asemeni cântecului de sirenă.

— Cântă cineva?… ori…? A şoptit Ursinus.

— Da. A mişcat buzele, celălalt. Şi au rămas neclintiţi să asculte venirea domoală şi înnegurată a melodiei străine.

Iar aceea suspina încet, când cu note lungi, ca oftările unui piept apăsat, când într-un zor de-o clipă, ca răpăiala unei scuturări de gând, pentru ca iarăşi să se afunde molatecă şi resemnată în durerea ei mulcomită, dintru început. Ai fi zis că e un suflet care nu vrea să moară. Dar încetul cu încetul, notele au prins să crească, să se facă mai limpezi, mai aspre, până la gemut. Era o ridicare de răzvrătire chinuită şi tristă la nesfârşit. Iar de aici, de sus, ofiţerii simţeau bine că omul care cântă şi-a lăsat acum cu totul obrazul, gândul şi sufletul pe cetera lui şi a uitat că e noapte, că oamenii dorm, că sus la comandă e un ofiţer de cart, iar în cabină, von Stieglitz cel neîndurat şi neînţelegător. Vioara era un suflet care-şi plângea dorul, să i-l audă Dumnezeu, şi ştiind ce sus râvneşte, nu mai băga de seamă piedica oamenilor de jos.

Ursinus era înduioşat. Cântecul acesta străin, îi suna, în inimă frăţesc şi apropiat. Parcă pornise din el, la chemarea lui. Îi era sufletul însetat de tristeţe şi acum o sorbea toată din notele care unduiau spre dânsul. Găsea în ele toată nostalgia lui nesfârşită şi mai ales – mai ales – amarul gust şi oboseala unui orizont sfârşit.

— Parcă e un cântec murmurat de Lotte. A gândit Ursinus şi s-a lăsat moale în el însuşi, întocmai cum se lăsa odinioară ghemuit în braţele bătrânei celei bune.

Dar Hartmann s-a scuturat. Îl sâcâia melancolia care începuse a-i bate la uşiţa tăinuită a inimii. Vlaga din el nu voia s-o primească şi se supărase:

— Cine naiba cântă la ora asta?

Oskar a vrut să-l potolească şi n-a putut. N-a putut nici măcar să încerce, pentru că în inima lui, cântecul străbătuse, ca în loc de mult ştiut şi de mult aşteptat. Acolo doar nu era o cămăruţă cu uşiţă ferecată tristeţii. Era bulgăre de pământ ars de vipie, care suge tristeţi, ca pe singura ploaie ce-i este potrivită. L-a lăsat deci pe Hartmann să mârâie voiniceşte din toată îndărătnicia capului său creţ şi dârz.

— Iar când cehul s-a sculat şi a zis:

— Ia hai să-l căutăm! Ursinus a pornit-o fără împotrivire şi vrere, aşa cum îl deprinsese bunătatea bătrânei Lotte şi blânda ei voinţă neînfrântă. /– Ajunşi la pupă, s-au oprit lângă drapelul căzut cârpă moale pe baston. Cântecul nu venea de aici. Tresărea de undeva, din adânc, prin cine ştie ce ochiu’ deschis în bordaj. Au coborât atunci spre dormitoarele trupei, oprindu-se din când în când să simtă drumul sunetelor şi n-au găsit cântăreţul decât într-un târziu, – când erau aproape gata să lase cercetatul, – ghemuit în umbra unui colţ din hala de maşini.

Veniseră în vârful picioarelor şi au stat mùlt în dosul

uşii până să se înveghe a intra. Îi oprise acolo neaşteptarea unui glas potolit şi dulce, care murmura cântecul sub acoperirea strunelor. Un cântec străin, cu vorbe pline de vocale largi şi rare rupturi de consoane gemute, oftate, scrâşnite.

— Nu-i neamţ! A şoptit Ursinus.

— Nici ceh şi nici ungur! A adăugat Hartmann. Mai degrabă ar părea italian. Şi a intrat.

Cântecul a murit deodată, ca un bec stins, fără suferinţă. Doar o strună parcă ar mai fi tremurat puţintel a supărare, dar fără ecou. În colţul negru, o umbră s-a ridicat din grabă unei vădite neplăceri:

— Cine-i acolo? Întreabă oarecum repezit Hartmann. Omul răspunde încet, în silă:

— Eu… Ursinus a pus mâna pe braţul tovarăşului lui şi l-a oprit să întrebe mai departe. Recunoscuse cântăreţul. Era Vlaicu.

— Cântă mai departe. I-a zis el. Apoi a lămurit cehului:

— Omul de care ţi-am vorbit. Dar matelotul a dat din cap:

— Mţ! Eu mi-s lăutar numai pentru mine…

Vulcanic cum era, Hartmann ar fi zbucnit pe loc cu asprime ofiţerească, dacă nu l-ar fi domolit mâna molatecă a lui Oskar. A tăcut şi a privit crunt umbra năltuţă, prizărită în colţ. Îi sărise în ochi gâtul ciudat de lung din pricina căruia capul părea prins fără rost pe trup. Şi-a adus aminte nerozia nemţească – foarte de haz pe vremea studenţiei lui – care răspundea la întrebarea: – De ce are girafa gâtul aşa de lung? Pentru că are capul aşa de departe de trup, încât de i-ar fi gâtul mai scurt, capul ar pluti în aer…

— Dar ce Dumnezeu – a zâmbit în sine cehul, amintindu-şi spusele lui Ursinus.

— Omul acesta, într-adevăr ar putea să aibă gâtul mai scurt, deoarece capul lui pluteşte de-a binelea în aer…

Numai că, gândind astea, Hartmann nu şi-a dat seama că aproape la fel îşi zisese odinioară în sinea lui Slovacul cel gras şi bogat, căruia îi vorbea de creşterea bradului de rezonanţă şi noile procedee pentru uscatul lemnului. Nu şi-a dat seama şi nici putea să-şi dee seama. În schimb şi-a dat seama, nelămurit, dar poruncitor în această lămurire, că omul din faţa lui merită să fie cunoscut mai de aproape. N-a pregetat să calce porunca lui von Stieglitz:

— Dar mai ales, dacă vreţi să vă păstraţi autoritatea, nu arătaţi prietenie şi slăbiciune faţă de oameni. Matelotul este o mână care poartă o lopată de cărbune şi nimic mai mult! Şi l-a chemat pe Vlaicu, în cabină.

— Bine! A răspuns mecanicul. Dar de cântat tot nu cânt.

— Nici nu te chem pentru asta. Râse cehul. Apoi crezând că-l câştigă, a adăugat:

— Vreau să vorbim despre maşina zburătoare. Vlaicu a tăcut. Râsul ofiţerului, tovărăşia lui Ursinus şi vorbele lui de ieri, cu uşoara bătaie de joc păstrată în ele, l-au făcut să înţeleagă că e oarecum ţintă pentru gluma oamenilor acestora. S-a închis în el şi a mârâit:

— Păi… ce să vorbim?…

— Vreau să ne spui. A zis prieteneşte Hartmann, vrând să înfrângă încăpăţânarea şi neîncrederea pe care a simţit-o în vorbele flăcăului. Dar celălalt a răspuns rar şi îndărătnic.

— Păi eu nu ştiu vorbi!

— Eu fac…

— Tocmai, să ne spui cum vrei să faci.

Decât, Vlaicu se înfipsese bine pe labele lui late şi urâte, în podeaua de fier cu vârci crucişte. Nu se clintea

din loc nici trupeşte, nici sufleteşte.

— Las să fac mai întâi, şi apoi om tot vorbi. Că gura spune multe. Dar maşina e altceva… Îi vorbă spusă din mână.

Simţind că îndărătnicia lui Vlaicu aşază o umbră uricioasă pe lucruri, Ursinus, s-a amestecat în vorbă blajin şi zorit:

— Uite ce e, Vlaicule. Eu i-am spus ce-am vorbit noi ieri şi el nu crede nimic în privinţa zborului…

— …parcă dumneata crezi?… i-a tăiat vorba matelotul.

— …oricum… îngaimă Oskar. Dar românul urmează domol şi hotărât:

— N-o să credeţi cât e lumea, făr' numa când îţi vedea! Atunci Hartmann, s-a repezit:

— Dar tu cum crezi?… Ceea ce auzind, flăcăul răspunde paşnic, dându-şi puţintel capul înapoi pe un umăr:

— Eu văd…

Von Stieglitz, care trecea să-şi controleze vasul în asprul său rond, a dat de cei trei şi le-a întrerupt vorba: – Ce-i aici?

— Se pare că omul acesta a inventat o maşină de zburat, domnule Comandant lămureşte Hartmann, lipind scurt călcâiele şi îmbăţoşându-şi trupul voinic şi legat.

— A! Perfect! A pufnit von Stieglitz. Trimiteţi-l numaidecât căpitanului von Rosenheim, să ne salveze manevra! Apoi, plin de bătaie de joc, ţinteşte pe Vlaicu în ochi: Ai zburat?

— Până acum nu!…

— Aha! Şi de unde ştii că o să zbori?…

— Trebuie… Stieglitz a râs:

— Argumentul e convingător! Şi unde ţi-i maşina? La asta, flăcăul, puţintel cam uluit de repezeala tonului, zice:

— În cap!…

Iar vorba lui l-a făcut până şi pe Comandant să râdă – lucru aşa de rar – încât suna a prăpăd în bezna vasului aceluia negru, mohorât şi pustiu în noapte. De-odată râsul s-a tăiat, tonul s-a făcut sec şi rău:

— În orice caz, dumneavoastră domnilor Locotenenţi, ar trebui să nu uitaţi că n-am obiceiul să îngăduiesc ofiţerilor mei nici să stea la taifas cu trupa, nici să se ţină de copilării. Bună seara! apoi a plecat, duduind cu călcâiele grele şi paşi largi, pe podeaua de fier a sălii maşinilor.

Paşii lui Stieglitz se mai auzeau încă sus pe covertă când, peste stingherealа lor, a sunat spusa negrăbită a lui Vlaicu:

— O să vadă el…

— Şi tu crezi cu adevărat că o să poţi zbura Vlaicule? L-a întrebat cehul oarecum impresionat, nu atât de încăpăţânarea, cât de liniştea lui.

Dar flăcăul nu i-a răspuns de-a dreptul. El îşi urmărea gândul lui:

— N-am acu criiţari să-l pornesc… altminte i-aş arăta eu…

Vorba asta a fost trăsnet pentru Hartmann. Detunătură şi lumină. Inima lui de om cu carte tăia, nimicea, depărtarea până la matelotul murdar şi desculţ. Vorbele de acum îi punea pe aceeaşi sfoară, ca pe două mărgele la fel. Nu, hotărât, atâta încredere porneşte din ceva. Dintr-o gândire limpede ca sticla, ori dintr-un mare vis, dintr-o mare nebunie, unde nu colcăesc totdeauna numai haosuri.

— Aici este totuşi ceva! A îndrăznit a gândi el. Iar vorba lui Ursinus, rostită tare, i-a întregit pornirea:

— Iată Vlaicule, spune cât îţi trebuie şi eu sunt gata să-ţi găsesc banii pentru lucrat maşina.

Băietanul a clipit într-o mare şiretenie de ochi:

— Feri Doamne să te ţiu de spusa dumitale, c-apoi îndat îi zice că ţi-a fost a joacă…

— Nu!

— I-a întors Ursinus cu grabă şi cu toată inima. Arată-mi planurile, fă-mă să înţeleg şi vei avea banii…

Acum i-a fost rândul lui Vlaicu să râdă:

— Planuri?… D-apoi dumneata crezi că Dumnezeuăfântul a avut careva planuri când a croit lumea asta proastă? Întâi trebuie încercare şi pe urmă vine planul. Că nici vrabia nu zboară deodată, fără numai îi cresc aripi şi-apoi tiulee pe ele şi la urmă, când s-o făcut vrabie fainã, şi zici că s-o gătat, o vezi cum stă năroadă, că tot nu ştie zbura dacă nu vine mamă-sa să-i dee învăţătură pe de-a rând. Dară cu maşina cum o fi altfel? Că doară aceea nici Dumnezeu n-o croit-o, nici mamă n-are, fără numai este începutul începutului şi se gată să fie ea mamă la tot pământul. Lumea care o şti zbura, o fi altcumva decât aiasta, care umblă la carul cu boi. Apoi a întrebat zâmbind: Acu, tot mi-i da criiţari?

În entuziasmul grăbit al lui Ursinus s-a desprins ceva şi s-a prăbuşit. Aşa, ca un fel de amărăciune a venit să-i cotropească inima, nesăbuit încălzită pentru nişte lucruri, pe care nu le înţelege decât prin întoarceri şi răsturnări nelimpezi către vagi amintiri şi vagi simţiminte ale trecutului, S-ar fi putut zice că i-a pierit încrederea şi iarăşi s-a regăsit la punctul mort, unde îl aflase cu o zi înainte.

Hartmann însă, făcea sufleteşte drumul dimpotrivă. Pentru el fiecare vorbă a matelotului era o amintire din propria-i viaţă. Iar gândurile netede ale flăcăului îi arătau mai mult decât se aşteptase. Omul dovedea că are în el mai mult decât o viziune tulbure, mult mai mult decât un vis. Se lămurea într-însul o minte pornită pe iscodire – pe

un anume drum de iscodire – luminat, fireşte, la capătul capătului, de o icoană clară, în care crede cu toată făptura, cu toată puterea din el. Aidoma în totul cu ce se întâmplase odinioară în Eger, când lui, tânăr silvicultor, i-a dat prin cap gândul Crescătoriei de sunet – * cum îşi boteza în ceasuri de duioşie profesională, pădurea şi uscătoria lui.

Dar şi amărăciunea lui Ursinus şi gândurile binevoitoare ale lui Hartmann le-a tăiat, glasul încet şi lehămetit al lui Vlaicu:

— Apăi, acum mi-ţi era că mă duc să în odinesc. Mâne dis-de-dimineaţă trebuie să gât maşinile şi Siedler moare dacă nu i le-am gătat! Sara bună…

Apoi a plecat încet, ţinând în braţe cutia viorii, ca pe un sicriuaş în care purta rămăşiţa unui copil. Sau poate ca pe un leagăn.

Era prea, întuneric să se vadă limpede dacă era bucurie ori întristare… Ursinus, fireşte, a bănuit că e întristare, iar Hartmann, a fost încredinţat că e bucurie. Adevărul era însă că un ochiu' bun ar fi văzut deopotrivă şi bucurie şi întristare. Aşa cam cum ar fi un leagăn în care – ai creşte un copil pentru moarte. Asta putea să i se potrivească bine lui Vlaicu, cel care năzuia să facă o maşină de zburat.

Neînţelegând rostul zeflemelei făcute de Comandant, când adusese vorba despre Căpitanul Rosenheim, Vlaicu i-a cerut lămuriri lui Siedler. Locotenentul îi povesti în câteva vorbe cele petrecute la ora de raport între Von Stieglitz şi tânărul Baron. Dar Vlaicu nu l-a lăsat să isprăvească:

— Şi – 'mneata ce-ai zis?

— Eu?… Nimic. Ce rost avea să m-amestec în vorba lor?

Românul s-a uitat nedumerit.

— Vasăzică dumneata nu te-ai fo’ uitat prin revistele mele…

— Ba da…

— Ba nu… i-a împotrivit Vlaicu. Că altminteri ai fi aflat acolo zmeul lui Wilhelm de la Hastings.

De astă dată i-a venit rândul lui Siedler să se uite nedumerit.

— Care Wilhelm?…

— Wilhelm Cuceritorul… Doar scrie acolo cum l-o înfrânt el pe Regele Harold şi de loc o pus mâna pe toată Englitera, după ce mi l-o bătut la lupta de la Hastings.

Mai nelămurit încă, Locotenentul l-a întrebat:

— Şi ce-are a face zmeul cu lupta?

— Dacă ai fi citit, ai fi văz’t îndată. Că doar Wilhelm el a, care a fo’ om ajer, a măiestrit oareşce zmeu mare şi s-o fo’ legat de el. Iar oştenii or tras de funie şi îndat o suflat vântu-n foaie şi l-o ridicat tocma sus, de-o văzut ca-n palmi toată bătălia. Apoi dacă o fost pe aceea, numai decât şi-o socotit cum stau cătanele lui Regele Harold, şi l-o lovit unde era slab şi i-o frânt din grumaz. Că doar Regele o şi murit acolo…

— Asta pare poveste pentru copii. A zâmbit Siedler. Numai că Vlaicu nu avea chef să i se ia vorba drept glumă. A răspuns dârz şi scurt:

— Nu-i vorba de cum pare… Fără numa cum este cu adevărat. Şi apoi asta aşa s-o fo’ petrecut, că doar nici minune mare nu-i. Am făcut şi eu zmeu, de-i legam pietroiul de coadă să-i cerc puterea.

— Şi se ridica?

— De bună seamă. Păi dacă se ridică singur, când îi micuţ, de ce să nu ridice şi-o piatră, dacă-i faci faţa mai mare şi poate prinde vânt mai mult? Iar dacă ridică piatra cât pumnul, se vede treaba că nu-i mare ispravă să ridice şi un om, când l-ai croi cu socoteală la greutate.

Dar Siedler zâmbea înainte, nevrând să se dea bătut:

— Bine, teoretic aşa e…

— Şi în praxis Wilhelm Cuceritorul s-o fo' ridicat cu zmeul… Asta-i! Iar acu te întreb un lucru. Nu ne-ar crăpa nouă obrazul de ruşine, dacă n-am fi vrednici să facem astăzi, aceea ce s-a putut face acuma o mie de ani?

— Când?…

— Ei na! În 1066. Că doar atunci au fost tăte elea. Vlaicu i-a mai lămurit apoi cu cartea în mână, că armata franceză încercase de câteva ori – şi cu bune roade – să construiască zmee mari, cari să ridice observatori, i-a mai arătat o schemă a maşinii zburătoare făcută de Ader şi a încheiat, cu ton de dascăl plictisit:

— Apăi eu dejeaba-mi bat gura – că – 'mneata n-ai cap pentru dealdeastea.

Siedler îşi înţelesese bine omul. Nu se supăra de familiaritatea lui îmbufnată şi nu încerca să-i aducă aminte că e un simplu soldat, care trebuie să vorbească frumos cu ofiţerul său. Asta nu însemna că Locotenentul a crezut mare lucru despre şcolile prin care trecuse Vlaicu: liceu… politehnica din Budapesta… înscris acum la politehnica din München…

— Şcoli… pufnea în sine vienezul şi zâmbea îngăduitor. Orice om vrea să-şi înfrumuseţeze viaţa într-un fel ori altul. Cine nu poate s-o facă într-adevăr, visează. Iar atâta vreme cât visul nu te loveşte pe tine, ori pe al treilea, n-ai dreptul să-i sugrumi acest vis şi să despoi un suflet de singura frumuseţe pe care şi-o poate dobândi.

Negreşit, această blândeţe şi înţelegere a lui Siedler nu era cu totul, cu totul dezbrăcată de sine. Căci şi Locotenentul mecanic, oricât de rece şi aspru era în firea lui tăcută, avea răbufniri de vise şi doruri, care-l îndemnau se pune răsaduri de flori străine în grădiniţa vieţii lui. De altminteri avea dreptate.

Era copil de oameni foarte nevoiaşi. Dusese o viaţă cumplită, în crâncene zile de sărăcie, până ce izbutise a-şi încropi anii de şcoală trebuitori pentru slujba de acum. Dar tocmai de aceea nu mai avusese timp de făcut altceva şi nici nu ştia ce înseamnă binecuvântarea ceasurilor de linişte petrecute pe cărţi. Pentru el, viaţa fusese dură, cenuşie, plină de funingine şi strâmtă, întocmai după chipul vasului acestuia duşmănos, care-i însemna punctul cel mai înalt al carierei.

Dar lipsa cititului îl durea, căci totdeauna se simţise şi sufleteşte aidoma vaporului: sunând a metalic şi a gol. Era prea limpede şi dulce dorul acelor vrăjite hăţişuri sufleteşti, în care gândurile oamenilor se împleticesc asemeni cu joaca pruncilor prin tufele unei grădini.

De aceea taifasurile lungi ale celorlalţi camarazi îl dureau şi-l îndepărtau. Îi asculta vorbind ceasuri întregi despre lucruri, care lui îi erau străine. Îi auzea lăudând şi gustând amintirea unor frumuseţi, care lui îi erau sortite să-i rămână veşnic necunoscute. Şi zadarnic mai cerca să-şi strunească viaţa şi să-i întoarcă firul cât de cât şi spre alte orizonturi, mai deschise, mai senine. Nu mai avea răbdare, nu mai avea putere, nu mai avea înţelegere.

Nici nu putea s-o aibă.

Oamenii de vârsta lui bătuseră drumuri lungi de carte. Aveau în ochi, în minte şi în suflet, sute şi mii de kilometri de rânduri tipărite; curseseră acelea ca un firişor subţire de apă clară şi tare, curăţind zgura, pecinginea sau negura neştiinţei cu care se naşte fiece om.

Zece ani oamenii aceia au citit, au gustat frumuseţe, înţelepciune, şi-au agent mintea şi inima să facă salturi rotunde şi graţioase, iar acum sunt crescuţi pe tulpina lor ca tufele înflorate de liliac miresmat. S-au făcut strune subţiri, iată! Pe când el abia acum ar trebui să înceapă cititul. Abia acum ar trebui să facă trecerea de la poveştile

fraţilor Grimm şi ale lui Andersen…

Asta cere timp, răbdare şi viaţă din nou… Iar cărţile ce i le dau ceilalţi nu le simte şi nu le înţelege… Le închide după două foi… Le închide după două foi, desigur, dar le cere totuşi mereu şi le ţine pe măsuţa lui ca să se vadă. Are grijă ca totdeauna cuţitul de tăiat hârtie, care-i serveşte de semn, să fie trecut mai departe. Şi, mai ales, are grijă să dea cartea înapoi tocmai la ora mesei, când îl văd toţi şi pot râde toţi cu dulceagă mironosire de licheluţe, la hazul cel grozav făcut de Von Stieglitz:

— Recomandaţi-mi un literat să se ocupe de maşini, fiindcă ofiţerul nostru mecanic a trecut la literatură…

Îngăduinţa lui Siedler faţă de Vlaicu mersese însă mai departe. A simţit în el o fire deosebită şi o ascuţime de minte cu totul ciudată pentru un om, care nu prea ştia să poarte vorbele în straiele lor adevărate. Fraza lui Vlaicu era ca o femeie despuiată. Arăta tot, dintr-odată, ca şi când n-ar fi vrut să rămâie datoare cu nimic. Iar Locotenentul-mecanic recunoscuse în felul acesta de a vorbi, pe micul Siedler, copilaşul potcovarului din marginea Vienei, care în prima clasă de gimnaziu îşi îngrozise camarazii şi profesorii cu neruşinarea gândurilor spuse tare.

De aceea, în inima lui a rămas până astăzi cu neţărmurita dorinţă să spuie tot ce crede şi cu înţelegerea pentru oamenii cari nu ştiu ce înseamnă frâul la gură. Îi înţelege şi-i stimează, chiar când îl supără şi n-are pic de îndemn înspre cei grăbiţi să-i dea dreptate şi să i se ploconească. După viaţa aspră pe care a dus-o, poate că n-ar fi fost firesc să fie aşa. Totuşi Siedler a păstrat în suflet şi trup o vânjoasă sănătate de om simplu. Ceva din nepăsarea, din eroismul obişnuit al celui pornit de-a dreptul din pământ, şi care rămâne să înfrunte totul cu liniştea pământului. În sfârşit, Siedler n-a încetat nicicând să fie feciorul potcovarului din marginea Vienei, să ştie că

o supărare adâncă se taie cu o înjurătură crâncenă ori, la nevoie, chiar cu o palmă, după care împăcarea vine de la sine, ca răzbunarea norilor în urma unui potop de vară.

Aşa dar, Siedler îl înţelegea pe Vlaicu şi i-o spunea deseori:

— Eşti un copil crescut neregulat, flăcăule! Iar celălalt râdea întotdeauna, fiindcă tocmai asta gândea şi el despre sine însuşi, în acele dese ceasuri, când îşi aducea aminte de vorbele lui Nenea Dumitru, taică-său, care oftă căinându-i-se:

— Nu-ş' ce păcatele oi fi avut, dă-mi închipui că tot eu îs de vină şi nu mi-am fo-dat toată râvna, de n-ai ieşit tu om gătat la cap ca lumea cealaltă…

— Mă javră… Dacă mai clănţăni la mine, apăi eu nu ţi-oi mai zice o vorbă, fără numai că te bucşesc de nu-ţi mai merje negoţul, cât îi mai chelălăi pe iastă lume!

Dar zadarnic l-au sfătuit cei câţiva români, care erau în aceeaşi clasă, să nu-şi primejduiască şcoala, punându-şi mintea cu roşcatul răutăcios şi dispreţuitor. Chiar sfaturile ascunse ale lui Rieder, profesorul cel tânăr de geometrie, pentru care Vlaicu avea o deosebită dragoste, au fost fără folos.

— Ţâpe-mă afar şi gata! Dumneata doară ştii bine că nici popă n-am să mă fac, nici profesor, făr-numa eu mecanică şi măiestrie am să lucru.

— Bine, băiatule, dar şi pentru asta îţi trebuie şcoală…

— Trebuie, nu-i vorbă, dar numai atâta până mi-o lumina Dumnezeu-drăguţul calea şi mi-o obveni oareşce gând fain să rezolv perpetuum mobile. O maşină de zburat… că aceea-i invenţie doară, nu învăţătură… Da iasta-i altă treabă. Vorba-i că nu îndur să râdă de mine şi să-mi zică Vankuj în batjoc, că Mocanul e om cinstit şi care trudeşte la pâinea lui…

Ş-apăi, feri Doamne, să încapă oarecine în laba unui Vankuj că de estea s-or mai văz’t bogăt…

Rieder se încruntase. Ori cât ar fi ţinut el la elevul său din clasa a şasea, care era un bun cap matematic şi vedea cu uimitoare precizie în spaţiu, îşi dădea seama că nu mai poate opri o pedeapsă, aşa cum o oprise cu câteva luni înainte, când Vlaicu stinsese lumina electrică în tot internatul, la şapte seara. Atunci se zbuciumase să-l scape fiindcă-i plăcuse îndrăzneala, cavalerismul, cu care băiatul îşi mărturisise vina în faţa unui director aspru şi neprieten. Împlinise doar acest om aşa de bine dorinţele Ministrului Zichy, care spusese cândva:

— Felicit pe profesorii colegiului Contelui Kuhn deoarece ei împlinesc şi o misiune politică, prin aceea că, cultivă raporturile bune între maghiarime şi celelalte naţionalităţi, promovând cultura, care toate le nivelează şi toate le netezeşte, încât, mai târziu, un profesor, într-o excursie, nu s-a ruşinat să se fălească, arătându-şi elevii cu vorbele următoare: Aceasta e clasa mea, care e renumită prin aceea că nu este în ea niciun valah…

În asemenea împrejurări, Rieder îşi dăduse seama ce primejdie îl aşteaptă pe Vlaicu. I-a ascultat povestea tremurând:

— M-am fo-ntâlnit cu Adam Lulă, cu Nicolae Brânzeu şi cu alţi câţiva prieteni şi i-am chemat: Mă, eu fac azi să se culce tot internatul nu la zece oare, ci la şapte! Ei a-dracu, nu m-or crezut. Cică: No! Cum se poate?… Atunci eu le-am zis. Haidaţi şi-ţi vedea…

După iasta i-am fo-dus pe scări, la stocul al doilea şi m-am oprit pe coridor, la fereastra pe sub care intră conducta electrică din stradă. Am scos de sub palton un drot ca de o jumătate de meter, l-am îndoit, l-am sucit, l-am legat pe un baston şi apoi, am zis: Un, doi, trei!!!… Şi am aşezat sârma mea peste toate sârmele întrolaltă.

Directorul se îngălbenise. A înghiţit în sec şi a îngăimat:

— Şi pe urmă?... Vlaicu, zâmbind, dar cu ton firesc, urmează:

— S-o fo-stins electrica iar toţi junişcanii or prins chiui de bucurie pe întuneric şi strigau ca nebunii: No! Bine c-o dat dracu' – n ea... acu merjem şi noi mai iute la culcare...

Directorul tot nu-şi venise în fire:

— Bine, dar tu... pe tine nu te-a curentat?...

Vlaicu, a pufnit în râs, ca în faţa unui copil, care spune o prostie:

— E, naiba! Că nu mi-s nărod... Am fo-avut eu grijă să învelesc capul bastonului cu gumă, că doară n-am poftă de aceia să dau mâna cu dracul...

Ochii mititei ai directorului au sclipit un moment, de parcă ar fi zis:

— Afurisit valah! Şi omul de carte a biruit pe celălalt, dându-şi seama că băietanul ştie lucruri pe care nu le învăţase încă în şcoală.

— Bine, *Domnule* a tuşit el, apăsând pe Domnule în chip de asprime reîntoarsă, dar cu o mlădiere de glas în care era şi un strop de respect. Poţi să-mi lămureşti de ce ai făcut asta?...

Vlaicu a stat o clipă, apoi a răspuns nestingherit, ochi în ochi:

— M-am fo' supărat pe careva bolind de-o zis că-s prost, pentru că el buchiseşte în cărţi până la miezul nopţii. Şi atunci i-am spus că-l culc la şapte – şi că ţin tot internatul la porunca mea dacă vreau – şi-i culc pe toţi... Pe urmă, a încheiat liniştit.

— Apăi, i-am fo' culcat la şapte oare tocma, după ceasornic.

Roşcatul nu s-a astâmpărat. Ba fiindcă Vlaicu se

trudea să născocească un perpetuum mobile şi se hârjonea veşnic cu profesorul de fizică, încercând să-l încredinţeze că lucrul se poate face, răutăciosul coleg a scos Mocanului o poreclă printr-un calambur: Perpetuum nobile.

La început, Vlaicu s-a făcut că n-aude. Sau, poate, cu nelămurita-i lui ştiinţă latinească, nici n-a înţeles. Şi-a căutat înainte de maşinuţă, mai ales că profesorul de fizică, văzându-i planurile cu atâta stil mecanic făcute şi simţindu-i încăpăţânarea, şi-a dat seama că s-a întâlnit cu o încredere ce nu se poate dărâma decât prin ea însăşi. I-a spus dar:

— Principial, fireşte, ai dumneata dreptate. Rămâne de văzut ce se realizează în practică. Da, da… poate că va merge. Caută să faci aparatul în mărime naturală.

În clipa aceea ţărănuşul din Binţinţi s-a simţit ridicat în slava lui Dumnezeu. Roşcatul, care-i chinuise viaţa un an de zile, i s-a părut mic, umilit, înfrânt… S-a uitat la el numai cu coada ochiului şi a zis tare:

— Şi hainele de pe mine am să le vând, dar maşina o fac!…

Drept care, chiar în seara acea, n-a mai bătut uliţa Tămăşesei, spre casa văduvei unde era în gazdă, ci s-a dus de-a dreptul la Binţinţi, hălăduind pe nevăzute în beznă, cei nouă kilometri de drum, ca să stoarcă lui nenea Dumitru bani pentru comanda potcoavelor magnetice de la Fabrica Ganz & Comp.

Peste câteva săptămâni magneţii au venit iar maşina s-a montat în ora de fizică, sub privegherea şi în văzul plin de înfrigurare al clasei întregi.

Înfrigurare prietenească a unora, înfrigurare duşmănoasă a altora… Ai fi zis că, în ceasul acela, s-a dat o mare bătălie între două naţii, strânse sub coperişul unei odăi. Şefii celor două tabere erau aproape alături: Vlaicu şi roşcatul.

Iată maşina aproape gata… încă o piesă… încă una… Mici bucăţi lucrate cu friguri şi sânge… se încheagă… se adună… se strâng… Gata!… Acum magnetul de pus la locul lui… Totul e desăvârşit!… O mică vietate stranie, care visează să păstreze, în nesimţirea moartă a fierăriei ei lucitoare mişcarea veşnică… viaţa veşnică… Băieţaşul negricios al mocanului din Binţinţi, stă palid în faţa acestei făpturi încremenite şi tremură… Strânge dinţii şi se uită cu ochi tari la sclipirea metalică a rotiţelor, apucat de o ameţeală pe care abia o stăpâneşte… E, în felul lui, un mic Dumnezeu în faţa unui nou şi ciudat Adam, plămădit din pământ… Şi poate că, într-un anume înţeles şi acesta e făcut după chipul şi asemănarea lui…

— Gata! zice Vlaicu, încet şi greu. Acum trebuie să-i dau o mişcare… şi nu se mai opreşte cât lumea… Spuse aceste vorbe şi inima îi zbârnîi surd în miezul pieptului. Nu-şi dă seama limpede, dar simte că e înaintea unei clipe fără măsură, unei răzvrătiri a lumii… În sfârşit, înaintea unui început… început…

Brusc, în liniştea şi îngheţarea de piatră a clasei, mâna lui Aurel plesneşte sec rotiţa cu căuşe şi maşina tresare, duruind în angrenaje… Bobiţele de fier cad în căuşele roţii, o trag în jos… Scăpată în şanţul poleit şi se rostogolesc urcând din nou la loc, supte de magneţi, ca iarăşi să cadă în căuşe şi să învârtă mai departe roata lor.

Maşina sfârie neted, cu regularitate, cu aceeaşi viteză. Nicio obosire. Nicio şovăială. Maşina merge egal…

Adam Lulă, tremurând, strânge braţul lui Vlaicu. Ar vrea să ţipe şi nu poate… Biruinţa prietenului său trece dincolo de ei, dincolo de casă, dincolo de oraş… Ajunge la Dumnezeu.

Dar Vlaicu îşi scutură cotul. Clipa de sleială de după pornirea maşinuţei a trecut. El aude bine… aude prea bine. Aude aceea ce nu aude nimeni din jurul său: Aude

mişcarea încetinindu-se?, E o încetineală neînsemnată… dar e o încetineală… e o încetineală… încordarea nebunească îl ţine încleştat cu mâinile pe masă. Ochii ţintă pe maşină. Urechea ţintă pe viaţa maşinii, drept pe inima ei… Şi inima slăbeşte… slăbeşte… slăbeşte…

Curând – prea curând!

— Abia mai mişcă.

Chipurile s-au destins… Sunt ostenite toate… şi toate au în ele o sfârşeală… E milă şi e dezgust, aşa cum e totdeauna când minunea n-a *venit…*

Pe Vlaicu îl ard în ceafă ochii răi şi plini de râs ai roşcatului. Îi simte… Sunt aproape materiali, aşezaţi ca două degete de foc… Nu-i mai poate răbda. Un clocot acru, de furtună îi creşte în piept, îl înăbuşă. Scrâşnind la maşina care l-a trădat, ca fulgerul o înşfacă şi o trăsneşte de pământ:

— Arhanghelii cui te-a… Iar ochii podiditi de lacrimi nu mai văd…

Roşcatul a înţeles vorbele româneşti. Rânjeşte, apoi întoarce spatele să se ducă spre bancă, spunând tare şi biruitor, ca şi când ar da cu călcâiul în obrazul celui doborât:

— N-a fost perpetuum mobile însă rămâne: perpetuum nobile.

O fiară obişnuită să ţâşnească n-ar fi putut face saltul sălbatic pe care l-a făcut Vlaicu. Palma lui mare şi grea a plesnit peste toată faţa batjocoritorului şi s-a umplut de mutra învineţită. Un pumn a icnit în coaste… iute altul… şi altul… grindină înnebunită de măciuci, izbite într-o descreerare care duce de-a dreptul la omor…

Lovitul n-a avut nici vremea să strige. L-au scos pe braţe din sală sub garda colegilor.

Odaia a rămas pustie şi goală ca un cavou. Iar în ea două făpturi numai. Una moartă: maşina. Alta plângând pe

cea pierdută pentru totdeauna…

Dar cei vii uită repede pe cei morţi. Vlaicu a tresărit. S-a văzut singur şi a înţeles. Acum trebuie să părăsească un vis şi un liceu. Ridică din umeri… Ce-i pasă?… Mai sunt licee destule!… Cât despre visuri… mai are unul. Îl are de mult.

— De când a auzit de Stoica de la Ormindea din Zărand, ţăranul dibaci, care a ştiut gândi la o maşină de zburat… Dar balaurul aceluia a fâlfâit o clipă pe sus şi s-a prăvălit…

El, Vlaicu, va face unul care nu se va mai prăvăli… Sau dacă va fi să se prăvălească – n-are decât!… Totul e să se prăvălească mai târziu… cât mai târziu… şi de sus… cât mai de sus…

Acum e liniştit deodată şi împăcat cu toate. Chiar cu ştraful cumplit ce o să i-l dea nenea Dumitru, care nu glumeşte nici cu viaţa, nici cu copiii, nici cu biciul™ când socoate el că e bine să-l înşface în mână.

E împăcat. Îşi strânge cărţile şi pleacă drept, cu capul sus, lăsând în urmă-i uşa deschisă.

Aşa e el. Nu ştie să închidă uşile. Lui îi place să le deschidă numai.

Bătrânul uscăţiv citea Istoria lui Mihai Viteazul… Îi plăcea mult, se vede, viaţa mistuită de visuri prea mari pentru vremea lui, a acestui Voievod neînduplecat, care fărâma graniţi fără să ştie şi fără să vrea.

El se oprea la ape. Dar munţii – înaltul – îi era ca o movilă, ca un foişor ori prepeleac de pază pus pe mijlocul unei moşii… De-ai fi stat să scormoneşti lucrurile cu de-amănuntul poate că ai face legături ciudate, de tot ciudate, între această dragoste deosebită a lui nenea Dumitru pentru Mihai Viteazu şi negătatul lui de fecior, care se întorcea acum spre casă, alungat din Colegiul reformat al contelui Kuhn…

— Bună seara, tată!… Bătrânul a privit peste ochelari…

— Ce-i?

— M-or dat afară de la ghimnasă… În liniştea de-o clipă, totul încremenise în aşteptare. Glasul a întrebat încet:

— Pentru ce?…

Şi Aurel a povestit, fără ascunziş, cum îi era în fire. A isprăvit:

— …aşa cum l-am bătut eu… apăi n-o să mă uite… A urmat iarăşi o linişte. Şi tocmai într-un târziu, nenea

Dumitru a zis hotărât:

— Bine ai făcut!

Apoi şi-a luat cartea, a căutat rândul pe care-l lăsase şi a citit mai departe:

— …într-aceea, Vodă Viteazul supăratu – s-a foarte şi ajungând la pod la Călugăreni, unde-i zice pre nume bălţile Neajlovului izbitu – s-a cumplit la pod cu barda în mâna stângă şi lovind însuşi pe marele Sinan Paşa, l-a răsturnat pre Dumnealui peste pod în mlaştină şi i-au rupt chiar doi dinţi…

A doua zi, nenea Dumitru l-a trecut pe Aurel la liceul de stat din Sibiu.

— La drept vorbind, Vlaicu are dreptate. Şi-a zis Siedler. Zmeul s-ar putea încerca. După ce a citit cu atenţie capitolul referitor la zmeul lui Wilhelm Cuceritorul, la încercările şi proiectele lui Sir John Cayley făcute la 1809, ale lui Thomas Walker şi ale lui Henson, ale lui Strigfelow de la 1843, a ajuns la puneri în practică, asupra cărora a stat să se gândească.

Vasăzică în 1871, Penaud face un mic aeroplan – în miniatură, fireşte – dar oricum zboară. Apoi în 1890, Clément Ader, izbuteşte să salte cu o maşină mare la Satory, peste trei sute metri şi iată că acum un an, doi

americani, fraţii Wright zboară şi ei trei sute de metri în cincizeci şi nouă secunde, la o înălţime de trei metri… Aşa dar, minunea începe să nu mai fie minune, iar nălucile lui Vlaicu încep să aibă trup. Minune în schimb e faptul că Siedler pune mâna să citească cu adevărat aceste cărţi, pe care le luase de la Vlaicu într-o doară şi că înţelege bine aceea ce citeşte. Fără îndoială, începe să-l intereseze:

— La urma urmei, tot ce se poate! zice zâmbind în gândul lui. Şi face cu iuţeală neobişnuită calea până la încredinţare, fiindcă aici îi dă ajutor mecanicul din el, preotul atotputerniciei roţilor dinţate, slăvitorul materiei puse la lucru. Elementul domesticit, dresat de om cum îi plăcea să spuie uneori, când îi duduiau maşinile în plin şi simţea că forţa lor uriaşă e, în mâna lui, aceea ce e o armată în mâna unui conducător…

— Împăratul negru al aburului îi zisese baronul von Rosenheim. Iar Siedler şi-a apăsat capul în guşă şi guşa în guler, zâmbind cu nesfârşită mulţumire de sine.

A luat cărţile teanc şi s-a dus cu ele la căpitan.

— Ce-i noule Belzebut de la cazane? L-a primit baronul, ridicând ochii de la pasienţa întinsă pe tot patul îngust.

Siedler a început:

— Eu am aici nişte cărţi, care or să vă intereseze, domnule Baron.

N-a apăsat pe *eu*, şi nici nu l-a mai repetat, dar şi-a dat seama că lovitura a nimerit bine în ţintă.

Într-adevăr, von Rosenheim a ascultat cu neobişnuită atenţie şi neascunsă admiraţie pentru preocupările înalte ale locotenentului mecanic.

Ştofă de conducător înnăscut, Căpitanul n-a avut nevoie să înţeleagă toate câte i le-a spus şi i le-a arătat Siedler. El a înţeles că lucrul merită să fie încercat şi că are omul trebuitor. A pus mâna pe umărul lui şi a zis scurt:

— Bravo, locotenente. Încercăm. Şi ca să începem, găseşte viteazul care se va urca. Îţi cer însă ca aceste lucruri să se facă, deocamdată, fără ştirea Comandantului. Cred că n-ar înţelege decât dacă ar vedea lucrul izbutit.

— Vlaicule, domnul căpitan baron von Rosenheim ne-a dat ordin să facem zmeul. Întrebarea e însă cine se suie cu el?

— Să-l facem întâi. A răspuns fără pic de grabă matelotul. Siedler a avut o clipă de îndoială:

— Credeam c-o să-ţi pară bine.

— Îmi pare. Fără numa că esta nu-i lucru de mântuială. Trebuie făcut bine şi cu socoteli. Dar eu cred că unul mare tot n-avem cum face, dacă nu ne mai ducem la Pola, sau la

Fiüme, pe undeva, să luăm material. – Ce material?

— Pânză uşoară de tot, ceva tuburi de aluminiu… în sfârşit dealdeastea…

— Apoi atunci degeaba mai încercăm, că vaporul nu se mişcă de aici.

— Ba om cerca, da' mai micuţ. Şi în loc de om punem un aparat de fotografiat… Am eu un plan, ai să vezi.

În câteva zile zmeul a fost gata. Era cât un stat de om şi alcătuit din câte două rânduri de aripi, legate între ele prin beţişoare subţiri, întocmai după desenul care arăta ultimul zmeu întrebuinţat la o manevră franţuzească. Vlaicu nu se împăca însă cu forma aceasta şi n-avea încredere în ea.

— Nu-i bună!

— De ce? întrebă amărât Siedler. Dar ardeleanul nu dădea nicio lămurire. Se mulţumea să-i răspundă:

— Pentru că nu-i bună, şi credea că-i prea destul ca să arate ce anume vede el şi cum anume vede el.

Atunci Siedler s-a supărat şi n-a vrut să-i mai ceară nici sfaturi, nici ajutor. A făcut singur încercările şi a

izbutit să ridice zmeul la o înălţime destul de bunişoară… Dar, bine înţeles, l-a ridicat întâi fără aparatul de fotografiere.

Când i-a adăugat însă greutatea, zmeul nu s-a mai clintit din loc.

Rosenheim, care urmărea încercările, a plesnit scurt din buze:

— Pp! Nu-i nicio ispravă, Siedler dragă

Ceea ce a scos sudori reci pe fruntea ambiţioasă a locotenentului mecanic. S-a întors atunci pufnind în cabină şi l-a ocolit pe Vlaicu, care-i aţinea calea. Totuşi matelotul nu s-a sfiit să-l întrebe:

— Nu-i aşa că nu merje?

Îşi dădea bine seama, afurisitul, că supărarea lui Siedler de acolo porneşte.

Peste câteva zile ordinele de plecare au zbârnâit scurt, pe tot vaporul. În mijlocul maşinilor, care duduiau în plin, Vlaicu s-a dus la locotenent:

— Când o pleca vasul, dă-mi liber să cerc zmeul.

Răspunsul a fost răzbunător:

— Nu!

Dar abia a fâşiit întâia învârtitură a helicei şi Vlaicu s-a furişat pe punte, la proră, lângă copastie. Întărind sub zmeu o piramidă, făcută din patru beţişoare, a prins aparatul fotografic între ele, a cântărit din ochiu’ o poziţie înclinată în aer, a făcut legătura cu nişte sfilaţă, iar declicul l-a prins cu o sforicică subţire alături. Apoi a aşteptat.

În câteva minute vaporul brăzda marea în plină viteză. Dându-se către babord, unde simţea un curent de aer mai puternic, Vlaicu a ridicat zmeul, l-a-aşezat curmeziş pe direcţie, ca să-i hata curentul pe dedesubt şi l-a ţinut îndelung în mână, să-i simtă greutatea. Zmeul sălta din când în când, ca o vietate care cearcă să zboare, apoi

între timpuri, se lăsa iar greu, în gol… O clipă, matelotul a avut îndemnul să se suie pe coperişul cabinei de comandă. Cum însă vântul se întărea sub pântecele zmeului şi umfla rotundă pânza bătută pe aripioare, Vlaicu n-a mai pregetat. A rugat pe un ostaş, care trecea grăbit, să-i ţie zmeul lângă bastonul pavilionului, iar el s-a depărtat câţiva metri, întinzând sfoara.

— Cată să simţi cât e de greu, camarade… Şi când ţi l-o smulge vântul din mână… lasă-l, că ştie el ce face… Asta înseamnă că a intrat dracu' în el…

O pală de vânt a răbufnit şi a furat zmeul din mâna marinarului. Vlaicu a strunit scurt şi a început să-l hăţuiască, aşa cum ştia să facă în vremile de odinioară, pe câmpia întinsă a Murăşului său…

În scurtă vreme, zmeul s-a îndepărtat şi s-a tot ridicat, legănându-se larg, în talazuri adânci de ape nevăzute.

Celălalt oştean îşi uitase cu totul de treburile lui, urmărind mişcările şi zbaterea zmeului în aer, Vlaicu, încordat, ţinea frâul, ca un călăreţ pus pe un cal primejdios. Avea şi dreptate. Acolo sus, făcea salturi primejdioase o cutioară de pânză, de care aninase ambiţia lui.

Curând, sfilaţa se terminase, iar zmeul nu se mai urca.

— Ce-i joaca asta? A tunat atunci un glas aspru în urechea flăcăului. El a întors ochii o clipă şi şi-a pierdut cumpătul. Era von Stieglitz.

Mişcarea lui Vlaicu l-a făcut să scape câteva minute supravegherea strunei şi zmeul s-a repezit în jos ca o săgeată, spre mare. Matelotul a smucit coarda întărâtat şi a zis fără pic de respect:

— No! Apăi vezi ce faci, dacă mă sperii?… Doară pentru dumn*eata îi* făcută treaba asta, nu joacă pentru

mine.

Şi, în câteva vorbe frânte, i-a lămurit ce-i cu zmeul şi ce gând are cu el.

Comandantul, care nu era totdeauna om de neînţelegere, a morfolit de câteva ori capătul pipei în colţul gurii şi a zis:

— Dacă vrei să fotografiezi, sue-l mai sus… Nu vezi că-i prea puţin mai sus decât gabia? Trage şi-l urcă!

Nervos, ardeleanul a mârâit:

— Drac îl ştie ce are, că nu vrea să mai suc… Dar dacă mi-ţi îngădui… m-oi urca pe coperişul punţii de comandă – ba chiar în gabie – şi l-oi sui încă pe atât…

Von Stieglitz a făcut un gest de lehamite:

— Mă miram eu!… Să-i spui din partea mea lui Rosenheim că astea-s fleacuri… Şi a apăsat pe vorba din urmă…

Dar Vlaicu n-a auzit. N-avea vreme. Un punctişor luminos făcuse explozie în creierul său:

— Ahaa!… Acu ştiu eu care ţi-i cusurul frăţâne-meu… strigă el din tot pieptul, şi pe româneşte… Apoi trage sforicica de la declinul aparatului de fotografiat şi coboară zmeul jos.

A scos placa, i-a trimes-o lui Siedler s-o developeze, iar în urmă el a desfăcut piramida unde prinsese aparatul. Acum vedea limpede totul.

— La viteza asta a vaporului – adică la asemenea vânt – îi trebuie o anumită înclinare. Ori eu i-am fixat înclinarea cu aparatul fotografic, care i-a mutat centrul de greutate mai jos şi puţin mai îndărăt decât centrul lui de sprijin. Dacă nu vrea să se urce mai mult înseamnă că centrul de greutate trebuie ales ceva mai îndărăt, ca să deschid un ghiu mai mare faţă la vânt.

Într-adevăr, a doua oară zmeul a urcat cu mult mai sus. Atunci Vlaicu a mai scos o fotografie. S-a suit apoi în

gabie şi urcându-l a treia oară, a izbutit să capete o înălţime, de la care, după părerea unora, o fotografie, începe să fie folositoare unei cercetări de orizont.

La această încercare din urmă toată ofiţerimea vasului era pe punte şi urmărise manevra. Însuşi von Stieglitz, a examinat plăcile developate în grabă şi a arătat celorlalţi deosebirile de orizont, după deosebirile de înălţime de la care fuseseră luate.

— Fotografiile sunt imperfecte, desigur, dar pentru noi se deschide o cale de încercări. N-am decât părerea de rău că omul acesta vine aşa de târziu în timpul manevrei – adică exact la terminarea ei – deoarece acum mergem la Pola, şi că sunt obligat să-i dau o zi de arest, fiindcă a părăsit sala maşinilor…

Apoi plecând, a zâmbit de sus şi acru lui von Rosenheim:

— Iată deci, scumpe Baron, că n-a fost nevoie de balonul Domniei tale. La care, căpitanul a zâmbit şi el, dar a zâmbit dulce.

În faţa lui Vlaicu, bietul, care nu mai înţelegea nimic, Hartmann a râs drept mângâiere:

— Primul tău zbor, ca să zicem aşa, s-a sfârşit cu o cădere… în arest… Apoi bărbăteşte i-a apăsat pe umăr şi i-a zis încredinţat, din tot pieptul şi din toată inima: – Asta înseamnă că începe bine, Vlaicule! Începe bine!

Dar flăcăul, gândindu-se la toate câte le-a păţit de pe urma măiestriilor lui, a dat din cap, a oftat şi a spus încet:

— D-apoi că estea or început de mult, domnule Locotenent… Nu ştiu când or începe şi de altele…

Atunci Ursinus, care examinase tăcut ciudatul zmeu, toată alcătuirea de beţişoare ce lega şi-i întărise aparatul, a sărit peste o sumedenie de gânduri şi l-a întrebat:

— Ascultă domnule. Spune-mi drept. Cărţile despre aviaţie sunt ale du mi tale, sau ale lui Siedler?

Rosenheim era alături şi a ciulit urechea, mirat.

— Cum? apoi măsurând pe neînsemnatul matelot cu mâini mari, de la tălpile lui urâte până la creştetul tuns mărunt – cu o firească oprire pe gâtul cel lung cu dizgraţios măr al lui Adam, adaugă:

— Ale lui Siedler, fireşte.

Vlaicu l-a privit pe sub gene şi n-a spus nimic. A dat din cap, ca şi când ar zice:

— Dacă spune dumnealui…

Dar după mustaţa mică şi neagră a fluturat un zâmbet subţire, subţire de tot.

Ochii albaştri ai lui Ursinus au văzut zâmbetul acela. L-au văzut şi nu l-au uitat.

Ca o dovadă e faptul că, de atunci încolo, Oskar n-a mai vorbit niciodată cu Siedler despre aeroplane.

În timpul cartului de după masă, Ursinus s-a pomenit cu Vlaicu.

— Am venit, zise să-ţi dau cele două coroane şi jumătate, pe care mi le-ai plătit pentru dresul ceasului.

— De ce? întrebă ofiţerul. Doar ai muncit pentru ele.

— Mda… dar de la dumneata nu iau bani.

Şi înainte ca Ursinus să se fi putut împotrivi, Vlaicu i-a apucat braţul, i-a pus banii în palmă, i-a închis degetele peste ei şi i-a strâns mâna cu o inimă care putea să spună multe.

Apoi a plecat.

În sfârşit isprăvise. După atâta amar de vreme, petrecută în ostăşie, se întorcea gol şi trist, pentru că îşi dădea seama că au fost ani din viaţă pierduţi fără niciun rost. Altceva visase el, atunci când s-a hotărât să se dea voluntar la marină şi să înfrunte greutăţi şi timpul irosit. Nădăjduise să întâlnească oameni înţelegători de sufletul maşinilor, de nesfârşita rodnicie a căilor ce s-ar putea brăzda cu ele. Nădăjduise să aibă în mână ateliere, unde

să poată lucra şi purtase în zeci de locuri cutiuţa sfioasă, în care ţinea micul lui model de submarin. Căci mai ales acest păstrăv de fier cum îi zicea el, trebuia să-i deschidă cea dintâi poartă spre adevăratele rosturi ale sale. Pe urmă avea să vie maşina de zbor… şi poate – cândva – acel înnebunitor perpetuum mobile de care se agăţase cu deznădejde şi pentru totdeauna.

Dar între ele şi peste ele, câte n-ar fi putut să vie încă? Fiecare zi şi fiecare împrejurare stârnea în mintea lui – croită cu desăvârşire altminteri decât a altora – fel de fel de gânduri şi fel de fel de visuri. Îşi dădea aşa de bine seama că vede limpede înainte, şi că vede înaintea tuturor a, încât de mult nu-l mai mirau zâmbetele neîncrezătoare sau pline de zeflemea ale oamenilor care-l ascultau vorbind. Spunea de ei:

— Eşti a au creierul lipit cu poze, ca albumele de cărţi poştale, pe care le fac unii, când se plimbă prin străinătăţi. Nu le place decât ce-or văzut. Şi nu spun că or văzut un tablou, dacă n-or pus un picuţ mâna măcar pe ramă, ca s-o simtă tare. Eu aşa le-aş zice: domnii mână vede…

Şi totuşi trăsese nădejde, până acum o lună, până acum o zi. Totul a fost însă zadarnic. Pleca de la Pola, întocmai cum venise: cu vioara, cu submarinul şi cu lădiţa lui săracă.

Avea bani puţini de tot. Oftase numărându-i, când a primit micul mandat cerut cu greu şi greu trimis din punga strâmtorată a lui Neica Dumitru Vlaicu din Binţinţi.

Nu mai veni pe acasă că mai cheltui criiţari şi pe ţug… Ş-apăi eu iar am mai fo-amanetat două jugăre la Albina în Sibii. Mai bine să merjî drept la studiere…

Şi Aurel a luat bilet de clasa treia pentru Salzburg, ca să treacă la München, unde-l aşteaptă şcoala… Da, aşa e mai bine: îl aşteaptă şcoala… căci el, hotărât lucru, nu

aşteaptă şcoala. El aşteaptă altceva.

Când a trecut de-a lungul trenului, să ajungă la vagonul său, a zărit la un geam de clasa întâia pe Ursinus. Era îmbrăcat civil şi-i şedea rău, pentru că părea un copil gras care se fandoseşte în haine de om mare. Atât a văzut Vlaicu şi a întors repede capul, făcându-se că nu bagă de seamă chipul întrebător, mirat, al fostului ofiţer. De altfel, Ursinus avea tot dreptul să fie nedumerit. Întâlnise chiar în dimineaţa aceea pe ardelean şi-l întrebase ce drum ia. N-a vrut însă să-i spuie până n-a aflat că locotenentul pleacă la Frankfurt, prin Salzburg.

— Păi, eu plec în altă parte, spre casă. I-a lămurit moale românul, luându-şi rămas bun, destul de prietenos altfel.

Ursinus, cu tot vântul rece care suflă, a deschis geamul să-l urmărească şi l-a văzut de departe, urcându-se în acelaşi tren. Atunci a pornit să-l caute din vagon în vagon, până ce l-a găsit adormit într-un colţ, cu faţa acoperită de o pălărie calabreză cu borurile uriaşe. Ar fi vrut să-l scoale dar nu s-a îndurat. Rămăşiţă şi asta de la bătrâna Lotte:

— Nu tulbura niciodată, somnul, mâncarea şi rugăciunea omului…

Dar pe când vorbea în şoaptă cu conducătorul şi-l rugă să-i spuie călătorului adormit, că-i aşteptat de un prieten în vagonul de clasa întâia, un o chiu s-a crăpat subţire, subţire de tot sub pălăria cu aripi mari şi pândea plecarea omului stingheritor.

— Ce am eu a vorbi cu dânsul? Lese-mă necazurilor mele şi cate-şi de bogăţia lui. La urma urmei şi esta-i domnul mână vede ca toţi ceilalţi…

Şi gândind astfel Vlaicu nu băga de seamă – ori nu voia să bage de seamă că nedreptăţeşte omul, care dorea să i se apropie şi pe care el îl simţea – în orice caz – mai

îndreptat spre el decât pe toţi pe ceilalţi, cu Siedler în frunte.

Dar era acum în călătorul cel sărac, o dorinţă aspră să-şi rupă viaţa în două şi să spele de pe bucata care i-a rămas, tot ce întâlnise. Bucuriile nu le mai ţinea minte; erau prea puţine şi prea mici, iar suferinţele se legau aşa de mult de rarele lui clipe bune, încât, păstrarea celor din urmă, l-ar fi silit să păstreze prea multe din celelalte. Voia să şteargă tot, să sfârşească tot, cu dorul acela neînfrânt pe care îl ai când viaţa îţi merge greu şi la fiecare zar aruncat, cauţi să uiţi nenorocul trecut, nădăjduind să schimbi prin asta ziua cea nouă.

— Să mă lase în pace! A încheiat cu straşnică hotărâre. Iar în inima lui vorba a sunat puternic, ca o poruncă mare şi fără crâcnire, pe care un Vlaicu tare şi nou, a dat-o unui Vlaicu nevolnic de până acum.

Apoi a închis ochii şi a adormit.

Ursinus a mai bătut de câteva ori drumurile de-a lungul trenului. Osteneala i-a fost zadarnică, fiindcă rumânul sforăia zdravăn şi primar, gonind cu inconştienta lui osârdie muzicală orice călător care cuteza să intre în cupeu.

Când a aflat de la controlor că flăcăul are bilet pentru Salzburg, Ursinus a înţeles că Vlaicu îl ocoleşte. L-a durut, fiindcă i s-a părut o nedreptate. Dar totodată i-a fost milă. Se uita la cel adormit, îi vedea lada grosolană de pe poliţa de sus, hainele sărăcuţe şi lustruite de vechime, cravata ieftină, prost înnodată în gulerul prea înalt şi-şi dădea seama că ar fi trebuit să scotocească altminteri sufletul unui asemenea om.

— Am fost stângaci şi l-am jicnit. Blestemata mea lipsă de caracter fixat, îmi face numai neplăceri. Căci iată, acum mă despart de băiatul acesta, pe care poate n-o să-l mai întâlnesc în viaţa mea şi mă doare cu adevărat că duce

cu dânsul o imagine, care mă arată fals… Adică, mă arată la un moment anume în care nu eram eu c*el* de totdeauna…

Atunci, într-o pornire aproape neînţeleasă, la cea dintâi gară Ursinus şi-a mutat bagajele lângă Vlaicu şi l-a aşteptat să se trezească…

Era înduioşător. Îi urmărea toate mişcările, tresărea la fiecare schimbare de poziţie, la fiecare clătinare din cap.

Parcă era o mamă care păzeşte somnul odraslei sale… Mamă, sau aproape mamă… Ori poate mai mult decât o mamă – adică o bună şi bătrâna Lotte – căci doar ea era în stare să împrumute un copil de oriunde, numai să-i dea dreptul a se socoti mamă.

De fapt, în clipele acelea, Ursinus se simţea el însuşi semănând cu buna şi bătrâna Lotte.

— Am ajuns la Salzburg, Vlaicule! Omul s-a răsucit şi şi-a văzut de somn.

— Scoală Vlaicule… că ne dăm jos!

După grele zguduiri, adormitul a crăpat ochii şi a tresărit: – Ce-i?

— Am ajuns la Salzburg!…

Încă buimac de somn, ardeleanul a înşfăcat lădiţele şi a dat să coboare. Un hamal, urmând porunca şi arătările lui Ursinus, i le-a smuls însă din mână, ceea ce a iscat o adevărată luptă:

— Ia lasă-mi lucrurile, omule!

— I-am spus eu să le ducă, Vlaicule! Românul era însă neîndurător. L-a privit chiorâş:

— Dar ce, eu n-am mână?… Apoi, simţind că a lovit cam tare, a surâs: Ba, har Domnului… Trei hamali la un loc nu adună două labe cât ale mele…

Ajunşi în mijlocul halei mari, înainte să coboare pe treptele care duceau la ieşire, cei doi s-au oprit.

Semnalul îl dăduse Vlaicu, lăsându-şi lucrurile jos: –

Eu rămân aici, că plec mai departe.

— Şi eu. I-a răspuns Ursinus. Trenul meu e peste trei ceasuri. Dar dumneata când ai tren?

Vlaicu ocoli răspunsul, fiindcă nu ştia la ce ţinteşte celălalt şi ar fi dorit să se ferească de alte întâlniri.

Oskar i-a propus zadarnic o plimbare în Salzburg, ca să-i arate locurile copilăriei.

— Dă-l dracu' de Salzburg. Ce să văd în el? Case vechi şi mucegai?... Păi asta avem noi bogăt la Săbiiu... Ce alt? Pietre?... încă şi de – elea am fo' văz't destule... Lasă-le – n colo!...

Apoi, îmbufnat, a smâncit din cap în sus, îndărătnic şi vrăjmaş, încheind:

— Mţ!... Eu stau aici să mânc o felie de salamă că mi-i foame... Merji sănătos... şi cu bine!...

Când a ajuns la uşa de ieşire, Ursinus a întors capul. I s-a părut că aude limpede vorba pe care i-o spusese matelotul când îşi luase rămas bun cu o zi înainte:

— De s-o da la gazete că a zburat unul, Aurel Vlaicu, să ştii că el a eu sunt!

Dar Vlaicu nu se mai vedea. El mesteca încet şi încruntat, o felie subţire de salam şi-i făcea plăcere să simtă cum se încordează de tare muşchii dârji ai fălcilor lui încăpăţânate.

MÜNCHEN
VALURILE LUMII

Gălăgia din Hauptbahnhof l-a ameţit. Coborâse treptele vagonului cu lădiţele grosolane şi le-a pus jos, neştiind ce cale mai scurtă să apuce până la căsuţa săracă a gazdei lui, departe, tocmai spre marginea oraşului, lângă Oberwiesenfeld.

Hamalii trăgeau o clipă cu coada ochiului la cutiile sărace şi nu se îndemnau să se repeadă. Meseria îi învăţase bine mirosul clienţilor buni, iar tânărul cu labe mari şi gât lung nu mirosea a client bun. L-au lăsat, în încruntarea lui nedumerită, să gândească anume ce are de făcut.

Dar Vlaicu n-a fost multă vreme nehotărât. Socotea în minte străzi, cruci de drumuri şi case, le proiecta pe caldarâmul cenuşiu al peronului, construia un München în miniatură deasupra căruia plutea ca o pasăre, socotind depărtarea cea mai scurtă.

Repede a fost lămurit. A tras bine pe cap pălăria cu borurile mari şi a mârâit printre dinţi o comandă scurtă, pentru el însuşi:

— No! Haidam!

Şi-a înşfăcat lăzile în braţe şi a purces. Pe scările, care dădeau în Bahnhofplatz, i-a ieşit înainte un copilandru miţos, rebegit, în zdrenţe.

— Duc eu lada, te rog frumos! Vlaicu, ispitit, l-a măsurat:

— E grea, flăcăule, vii de pământ cu ea! Dar băietanul s-a apărat cu înverşunare:

— Nu, domnule, pe cuvânt! Am dus şi mai grele!… Pe urmă, omul se cade să fie trudit, dacă vrea să doarmă bine!

Vlaicu a râs. I-a plăcut haina în care băietanul îşi îmbrăca cerşeala.

— Asta de bună seamă că-i aşa. Dar ce mi te faci dacă truda-i mare şi somnul scurt? L-a întrebat el, răspunzându-i pe acelaşi grai.

— Dormi mai îndesat! A zâmbit băietanul şi a întins mâna să înşface lada cea grea. Însă când a vrut să ia şi cutia de vioară, românul i-a dat peste labă:

— Nu pune mâna! Aiasta-i măiestrie fainã. Plânje

când îi pune-o să zboare!

Şi după ce s-au tocmit de preţ, au luat-o spre stânga gării, apoi pe Paul Heyse – Strasse, mergând domol, din ce în ce mai domol, până ce Vlaicu şi-a ieşit din fire şi a răbufnit:

— Dară ce drac ai de tot rămâi de coada mea?... Stai ciorilor lângă mine, c-apoi îţi iau lada şi mi-o car singur!

Flăcăul i-a lămurit că nu-i şade lui, să umble alături de un domn, Ceea ce Vlaicu auzind, a izbucnit vesel şi i-a tuf lit şapca pe ochi:

— No! apoi bine c-ai spus măcar tu. Am să te pui să scrii asta lui tata, să audă şi dumnealui ce fain fecior m-am fo' făcut eu cum am călcat în München iară!

Băietanul începuse a gâfâi. Lada era cu adevărat grea şi peste puterile lui. Vlaicu, înţăncuşat de milă, s-a făcut foc. Îl mâniase mai cu seamă privirea de aspră judecată a uneia din cele două bătrâne, care treceau sprijinite în baston şi ţinându-se de braţ. Una i-a zâmbit, şoptind celuilalte:

— Zdravăn flăcău! Dar tovarăşa ei a măsurat cu ochii băiatul cel slab cu lada grea în spate şi, alături de dânsul, tânărul înalt, cu două cutiuţe uşoare la subţioară.

— Zdravăn, dar... ce face el e... a auzit-o bodogănind. Iar mintea a construit fulgerător restul: neomenie... Şi atunci s-a oprit, a luat lada din mâinile celuilalt, i-a dat cutiuţele şi a pornit-o repede, furios pe babă, pe băiat, pe toată lumea şi mai presus, pe sine însuşi.

După o sută de paşi, a înţeles că bătrâna avea dreptate. După două sute îi venea să ceară iertare băiatului... Iar după trei sute şi-a dat seama că o cafenea, care-ţi este în drum, nu-i totdeauna prilej de trândăvie pentru oamenii tineri şi rost de viaţă pentru pensionari. Ea poate să fie chiar loc de haltă pentru un om sleit, asudat şi crâncen încercat de sete.

Cafeneaua era goală la ceasul acela. Doar două chelneriţe de mai şedeau la taifas într-un colţ, cu un domn bătrân – obişnuit de-al localului, se vede – şi râdeau vesele, fără treabă. Pe noul venit parcă nici nu l-au băgat în seamă când s-a aşezat, aşa de târziu s-au întors spre el şi aşa de leneşe s-au îndemnat să-l întrebe ce pofteşte.

— Bere! A zis scurt Vlaicu, arătându-se pe el şi pe băiatul, care se aşezase la masa de alături. Apoi îşi răzămă coatele pe masă şi s-a încruntat, încleştându-şi fălcile. Se vedea cât de colo că e nemulţumit.

De altfel cam avea de ce. Întâlnirea cu bătrânele sprijinite în baston îi lăsase în suflet o amărăciune ce dădea mai multă dreptate celei cu imputarea. Dar amărăciunea aceasta pornea din ascunzişuri nemărturisite şi din legături care se făceau de la sine, în chip ciudat.

Într-adevăr, bătrânele îi aduseseră aminte de gazda lui, Cristina Kaulbach şi – fireşte – de anume lucruri care nu puteau să-i facă nicio plăcere.

— Mititele cum erau, se adună tocmai cât zdrahonul de Frau Cristina… Una s-a uitat cu ochi muiereşti întocmai ca şi dumneaei, cealaltă m-a bodogănit întocmai ca şi dumneaei… Vasăzică, nici n-am apucat a intra bine în Münchenul esta şi mi-a şi ieşit în cale dumneaei… Esta nu-i semn bun, după câte s-or mai fo-petrecut… Nu-i semn bun de loc, şi eu chef s-o iau de la capăt n-am picuţ! Am făcut odată prostia, că doară mi-a dat răchie tare, direasă de Capuţini la mănăstire şi mi s-o dizolvat mintea în alcohol… Acuma dară s-o gătat! Mi-s om în toată firea şi fătucile cârâesc prin toate ogrăzile…

Iar când a ajuns cu gândul la fătucile care cârâesc prin toate ogrăzile a ajuns şi cu ochii pe şoldurile voinice şi rotunde, pe braţele durdulii şi pieptul plin ca un burduf tare şi tare strâns în pieptarul negru, al chelneriţei bavareze, care-i aducea berea cu, spuma prelinsă pe

marginea mass-ului.

— Ce te încrunţi aşa la mine? L-a rupt din gânduri nemţoaica veselă şi prietenoasă, învăţată să n-aibă pic de sfială în clientelă măruntă a berăriei acesteia micuţe. Vlaicu a tresărit:

— La dumneata? D-apăi nici nu te-am văz't! Eu mă gândeam la altele…

— Ahaaa!… Vasăzică ai mai multe, dumneata… a râs ea cu toată gura şi cu toată faţa cea arsă de soare şi smălţată de pistrui. Apoi de-aceea ai obosit de la gară până aici cu lădiţa asta în spinare…

Vlaicu nu ştia ce să răspundă. A zâmbit încurcat. Cutezanţa fetei, venită peste capul lui după atâta vreme de aspră militărie şi singurătate bărbătească, îl stingherea şi-l aţâţa. I-a răspuns într-o doară, copilăreşte, cu o rămăşiţă de haz săsesc, auzit pe vremea liceului la Sibii:

— Ai dumneata noroc că nu ştiu ce să-ţi răspund, altminteri ţi-aş zice una să te cruceşti! La care, chelneriţa, văzând că a dus berea la gură, a făcut profesionala retragere cuvenită şi a plecat încheind cu ochii şireţi:

— Pe mine mă găseşti aici totdeauna, aşa încât gândeşte-te şi vino să-mi răspunzi…

La plată, Vlaicu a stat în cumpănă când a venit rândul bacşişului. A zis tare şi mărturisindu-şi încurcătura:

— No! Acuma vine lucru dracului! Dacă nu glumeai cu mine ştiam bine ce bacşiş să-ţi dau. Dar acum, nu mai ştiu de loc…

Fata i-a răspuns însă cu nefăţarnică judecată de breaslă: – Dă cel puţin de două ori mai mult decât era să-mi dai! Şi Vlaicu i-a dat, primind în schimb un:

— Fescher Bursch! Pe care avea să-l ţie multă vreme minte.

Când să iasă pe uşă s-a răzgândit. Aflase ceva de spus, găsise ceva de întrebat… Era îndoit de drumurile pe

care mergea şi avea nevoie de un ajutor, un cât de mic ajutor.

Cu acea limpede înţelegere a femeii, chelneriţa s-a apropiat numaidecât:

— Vrei ceva?

— Da, îngăimă Vlaicu, storcându-şi vorbele cu greutate. Nu ştii dumneata… cam ce preţ mai au camerele pe aici?…

— În hotel? întrebă fata. Sau case particulare?

— Particulare… aşa cred…

Ea a stat o clipă în cumpănă, cântărindu-l din ochi şi cercând să citească nelămurirea frunţii lui vălurate în cute mari

— Pentru cine camera?… Pentru dumneata? Iar acest dumneata a venit mai târziu, mai rar, mai încet, ca şi cum ar fi izvorât de departe, din adânc.

— Da… pentru mine.

Freya Grobl – aşa o chema – a simţit că numai se strânge uşurel. Îi părea rău acum că a glumit cu tinerelul acesta aşa cum le plăcea bătrânilor cei crunţi să audă şi să vorbească în ceasurile de cafenea şi de scăpătare din aspra lor seriozitate zilnică.

Îi părea rău fiindcă mătuşă-sa, Sofia Bermuller, care o găzduia şi pe dânsa, avea o odăiţă de dat şi nu era prea departe. Iar” Freya, din mica ei lume de trudă şi sărăcie, luptase peste puteri să facă pe bătrână a primi în gazdă un om tânăr, iar nu numai pensionari săraci, obosiţi şi plicticoşi. La un funcţionar, ori un student, n-avea curajul să se gândească – era o fată cinstită, iar vorbele uşuratice îi treceau pe deasupra inimii, fără s-o întineze cu nimic.

— Trăia însă în blestematul acesta de München, unde nu poţi veni, tu, pui de fată crescută în Betleemul bavarez, ia Wildenroth, colţişorul acela curat şi sănătos, fără a visa o dragoste de student… o dragoste absurdă, ca în

romanele cele ieftine… o dragoste fără niciun înţeles – dar cu mii de dureri – şi pe care nu ştii cum ar fi mai bine s-o isprăveşti: cu fericire veşnică şi bogăţie (descoperind că studentul cel sărac era baron, ori un prinţ) cu oftică şi moarte, sau cu intrarea în mănăstire.

Cum se vede, trăia şi Freya visul cel fără noimă al tuturor fetelor din vremea şi din lumea ei neînsemnată.

Dar bătrâna Bermuiler trecuse de mult prin căile pe care le visa voinica ei nepoată. Trecuse prin ele şi le plătise vamă cumplită, căci simţea şi astăzi între coaste, bucăţica de plumb a pistolului, care-i încheiase râvna de poezie. Iar nepoata şi-o iubea cu patimă aspră şi mândră a femeii sterpe şi n-o voia primejduită. De dragul ei vârâse picul de capital pe care îl avea în tovărăşia lui Joseph Bamberger, pentru ca acesta s-o pregătească pe fată să fie într-o zi patroană bună, cinstită şi pricepută, a unui mic local, dosit pe undeva, fie în mahalalele oraşului, fie departe de el, la ţară, lângă Ammersee, sau poate chiar la Wildenroth.

În casa curată şi veche, erau astfel multe planşete ascunse şi multe zile de îmbufnealã acoperită, când camera de închiriat se făcea liberă şi se atârna la poartă bileţelul vestitor. Căci bileţelul pierea de acolo totdeauna, luat de mâna bătrână a noului chiriaş, veşnic om trecut, cu totul neprimejdios, doritor să se culce seara odată cu lăsarea nopţii şi iubitor să joace maus ori să facă pasienţe prelungite în ceasurile de odihnă.

Freya ştia astfel că o aşteaptă iarăşi nemulţumirile vechi. Ba poate încă şi altele mai mari. A simţit totuşi o nevoie neînfrântă să zvârlă un zar şi l-a aruncat fără să gândească mult.

— Ştiu eu o cameră ieftină în Spatenstrasse… la o doamnă bătrână… I-a spus numele şi numărul casei, apoi, văzându-i mâinile a adăugat mai încet. Dar ce meşteşug ai

dumneata?

Vlaicu a tuşit uşor şi a ridicat din umeri, încurcat. Lui nu-i plăcea să spuie că este ceea ce nu pare. I-a răspuns aşa dar, să n-o stinghereascâ:

— Mecanică…

Freya, a dat din cap resemnată şi cu un oftat abia auzit, de parcă ar fi zis:

— Dacă nu se poate altfel., fie şi aşa!… După aceea a urmat cu glas:

— Dar să nu-i spui doamnei cine te-a trimis… Spune doar că ai văzut singur biletul de la poartă…

În ziua aceea, clienţii obişnuiţi ai fetei au fost adânc nemulţumiţi de serviciul ei.

Bamberger cel burtos şi asudat, le-a cerut iertare tuturor, dar *nu* le-a făgăduit că n-o să se mai întâmple. Fusese doar şi el chelner mai înainte vreme. Şi-apoi, după felul cum se uita fata la ceas, după zorul cum întreba de ora închiderei, după încruntarea cu care primea pe fiece nou venit, Bamberger a priceput că în seara aceea Freya are şi mai mare cuvânt să fie nemulţumită de clienţii ei…

Sofia Bermuller era o femeie îndrăcită, care n-avea nevoie de tovarăş la vorbă decât doar să nu se spuie că sporovăieşte singură.

Încetineala de cuvânt a lui Vlaicu şi poticnelile-i fireşti în graiul nemţesc nu i-au dat pas să lege măcar o vorbă întreagă. A răspuns numai prin semne şi prin banii cu care şi-a plătit chiria înainte. De bună seamă însă, nici n-a înţeles prea bine tot ce i-a boscorodit bătrâna în limba ei bavareză, stropşită din gură cu dinţi puţini şi nici când uscată. Şi-a dat seama totuşi că îl socotea şi ea lucrător, ori mecanic întocmai ca şi chelneriţa de la cafenea, că îl vrea om de treabă, nu haimana de student şi-i mulţumită aflând că poate cânta din vioară. Dar mai mulţumită a fost ca de orice, când a zărit micul model de submarin, cu forma lui

ciudată de peşte subţire. Vezi bine, asta i-a dat prilej să audă că flăcăul şi-a făcut armata la marină. Atunci Sofia Bermuller s-a înduioşat până la lacrimi:

— Ei nu! La marină? La Pola? Pe Adriatică?... Ei bine şi eu am fost la Pola şi m-am plimbat pe mare... Era în 1864...

A început o poveste lungă şi încâlcită, care întindea tristă punte peste o jumătate de veac... Femeia vorbea despre toate, afară de bărbatul care o dusese pe acolo şi cerea mereu sprijinul lui Vlaicu, să-şi aducă în minte locurile, străzile şi casele scumpe ei. Fireşte, nu se mai potrivea nicio stradă şi nicio casă. Toate se schimbaseră, toate căpătaseră altă viaţă, alte rosturi. Şi totuşi schimbările pe care le vestea Vlaicu nu aduceau în gândul femeii niciun soi de ciuntire. Îi puneau doar culori proaspete pe cele văzute de ea, odinioară, căci amintirea îi crescuse ca o făptură cu viaţa ei aparte şi – spre deosebire de viaţa omenească – întinerise totul şi totul mergea către o mai desăvârşită înfrumuseţare.

Năvala de poezie tristă şi dulce a trecut repede. Căci tocmai când Vlaicu începuse să-şi simtă inima înmuiată de bătrâna asta schilavă ca o scoabă, cu laţe înverzite din pricina cănelii şi cu ochi cenuşii, pungiţi şi uscaţi, Sofia Bermuller, s-a scuturat de visuri ca de praful unui drum lung şi s-a făcut iarăşi proprietăreasa aspră de la început:

— Vasăzică o lună de zile de probă. Dacă te porţi bine, te ţin mai departe. Dacă nu, bună ziua! Eu dau odaia ieftin tocmai ca să pot alege chiriaşii.

Apoi l-a lăsat pe Vlaicu înciudat şi nedumerit:

— Măăă! Ce scorpie de muiere!... Asta nu mai este odaie cu chirie, făr' că-i tocma de parcă m-am vârât argat la stăpân... Apăi, o mer je cât o merje! Da de-i rea la clonţ, deloc mă gât de drum!

Şi vârându-şi până în urechi pălăria lui mare, a plecat

pe la Café Stephanie şi la Café Luitpold, cele două localuri unde se adunau de obicei românii, să vadă de nu găseşte vreo fărâmiţă din Ardealul lui.

— Ura naţie!…

Cel căruia îi zisese naţie a ridicat ochi miraţi de pe Tribună şi l-a privit pe Vlaicu neştiutor, de parcă nu l-ar fi cunoscut. Apoi, de-odată, a izbucnit:

— No!… Dar când drac de tine te-ai fo-ntors, bade, de la cătănie?

— Să tot fie două oare! Am ancorat la o găzdoaie şi gata mi-s să pornesc la studiere fainã… Drept aceea vezimă-s venit la Café Luitpold. Doară am auzit că aţi şi deschis cursurile! Şi au râs amândoi.

— Dară cătănia cum îţi fu?…

— Pe valuri, frate, pe valuri!

— D-apăi asta nu-i aşa mare noutate, că toate-s pe valuri!

— Toate, zis-ai bine! Făr, că tăte elea n-or fost de nicio şanţă… Am trudit ca un câne, la maşini, dară de învăţat n-am apucat nimica. Lucru vechi şi capete bătrâne, care nimic n-or putut înţălege de la submarinul meu. Şi doară l-am îngéniat fain de tot, frate şi cu-aşa măiestrie ai face prav într-o săptămână toată flotila Engliterei. Da-are cine să priceapă?

Prietenul lui Vlaicu, pictor de meserie şi venit la München să înveţe mai departe în meseria lui, nu pricepuse mare lucru din multele invenţii ale flăcăului binţinţean.

Vorbind drept, dar drept de tot, nici nu-l prea lua în serios. Îi era mai mare şi-i era drag pentru firea lui şi pentru uriaşa lui putere de-a visa. Înţelegea bine pictorul, că această veşnică înfrigurare a născocirilor, această necontenită plămădire – ori măcar încercare de plămădire – a unei lumi noi, cu zarişti proaspete şi largi, e tot aşa de

vrednică preţuirii ca şi o mare poezie. Iar el preţuia poezia. Ba poate fusese singurul lucru pe care îl preţuia în viaţă. Dovadă era însuşi faptul că lăsase orice drum din cele multe şi bănoase, care-i fuseseră deschise, ca să-l apuce pe cel mai greu, cel mai duşmănos, cel mai îngust şi – poate – cel mai scurt.

Îl iubea pe Vlaicu şi-i înţelegea nevoia de visare. Nu încerca însă a pricepe scornirile lui ciudate, pentru că îl judeca după una singură din ele: perpetuum mobile. Iar despre acela după zece ani trecuţi, însuşi Vlaicu spunea:

— De perpetuum mobile m-am lăsat. Nu se poate. E o prostie. M-am fo-trudit ani de zile cu magneţi, am meşterit sumedenie de planuri şi socoteli… No! Nu merje!

Şi atunci prietenul se întreba singur dacă peste zece ani de aici înainte, Vlaicu, năzuind spre alte noi scorniri, nu va spune de cele de azi, întocmai aceea ce-a spus despre celelalte. În adâncul inimii sale, pictorul, nici măcar nu se mai întreba. Era încredinţat. A zvârlit totuşi un cuvânt, ca să dea ghes vorbei care lâncezise şi căzuse grea ca plumbul, de parcă aceşti doi buni prieteni, după doi ani de despărţire, n-ar mai fi avut ce-şi spune unul altuia:

— Dar inginerii… În sfârşit, spec*ialiştii, n*-au înţeles? …

— De bună seamă c-orânţeles! Ba, mi-or fo-zis că-i lucru fain de tot. Fărcă trebuie criiţari prea mulţi, ca să se construiască… Aici Vlaicu a început a râde şi a urmat ridicând glumeţ şi nepăsător din umeri. Dar ei a dracu-or zis aşa numa să scape de mine, că n-or priceput niciunul nimic…

În mintea pictorului a venit atunci un adaos tăios de încredinţare rece, limpede, neîndurată.

— Trebuie să fie şi asta ceva ca perpetuum mobile! gândi el şi în chip de mângiere încercă să schimbe vorba.

— No! Că nu-i nimic! Îndată faci tu altă măiestrie şi-i

tai aspru!

Dar pe Vlaicu nu l-a înşelat. El a zâmbit uşor, aşa cum zâmbea întotdeauna în faţa necredinţei oamenilor şi şi-a lăsat prietenul să creadă că mângierea lui e cu rost. Simţea de altfel o bucurie fără margini să se lase înşelat cu bună ştiinţă, deoarece îşi dădea seama că, la urma urmei, cel mai greu înşelat e tocmai înşelătorul.

Au pornit să colinde puţintel prin oraş, au trecut pe sub Propyläen şi, pe calea larg deschisă dintre Glyptotecă şi Kunstausstellungsgebäude, s-au îndreptat pe Arcisstrasse spre politehnica Technischen Hochschule…

Cu ochi subţiri, pictorul a început să cântărească şi să judece cu glas tare monumentul lui Ohm, din faţa şcolii.

— Când a făcut Ruemann statuia asta, apăi nici vorbă că a vrut să imite pe…

Dar Vlaicu nu-l mai auzea. El era cu gândul dus departe, cu ochii goi ţintiţi pe clădirea din fund. Nu vedea desigur şi nu se gândea să guste frumuseţea îndoielnică a unei copii de arhitectură din vremea Renaşterii Italiene… Lui i se părea că palatul acesta nu se deosebeşte cu nimic de Politehnicul din Budapesta, de unde fugise bucuros în acelaşi an, pentru că nimic nu-l îmbia la lucru, nimic nu punea tremur şi foc în fierberea lăuntrică din el, ci totul se mărginea să-l închingă în fiare vechi, dureroase şi grele pentru un créer ursit să răsplămădească şi să dureze lucru nou.

— Esta-i meşteşug de acumulator electric, frate. Te pune la roată şi te încarcă acurat, ca să dai înapoi ce-ai primit… Apăi, aşa slujbă fainã n-oi şti face. Că eu mi-s ca albina, care mâncă prav de urzică şi-ţi stupce miere din ea…

Asta a spus-o el într-o seară ca şi asta, unui prieten ca şi acesta de lângă el, stând în faţa Politehnicului din Pesta şi privind, de pe cheiul Dunării, faimoasa şcoală

întemeiată de Arhiducele Franz.

Toate au fost la fel cu cele de azi. Deosebirea era doar că atunci pleca, iar astăzi vine. Şi deosebirea aceasta mai aducea după dânsa câteva.

— Nu fără însemnătate şi acelea – unele triste, altele glumeţe, dar toate făcute parcă înadins să-i întocmească viaţa ca pe un hăţiş dureros, în care să-i sângereze paşii şi să-i sugrume bătaia unei inimi ce totuşi, totuşi simte în ea puteri mai mari decât e în stare să arate…

Şi pictorul vorbeşte înainte:

— …Petele de lumină şi de întuneric sunt armonios împărţite… Ele se leagă grozav de bine de clădirea lui Neureucher… Dar Thiersch, când a făcut zidirea cea nouă…

Vlaicu închide puţin ochii şi printre genele întreţesute pierde cu desăvârşire chipul adevărat al clădirii Müncheneze… El vede acum înaintea lui chiar Politehnicul din Pesta… Iar norul vânăt de sus, din dreapta, pare aidoma muntelui Geliert, cu citadela cocoţată în creastă în faţa clădirii, pe când jos, în locul monumentului lui Ohm, parcă prind a licări statuile de dincolo, cele patru fecioare…

Şi Vlaicu, înjunghiat de râs lăuntric, îşi aduce aminte de gluma proastă a colegilor maghiari:

— Singurele din toată Budapesta…

De-odată se încruntă. Deschide puţin ochii… Într-adevăr, parcă ar fi el, bunul şi cumintele Jonas Odon, profesorul de tehnica maşinilor, maramureşeanul uscăţiv, smead şi lung în gât ca şi el… În sfârşit omul care l-a preţuit de la început, care l-a înţeles şi a căutat să-i fie de folos. L-a înţeles şi totuşi…

Vlaicu oftează greu. El nu pricepe, nu e în stare să priceapă cum un om dăruit cu nemaipomenita ascuţime a lui Jonas Odon poate fi aşa demult robit tipicului său

cărturăresc, încât să nu-şi dea seama că omenirea nu înaintează neted, ca împinsă de roate dinţate, ci e o stare neregulată de zvâcnituri şi salturi neaşteptate.

— E o făptură cu legile şi ciudăţeniile ei, iară nu o maşină ţinută în frâu de ghiulelele unui regulator…

Aşa i-a spus când l-a văzut pentru cea din urmă oară, chiar în ziua de 3 Octomvrie 1903 – ţine bine minte ziua aceea – când a cerut certificatul de plecare:

— D-apoi ce-o fo-făcut electrică? N-o săltat lumea cu şapte palmi de-odată? Tot aşa o fi, Domnule Profesor, şi când s-o succede la careva a face o maşină de zburat…

Dar Jonas Odon şi-a mângâiat încet mustaţa, a mângâiat cu cotul degetului musca micuţă din bărbie şi, privind prin geam, îndepărtat, larga vedere a Dunării încetate, a urmărit cu ochii umbra ştearsă şi alburie a unui vapor, fără să răspundă nimic.

Foarte târziu s-a încumetat fostul decan să-şi spuse gândul cel adevărat. În faţa credinţii aprige, cu care îi vorbise totdeauna studentul ardelean, Jonas Odon, vedea mai mult decât o înfăţişare singuratecă, de gânduri şi năzuinţe ale unui singur om. Recunoştea în Vlaicu pe român, acel român încăpăţânat şi închis, cu care avusese de-a face în părţile Vişăului, când s-a ales deputat. Învăţase de-atunci că valahii sunt oameni cari nu pot fi uşor abătuţi de la un gând, atâta vreme cât gândul însuşi nu se abate de la ei. Îl mistuesc singuri, sau se mistuesc cu el. De altminteri, bănuindu-se demult că are şi el un strop de sânge românesc în vine, Jonas Odon simţea încăpăţânarea aceasta ca pe ceva firesc şi nu-l supăra:

— Numai un neînţelegător şi un orb ar putea să impute tulpinii că e tare şi nu se lasă ruptă că iarba… îi plăcea să spuie adeseori.

Cât îl priveşte pe Vlaicu, profesorul n-a mai încercat să-l oprească de la plecarea spre München.

— Du-te… i-a zis. Sunt acolo fabrici şi oameni cari se ţin de problemele zborului. Caută să afli rezultatele exacte, la care a ajuns Lilienthal… Vezi-i aparatul, de care sunt informat că se află la doctorul Oskar von Miller – el a luat iniţiativa să creeze în capitala Bavariei un mare muzeu de tehnică şi strânge maşini… Apoi, deschizând braţele, larg, a spus cu toată inima: Dar… eu – nu ştiu, poate sunt prea bătrân pentru asta – eu nu cred că această chestiune a maşinii de zburat e destul de coaptă pentru vremea noastră…

— D-apoi eu v-am arătat doară. A cutezat Vlaicu.

— Ştiu, dragul meu l-a oprit Jonas Odon. Ştiu. Am văzut. Numai că, între o jucărie şi maşina de zbor, diferenţa e o viaţă de om… Dovadă e prăbuşirea lui Lilienthal de la Gross-Lichterfeld, din 1896…

— Dar principiul zborului…

— < (De principiul zborului nu poate să fie vorba. L-am admis de la început. De altfel e admis de la Lionardo da Vinci, şi de la *ptér phorul* matematicianului francez Paucton. Şi apoi teoria zmeului e lămuritoare. Prin urmare eu nu zic că nu se poate zbura. Zic doar, că nu se poate *încă* zbura. Atâta tot. Adică, ţinând seama cât a progresat maşina de zbor de la căderea catastrofală a lui Zoroastru – meşterul fierar al lui Da Vinci – şi până la căderea tot aşa de catastrofală a lui Lilienthal, înseamnă… hai să zicem… câteva sute de ani…

Iar fiindcă Vlaicu a ridicat ochii de sub fruntea înnegurată şi a îngăduit gurii să zâmbească fără păs, bunul Jonas Odon a surâs şi el, s-a apropiat, i-a dat mâna şi l-a sărutat pe frunte.

— Du-te sănătos, şi pune pe inima dumitale urarea de bine a unui om bătrân, care-ţi doreşte să poţi depăşi aceste câteva sute de ani şi răstimpul vieţii dumitale…

— Apoi iasta nici vorbă c-o fac… Şi încă repede… a

spus îndesat, Vlaicu.

— Îmi doresc să ajung ziua să te văd… a zâmbit iarăşi profesorul.

— Dară aiasta nici vorbă c-o fi! I-a răspuns studentul şi scuturându-i apoi mâna pierdută în laba lui mare, a râs cu toţi dinţii sănătoşi, veseliţi şi încăpăţânaţi: Pune anii de cătănie, anii de şcoală… vasăzică în zece ani cel *mult am* gătat-o!

Era în 1903, Octombrie 3. Peste zece zile, adică la 13 Octomvrie 1903, Vlaicu pleca să se înscrie la München…

— Mă Naţie, nu-i bine să pleci în zi de treisprezece! I-a râs un prieten de la Societatea Petre Maior… Dar salutându-l cu mâna, de departe, Vlaicu i-a strigat:

— No, c-apăi îi şi 1903… Adică una şi cu nouă, zece şi cu trei, treisprezece. Văz-t-ai? Iar la algebră minus şi cu minus dă plus.

Roata trăsurii a huruit atunci foarte ciudat pe caldarâm…

— Tu auzi ce spun eu? Vlaicu a tresărit şi s-a uitat la pictor, clipind în desăvârşită neînţelegere. Apoi a lămurit, firesc:

— Nu!

Întorcându-se agale către casă, cei doi prieteni au luat-o spre centrul oraşului, pe lângă cupolele verzi de la Frauenkirche şi de-a lungul bulevardului Maximilian.

Oraşul forfotea în zarva plăcută a serii. Luminile se aprindeau una câte una în galantarele înalte, iar departe, în fund, se aburea, albăstrue şi prăfuită, verdeaţa parcului de pe lângă Isar, deasupra căruia plutea înalt şi mândru marele monument.

La o vitrină, Vlaicu a întors capul şi s-a oprit. Magazinul de instrumente optice expunea un rând de lentile uriaşe pentru telescoape. Pictorul a râs:

— Păi, feri Doamne să vezi tu o mehanică şi să nu te

uiţi?…

— Mă uit, vezi bine, răspunse liniştit Vlaicu doară şi cu estea m-am fo’ trudit oarecând. Iar fiindcă celălalt a plesnit din buze:

— No!… el i-a lămurit:

— A şpezat bietul tata mulţi criiţari… Dară el n-o foştiut care de ce zboară. Numai că eu voiam să văd limpede în planetă, că pe atunci s-o tot scris la gazetă că aiasta şi aceea despre planeta Mart. Şi dacă am văzut că zice de canale şi de lume care trăieşte acolo, atunci m-am cujetat că trebuie să meşteresc eu un telescop încă mai fain, să văd mai departe ca toţi. Am pus într-aceea mâna pe carte şi-am învăţat tot care cum scrie despre optică şi-am făcut un telescop de carton… i-am pus nişte linţi faine… şi haida, frate la experiment pe muntele Geliert. Că eram doară la Pesta pe acea vreme…

— Şi? A întrebat pictorul… Dar Vlaicu, a strâmbat din gură:

— Şi, iaca nimic!… Că nu mi-o succes… fărcă mi s-or dus criiţarii lui tata… Eh!… O prostie şi asta…

Iar aceste vorbe din urmă, au sunat şi în mintea pictorului ca un ecou…

Pe podul de lângă Isar şi-au luat rămas bun. Pictorul a apucat-o spre St. Annakirche, iar Vlaicu s-a întors încet înapoi, socotindu-şi în gând banii cari i-au mai rămas: ştia că mai are patruzeci de mărci în portofelul de la piept, dar nu ştia ce mărunţiş are la el. Să-i numere pe stradă se sfia. Atunci a vârât mâna în buzunar şi s-a canonit să-i numere pe nevăzute, după cum îi simţea în degete.

Era aşa de încruntat, făcând operaţia asta ciudată, iar buzele care numărau fără glas, dădeau o înfăţişare aşa de comică, încât două fetişcane au întors capetele după dânsul chihotind.

Le-a auzit şi s-a uitat la ele fără să-şi dea seama care

li-i pricina râsului. Iar fiindcă le-a văzut puştence frumuşele şi bucuroase, i-a venit bine să creadă că-i zâmbesc lui. Le-a întors vesel zâmbetul, dar ca orice zâmbet prea grăbit, a întrecut măsura şi s-a arătat peste măsură de nefiresc. Fetele au îngheţat. Au înghiţit în sec, neştiind ce să facă. Una a şoptit repede:

— Ăsta nu-i în toate ale lui…

Şi numai decât au pornit-o cu pas zorit, mărunţel, de duduia sub picioruşele lor grase trotuarul de lângă Nazionalmuseum.

Pe Vlaicu l-a trecut un fior. Dar îndată podidit de un râs cu adevărat nebunesc, nu s-a mai putut stăpâni şi a lăsat hohotele să i se rostogolească în voie. Decât, râsul acela a schimbat teama celor două codane în groază, iar mersul repede în goană săltată de suspinele spaimei. Lumea a prins să se mişte şi să se adune, făgăduind încurcături pe care Vlaicu nu le dorise şi nu le înţelegea. A priceput doar că trebuie să iasă din văz şi a cotit iute pe cea dintâi stradă care dădea spre stânga.

După câţiva paşi a potolit şi el mersul, iar după ce şi-a şters sudoarea de pe muşamaua pălăriei şi de pe frunte, a început să-şi numere de la capăt banii în buzunar.

Socoteala l-a amărât mai mult decât întâmplarea de adineauri. Vedea bine că-l aşteaptă zile proaste, până ce va izbuti bietul taică-său să-i mai încropească şi să-i mai trimită bani. Atunci s-a hotărât să-şi împuţineze mâncarea

Dar în clipa aceea, deodată, a căzut în sufletul lui ceva înăbuşitor şi rece. Era ca o durere surdă, care-i topea toată vlaga, toată încrederea, toată viaţa.

S-a simţit singur, neînsemnat şi obosit, iată tot. Obosit de moarte la cei douăzeci şi trei de ani ai lui şi cu o lehamite nesfârşită de viaţa care-i fremăta în jur, veselă, fără grijă, cu zburdă în trupul şi ochii fetelor, cu râsete în gura bărbaţilor graşi, lipiţi de massurile uriaşe de prin

berării.

— Dară ce drac caută aici un fecior de mocan ca mine? S-a întrebat nelămurit şi torturat. Nimeni nu mi-a da o mână de ajutor, nimeni nu mă crede… Curat nerozie să pornesc eu la bătaie cu toată lumea… Apoi a încheiat cu tristeţe fără seamăn:

— No! Pare-mi-se că avea dreptate bietul tata: nu mi-s bun de nicio treabă, fără numa să stau, să mă joc cu măiestrii de ale mele şi să consum ce adună el…

Pe străzi dosnice s-a dus spre casă. A deschis poarta încet, să nu-l audă bătrâna şi s-a culcat în patul rece, dezbrăcându-se pe întuneric…

De ce pe întuneric? N-ar fi ştiut singur să spună. Poate că nici n-a văzut, sau poate că-i era ruşine şi de el însuşi…

Freya a gonit în seara aceea spre casă, cum nu gonea decât pe ploaie cu trăsnete – căci aceea o speria – ori pe viforniţele cumplite de iarnă, care-i tăiau răsuflarea. Vezi bine şi acum erau pricini să fie îngrozită şi să i se taie răsuflarea. Decât, nici ea singură nu-şi dădea seama prea limpede de lunecuşul sufletesc pe care rapăgă fără voie, şi nici nu-i trecuse prin minte că poate fi la una din acele întorsuri aspre ale zilelor omeneşti, care, aleg ca sita bobul vieţii, şi-l cern fără milă şi fără să se întrebe dacă e spre bine, ori e înspre rău.

De altminteri Freya nici nu ştia ce înseamnă o întorsătură a vieţii. Ea credea că zilele omului cresc şi pier aidoma după pilda acelor de brad. Cele vechi şi obosite se usucă şi se duc, cele noi se adaugă încetişor şi lin, fără dureri, fără strângeri, fără salturi.

Şi totuşi mocnea în inima şi carnea ei un îndemn de răzvrătire, pe care nu şi-l cunoştea. Mai bine zis nu-l pricepea. Peste cuminţia înnăscută şi dreaptă, începuseră a bate, din când în când, vânturi subţiri de ameţeală şi de

nepăs. Era ca un fel de ciudată revoltă de unealtă, care prinde a căpăta cunoştinţă de ea însăşi. Căci, la drept vorbind, fata asta voinică şi bălană nu slujise până mai an decât drept unealtă. I se înfrânsese vrerea oricând şi oriunde, aşa încât deprinderea înfrângerii părea strai potrivit pentru o fire ca a ei.

Azi însă, când trecuse cu mult peste douăzeci de ani, simţea că-i scurmă în inimă un suflet nou. Era ca o primenire şi nu năvălise într-o singură clipă, aşa cum detună de obicei aceste furtuni. Mai întâi a fost Hans Grunwald, funcţionarul de la Hauptbahnhof, care îi venea, la început, în fiecare Sâmbătă seara, şi apoi, după un timp, în fiecare seară, înainte de a intra de rând, ca să bea o bere şi să-i dea un bacşiş mare, dar aşa de frumos, aşa de sfielnic strecurat, încât ei îi tremura mâna luându-l. Iar după ce dispărea Grunwald din abureala geamului, de unde mai arunca înapoi o privire ascunsă, fata alegea cu grabă bănuţii lui şi-i punea în altă parte, să nu se amestece cu ceilalţi, nevrednici, fără suflet. Căci la drept vorbind, chelneriţa simţea bine. Banii lui Hans Grunwald, impiegat la Hauptbahnhof, erau orice afară de bacşiş: vorbă de dragoste, acont asupra unei datorii viitoare, depunere la o casă de economie… sau poate toate acestea la un loc.

Iar cum, fireşte, Freya nu ştia să zică mi-i drag, zicea numai îmi pare bine când îl văd. Dar Dumnezeu auzindu-i glasul cu care-i spune, a dat voie inimii ei să bată o clipă altfel decât înainte.

Ea n-a băgat de seamă nici asta. A simţit numai că-i trebuie un şorţ nou şi mai ales că mătuşa Sofia s-a făcut deodată neînţeles de rea şi groaznic de neîngăduitoare.

Dar Hans Grunwald era impiegat la căile ferate şi ştia că omul oboseşte să meargă o viaţă întreagă cu trenul mixt ori personal. A pus pe linie, cum s-ar zice, un accelerat şi s-a dovedit neîndemânatec. O nechibzuită

îndrăzneală de om sfios l-a împins să ia şi în braţe trupul pe care nu-l luase decât în suflet.

Spaima nopţii aceleia a scuturat în sufletul fetii toată viaţa bună pe care o clădise în ea. Zvârlise la pământ, terfelind cu neroada năvală a bărbatului scos din minţi, toată blândeţea şi seninătatea visurilor ciugulite din romanele ieftine, cu fericiri veşnice şi sfârşeli de dragoste.

Mai târziu, la năvala lui Grüber s-a aşteptat şi nici măcar n-a mirat-o. A avut două palme zdravene pregătite din vreme. Le pusese deoparte şi le-a întrebuinţat la timp.

Dar în vremea aceasta, făptura nouă dintr-însa creştea, cotropindu-i rând pe rând fiece bucăţică de carne, fiece colţişor de inimă.

Fără să ştie, Vlaicu a căzut acolo într-o clipă de arşiţă, de sete. Setea lui şi setea ei s-au întâlnit.

Acasă, era întuneric peste tot, iar în poartă anunţul de închiriere parcă la locul lui. Jos însă, o pată albă îi licărea la picior. S-a aplecat, a prins în vârful degetelor petecul de hârtie şi a înţeles că e o jumătate din anunţ. Va să zică rupt… Dar de cine rupt?…

Când a intrat în odăiţa ei, mătuşă-sa a mormăit prin uşă:

— Tu? Tresărind, i-a răspuns speriată, ca un răufăcător prins asupra nelegiuirii:

— Cum?… A, da! Eu sunt. Dar glasul i s-a părut şi ei străin…

I-a fost teamă să întrebe bătrâna. S-a dezbrăcat grăbită şi a sărit în pat, să i s-audă bine larma, strigând:

— Noapte bună!

Apoi a ciulit urechea, să prindă limpede clipa celui dintâi sforăit.

Dar clipa aceea a întârziat chinuitor de mult. Noaptea părea aşa de grea şi adâncă, încât până şi ţăcănirea înceată a pendulei din odaia de alături avea

detunături de spaimă în glas. Ai fi zis că era în văzduh ceva amenințând că se sfârșește.

Târziu, în măsura largă a bătăilor de ornic, pașii fetei au măsurat în ceasuri depărtarea până la ușă… Iar de acolo, pe săliţa îngustă, s-a strecurat lipită de perete, până ce a bâjbâit pata neagră a celeilalte uși – cea cu taina – și a simţit, rece ca de gheaţă, mânerul de alamă sub podul cald al palmei.

Atunci mâna cealaltă a pipăit dedesubt și brusc, bulboana de sânge a inimii s-a învolburat de neașteptare și a zvâcnit. Cheia nu mai era la locul ei… Intrase în odaie, cu noul ei stăpân… Dar cine era noul stăpân?…

Nemintea faptei pe care o pornise o durea. Nu se gândise de loc la ce-ar fi putut crede mătușă-sa, dacă ar fi găsit-o în clipa aceea acolo. Era prea nevinovată ca să-și dea seama. Pe ea o durea ispita asta pe care n-o deosebea prea mult de cea a unei linguriţi de compot, ori a unei prăjituri luate pe ascuns.

Dar voia să știe. O crâncenă nevoie să știe, chiar dacă nevoia aceasta ar fi fost s-o plătească prin umilinţă.

A avut puterea să tragă o clipă mâna de pe clanţă. Dar atât, numai o clipă. Apoi, mâna s-a așezat iarăși înapoi, pe locul încălzit de palmă și a apăsat încetișor… Ușa era deschisă…

A aţipit abia târziu, către ziuă. Nu înţelegea, n-avea curaj să întrebe, nici nu avea curaj să cerceteze odaia mai bine, ca să vadă de e cineva în ea, ori nu. A plecat istovită dimineaţa și mai de vreme ca de obicei, ca o răzbunare pe ea însăși. Îi era ciudă de neîndemânarea și neîndrăzneala ei.

Iar în ziua aceea – toată ziua aceea – s-a hotărât să-l aștepte. Acum nu-l dorea pe el, dorea lămurirea. Iar asta era așa de limpede, încât își dădea seama că n-ar mai avea nici măcar o supărare, dacă ar afla că n-a luat camera.

Pe la vitrinele restaurantelor şi ale berăriilor, foi lungi de hârtie arătau bucatele gătite şi preţul lor. Într-un colţ, şi la o parte, se scriau mesele întregi… 0, 80… 1 marcă… 1, 50… 2…

Vlaicu citea de la distanţă, cu coada ochilor şi trecea înainte.

I se păreau prea scumpe pentru el… Într-un târziu, a nimerit într-o magherniţă din piaţă, murdară, ticsită de chirigii şi argaţi de-ai negustorilor.

Preţul era mic, mâncarea celorlalţi cu lingurile la gură mirosea plăcut, iar foamea o făcea gustoasă.

Vlaicu a comandat ceva şi s-a pus să aştepte, torturându-şi stomacul cu aroma deasă de abur înălţat din farfurii. Dar abia a vârât în gură cel dintâi dumicat şi şi-a adus aminte de Freya.

Uitase că-i datoreşte o mulţumire. S-a trezit deodată prins de un zor necumpătat. Şi-a lăpăit cu grabă bucăţelele risipite în farfurioară, a pus banii pe masă şi a purces cu gura plină.

Când a ajuns în dreptul geamului de la cafenea, a văzut cheânerița ridicând capul drept cu ochii la el. Ai fi zis că-l adulmecase de la depărtare. Siguranţa fetei l-a tulburat şi l-a sfiit dincolo de măsura lui obişnuită. Iar asta l-a împins să se înţăpoşeze, să se facă a nu vedea şi să pornească înainte. Dar geamul cel mare a huit în urmă, cutremurat de ciocăneala repede şi îndesată. A întors ochii într-acolo, fără voie şi nu s-a mai putut feri să vadă mâna grăsulie şi privirea care-l chema.

Freya i-a ieşit înainte. Nu i-a dat bună ziua, nici nu i-a răspuns la a lui. L-a întrebat de-a dreptul, repede, tăios, cu răsuflarea oprită;

— Ai închiriat odaia? Luat aşa de repede, Vlaicu, a răspuns la fel:

— De bună seamă…

Apoi, deodată, amândoi au tăcut. S-au simţit stingheriţi şi n-au mai avut ce spune.

Se rostuia acolo, se vede, o măiestrie... Dar aceea n-are nevoie de vorbe... Şi aceea n-a fost să fie făcută de mâinile cele mari şi deştepte ale fostului matelot...

— E ora mesei... Ai mâncat?... Vlaicu i-a înfipt privirea neagră în ochii tulburi şi i-a răspuns:

— Mţ!...

Pe urmă, s-a aşezat la masă. A înfulecat zdravăn şi a plătit zdravăn.

La socoteală, Freya a râs:

— Eşti om sănătos!!!... Mănânci, nu te nourci!... Iar Vlaicu a răspuns aceste vorbe, la care fata a râs mai tare, măcar că nu le-a înţeles rostul:

— No! Apăi dacă-i blăstămat omul să mânce... trebuie să mânce până o gătat!

La şcoală, Vlaicu s-a înscris la aceleaşi materii ca şi la Budapesta: Analitica şi Geometria, Desen constructiv, Chimie şi Tehnica generală a maşinii. După ce şi-a luat adeverinţele de plata taxelor, le-a împăturit încetişor, lung, cu mare atenţie, colţ peste colţ, de parcă făcea rotiţe de precizie şi l-a întrebat pe secretar:

— Da, mă rog frumos, şti-mi-i spune dumneata unde se află maşina lui Lilienthal?

Omul pricăjit, searbăd şi spelb, a tuşit înfundat de câteva ori, a întors gâtul subţire în gulerul nalt, pus parte peste parte şi lăsat larg, apoi, uitându-se peste ochelari, a vrut să se dumirească:

— Ce maşină?

Vlaicu nu i-a înţeles mirarea şi nu-i îngăduia neştiinţa. Lui i se părea că toată lumea din München trebuie să ştie de Lilienthal, de vreme ce el, fecior de mocan din Binţinţi, aflase, ba încă fusese ispitit într-acoace tocmai din pricina asta. S-a şi văzut de altminteri din felul

cum l-a lămurit:

— Ei na! Nu te fă a nu şti, că doară e-acolea în oraş. Ş-apăi aşa o dihanie de maşină nu-i pe toate drumurile, fără numai una e pe mapamond.

Cam sâcâit de nepăsarea studentului, care nu dovedea pic de smerenie faţă de rangul lui, secretarul a tuşit iarăşi, dar parcă de mai multe ori ca de obicei şi a bodogănit:

— Lilienthal-i sunt mulţi în ţara asta… Dar Vlaicu nu i-a dat pas:

— Nu-i nimic de aceea… Fără numa unu-i singur care o ştiut zbura. Ba o zburat de două mii de ori…

La vorba asta, neamţul a rămas cu capul încremenit, aşa cum îl apucase. De bună seamă a văzut tulbure înaintea ochilor, fiindcă a simţit nevoie să-şi scoată ochelarii de pe nas şi să-i şteargă îndelung, cu un petecuţ de catifea, înadins păturit pentru întrebuinţarea aceasta în buzunarul de jos şi din dreapta al jiletcii lui albe cu puchiţei negri.

Apoi, după ce i-a pus iarăşi pe nas, a izbutit să întrebe cu oarecare linişte:

— Lilienthal care a zburat, sau care a fugit?… Cum se înţelege cerea limpezire, socotind că un străin care vorbeşte atât de prost germana, poate încurca lesne înţelesurile lui entf*liehen. Ro*mânul însă l-a dumirit îndată şi fără căutare de cuvinte alese:

— Da-mai ştie-vă dracu’ că cumu-i ziceţi voi pe aici… Vorba-i că s-o fo’ suit omul în maşină şi s-o ridicat ca pasărea…

Acum, într-adevăr, neamţul a rămas uluit.

— Unde s-a petrecut asta? Aici?. Şi degetul uscat, cu pielea boţită la încheieturi, s-a înfipt în chitanţier, de parcă voia să arate o neînchipuită greşeală de cifre.

Dar Vlaicu a dat degetului aceluia o suprafaţă ceva

mai mare.

— Fireşte, în ţara nemţească… Şi maşina o are unul care-i zice Doctor Miller, că aşa mi-o spus Domnu-profesor Jonas Odon, de la Politehnicul din Pesta.

La numele lui Jonas Odon, urechea secretarului s-a ciulit profesional. Era nume mare în lumea şcolilor inginerişti, iar împrejurarea aceasta slujea ca desăvârşită adeverinţă de adevăr şi seriozitate. Neamţul a subliniat numaidecât lucrul, sculându-se fără voie în picioare şi făcând cu mâna un gest care spunea vădit:

— Aaa! Atunci e altceva…

Dar tocmai când îşi încreţise fruntea, trudindu-se greu să afle vorbe frumoase, în care să-şi învăluie neştiinţa, uşa s-a deschis, aducând înăuntru un tânăr, potrivit de înalt, grăsuliu, frumuşel, cu mustăcioara mică. Venea să se înscrie. Secretarul, om al datoriei, era încurcat. A zâmbit către Vlaicu cu o drăgălăşenie nefericită şi i-a adus singur un jilţ greu de la alt birou.

— Luaţi dumneavoastră loc două minute, vă rog frumos… să isprăvesc cu dumnealui şi vom face tot ce s-o putea ca să aveţi informaţia, care vă interesează. Apoi, a dat zor să scape mai repede de înscrierea stingheritorului nou venit.

Vlaicu însă a mormăit îmbufnat:

— Nu, mulţam…! Şi s-a dus la fereastră…

Întâmplarea îl nemulţumise. Dacă până şi aici, într-o şcoală inginerească din München, era cu desăvârşire necunoscut un om ca Lilienthal, care nu făcuse numai teorie ori planuri, ci construise şi izbutise a zbura, la ce s-ar fi putut aştepta unul ca el, venit doar să înveţe tocmai probleme de zbor?… Îi venea să zică, întocmai ca la Binţinţi:

— Apăi ducă-se pe Murăş şi nimerească-n încuetoare la Seghedin.

Negreşit, se putea foarte bine ca secretarul să nu ştie ceea ce aveau căderea să ştie profesorii. Numai că, Vlaicu, în minutele de atunci n-a mai avut vreme să judece, I se pusese o perdea uricioasă pe inimă, un fel de scârbă de toate, năpădită deodată, rea şi chinuitoare, aşa cum îi veneau lui totdeauna supărările cele grele.

Într-o clipă i s-a făcut silă şi de oameni, şi de viaţă şi de el însuşi şi de Dumnezeu. Era un nefericit de suflet ars de sfiiciune, care nu-şi putea îngădui răcoreala unui pumn, a unui ţipăt, ori măcar a unei vorbe înadins rele şi răzbunătoare.

Acum, de pildă, de-ar fi avut la îndemână vorbe şi descleştarea cuvenită, ar fi trântit nişte înjurături înspăimântătoare şi de uriaşă cumplie, peste toată şcoala asta cu toţi profesorii din ea… Şi peste toată nepăsarea lor năroadă…

Privea prin geamul cel înalt, drept în creştetul statuei lui Ohm şi a simţit nevoia să scuipe în el cum fac copiii, când se iau la întrecere.

Dar totodată, din locul unde era, Vlaicu, vedea de sus şi statuia şi grădiniţa şi strada… Le privea de sus şi se simţea bine măsurându-le, pentru că îl mulţumea astă înfăţişare şi părere de zbor. Îi era o prevestire. Cel puţin aşa îi plăcea s-o socoată.

Stăpânit astfel de amăgirea unei biruinţi închipuite, a încheiat în gând:

— D-apăi, cât îţi fi voi de domni mari, tot v-oi stupci eu într-o zi pe scăfârlie, bacilor!

Şi toată supărarea i s-a dus pe loc, de parcă i-ar fi şters-o un burete.

S-a apropiat agale de biroul secretarului, călcând uşor, aşa cum făcea totdeauna când era linişte. Nici pe alţii nu voia să-i stingherească, nici auzul nu voia să şi-l supere. S-ar fi putut crede că poruncea marei lui sfiiciuni. Nu era

numai atât. Avea urechea foarte simţitoare şi mai ales, îl stăpânea încredinţarea că:

— Omul merje pe dinlăuntru, cum merje pe dinafară! Unul, calcă uşurel de parcă zice: apăi, iartă-mă pământule, că n-am ce-ţi face şi trebuie să te calc. Dară altul, trăsneşte, frate, cu călcâiele ca un strajameşter ca şi când ar spune: – Feri, mocofane, că eu mi-s cel care trec! Iar la tot călcâiul puşcat în pământ, face aşa, cum s-ar făloşi: Şi-est colţ de pământ e al meu!

Toate acestea nu înseamnă însă că Vlaicu îşi orânduise mersul în anume fel, încât să nu semene cu al oamenilor neplăcuţi. Dar ele arată că pasul acelora îl supăra, ceea ce, judecând mai amănunţit, te-ar duce să afli că nu le era protivnic la fire şi nici voia să aibă de a face cu ei în vreun fel.

Când a dat să se aşeze pe jilţul larg, cu droturi moi şi piele bună deasupra, şi-a aruncat ochii fără voie pe hârtiile de pe birou. A văzut scris într-un loc Mocanu şi a tresărit. A plecat capul spre foaie să citească mai bine. Într-adevăr Mocanu…

— Iacă, el n-are cuvânt să bată pe oarecine când i-o zice Vankuj a gândit ardeleanul, amintindu-şi păţania cu roşcatul din Orăştie… că doar Vankuj înseamnă tocmai mocan… Apoi a surâs uşor, spunând secretarului:

— Esta trebuie să fie ceva sânje ardelean. – Cine? S-a zorit zâmbind neamţul.

— Mocanu…

Auzind vorba asta, tânărul care venise la înscriere a ridicat capul şi a răspuns scurt, cu o dârzenie arţăgoasă:

— Nu domnule, eu sunt român curat! Dar Vlaicu a plesnit din buze, scoţând un sunet cu desăvârşire lipsit de bună cuviinţă:

— Pţ! D-apăi dumiata nu ştii, că noi suntem mulţi români în Ardeal…

Celălalt s-a luminat la faţă şi cu o izbucnire de senin în ochi, i-a întins mâna, spunându-i româneşte:

— Dă-mi voie să mă prezint: Mocanu! La care, Aurel fără nicio formalitate, l-a plesnit peste braţ:

— D-apăi aşa zău, naţie! Ura! Şi i-a strâns degetele în îaba ciolănoasă, de l-a făcut să scrâşnească din toate măselele lui de om voinic şi tânăr.

Îngăimările secretarului şi biata-i trudă să caute îndreptări lui Vlaicu, pentru aflarea doctorului Miller şi a maşinii lui Lilienthal, n-au dus la nimic. În schimb, cu acest prilej, Mocanu a aflat despre îndeletnicirile ardeleanului şi n-a avut timp să-i mai pară rău că va trebui să vorbească româneşte, după straşnica lui hotărâre luată la plecarea din ţară:

— Vreau să învăţ bine nemţeşte şi am să fug de români! De aceea, de cum au coborât pe minunata scară a şcolii – aceea vestită Treppenhaus cu care îţi începe lauda clădirii orice călăuză a oraşului – Mocanu a primit cu drag să-l întovărăşească pe Aurel în muzeul tehnic al aşezământului şi să-i fie auditor la nemulţumire.

Căci binţinţeanul a fost crâncen dezamăgit. Se aştepta să vadă acolo lucruri noi şi cu miez. Crezuse că va afla încercări îndrăzneţe care bat veacul:

— ce Cât măiestrii de lunatec, frate… faptă trăsnită de om care vede într-altminteri… D-apăi eşti a nimic n-au, făr' numa fiare vechi, ca Ferenczi baci de pe uliţa Tămăşoaei din Orăştie… Dară cum le-o obveni la nişte domni aşa mari când le-oi măiestri oarece motor fain, cu prav de puşcă în loc de gaz, o maşină de zburat?… De loc m-or încuia la Zuhaus o la nebuni…

A dat din cap, nemulţumit fără margini şi luându-l pe Mocanu de braţ, l-a scos afară, hotărât:

— Haidam, naţie, de-om consuma careva bere fainã la Löwenbrunn şi ţi-oi face eu un muzeu numai cu vorba,

să zici că nu-i alt ca el în toată Europa…

În clipa aceea, Mocanu şi-a călcat şi cel de-al doilea jurământ. Anume, să nu se ducă la berării şi cafenele.

Vlaicu era o fire foarte bănuitoare. Cântărea omul îndelung şi lăsa vreme nemăsurată să se înşire, până apuca a-i destăinui cât de cât din gândurile, vrerile ori amintirile lui.

— Că n-oi fi nărod să semăn cucuruzu în uliţă, bade, unde nici gâscanii nu-l ciugule, fără numai căruţele îl calcă… Aşa-şi lămurise el odată zgârcenia prieteşugului faţă de oamenii trecători, ori cei cunoscuţi de curând.

Avea, cum s-ar zice, acel simţ deosebit al ţăranului, care-şi socoate sufletul ca pe un ban, nepotrivit să-l risipeşti oricui, ci-l dai numai omului care-l ştie bine folosi, ori e în stare să-l păstreze după dreapta-i cuviinţă… zicea;

— Ş-apăi omu’ dacă-şi spune tot, lui ce-i mai rămâne? … Doară moartea întru aceea vine; adică tocma atunci când s-o fo’ gătat sufletul din om.

Firesc ar fi fost, prin urmare, să stea la pândă şi în faţa lui Mocanu. Numai că, tânărul din Constanţa izbutise cu simpla mişcare dreaptă, bucuroasă, zoritä, a întinderii lui de mână în clipa prezentării, să frângă pe loc toate ferelile şi bănuiala. Gestul acela făcut nemijlocit, fusese pentru Vlaicu întocmai ca un pumn, care sfarmă toate obloanele. Şi oblonul inimii lui a căzut aşchii, fără durere şi fără zgomot, ca o foiţă de hârtie ferfeniţită cu un bobârnac.

Astfel, Mocanu, a avut norocul, care prea puţinor oameni le-a fost hărăzit. A putut privi limpede şi de-a dreptul, în cea mai ferecată inimă înmugurită pe meleagurile româneşti.

Vlaicu i-a şi spus-o:

— Eu, vorbe nu ştiu potrivi, să arăt cum vin toate: şi aiasta şi aceea… E măiestrie mai grea chiar decât crezăria, făr-numa acolo-s roţile cu dinţi, care s-arată precum li-i

locul. Dară cu vorbele mai greu o fi, că de bună seamă, acelea au a şi cânta… Asta am prins-o eu de la un popă, care altcum zicea, când era la cântat. Dară zicea aşa fain vorba, că parcă o dădea pe arcuş… A – drac popă era acela…

Da’ ţie pot să-ţi spun, că-i altă treabă. Tu ai să pricepi.

Şi încredinţarea asta era aşa de tăios de limpede în Vlaicu, încât Mocanu n-a avut curajul să-i spuie că nu înţelege nimic din născocirile lui uluitoare, după cum n-a avut nici curajul să-l întrebe cum de-a ajuns într-o jumătate de ceas să-l tutuiască, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea.

Începuse să intre sub stăpânirea lui Vlaicu, fără să vrea şi fără să ştie, aşa cum mulţi intraseră până atunci şi aveau încă să mai intre, pentru că ardeleanul acesta avea în el ceva tare ca o apă vie. O primeai ori n-o primeai. Dar asta nu atârna de tine, de bietele tale puteri. Atârna de voinţa lui, numai de voinţa lui, căci purta în coşul inimii un erete diavolesc, care-şi bătea în cue ameţitoare de priviri, puiul ochit şi vrut de dânsul…

Când au început scaunele să se culce neruşinate pe mese, cu picioarele în sus, iar luminile au prins a se stinge, acum într-un colţ, acum în altul, Vlaicu îi lămurea lui Mocanu, turbina pe care o inventase când încă era elev de liceu la Sibiiu, de-şi uimise într-atât profesorul de fizică, încât a mers chiar el cu dânsul la fabrica lui Rieger, să vadă de n-o poate folosi. Iar după ce şi-a sorbit rămăşiţa trezită a berii din fundul stacanului, a râs:

— I-o plăcut profesorului, vezi bine, dar a-dracu … criiţari n-o fo’ vrut să-i dea el…

La plată, Mocanu s-a grăbit să scoată bani. Vlaicu i-a pus iute mâna pe portofel şi a zis repezit:

— Apăi nu!… Pe urmă a zis încet, ca o căinare

blajină: Când am eu criiţari, plăteşte cât vrei… Dară când am puţini, lasă-mă pe mine, că altfel mi-i ruşine…

Lui Mocanu i s-au părut vorbe fără înţeles. Dar ca multe vorbe fără înţeles i s-au înfipt în minte şi n-a mai putut să le uite.

În seara aceea însă, s-au despărţit cu grabă, ca doi oameni supăraţi.

În sfârşit, cam aşa cum s-ar despărţi doi iubiţi, după ce s-au dat în întregime unul altuia.

De cum l-a văzut pe Mocanu trecut după colţ, Vlaicu a pornit-o înapoi spre bulevardul Maximilian şi s-a îndreptat către malul Isarului. Simţea nevoia în noaptea aceea să audă clipocit de apă şi să asculte frunzele bătând în sfiiciunea lor de somn târziu, aşa ca pe malul cel curat al Murăşului său.

A ocolit încet pe lângă Englischer garten şi s-a rezemat de balustrada râului…

A doua zi dimineaţă, comisarul circumscripţiei a dat peste următorul raport al gardistului 432 Iosef donner:

— Asnoapte la ora 2.43, un individ sărăcăcios îmbrăcat şi purtând o pălărie mare în cap, s-a oprit şi a stat vreme îndelungată rezemat de balustrada Isarului, între stâlpii 114 şi 115, unde, din pricina becurilor învechite, locul este foarte puţin luminat.

Părându-mi-se ceva de bănuială, am pândit cu băgare de seamă mişcările individului, mai ales ţinând seama că din acelaşi punct s-a aruncat în apă şi femeia Clara Sendlinger.

La un moment dat a făcut o mişcare de hotărâre – adică a dat cu pumnul în balustradă.

— M-am apropiat cu paşi grăbiţi, apucându-l de umăr şi împiedicându-l să se zvârle, lucru care, deşi el a spus că nu, era vădit prin aceea că omul avea ochii plânşi…

— Pe mine mă cheamă Freya! Dar pe dumneata cum

te cheamă?

— Aurel! I-a răspuns el. Şi s-a pomenit că-i lămureşte, mai în glumă, mai înadins, cam ce ar însemna numele lui în limba românească. Aur – *Gold* – el – *chen* sau *lein*…

Fata a râs:

— Aşa?… Va să zică Goldehen… Sau Goldlein… Frumos!… Dar nu seamănă de fel cu dumneata, care eşti aşa de oacheş şi de voinic. Aş înţelege mai degrabă să-ţi zică Kohichen, sau aşa ceva…

Vlaicu s-a gândit o clipă, cu o slabă unduere a inimii şi a spus încet:

— De bună seamă că ai dreptate… D-apoi acuma ce-i de făcut?

— Să mă laşi să-ţi zic Kohichen. I-a întors fata pe loc, veselă şi dreaptă în vorba ei fără ascunziş.

— Zi-mi cum vrei, că n-am nicio pagubă într-aceea. Încuviinţă el, aproape în şoaptă şi cu o oboseală de copil dureros de bătrân pentru anii lui, ceea ce în inima şi trupul de viitoare mamă sănătoasă al Frey ei a sunat ca o rugăminte şi ca o chemare.

S-a înduioşat şi glasul i-a prins altă muzică. A vorbit de-o dată altă făptură şi au privit de-odată alţi ochi. Peste cei veseli dinainte s-a tras o lumină de apă adâncă şi clară: soare şi afund totodată, ca în iezerele limpezi dintre munţi. Acolo, înăuntru, se prefăceau temeiurile unei inimi şi poate ale unei vieţi întregi, pe când Vlaicu şedea privind-o cu desăvârşire opac şi rece, restrânt cum era în sine însuşi şi privindu-şi numai rănile care-i sângerau.

Pe el, femeia asta îl ispitea. Atâta tot. Îl ispitea aşa cum îl poate ispiti pe un om, care nu prea alege, o chelneriţă dintr-un local de a patra mână. Cel puţin aşa gândea în clipa asta, privind-o prin sita neguroasă a suferinţei din el. Micile tălăzuiri pe care le încercase

înainte nu-i păreau să-i fi lăsat vreo urmă prin cutele bietului său suflet de azi.

S-a prăfuit totul uşor şi fără durere la cea dintâi aplecare peste necazurile sale mărunte. Ceea ce arăta cât colo, că nu-i Freya femeie să-l tragă afară din fântâna înăbuşitoare a vieţii care-l îneca.

Iar Vlaicu nu înţelegea alt rost dragostei şi femeii. Celălalt, obişnuitul, îi era ca un soi de silă a pământului. Te supui poruncii şi treci mai departe, ocolindu-ţi până şi amintirea.

Dar pe când ardeleanul gândea încet toate acestea, de parcă nu numai în gură, dar şi în créer ar fi mestecat o mâncare fără gust, Freya, rezemată de un colţ, se uita la el cu o inimă desăvârşit de goală şi îndepărtată, unde sună ciudat şi lung ca într-o odaie largă ce-şi aşteaptă lucrurile, ţârâiala monotonă, dar dulce şi tristă a unui greier:

— Goldehen… Goldehen…

Iar numele acesta, tremurat acolo necontenit, îşi lăsa agăţate de ziduri fărâmiţe din el, tot mai multe, tot mai mari, până a umplut încăperea întreagă şi-au îmbrăcat-o în păienjenişul unei iscălituri înmiite.

Atunci fata, a întors capul către Hedwiga, tovarăşa ei, şi i-a spus zâmbind:

— Străinul de colo are un nume foarte frumos. Pe nemţeşte înseamnă Goldehen.

Hedwiga n-a înţeles totuşi de ce, spunând un lucru caraghios, zâmbetul Freyei era aşa de trist. De aceea nici n-a râs.

Ceasurile de noapte până să adoarmă, erau înspăimântătoare. Mai ales acum, de alaltăieri, de când rămăsese fără niciun ban, se simţea înecându-se într-un pustiu uriaş şi negru, care dărâma tot hăul de beznă peste dânsul. Cel din urmă heller se dusese şi înainte nu mai vedea nimic, decât singurătate, durere şi întuneric.

Îl sfărâma această străinătate. Îl umilea prin forfota ei, zarvă, bogăţia regească, frumuseţea şi veselia ei. Îl dobora fiindcă acum, în afară de odăiţa aceasta, nu mai era niciun locşor pentru el, nicio felie de pâine pentru el, niciun pahar de apă pentru el…

Şi nu voia să ceară. Nu era în stare să ceară. Se închipuia uneori în faţa pictorului, ori în faţa lui Mocanu şi-i venea ameţeala numai gândind că ar putea întinde palma. Iar banii de acasă nu mai veneau.

Câtăva vreme a trimis scrisori. Apoi a zorit cu câteva telegrame.

Azi, nici măcar nădejdea pe care ţi-o dă trimiterea unei cărţi poştale, nu putea s-o mai aibă.

Şi astfel, în singurătatea aceea goală şi deznădăjduită, începeau să pâlpâie şi să se lumineze colţuri din sătucul lui, cu case albe, cu turla argintie a bisericii care se ridică drept în dreptul ferestrei lui şi cu sufletul de azimă bună al bătrânei, care-i sărea în apărare, ca o lupoaică pusă pe sfâşiere de om.

Atunci nu mai credea în nimic. Credea doar în veşnicia suferinţei sale şi-şi măcina dinţii de-a surda, plângând obidit, în pustietatea lui, ca un copil pentru totdeauna părăsit pe meleag fără ajutor.

Somnul era chin. O zbatere în arşiţă şi secătuială, năboită de visuri bolnăvicioase.

Îi ieşeau înainte făpturi deşirate, subţiri, fumurii… surori bune cu iazmele altor tărâmuri. Apoi se îngroşau, se făceau negre şi uriaşe ca nişte nămetenii de păcură, care-i încreţeau carnea în spaimă neînchipuită a unor primejdii fără de înţeles omenesc.

Sărea din moliciunea umedă a pernelor şi se pomenea lac de apă rece, cutremurat până în măruntaie de frigul odăii. Dârdâind se înghemuia cu genunchii la gură şi iarăşi cădea somnului, visându-se că-i umblă fiarele pe

urmă, ori îi sare înainte un nebun cu dinţii rânjiţi. Gemea şi se trudia să zboare. Uneori izbutea… Dar dinţii celuilalt i se înfigeau în picior şi-l trăgeau iarăşi în jos…

Când ciudăţeniile odihnei îl lăsau să treacă de primejdie, începea altă caznă. Tortura zburatului sus, tot mai sus şi groaza că nu se mai poate coborî, că nu se mai poate susţine, că braţele-i amorţesc, că se prăvale ca un bolovan urlând prin văzduh.

Hărţuiala aceasta crâncenă îl silea să se îmbrace de cum vedea zorii mijind şi s-o pornească prin mahalale, departe, unde cel puţin cişmelele îi dădeau voie să înghită o gură de apă.

Din pricina unei astfel de dimineţi, în care a ieşit după o noapte întreagă de visuri rele şi de arsuri, s-a pomenit cu moleşeală în trup şi dureri în gât. Săgeata pe care a înfipt-o în gâtul lui răceala zilei de atunci a intrat bine şi fiindcă n-a putut s-o scoată la vreme, n-a mai putut s-o scoată de loc.

Colindările acestea ciudate şi triste l-au dus într-o bună zi până la Waldfriedhof, în poartă. Ai fi zis că s-au întâlnit două singurătăţi şi două dureri fără sfârşit, dar care nu-şi sunt de o seamă pe dinafară. De o parte el, cu ochii topiţi, faţa răvăşită şi trupul sleit, iar pe de altă parte, cimitirul acela senin, liniştit, înfrumuseţat şi primitor ca o grădină cuminte, înadins hărăzită plimbărilor odihnitoare.

Cu toată vrăjmăşia pe care o purta gândului de moarte, cu toată fereala de tot ce-i amintea sfârşitul şi mai ales cu toată groaza ce-i scrijălea inima lângă o cruce de ţintirim, la vederea unui convoi cernit, ori la întâlnirea cu un văl negru, Vlaicu s-a simţit împins ca de o mână neîndurată, prin poarta abia deschisă a minunatei grădini, dospite pe vieţi omeneşti.

A brăzdat în lung şi-n larg aleile cu morminte albe şi negre presărate între cernite flăcări de tuia. S-a rezemat

istovit între, şpăngile cu vârfuri argintate ale zăbrelelor de fier. A citit nume şi ani, a privit chipuri încremenite pe porţelan, jalnice cununi părăduite în părăsire, de parcă erau icoana făpturilor ascunse pe vecie dedesubt şi s-a îmbăiat în apa cea fără unde a marelor tăceri solemne. Văzându-l cum scotoceşte cu ochii peste tot, s-ar fi zis că-şi caută locul.

Pe o bancă sărăcuţă de mormânt părăginit, un bătrân, îşi ciugulea din pagini de gazetă fărâmituri de veşti despre oameni şi despre viaţa din care ieşise. Era un moşneguţ alb de tot la păr şi la obraz. Se vedea cât de colo că vremea îşi dă osteneală să-l facă semuitor, cât mai semuitor, lespezii albe ce-i acoperea lumea în care trăise: părinţi, nevastă, copii…

Îmbrăcat curat în redingota lui lărguţă şi cuviincioasă, cu mănuşi negre în mână şi jurnalul la subţuoară, venea în fiecare dimineaţă aici, între cruci, se aşeza pe banca lui şi citea liniştit, mişcându-şi încet buzele albe, ca şi când ar fi dat veşti din lumea asta, celor care nu puteau să le mai aibă.

Din când în când ridica ochii spre copaci şi urmărea, între crengi, o zbenguială gureşă de păsări. Atunci, din buzunarul adânc de la spate, scotea un boţ de hârtie, îl desfăcea tacticos pe scândura băncii şi mărunţea între degetele obosite fărâmiţa uscată de pâine: anafura pentru zburătoare.

Vrăbiile îl învăţaseră şi nu-l temeau. Le vedeai coborând în pâlpâiri vioase de aripi şi sărind până la el ca nişte borboane cenuşii de pământ în clocot. Îşi luau fărâma în gură şi zbârnâiau iarăşi între crengi, la bun adăpost de lăcomia surorilor hrăpăreţe.

După două zile, Vlaicu a cutezat să se aşeze alături de bătrân. Îl îndemnase glasul tremurător, văzându-l că se codeşte:

— Stai domnule, că banca e făcută pentru odihnă… Iar dumneata ai nevoie de odihnă…

Dar vorba odihnă suna neplăcut în lumea aceea a odihnei.

— Te văd mereu pe aici prin cimitir. Ai pe cineva?

— Nu! A dat din cap tânărul. Bătrânul n-a mai stăruit. A clătinat şi el din cap, dar într-altfel. Îşi dădea bine seama ce suflet pustiu se aciuase lângă dânsul şi a început să vorbească despre altele, de alte toate, aşa cum le place bătrânilor să vorbească uneori, când simt că nu sunt de folos numai celor morţi. E un început de retrăire şi ei ştiu să nu-l scape. Dar Vlaicu n-auzea mai nimic. El dădea uneori din umeri, scotea câte un sunet, se străduia să râdă, numai aşa, după cum îi spunea urechea că sună glasul celui bătrân. Zvârlea însă fărâmituri de pâine la vrăbii şi din când în când, în joacă şi nebăgare, de seamă îşi zvârlea şi lui însuşi. Iar vrăbiile ciuguleau zorite, prietenoase, venindu-i aproape, la un pas, la o palmă, la un deget… Numai el se îndepărta de sine însuşi.

Gemuse aşa de tare, încât chiar glasul lui l-a trezit. Avusese iarăşi un vis. Unul din visurile rele, care-i cotropiseră somnul. Acum răsufla greu, se pune orânduială în bătaia puternică a inimii ce-i zvâcnea înspăimântată de năluci.

Pielea îi ardea pe trup, după ce câteva clipe se scuturase de friguri. A dat să înghită şi parcă i-a înfipt cineva un cuţit prin cap. Tot gâtul îi era prins.

Şi-a pipăit dosul mâinii drepte cu podul jilav al palmei stângi şi nu şi-a dat seama. Dar când şi-a făcut mâinile căuş la gură şi a suflat în ele, i s-a părut că prinde gheaţă, aşa de fierbinte vânt îi venea din plămâni.

Încet, încet, pielea trupului a căpătat ca o pojghiţă înroşită la foc, iar peste auzul cel ascuţit, a început să cânte prelung şi monoton un zgomot greu, amestecat şi

bolovănit în valuri de hăuială, întocmai ca în clipele de venire a unui leşin.

Simţea topirea, simţea cum se pierde, simţea că moare. Era totuşi aşa de sleit, încât nici nu s-a mai întristat. O zgârietură de lumină din créer a scris:

— Cu atât mai bine!…

Şi a rămas aşa, cu pieptul bătut de răsuflarea deasă şi sunătoare, întocmai ca un om pe sfârşite.

I s-a părut iarăşi – cum i se părea în fiecare seară – că aude paşi pe sală… că o mână apasă încet pe clanţă… că uşa se deschide, iar în crăpătură se arată o licărire albicioasă care stă la îndoială, gândeşte… vrea să vadă ceva, dar pregetă să intre…

Şi deodată, simte că nu mai poate îndura. Simte nevoia să se răzvrătească împotriva durerii, să-şi pedepsească suferinţa, întocmai ca operaţii care-şi rup bandajele şi cusăturile.

Înnebunită încordare de trup şi de voinţă, îngenunche boala pentru câteva clipe şi întoarce bolnavul în limpeziş. Sudoarea podidită în valuri îi fură arşiţa şi inima îşi ostoeşte graba ei înnebunită, liniştind bietul suflet şi biata minte, pentru care e făcută să trudească…

În sfârşeala venită odată cu scăderea bătăilor de inimă, creierul lucrează leneş şi nu poate urmări de aproape cioburile de gânduri ce vin, plutesc şi trec, amestecate, nelămurite, de parcă ar fi toate văzute prin boabe de lacrimi. Sau poate că ele înşile sunt făcute numai din lacrimi.

Stă cu ochii în bagdadie şi se pomeneşte spunând, încet:

— Criiţari tată… să mănânc…

Şi deodată îl îneacă o groaznică ruşine, pe el, om în toată firea, care cerşeşte, care nu e în stare să se ţie la vârsta asta, când numai feciorii de bani gata mai aşteaptă

pomana bătrânilor. Până şi zdrenţărosul cel bolnav de pe treptele gării ştie câştiga o pâine… Iar el, aşteaptă pe neică Dumitru să-şi amaneteze şi iugărele de pământ câte le mai are…

Îl vede intrând la Albina din Sibiiu… Îi aude oftatul… şi parcă vede palma de pământ cum se mută încet încet.

Încolo, spre alţii, spre moşia lui Simon Notarul, a lui doctor Mihu, a lui Ion Martin păcurarul, sau trecând Mureşul ca o râmă şi suind la careva mocani pe dealul Băcăinţei, ori al Sărăxăului…

În urmă, se face o gaură mare fără fund, ca un iad. Aceea, de bună seamă fi-va traiul lor de mâine, când n-or mai avea nimic…

În clipa asta îi pare rău că s-a fost înfricat înainte de vreme, când începuse a face coroane pe ascuns dimpreună cu Ion. Nu trebuia să se sperie de biciul lui neică Dumitru şi de apriga lui mânie. Să-l fi lăsat să spuie înainte:

— Mă mişăilor, o să mă vârâţi în ocnă!

Şi să fi făcut înainte bani să cumpere Ion găini de la femeile mai proaste… şi găinile să le vândă la Orăştie ca să ia bani buni pe ele… Şi aşa, în roată… că doar tiparele erau faine şi metalul fain, de suna tocmai după cum sună cele bune…

Avea să-l prindă?… Foarte bine! Măiestrii putea să facă şi în puşcărie… Dar cel puţin acolo avea ce mânca…

Ş-apoi, până să-l prindă, făcea destui bani să cumpere neică Dumitru pământ mult… să dea pe Ion la carte.

— Că acela-i minte mare şi-i păcat să moară la plug – să înzestreze pe fată… Iar la urma urmei, dacă simţea că-i primejdie, nu era mare lucru să treacă în Ţară. O lua de-a dreptul peste câmp, pe lângă Cujelu, pe lângă Romoşelu şi îndată se înfunda în munţi…

— Criiţari tată… Mi-i…

…Gândurile vin, pâlpâesc o clipă şi cad în gol, ca nişte frunze mari, pălite, fără formă, fără greutate, de parcă toate ar fi făcute din viţe subţiri de fum… Iar în colţul de colo… ici, dincoace… Mai departe… câte o fărâmă de chip… de mână… de le… Toate plutesc… toate plâng… toate sunt sufletul lelei Ana… toate sunt inima ei…

Ochii bolnavului se umplu de lacrimi, buzele tremură şi vor să spuie… vor să strige… Dar au nevoie să strige şi să trezească, din tot pustiul acesta nesfârşit, din toată moartea asta care urlă până în miezul creierului, sfânta mână a bătrânei.

Ţipă groaznic.

— Mi-i foame mamă…

Şi cade ghem în perne, fără suflare.

L-a auzit. *Ea* l-a auzit. Nu-şi dă seama dacă era trează sau dacă s-a trezit tocmai în clipa aceea. I-a cunoscut glasul şi tot sufletul îi tremură. Cu sufletul i-a cunoscut glasul. Cu sufletul care îl aştepta.

Ştia de altminteri. Bănuia că s-a fost petrecut ceva nelămurit şi trist, de vreme ce, de atâtea zile, n-a mai dat s-o vadă. Iar Freya ştie din inima ei că Goldehen nu s-a dus în altă parte.

I-a deschis uşa în fiecare noapte, să-i audă măcar răsuflarea. I-a auzit-o şi astă noapte. Decât, acum are şi un prilej bun să rupă vorba cu bătrâna şi trebuie să-l folosească, chiar dacă lui nu i-ar fi de folos.

E încredinţată de altfel că lui nu-i va fi de folos. Vrea să fie încredinţată. De aceea îşi închipuia un vis rău cum are şi ea câte odată, când ţipă prin somn de-şi trezeşte mătuşa. Cu toate astea sare din pat şi bate în uşa de la mijloc.

— Mătuşă… mătuşă!

A spus prea încet. Spune mai tare şi bate mai tare.

— Mătuşă, scoală!

— Ce-i? Mormăe glasul guturăit şi mahmur.

— Am auzit un strigăt, în casă.

— Ce?

— L-am auzit bine!… Apoi minte: Venea de pe săliţă! Iar acum întăreşte minciuna şi porneşte la atac. Cine a putut să ţipe pe sală…?

Bătrâna s-a speriat. Îi bate inima din pricina acestei treziri necumpătate. Mârâie, face larmă aprinzându-şi lampa de gaz şi zvârle pe dânsa, în grabă, un halat vechi, mototolit, care după florile vesele de pe el şi după colorile spălăcite, se arată a fi fost păstrat din vremuri împărtăşite cu multe nopţi zglobii.

Descue uşa odăii. Întinde lampa în întuneric, cercând să-i dejghioace nelămurirea cu ochi ţintiţi şi crunţi.

Toate sunt însă la locul lor. Freyei, care i-a ieşit înainte, îi spune în şoaptă:

— O fi vorbit prin somn… Şi urmarea, lămurirea, vine cu întârziere, mormăită… ăsta…

Cealaltă face nevinovată:

— Care: ăsta?

— Ăsta dragă… chiriaşul…

— A! Ai închiriat? Se preface Freya. Nu mi-ai spus… Şi urmează nepăsătoare: Se vede că a visat ceva.

Dă să se întoarcă în odaia ei, dar face mişcarea fără pic de îndemânare. Se răsuceşte din prag:

— Cred că ar fi mai bine dacă te-ai duce să vezi ce e.

Dar mătuşa ascultă o clipă, apoi, întărâtată, zvârle bărbia în sus, închip de:

— Nu-i nevoie!

Atunci Freya, cu agerime fulgerătoare, născoceşte: – Ascultă! Iar a ţipat! Şi tonul e aşa de adânc, aşa de neprefăcut, încât bătrâna se duce şi bate la uşă. Din odaie răspunde încet, un glas sfârşit, care înghiaţă inima fetei. Şopteşte acum tremurând:

— E bolnav, mătuşă! Şi capătă pe loc toată lămurirea şi toată încredinţarea.

Bătrâna intră. Lunecând pe lângă zid, Freya se apropie până în buza uşii. Îl aude abia vorbind, dar rupt, fără şir, fără înţeles.

— Mamă… apăi eu mâne… cu tata… Ion merje la Orăştie cu găina şi…

Bătrâna s-a dat înapoi, îngrozită. Îngrozită de ceea ce vede, dar încă mai îngrozită de repetarea întâmplării. Aidoma aşa începuse sfârşitul celui din urmă om, care a mai însemnat ceva în viaţa ei. A gâfâit:

— Aiurează! Furtună înnebunită, Freya n-a ştiut când şi-a pus rochia pe dânsa, când a plecat, şi nici n-a auzit când a detunat poarta în uşor. S-a pomenit alergând buimăcită pe stradă, pradă unui plâns bolnăvicios, care-i cutremura trupul şi înăbuşea răsuflarea. S-a agăţat de cordonul clopotului, la cel dintâi doctor, a bătut cu pumnul în uşă de a trezit zece case în jur, şi-a adus val vârtej cu ea pe un biet bătrân, care nu apucase a-şi încheia decât un singur nasture în toată îmbrăcămintea lui.

Când au ajuns acasă, au trebuit să-l îngrijească mai întâi pe dânsul şi abia pe urmă să vadă de bolnav, aşa de nemiloasă fusese goana pentru anii, grăsimea şi astma sărmanului doctor.

Un examen scurt a lămurit:

— E rău… foarte rău… Nu ştiu ce are… dar în orice caz e rău! Deocamdată cearşafuri umede, să-i scădem arşiţa. Apoi, neîncrezător el însuşi în ce spune, adaugă: Măcar… să încercăm… Poate i-o oprim pe loc…

În vreme ce femeile duduiau prin odăi, să împlinească poruncile, medicul îşi urma examenul, cu desăvârşire nefericit că bolnavul nu-i poate da niciun ajutor în aflarea pricinii.

Când a fost vorba de pus cearşafurile, bătrâna a tras-

o pe Freya de mână:

— Tu n-ai ce căuta acuma aici.

Dar în minutul acela, din fetiţa ascultătoare şi fricoasă a ţâşnit deodată o privire sălbatică:

— Lasă-mă în pace! Ăsta-i om, nu-i câine! Apoi, ca şi când ar fi avut drepturi şi datorii de când lumea, a izbucnit cu o patimă grea ca piatra:

— N-am să-l las eu să moară din pricina asta! Şi l-a despuiat pe Vlaicu, l-a întors, l-a sucit şi i-a îmbrăcat dogoarea în faldurile reci şi umede, cu uşurinţa şi seninătatea cu care ar fi desfăşat şi înfăşat un prunc.

Când s-a potolit arşiţa, se făcea de ziuă. Bolnavul a căzut într-un somn ce făgăduia să fie bun, adânc şi întremător.

— Să-l lăsăm să doarmă, pentru că primejdia a trecut deocamdată. A zis doctorul şi a plecat, făgăduind să vie peste câteva ceasuri.

În urmă-i, Freya stărui să rămâie de veghe. Ci voinţa i se istovise. Nu s-a mai putut împotrivi bătrânei şi a pornit către slujba ei.

Dar gândul i-a rămas pe loc. Cel puţin la cafenea nu i-a avut. Acolo n-a adus decât o privire poncişă, cruntă şi un serviciu cumplit de vrăjmaş pentru nefericitul bătrânel, care, după ce a colindat toată încăperea, căutându-şi loc mai potrivit să-şi acineze sărăcia, s-a aşezat tocmai la masa unde mâncase Vlaicu. Adică, tocmai acolo unde Freya s-a luptat toată vremea să nu şadă niciun client.

— Cel puţin de ar fi luat o masă cum se cade. Gândise chelneriţa, mânată în bunul drum al breslei, când a venit vremea de socoteală. Dar pentru o supă…

Şi s-a răzbunat amarnic, privind cu desăvârşit dispreţ, filerul de bacşiş pus pe marmora mesei de mâna uscată şi tremurătoare. L-a privit şi l-a lăsat acolo, întorcându-i spatele.

Ceea ce văzând, bătrânul i-a căutat lung în urmă, dar mai apoi a întins mâna şi a pus la loc în punga veche, filerul acoperit de dispreţ.

Pe la jumătatea după-amiezii, când vâlvota localului scădea, în pregătirea ceasurilor de subseară, Freya a sporovăit într-un colţ câteva vorbe repezi cu Hedwiga, a aţinut din uşă calea unei trăsuri şi s-a aruncat cu piciorul pe scară, apoi cu tot trupul în fund, de a făcut-o să se legene ca o barcă răsturnată în valuri, şuierând gâtuit în acelaşi timp birjarului, care se clătinase ca un catarg:

— Înapoi, goana!

La cel dintâi colţ, lângă casă, a oprit şi a cerut s-o aştepte, fiindcă n-avea în buzunar decât fişe. A luat-o la fugă, a intrat pe poartă şi a stat o minută cu mâna pe clanţa uşii, să-şi liniştească răsufletul şi zvâcnirea inimii. Pe urmă a apăsat bărbăteşte şi a deschis.

Mătuşă-sa a primit-o cu spaimă:

— Ce-i cu tine? Freya a simţit pe créer ca o pânză albă, din care n-a mai văzut nimic. Abia atunci şi-a dat seama de stângăcia acestei veniri neaşteptate. După aceia, deodată, a strâns din umeri, zvârlind un:

— Nimic! Şi a trecut spre odăiţa ei, îndurând, fără să geamă, privirea cu ţepi a bătrânei: căpătase pe suflet o platoşă nevăzută.

Cu toată nelimpezimea ei de gând, socotise că prin asta câştigă timp destul să afle o pricină în care să-şi înveşmânte aceea ce putea să-i fie socotit vină.

A intrat în odaie, închizând uşa în urma ei. După o rotire a ochilor şi-a agăţat privirea pe scrin. Să spuie că a venit după bani… Era o prostie… Patronul i-ar fi dat oricât. Să încerce a minţi că a vrut să se schimbe?… Pentru ce?… Şi în iuţeala de iureş a gândurilor, în neputinţa ei să găsească o vorbă de lămurire, paşii bătrânei ciocăneau dincolo de uşă ca o primejdie tot mai tare, tot mai aprigă,

tot mai rea.

— Ce să spun?... Trebuie să găsesc repede... repede... repede!... Iar paşii se apropiau... se apropiau...

Deodată o săgeată de lumină... Vâră ghiarele în fusta nouă, le răsuceşte până pârie degete şi stofă laolaltă apoi, gâfâind, lasă ferfeniţă să cadă, în vreme ce clanţa latră în uşă.

Cum e lesne de înţeles n-a mai fost nevoie de altă lămurire. Freya şi-a schimbat straiele de pe ea, cu tot zorul cuvenit unei întâmplări neplăcute. După aceea, a întins mâna:

— Dă-mi nişte bani mărunţi să plătesc trăsura, că nu puteam veni pe jos.

Dar acum, bătrâna s-a bosumflat dintr-o tăietură şi s-a stropşit:

— N-am. Am dat toţi banii mărunţi. Iar la privirea mirată a nepoatei sale, care nu înţelegea pricina paraponului, i-a lămurit:

— A trebuit să plătesc *eu* doctorului pentru că... ăsta... Inima Freyei a îngheţat. Abia a avut puterea să îngaime rar, rupt:

— Ce-i... cu... el?

— Ce vrei să fie? N-are lăţcae în pungă!... Dar fata n-a mai auzit nimic din toată povestea de ceartă dintre doctor şi mătuşă-sa, pentru plata consultaţiei de noapte, pretinse cu îndârjire şi numai decât de la cine l-a chemat, nu de la bolnavul pentru care l-a chemat...

Doar într-un târziu, după ce Doamna Bermuller şi-a isprăvit bodogăneala cu:

— Aşa-mi trebuie dacă nu m-am ţinut de chibzuelile mele şi am primit o haimana... Dar acum scap repede de el fiindcă am vorbit la Städtischen Krankenhaus, să vie să-l ridice... Freya a întors capul spre ea, încruntată:

— La spital? Păi bine, n-a plătit chiria?

— Ba da, dar îi socotesc ce-am dat la doctor şi am isprăvit.

Din nou, fata a început să răsufle greu. Mătuşa asta îi pusese pumnul pe inimă şi apăsa, apăsa. A privit-o atunci în ochi:

— Cel puţin i-ai cumpărat doctorii? Cealaltă, şi-a zvârlit umerii suciş, în neorânduială supărată, bodogănind:

— Trăieşte el azi şi fără doctorii… La spital i-or da destule!

Cum s-a putut stăpâni Freya în clipa aceeaşă nu scape un cuvânt rău, nici ea singură n-a fost în stare să înţeleagă. I-a întors spatele, şi a plecat fără să-i dea bună ziua.

A gonit până la trăsură şi a strigat furioasă: – Städtischen Krankenhaus… Iute!… La câţiva paşi de spital, trăsura de adus bolnavi a încrucişat-o. A urlat după ea, de-a întors toată strada cu ochii spre dânsa:

— Stai!

Apoi s-a zvârlit din trăsură şi a alergat ca o deznădăjduită după cealaltă, care nu auzise nimic.

Mişcarea uliţei a gonit înainte. Câţiva trecători au făcut semn agentului din trăsură, fără să ştie prea bine de ce anume e vorba. Sufletul mulţimii e totdeauna bun. Nu seamănă cu sufletul omului stingher.

Gâfâind, Freya a spus omului care întorsese capul de pe capră:

— Nu mai e nevoie…

— Ce? A întrebat celălalt.

— …la Doamna Sofia Bermuller…

Omul a făcut însă ochii mari. El se ducea în altă parte

Atunci Freya şi-a gustat toată biruinţa:

— Să nu te mai osteneşti, chiar dacă ţi-o spune, pentru că am dus noi bolnavul…

Răvăşită de spaimă, dar zâmbind cu mulţumirea de

după o bătaie crâncenă unde ai învins, fata s-a abătut să spuie şi la spital minciuna zvârlită în trăsura bolnavilor.

Când a văzut creionul ştergând în condică numele şi adresa lui Aurel, i s-a părut că de pe însăşi lista morţilor e şters.

Într-adevăr, într-o condică aşa cum era aceea, numele oamenilor putrezesc înaintea lor.

Tot trăgând nădejde că vor veni de la spital din clipă în clipă, Sofia a adormit cu capotul cel înflorat pe dânsa şi cu lumina aprinsă.

Stingherită peste măsură de neaşteptarea acestui lucru, Freya a ascultat multă vreme la geamul cu oblon din stradă, ciulindu-şi urechea de capră sălbatică să asculte semnele vieţii ori nevieţii din lăuntru. Când s-a încredinţat bine că horcăitul cel bătrânesc, moreşte întocmai după bunele lui legi, fata a început să-şi dibăcească din ascunse cotloane de trup şi inimă, toate însuşirile moştenite de la vechiul ei neam vânătoresc. Avea un gând anume, pesemne, şi îl voia înfăptuit fără greş.

A scos încălţămintea din picioare, minute lungi a învârtit unghie cu unghie cheia în broască şi uşa în balamale. A mers cu paşi de vulpe de-a lungul coridorului podit în scânduri bătrâne, care îşi căinau peste măsură vitrega soartă ce trebuie s-o îndure. Iar uşa odăiţii ei aproape că a luat-o în braţe, aşa a ridicat-o din clanţă să nu se văicărească în blăstămata balama de jos, pe care nicio unsoare din lume n-a izbutit s-o înveţe menirea ei şi datoriile ei.

Dibuia pe întuneric, dar n-a dat greş. În vârful degetelor înfrigurate avea o fierbinţeală ascuţită, aidoma pleoapelor înroşite de ţinerea încordată a privirii şi vedea aşa de limpede, încât putea să jure în bezna de atunci că i-au crescut pe mâini ochi de cucuvea.

În sfârşit a ajuns la scrin, a tras sertarul anevoie şi pe

sub maldărul de rufe a izbutit să descue – fără s-o clintească din loc – cutia bătrânească de aramă, înflorată şi căptuşită cu catifea, în care îşi ţinea cele două sute şaizeci de mărci, puse deoparte filer cu filer, din bacşişurile câtorva ani.

A tras la întâmplare ce-a apucat, fără să numere şi cu acelaşi mers de umbră, a lunecat prin uşa pe care o lăsase deschisă, către odaia lui Vlaicu.

În bătaia de ciocan a inimii, urechile-i vâjâiau. Nu mai auzea nimic. Păreri de zvon o făceau să tresară şi o torturau.

Apasă pe ratez şi intră. În răsuflarea grea a bolnavului, care urca şi cobora ca apă într-un sorb, Freya stă o clipă să asculte. Îi tremură gândurile aidoma punctişoarelor de lumină ce-i pâlpâesc pe dinaintea ochilor. O cuprinde deodată o teamă cumplită, ca şi când s-ar fi pregătit pentru o nelegiuire, iar ochiul pândarului i-ar fi fost aproape. Se îndemnă totuşi să înainteze şi-a aflat un ajutor ciudat în cadenţa tare a răsuflării lui Vlaicu. Căci, iată, păşeşte după ea, rar, ca după o stranie muzică din altă lume. Iar moliciunea vârfului de picior pus în pământ odată cu suflarea, îi dă părerea chinuitor de ascuţită că ar călca, nu pe lucru fără viaţă, ci pe însuşi pieptul celui bolnav.

Cu spatele străbătut de ace îngheţate şi strâns de frigul apei reci care curgeape ea, întinde mâna, bâjbâind locul hainelor. A dat de scaunul pe spătarul căruia le ştia puse, dar hainele nu sunt nicăieri. Le dibuieşte anevoie şi târziu tocmai în fundul dulapului. Trage portofelul din buzunarul de la piept şi scoate câteva hârtii, pe nevăzute. Pe cea mai mare din ele o desface, pune în mijloc banii, apoi o pătureşte laolaltă cu bancnotele şi aşază toate la locul lor.

— Cine-i acolo?… Glasul a cutremurat-o. I s-a părut

că dărâmă toată noaptea peste ea. Şi doar nu fusese decât o biată şoaptă, greu icnită dintr-un piept prăpădit.

Fata a avut puterea să-şi hăţuiască răspunsul:

— Eu… Dar nu mai vorbi că-ţi face rău! Iar bolnavul a tăcut.

Când a închis uşa în urma ei, fetei i s-a părut că aude venind din odaie un puf net de râs, de batjocură, ori de durere.

I s-a părut şi a zis că n-a fost decât o părere…

Vlaicu era treaz când s-a deschis uşa. Oricât de ceţoase îi pluteau toate în jur, urechea lui bună îl făcea să simtă fiece mişcare din întunericul odăii.

— Face un pas… altul… se apropie… stă… a pus mâna pe scaun… Caută ceva… Apoi s-a întrebat:

— Ce drac caută baba?… Doară ştie bine unde-i lampa… Nu vrea s-o aprindă? De ce?… Bat-o soarele, umblă acu la dulap unde mi-a pus ţoalele… D-apoi ce vrea cu ţoalele mele?… Fărcă bani cată să afle – n portofel la vreme de noapte, unde eu nici ziua nu găsesc… Proastă babă şi găzdoaia iasta a mea…

A întrebat-o cine e numai când i s-a părut că fâşie a bani. Deosebise limpede alt glas de hârtie şi faptul i se păruse aşa de caraghios, încât a zâmbit cu nesfârşită tristeţe şi batjocoră. Când a mai auzit şi glasul care i-a răspuns, şi-a dat seama că boala i-a scrântit auzul de tot: şi-acela suna acum altfel de cum îi sunase de obicei vorba bătrânei.

A lăsat-o să plece, fără să-i mai spuie nimic. A făcut doar în silă:

— Hm!… Apăi aiasta nu-i de mine… Cum n-oi mai fi beteag îmi mut gheşeftul, frate, de la aşa o babă fainâ… Că precum pricep eu… nu mi-s potrivit deloc să-mi umble negoţu cu babe de es tea…

Şi a rămas zâmbind. Pasămite şi-a adus aminte de

găzdoaia lui Orăşteană, de la marginea târgului, care-i scotocea veşnic în lada săracă să-i dijmuiască oala de miere, adusă Sâmbăta de la Binţinţi, când venea neică Dumitru, lelea Ana, ori Ion, cu desaga plină de vipt pentru o săptămână.

Dar cel puţin atunci mintea de copil şugubăţ a lui Vlaicu nu s-a fost stingherit prea mult. A luat o creangă de alun straşnic de mlădie, i-a legat un pietroi de vârf, a prins-o în ladă şi a încârnit-o zdravăn sub capac. Apoi a aşteptat să-şi dee roadele, ceea ce s-a văzut, chiar a doua zi, după oblojeala pe care şi-a pus-o baba la obraz…

— Ce-ai păţit babo?…

— D-apăi ce să păţesc, maică?… Iaca mi-am vrut să-ţi mai diretic prin haia lădiţă… Şi nu-ş' ce drac ai fo' făcut acolo, c-aşa m-o lovit…

Şi Vlaicu zâmbeşte obosit şi trist:

— Acu-i altă babă… Da parcă nu s-o schimbat nimic. Numai că la buzunare ce fel de creangă de alun mai ştiu găsi?

Apoi adoarme într-o sfârşeală soră cu lânceda apă a întunericului, pe care amărăciunea celor văzute, l-a făcut mai greu şi mai înăbuşitor…

— Intră!

Un tânăr, grăsuţ, bălan, cu ochi albaştri cu obrajii bursuflei şi rozi, cum e carnea proaspătă a copiilor, a deschis o uşă sfioasă şi a salutat puţin cam stânjenit în faţa bătrânei buboase şi prost îmbrăcată în capotul ei fistichiu, Nu-şi dădea seama dacă e stăpâna ori sluga.

— Aş vrea să vorbesc cu doamna Sofia Bermuller.

— Şi ce doriţi cu dumneaei? S-a sterp ezit la el femeia supărată.

— Aş vrea să-i cer o informaţie.

— Anume?

— Nu cumva stă aici un străin, un tânăr pe care-l

cheamă Aurel Vlaicu?

Sofia Bermuller se simţea grozav de ispitită să se răzbune, trimiţându-l la plimbare. Dar îmbrăcămintea desăvârşit de elegantă a tânărului a îmblânzit-o puţintel. Trăia doar într-o ţară unde eleganţa era un fel de uniformă a sângelui bun şi unde nu strică nimănui să se ferească a aduce supărări acestui sânge bun.

De aceea a mârâit cu oarecare silă:

— Ba da… apoi a adăugat, ca să lămurească, apăsând pe vorbe:

— Stă aici, *la mine*!

Vorbele au rodit numai decât. Tânărul domn s-a închinat scurt, bătându-şi capul spre guler, cât i-a îngăduit guşuliţa lui rozã, ca o aureolă răsturnată de sfânt pământesc, şi i-a zis, cu glas plin de dulceaţă şi grabă:

— Sunt încântat că-l găsesc Doamnă… Şi… e acasă?

— Da, bietul! A răspuns cu gura mică femeia, punându-se cu tonul la înălţimea, rotunjirea şi eleganţa nou venitului: Dar acum e bolnav…

Şi repede i-a spus boala rea, alături de greaua ei răspundere şi – mai ales – de marea ei grijă pentru bietul copil.

Apoi l-a dus până în pragul uşii lui Vlaicu, pe care a deschis-o, vestind frunzei pământii şi fără viaţă, lipită de pernă:

— Ţi-a venit un prieten…

După care, tânărul s-a arătat în prag, întregindu-i cuvântul:

— Ursinus… Fostul camarad de arme…

Atunci doamna Sofia Bermuller a luat prezentarea ca pentru ea şi i-a răspuns, întinzându-i cu teatrală nobleţă o mână mică, pufoasă, creaţă în care parfumul uscat al bătrâneţei se înfrăţise pentru vecie cu parfumul amestecat şi jilav al gospodăriei.

Iar Ursinus, rob de totdeauna al voinţei altora, a ascultat porunca mâinii şi a sărutat-o cu întregul respect cuvenit nobleţei din mişcare.

Privind de sus în creştetul lui, doamna Sofia Bermuller a zâmbit atunci ca o regină. În sfârşit cam aşa cum visase toată tinereţea ei frumuşică şi încăerată cu ispitele, când o săruta prin colţuri Fritz cofetarul iar ea închidea ochii, şi nu-i punea mâna pe umeri ori după gât, fiindcă nu voia să se încredinţeze că-i lipsesc epoleţii auriţi şi grei de Arhiduce.

Nici măcar n-a avut cum lămuri în ce fel i-a dat de urmă, pentru că nu s-a trudit decât prea puţin. A lăsat pe alţii să alerge şi să se necăjească. El a făcut doar atât. A sunat să vie directorul de la Grand Hotel Bellevue şi lăsându-se obosit în jilţul moale de lângă fereastra prin care vedea toată frământarea din Karisplatz, i-a zis:

— Domnule director, te rog să-mi cauţi adresa unui coleg de-al meu, Aurel Vlaicu, austriac, adică din Ungaria – din Ardeal… prin urmare român… Am dat de urma lui în lista de înscrieri a Politehnicii.

Directorul a făcut câteva valuri triste pe frunte în faţa unor informaţii aşa de puţin lămuritoare. A cerut şi alte date.

— Nu ştiu decât că ar fi plecat cu un student din România, Mocanu… Şi că a vrut să ştie unde stă un oarecare doctor Müller sau Miller… aşa ceva…

Apoi, după ce a spus că vrea adresa cât mai repede, s-a lăsat să cadă şi mai adânc în jilţ, aşteptând răspunsul.

Fireşte, răspunsul nu i-a venit decât după patru ori cinci zile, care lui i-au părut veşnicii în lipsa de rost şi de vlagă ce-i bântuia inima şi trupul. Dar când răscolirea prin poliţie şi-a dat roadele, Ursinus s-a întors într-o clipă la viaţă şi a pornit spre Vlaicu.

Alături de fascinarea care-l ţintuise înainte vreme,

descoperirea – uluitoare pentru el – că românul nu era un simplu mecanic ori ceasornicar, ci om cu carte, de-o măsură lui, aţâţase până la boală dorinţa să-i fie prieten şi să i se agaţe de suflet. Într-un cuvânt, simţea în Vlaicu aceea ce trebuie să simtă răuruşca moale, în trunchiul vânjos al stejarului: sprijin care dă rost vieţii.

Bolnavul nu înţelegea nimic din încâlcirile sufleteşti ale lui Ursinus. I-a ascultat mărturisirea îndoielilor, căinţilor şi nădejdilor, fără pic de împărtăşire. Nu pricepea cum un om poate să nu-şi găsească un rost, care să-i arate drumul zilelor, când are bani şi tinereţe. Iar fiindcă mintea lui trepăduşă nu sta o clipă în loc, ci zâmbea veşnic ciocănind la câte o măiestrie nouă ori veche, întocmai ca atelierul meşterului Heinerich, o minte goală ca o apă stătută n-o putea înţelege decât la omul mort.

— A păi dacă nu-ţi trăieşte mintea, la ce drac mai faci umbră pământului?)) Aşa spusese el cândva. Şi i-ar fi zvârlit-o cu bucurie în obraz şi lui Ursinus, dacă slăbiciunea încuibată de colţii bolitului nu i-ar fi lenevit întrucâtva dârzenia şi nepăsarea obişnuită. Poate că, în fundul sufletului, simţea puţintel şi durerea adevărată dinom. O ştia bine că izvorăşte din fund de tot, din miezul miezului, de sub toate pojghiţele de aur, boierie ori carte, adică de acolo unde fiecare om, chiar cel mai de sus şi cel mai tare, e un biet copil nătâng, nedreptăţit de soartă şi trist fără măsură, fiindcă nu-şi înţelege vina pentru care se îneacă în obidă.

Copilul acela îl simţea ieşind la iveală şi într-însul uneori, când îşi culca obrazul pe vioară şi pornea să doinească, încetinel şi chinuit, cântece din valea Murăşului. Atunci uita cu totul cine este, unde este şi câte veacuri i se zbat înainte şi înapoi, ci plutea singur şi mic, ca totdeauna când eşti rămas la mijloc de hăuri negre. Anii şi veacurile îşi pierd înţelesurile pentru că timpul a

îngheţat ori poate se odihneşte. A oprit minutarele vieţii pe loc. Iar mintea şi învăţătura, ori tăria pumnului şi încăpăţânarea vrerii, nu mai au niciun rost.

Între hăuri n-ai vecini cu care să lupţi – ori pentru care să trudeşti.

— Cum n-ai nici trup – vecinul tău cel mai de aproape şi cel mai vrăjmaş. Pluteşti. Iar atunci toate sunt aşa de fără moarte, că toate îţi par pentru vecie moarte, adică fericire şi nefericire, râset şi plâns la un loc, aidoma lacrimilor de bucurie, haos mititel în rotundul cleştar al căruia ochiul nostru e neputincios să citească zodiacul vieţii.

— …întâlnirea noastră de pe vas mi-a răvăşit totul din mine. Iar furtuna aceea – ţii minte? – n-a fost numai pe mare – acum îmi dau bine seama.

Mie mi-a lipsit întotdeauna coarda vieţii. Până a te întâlni n-am crezut în nimic. Mi-era tot una fiecare pas pe care-l făceam. De aceea, tot una mi-a fost când am intrat în marină, tot una când am ieşit, tot una când am fost îndemnat să învăţ ingineria.

La drept vorbind, nici nu ştiu de ce apuc drumul ăsta. Ce ştiu e-doar că am să fac ingineria, că am s-o isprăvesc şi am să fiu un inginer ca alţi o sută de mii, fără să am măcar ceea ce îi acoperă pe ei, adică nevoia unei pâini.

Întâlnirea noastră mi-a tulburat însă într-atât apa asta stătută a vieţii, încât m-am trezit. Vreau să trăiesc. Vreau să simt că trăiesc. Vreau – un – rost. În sfârşit vreau să cred în ceva

De altfel am început şi văd că Dumnezeu mi te scoate iarăşi în drum. Pentru mine asta e un semn că pot trage nădejde.

Vlaicu care-l ascultase până acum fără să crâcnească, i-a tăiat vorbirea:

— Şi ce vrei de la mine?

— Să mă laşi să-ţi ajut la maşina de zburat.

— Cum? A vrut să se limpezească celălalt.

— Oricum! A răspuns aproape teatral Ursinus, făgăduind aşa de mult deodată, încât Vlaicu n-a mai crezut în nimic. De aceea a cercat să încheie:

— Bine. Să mă fac eu mai întâi teafăr şi apoi om tot vorbi.

Ursinus a plecat vesel şi cu suflet împrospătat. În urma lui însă Vlaicu a bombănit:

— Ei bată-l mama Soarelui să-l bată. D-apăi de esta geaba m-am fo' eu trudit să scap?

Şi de cum a intrat doamna Sofia Bermuller cu doctorul, i-a şi spus:

— Când o mai veni godacul pe aici, ţâpă-l de loc din casă, că altminteri mă fac pară şi mi ţi-l toc la cap, de-l gât!

Asta însă nu putea bătrâna să-i spuie unui om ca Ursinus. I-a îngăimat odată că doarme, altă dată că e obosit, a treia oară că doctorul nu îngăduie vizita, până când, tânărul, a îndemnat-o:

— Nu vă supăraţi, dar eu înţeleg acuma totul. Adevărul e altul: nu vrea să mă vadă. Iar în faţa încurcată a femeii, Ursinus a povestit cele petrecute înainte vreme pe mare, socotind că tot răul porneşte din cea dintâi ciocnire cu Vlaicu, din neîndemânarea cu care îi vorbise şi din glumele lui neghioabe făcute pe seama maşinii de zburat.

— El are încăpăţânarea mândriei.

— Dar şi eu am încăpăţânarea prieteniei… Va veni o zi când se va încredinţa…

De altfel, bătrâna şi-a dat seama curând că Ursinus nu vorbea uşuratic despre prietenia lui. Venea des să întrebe de soarta bolnavului şi auzind întâmplarea cu lipsa de bani de la început, a stăruit să i se spuie ori ce nevoie,

întrucât dădea bucuros ori ce sumă ar fi fost trebuitoare.

Freya, aflând din gura mătuşii ei aceste toate, l-a chemat într-o zi pe Ursinus la local şi i-a destăinuit aceea ce făcuse.

— Vreau să-i spui că banii i-ai dat dumneata, când o fi nevoie, fiindcă încâlcitura asta de minciuni tot are să crape odată. Eu, deocamdată, l-am făcut pe doctor să-i spuie că i-au venit banii de acasă, aşa încât el n-a întrebat-o nimic pe mătuşă-mea. Şi mie de ea mi-i frică…

Cum aştepta bani de acasă, Vlaicu l-a crezut uşor pe doctor, mai ales că acela i-a adus aminte de vremea trecută în delir, într-o bună zi însă, micul mandat de la Binţinţi a bătut la uşă şi a pus foc fitilului de la butoiaşul cu praf care dospea în inima lui.

Atunci Aurel a cerut lămuriri bătrânei, care n-a mai înţeles nimic.

— Am găsit la dumneata o sută douăzeci de mărci… a zis ea.

Dar studentul a sărit în sus, limpezindu-şi bănuielile: – Ce-mi umblaţi mie cu blăstămăţii de estea? Aici numa Ursinus şi-o fo' vârât coada!… Şi cu totul încredinţat, a mormăit ameninţător: Apăi acu s-o gătat! Eu nu mi-s să trăiesc din mila lui.

Drept care, de cum a mai venit Ursinus, i-a făcut un scandal de-a ridicat toată strada în picioare.

Dar şi acela a ştiut să se poarte frumos. A îndurat senin tot ce i-a spus, n-a întrebat ce înseamnă vorbele străine cu care Vlaicu, îşi umplea golurile dintre frazele nemţeşti, nici n-a încercat să se dezvinovăţească.

— N-am crezut că te supără. Iartă-mă! De altfel nici nu m-am gândit o clipă că n-o să mi-i dai înapoi… Şi te asigur că o să se întâmple de multe ori să-ţi cer şi eu împrumut…

Iar asta l-a îmblânzit numai decât pe Aurel, lucru

care dovedea că Ursinus începuse a-şi cunoască omul.

Trecuseră două săptămâni de la dezlănţuirea bolii, când Vlaicu, a cutezat să iasă din odăiţa lui şi să dea cu ochii de soarele de afară.

Era o toamnă liniştită, prelungă şi cu ceaţă uşoară. Oamenii lunecau pe străzi încet şi trişti. În fiecare colţ de suflet era ceva, un vis, o amintire, care se gătea de ducă. Cădeau pretutindeni frunzele galbene, iată tot. Iar cerul le privea liniştit şi adânc.

Aceste toate le simţea bine Vlaicu, mai bine decât oricare din oraşul acela unde venea să trăiască şi se pune altoaie subţiri pe tulpina cea vânjoasă şi legată de pământ. Şi le simţea bine mai ales pentru că părăginirea din trup îi roise şi în suflet. Simţea acolo multe cuibare de nelinişte, multe mâlituri prea de vreme venite. Dar mai ales mocnea peste tot o tristeţe galbenă ca toamna şi care, în loc să cadă, asemeni frunzelor de pe ramuri, abia acum creştea pe gânduri şi abia acum începea să prindă chiag.

Fără îndoială, nu mai erau uşoarele încercări ale unui suflet neformat. Acestea veneau să lase ogaşe tari, pe care vremea nu mai este în stare a le şterge. Şi poate că nici nu vrea.

A văzut trecând pe lângă dânsul un zdrahon de nemţoaică bălae şi arsă de soare, în chipul căreia ochii albaştri păreau albi. Nici n-ai fi zis că sunt ochi, ci găuri prin care se vede cerul de dincolo. A zâmbit uitându-se la ea, iar femeia i-a întors zâmbetul, sănătoasă, veselă şi de loc mirată de închinarea aceasta adusă de un trecător.

A fost numai o clipă, dar netedă senină şi cinstită. Sufletul i s-a înviorat ca în mireasma unui trandafir cu roură pe el. S-a dat întreagă şi fără ocol, iar Vlaicu a primit-o ca pe o gură de aer proaspăt.

Apoi s-au pierdut în mulţime şi unul şi altul, aşa cum se cade şi cum e frumos, pentru că era o încrucişare de

căi, atâta tot, şi nu mai aveau a-şi spune nimic.

Dar întâlnirea aceasta i-a luminat amintirea Freyei. I-a luminat însă numai amintirea, fiindcă încolo nu mai ţinea minte nimic. Căuta să-i adune chipul din liniile nelimpezi pe care le mai păstrase în colţuri de ochi şi nu izbutea. Atunci s-a îndreptat spre cafeneaua ei, cu presimţământul tot mai întărit şi mai amar că n-o s-o găsească.

Nici n-a mai găsit-o.

Fireşte, Freya era acolo şi i-a ieşit bucuroasă înainte să-i spuie că masa lui îl aşteaptă, să-l întrebe de pricina lipsei şi să-l căineze blajină când a aflat de boală. Dar în tot ce-i spunea era o strună pe care cuiul o lăsa să alunece încet încet spre tonuri străine, dureroase la ureche.

— La urma urmei ce să fie alt decât o chelnăriţă, care s-o fo' bucurat că i-o venit muşteriu de capătă de la el bacşiş fain.

Zice ea, nu-i vorbă, şi-aiasta şi-aceia… Dară numai de pe deasupra de zice, că ce are ea cu mine încolo…

Şi gândind astfel, Vlaicu a mai găsit o tristeţe s-o facă a lui…

Aurel îi povestea:

— …Ş-apoi m-o fo' grijit găzdoaia mea din toate élea.

— Săraca!

— De-o alergat noaptea după doctor… Şi m-o îmbrăcat în pânză udă să fure focul din mine, dară criiţari n-am avut, nicio ţârâ. Numai s-o nimerit să-mi vie un preten de la Pola iar éla o dat până mi-o fo' venit şi mie di-acas… Şi aiasta-i tot. Fainâ bătrână, măcar că într-o noapte mi-o trecut prin cap că tot cearcă la mine să-mi ce ceva criiţari. Apoi eu n-am avut atunci, făr-c-am crezut că ea este păcălită… Dară acu văz că tot eu am fost năro d. Nu?…

Freya îşi muşca buza de jos şi curăţa pe şervet cu unghia o pată care nu se zărea. Îşi simţise ochii înecaţi de lacrimi şi nu voia să-i arate. Nu voia să arate, cum nu voia

să arate nici tulburarea ce-i răscolise toate adâncurile ei femeieşti şi sănătoase, limpezind din întreaga fierbere a atâtor zile, o mamă care-i deznădăjduită că aspra orânduială a lumii nu-i îngăduie să-şi dea în vileag nevoia unui ţel pentru chiotul sălbatic din ea.

Pentru că în clipa aceea, pe braţele şi pe sânii ei voinici, simţea înfiorată trupul mare al lui Vlaicu, aşa cum îl ţinuse odinioară, în noaptea cea de pomină. Dar îl simţea aşa cum îi îngăduise vârsta şi sufletul ei: uşor şi slab, ca un copil care cerşeşte o mamă.

În seara aceea Freya a venit foarte liniştită acasă. Se petrecuse cu dânsa ceva cum ar fi o aşezare în straturi de nisip, mâl şi pietre, după o năboire de ape grele.

S-a furişat în pat, sub puful cel uşor şi mare, bucurându-se ca niciodată de răcoreala bine venită a pânzelor reavăne. I-a fost peste măsură de plăcut să simtă în aceeaşi vreme cu piciorul drept carnea de piersică netedă de pe coapsa celuilalt. A mângâiat prelung o pulpă de alta, a sûmes subţioara unui genunchiu de rotunjimea tare a tovarăşului, apoi şi-a împlinit copca molatecă din aşternut şi Pernă, îmbătându-se de odihna tuturor muşchilor destinşi.

Dar în liniştea din trupul ei a tremurat uşurel o fremătare îndepărtată şi surdă, ca o viitură de apă. Ceva mângâietor şi bun luneca încet, fără ţintă anume, de-ai fi zis că-s degete calde şi multe, care îi iau tiparul trupului în formă deasă de întuneric încropit.

Pâlpâirea leneşă de căldură a urcat de la picioare pe coapsă iar de la piept a coborât în val domol. Deodată, un pumn de carne a zvâcnit fără veste şi fata a căscat în noapte ochii spăimântaţi şi gura tremurând de zâmbet. A fost atunci ca o mamă, care simte întâia oară în pântec izbitura de bună vestire a pruncului din ea.

Cea din urmă iezătură din trup se sfărâmase şi apa

vieţii pătrunsese peste tot. Freya a înţeles neted că negurile inimii i s-au destrămat şi a ajuns femeie. I s-a făcut ruşine şi a simţit toată podida sângelui în obrajii aprinşi. Iar prin clocotul învârtejit în ea s-au învolburat deodată zeci de vorbe, zeci de întâmplări, în cumplit vălmăşag tulbure şi greu, lămurindu-i dintr-o trăsătură, întrebări pentru care nu avusese până atunci niciun răspuns.

Avea chip de bolnavă când s-a dus la slujbă şi aşa a fost câteva zile în şir. Pe Vlaicu abia îl privea în treacăt şi de departe, când îl simţea că nu se uită la dânsa. Iar clipa când, cu toată fereala ei, a dat de ochii lui, cari au zărit-o privindu-l, i-a rămas înfiptă în inimă, ca o amară căinţă şi un trist dezgust de ea însuşi.

În sfârşit, se simţea că a păcătuit, fiindcă se simţise pregătită pentru păcat. Şi ca totdeauna când se întâmplă aşa, îşi dădea dinainte osânda, pe care mai nimeni nu şi-o dă dupaceea.

— Am încercat să dejghioc cărţile astea asupra aeronauticei, nădăjduind să desprind ceva din ele şi să-ţi fiu de folos. Nu înţeleg însă nimic, pentru că îmi lipseşte aceea ce sunt încredinţat că ai dumneata: *puterea să vezi*. Negreşit, poetic vorbind, pricep şi-mi închipui cum lunecă o pală de vânt. Totuşi nu sunt în stare s-o simt materială…

Şi Vlaicu a zâmbit citind aceste rânduri pline de umilită bună credinţă, cu care Ursinus îşi întovărăşise darul de cărţi. A zâmbit fiindcă mulţumeau în el biata lui făptură săracă, oropsită de singurătate şi tristeţe, dându-i o treaptă anume, de vreme ce bogătaşul îl înălţa mai presus de sine.

Pentru mica şi trista mângâiere goală ce i-o adusese, românul l-a iertat atunci pe Ursinus de toate neplăcerile din trecut. Bine înţeles l-a iertat atunci. Pentru că, la câteva ceasuri depărtare, după ce a răsfoit încâlcitele

volume, el a plesnit din buze, cu desăvârşire scârbit:

— Durere! D-apăi asta mi-am ştiut eu şi înainte vreme! Iar despre dăruitorul lor nu s-a putut înfrâna să nu cugete:

— Cum o pricepe el, bolându-l, cât ştiu eu, dacă nici prostii de estea nu ştie înţelege?

Şi iarăşi l-a dispreţuit fără margini, tocmai în ceasurile când celălalt, uitându-se în frământul pieţei din uşa hotelului, îşi simţea pieptul plin de căldura unei fapte mari şi visa să-l vadă pe Vlaicu venind drept la dânsul cu amândouă mâinile întinse şi mulţumindu-i din toată inima…

Cu toate astea cărţile lui Ursinus au pus pinten gândurilor lui Vlaicu. L-au reîntors la visurile din trecut şi l-au oprit asupra maşinii de zburat.

— N-o gât eu cât îi cea lume, şi-a zis el dacă nu mă apuc şarf de experiment!

Şi-n aceeaşi zi a direticat odaia într-alt fel, şi-a scos la iveală toate sculele, şi-a aşezat masa de lucru, apoi a cumpărat din oraş scândurele, hârtie şuoară, sârmă, cuişoare şi câte toate a chibzuit să-i trebuiască pentru începutul lucrului temeinic.

Încredinţat după aceea că a făcut tot ce se cuvenea, s-a întins în pat, a pus mâinile sub cap, a închis ochii şi a început să aştepte gândul cel bun.

Dar gândul cel bun nu venea. N-a venit nici într-o zi nici în două; veneau în schimb altele. Unele mai vechi şi altele mai nouă. De pildă, vedea maşinuţa de perpetuum mobile ori vedea turbina făcută la Sibiu. Dar mai ales, de când se întremase, o vedea pe Freya amestecându-se fără niciun rost printre maşinuţele lui, ceea ce îl scotea din fire, ori îl făcea să râdă.

— D-apăi ce drac are femeia asta, că doar nu-i măiestrie făcută de mine, fără numai că eu aş putea s-o

pun în mişcare…

Şi îmboldit de aprinderea cărnii tinere şi biruitoare, dorea trupul cel voinic cu năprasnică pornire de ocnaş pe viaţă, care-şi aduce aminte, în întâia zi de osândă, toate femeile ce i-au trecut prin viaţă.

Într-o bună zi s-a hotărât să-i spuie de-a dreptul. De aceea s-a dus mai târziu la prânz – şi a întârziat cât a putut de mult – pentru ca să nu stânjenească vecinii de masă, ori sforul trebilor ei chelnăreşti.

— Cu femeia îi tocmai ca şi cu maşina. Fără experiment nu merje! Aşa a chibzuit el, hotărât şi împăcat cu gândul.

Dar când a chemat-o la plată şi a pus pe masă bacşişul mai mare ca de obicei, n-a apucat să zică bine:

— Aş vrea să-ţi spun ceva! Fata l-a privit drept în ochi, aşa cum de mult nu-l mai privise, de i-a pierit pe loc cumpătul tot.

— Bine. A zis ea. Se potriveşte, fiindcă şi eu vreau să-ţi spun ceva. Apoi, plecând ochii pe masa pe care o zgânciulea fără rost şi fără folos, i-a lămurit:

— Când ai venit aici întâia oară, am făcut cu dumneata o glumă prostească. Îmi pare rău şi te rog să nu mă judeci după ea!

Aici Vlaicu a îndrăznit:

— D-apăi ce are a face?

— …Dumneata nu eşti om pentru asemenea glume.

El n-a mai zis nimic. A clipit de câteva ori, ca şi când ar fi luptat să se trezească, iar mărul lui Adam a săltat scurt până sus, într-o dureroasă înghiţitură în sec.

Drept răzbunare, în seara aceea şi alte câteva zile în şir n-a mai vrut să mănânce acolo. A bătut fel de fel de berării şi restaurante. Dar nu înţelegea de loc cum se poate că, într-un oraş atât de mare, un om aşa de fără alegere la bucate ca dânsul, să nu găsească un loc potrivit

şi o mâncare cumsecade. Mai cu seamă de chelneri era nemulţumit:

— Altcum e mâncarea când ţi-o dă o muiere fainã!…

Freya n-a mai înţeles nimic. Se întreba nedumerită ce rost a avut mistuitul clientului ei, tocmai după lămurirea pe care i-o dăduse. Îl ştia sănătos, iar doamna Bermuller îi ţinea socoteală amănunţită de ceasurile ieşirilor în oraş şi a întoarcerilor la măsuţa de lucru, unde încropea cu beţişoare subţiri, tot felul de jucării ciudate. Bătrâna i le vedea numai ziua, în lipsa lui, iar nedumerirea îi descleşta gura faţă de Freya, fără să fie stârnită ori întrebată.

Atunci a aflat fata tot ceea ce se putea zări în odaia lui Vlaicu, de la forma ciudată a submarinului, până la vioară… Dar din amestecătura ciudată a lucrurilor, bunăvoinţa inimii ei a alcătuit ceva nelămurit şi mare. N-a înţeles singură de ce a făcut o tulbure legătură între flăcăul subţiratic, negricios, şi bătrânul vraciu cufundat prin sticlăria şi cazanele cu fierturi vrăjitoreşti, văzut undeva, sub sticla unei rame ieftine.

Taina i s-a părut adâncă, ameţitoare. Şi-a închipuit o făptură depărtată de oameni, cu creierul prins în gânduri care-l fac să plutească deasupra celorlalţi. Apoi a apucat-o o nevoie ascuţită să se apropie de el şi să-i trăiască în umbră, de unde să-l ajute şi să-i fie de folos, Căci mai ales asta simţea limpede: ar putea să-i fie de folos, să i se facă de folos.

Vezi bine, Freya nu-şi dădea seama că orice femeie judecă aidoma ca dânsa şi aidoma ca dânsa, îşi îmbracă pornirile din carne, în straie ispititoare de mincinoasă catifea.

— Cine-i acolo? A întrebat el somnoros. Iar inima fetei a îngheţat întocmai ca odinioară. Şi întocmai ca atunci a suflat îngăimând:

— Eu…

Vlaicu şi-a închipuit că e Sofia Bermuller şi s-a îngreţoşat:

— Ce drac-am eu parte tot de babe nebune? Gândi el cu scârbă. Şi era gata să spuie o mare mojicie. Dar glasul din întuneric a tremurat:

— Freya…

Şi niciunul n-a mai fost în stare să lege o vorbă.

Gâtul uscat a înghiţit în tare bătaie de inimă. Mâna s-a întins în gol să apuce noaptea, care vorbea cu glas de fericire, dar n-a prins nimic. O răscoală turbată a cutremurat trupul întreg şi i-a dat ameţeală.

S-a dat pe jumătate din pat cu amândouă braţele înainte, ca nişte coarne de melc şi a nimerit un trup moale, care nu s-a clintit din loc. Atunci palmele s-au răşchirat mai larg, de parcă i-au crescut degetele toate şi au strâns cu vrăjmăşie inima de carne caldă a nopţii din odaie. Atras-o în braţe, a lipit-o toată de el şi într-o răsucire de fiară hămesită, a răsturnat-o pe patul cu cearşafuri fierbinţi.

Voinicia fetei l-a primit topită, moale, ca o cârpă. Pe de-a-ntregul beată de toate zguduirile din ea, s-a lăsat mutată şi împărţită de parcă nu mai era trup de om.

Dar în viul cel mai cumplit al încleştării, din răsuflarea îndelung ţinută în pieptul cel voinic, a scâncit un biet copil fără vlagă:

— Mi-i frică…

Şi toate au sărit în ţăndări, ca un fleac de geam plesnit în plin. Şi noapte şi nebunie şi durere. Încordarea de sălbăticiune a bărbatului a trosnit în două părţi deodată, ca o strună ruptă. A răpăgat alături, cu capul căzut pe pieptul ei. Iar în huietul nesfârşit, în ameţeala care abia acum îi înnegrise toate pâraele de lumină ale ochilor, a simţit mâna moale a Freyei, mângâindu-l blajină şi dulce pe obrazul leoarcă de năduşală.

Îi era aşa de ruşine, încât nu mai era în stare să

spună o vorbă. Se vedea, cu silnicie nesfârşită, mic şi caraghios, aşa cum s-ar simţi fiece om, care se pregăteşte un an să înconjure pământul iar la colţul străzii trebuie să se întoarcă înapoi.

Cu isteţimea tăioasă a femeii, Freya a văzut bine sub mâna ei mângâietoare ce încordări plâng pe obrajii slabi şi ruşinaţi. A citit ca pe file luminate şi i-a răspuns:

— Ai fost bun… Mulţumesc Goldehen… apoi a întregit cu unul din acele neînchipuite salturi înapoi, pe care numai o adevărată adâncime de suflet femeesc îl poate găsi… Şi iartă-mă dacă am fost neîndemânatecă… Eu… nu ştiu… A lăsat vorba neisprăvită, în gol, ca pe un zăgaz pe unde gândurile tulburi, mila şi remuşcarea lui Vlaicu, puteau să curgă în voie ca o volbură de sânge ostenit.

Într-un târziu, el s-a căinat încet:

— Nu trebuia să vii.

— Mi-era dor… a şoptit ea.

— Şi dacă se întâmpla… a adăugat el. Ea a strâns uşor din umeri şi a încheiat:

— Mi-era dor…

Vlaicu nu ştia să sărute. Nu sărutase în viaţa lui femeia cu care se culcase. Cele câteva de care-şi lipise buzele, înţeleseseră prea bine că era glumă, atâta tot, ca în jocurile cu gajuri pe care le făcea la Sibii, între fete, pe vremea anilor de junişcani.

În clipa asta însă i-a părut rău că nu ştie să sărute. Pasămite şi-a dat seama că aceasta ar fi fost cel mai bun răspuns. Iar fiindcă nu l-a avut, a mângâiat cu degete zguduite cosiţa de păr bălan, ce-i rămăsese încurcată între ele.

Apoi, destrămat de o sfârşală care i-a sleit şi trup şi créer, a adormit fără să ştie cum şi când, cu faţa încopcită în pernă, cu mâna răsfrântă în afară de pat, unde laba

atârnată în jos părea să spuie întunericului cel plin de taine:

— Până aici!

Iar în vremea asta, Freya, ghemuită în patul ei, îşi pusese mâinile pe piept ascunzându-şi sânii fierbinţi de sărutul cel negru al nopţii. Parcă se ferea şi totodată parcă arăta:

— Aici!

Sau poate se strângea singură în braţe. Dar dacă i-ai fi putut zări chipul, i-ai fi văzut ochii plini de rugăciune. Rugăciune pentru el, pentru ea… pentru tot ce avea să vie, ori tocmai pentru ceea ce nu avea să vie. Căci nu numai odată şi numai la un singur om, fericirea cea mai desăvârşită este tocmai neîmplinirea fericirii din visurile ameţite.

Pentru înţelegerea feciorelnică a feţei, întâmplarea din noaptea cea de pomină, însemna mai mult decât desăvârşirea marelui păcat. Trecuse deodată dincolo, dar fără sila şi durerea obişnuită, depărtându-se de viaţa ei de fată, fără să ajungă a fi femeie. Era ca o plutire între stări, aşa cum ar fi leşinul: nefiinţă vie. Iar viaţa toată a luat un chip nou, în care rosturile se încâlcesc şi se răstoarnă, lunecate în temeiuri pâcloase, unde nimic nu se mai poate cântări cu măsurile omenirii de când veacul, ci totul trebuie răstălmăcit de la capăt, ca şi cum acolo ar fi purces facerea lumii.

S-ar fi zis că Freya trăise într-o noapte toată viaţa ei de femeie şi era ajunsă de-a dreptul în liniştita seninătate a bătrâneţii, unde înţelepciunea inimii dă afară necuminţenia sângelui, ca să-şi facă loc. Îmbătrânise dintr-odată şi era tristă şi fericită, ca orice femeie răzămată în pragul vremii când se simte numai mamă pentru tovarăşul zilelor ei. Numai mamă, adică lamură de femeie.

De ce întâmplările trecute l-au biciuit pe Vlaicu să

bată alte drumuri, n-ar fi uşor de lămurit. Poate că nu voia să se mai întrebe nimic şi să mai judece vânturile care-l bântuiseră. Sau poate că se simţea ursit să trăiască înainte, fără o mare pornire de dragoste, aşa cum de multe ori bănuise, încă din vremurile celei dintâi tinereţi.

De altfel îşi avusese şi el pârjolul inimii lui, câteva zile întregi şi grele ca plumbul, după ce s-a deşteptat din somn şi a stat să-şi lipească amintirile ciob de ciob, ca să afle rostul adevărat al furtunii petrecute într-un ceas de beznă.

A înţeles toate cele neînţelese în răstimpul bolii. A făcut legătura între chelneriţă şi gazdă, a priceput ce temei aveau toate hăţişurile în care se văzuse intrat, dar mai ales şi-a dat seama că, într-un trup îmbietor de codană voinică, se află câte odată o inimă, care încurcă totul. Încurcă, sau, cine ştie de nu cumva limpezeşte. Căci, Vlaicu, n-ar fi putut spune dacă aceea ce-i suna în suflet, aşa de nou, de blând şi de adânc, era numai ceaţă molatecă, ori era blajină licărire de lumină. Oricum ar fi fost însă, adulmeca straşnic a primăvară, flăcăul, pe ogorul desţelenit de-odată al sufletului său.

— D-apăi că aiasta nu-i dragoste, naţie. Făr-numa că ţâu la ea…

Şi bietul suflet s-a mulţumit cu vorbele firave şi puţine ale gurii care nu ştia să vorbească, dar prietenia de tulbure frăţietate s-a aşezat în cuminte apă peste două inimi ostenite de-o trezire neprielnică.

În liniştea aceasta înşelătoare, freamătul surd din el i-a pus pinten îndârjit şi l-a îndemnat spre muncă, înapoi, acolo unde-şi lăsase cele multe gândiri şi măiestrii.

N-a mai ieşit din casă decât pe goană, alungat de foame, sau de nevoia unui şurub, a unei bucăţi de tablă ori a unui palmac de pânză. Odaia i s-a umplut de teşile, de rugumătură din fierăstrae şi de duhnitura grea a cleiului

fiert la spirt, ca să lipească bine lemnuşile mai subţiri ca picioarele de gângănii.

Creşteau din mâinile deştepte jucării ciudate. O mică încercare le plesnea în aşchii, de le făcea fărâme şi gunoi, ca în curând să le astupe colţul altele la fel, ori încă mai mari şi încă mai ciudate.

Dar uneori obosea. Nu trupeşte, fără îndoială, ci sufleteşte. Ori poate gândurile i se slemneau. Atunci se întindea pe pat, cu faţa spre geam şi între genele întreţesute privea lung, nemişcat, albastrul de-afară, de sus, ca şi când i-ar fi cerut ajutor. Sau poate îl blestema că n-ajunge a-l prinde în cleştele tare al labei lui voinice.

Apoi, de-odată, sărea ca-n sperietură, înşfăca o unealtă şi rămânea acolo, numai ochi şi numai vrere, plăsmuind din bucăţele moarte o gâză de lemn, care avea să-şi crape coastele în pereţi ori în tavan.

Voia cu ori ce preţ să-şi facă maşinuţa de zburat. Şi cu încăpăţânarea îndrăcită, care îi era scrisă pe răbojul inimii, nu putea să se dezbare de gândul că avusese dreptate înainte vreme, când socotea forma liliacului drept cea mai potrivită, şi credea că singurul fel bun de zbor va fi al aripilor care bat aerul, după pilda păsărilor.

Scotocise atunci prin unghere de clopotniţe păinjenite şi a găbjit sumedenie din dihăniile fioroase ale nopţii. Măsurase aripile linse ale liliecilor mai mari şi mai mici. Le socotise suprafaţa, lungimea tuturor încheieturilor, cântărise greutatea trupurilor şi însemnase felul de mişcări din zbor.

Dar aparatul micuţ, construit după toate arătările scrise, a zbătut zadarnic din aripile lui de şindrilă. Erau ca două umbreluţe vii, care zvâcneau din nodurile mijlocaşe şi le urcau în sus ca pe două coaste strânse, minând pânzăriea subţire de mătase, cu gura în jos. Apoi nodurile se repezeau spre pământ şi umbrelele se deschideau mari,

bătând aerul sub cupa lor întinsă. Şi atunci, toată maşina sălta în sus, ca un pui de găină la întâia tresărire de teamă iscată din zburătăcire. Sălta în sus, dar sălta pe loc şi cădea înapoi de îndată, când aripile îşi frâgeau iarăşi umbrelele, să facă cea de-a doua mişcare.

— Dacă saltă un ţentimetru măcar, de bună seamă că o să salte şi un meter când o fi mai uşoară. Şi dacă saltă un meter, merje oblu tocma pân-la Dumnezeu drăguţu –, care El, nici n-o şti ce treabă să mai cujete de aşa o măiestrie fainâ! Făr, nu mă că eu m-oi subsemna pe aripi şi El când o citi acolo Aurel Vlaicu apăi îndată o zăce: A drac Vlaicu esta, că m-o fo' – ntrecut pe mine…

Aşa îşi isprăvea, pe vremea aceea, nesfârşitele încontrări cu puzderia necredincioşilor de vârsta lui; glumind. Dar gluma era ca un chip din oglindă. Adică neadevăr care, în partea cealaltă, are trup, carne şi vlagă ce vrea să birue moartea.

Căci Vlaicu crezuse şi credea încă în Paraplia mecanică. Iar fiindcă avea încrederea asta nestrămutată, se trudea acum să-i îndrepte toate cususrile, pe care i le aflase odinioară şi s-o desăvârşească, aşa cum îi poruncea visul lui. Adică s-o facă mai întâi să urce uşor şi totodată – mai ales – să înainteze în acelaşi timp, aidoma după felul de zbor al liliecilor.

Izbutise într-adevăr, să facă o măiestrie delicată şi precisă, care fâlfâia mai viu, mai puternic, mai tulburător decât însăşi şoarecul zburător al ruinelor. Mătasea de aripi era subţire şi uşoară ca fulgul, lemnuşele fine, încheiate cu neîntrecută dibăcie, erau uşoare şi totuşi zdravăn îmbinate în triunghiuleţe nediformabile. Iar inima – motorul – nu mai era, ca odinioară, arcul greoi de oţel, ci o împletitură cu firişoare de gumă, de zece ori mai uşoară şi de zece ori mai puternică. Învârtiturile se făceau fără frecare, între mărgele mici de sticlă, iar pârghiile care manevrau aripile,

erau socotite aşa fel, încât numai să tragă, adică să fie folosite în direcţia celei mai mari tării a lor.

Fireşte, îndemânarea fără margini a lui Vlaicu, era acum crescută mult peste aceea ce-i lăsase Dumnezeu în degetele lui maistoreşti. Nu era de mirare deci, că după câteva săptămâni de trudă ceas la ceas, a izbutit să dureze o jucărie, care din două lopătări de umbrelă a ţâşnit până la tavan, s-a frânt în două şi a plouat de acolo fărâme de lemn şi petecuţe de pânză.

Vlaicu a scrâşnit de durere, ca o mamă în clipa naşterii şi numai decât şi-a luminat ochii în zâmbet de nesfârşită bucurie:

— No, dihanie! De loc se vede că mi te-am făcut vie. Ai şi ţâpat, ca pruncul, de întâia oară…

Apoi a încruntat sprâncenele. Acum avea de dezlegat partea a doua. Adică să ajungă a da maşinii nu numai puterea să plutească şi să suc drept, ci şi virtutea să alunece înainte. Dar din încordarea ochilor lui, din adâncirea îndurerată pe gânduri n-ar fi fost greu de ghicit că simte în faţă iezături greu de dărâmat. De aceea poate, ca totdeauna în cotituri amarnice ale vieţii, a scos din cutia ei săracă vioara care dormea de multă vreme acolo, şi aşezat pe marginea patului şi-a plecat obrazul pe ea ca pe un trup bun, mângâios, dorit, a închis ochii şi a susurat încetişor, din strună şi din suflet:

…În o*grada lui Ion*

Toate păsările dorm, *Numai una n-are somn şi strigă*: I*on, Ion! Şi* v*rea să se facă om*…

În înserarea blajină, care săruta fereastra fumurie, tremurul uşurel de sub arcuşul şi din glasul înduioşat era fără îndoială şi el, în felul lui, ca o pasăre care strigă:

Ion, *Ion!*

Şi v*rea să se facă om*

— De bună seamă, dacă i-oi pune parapliile o ţâr-mai

aplecate, când or bate n-or sui numa oblu, făr' numa că or mai trage gângania şi înainte. Doar aşa zice, frate, şi la buchea mecanicei în împărţirea forţelor.

Dar gândind astfel, Vlaicu nu-şi putea alunga din inimă şi minte sfredelul unei îndoieli. Văzuse gângania ţâşnind în sus ca din praştie, numai că, în clipa când umbreluţele se închideau şi până la a doua deschidere, avea o şovăire şi o cădere, care i se dovedea cea mai chinuitoare piedică pentru urmăritul căii lui.

— No! Apăi ce drac de maşină o fi aia, care face danţ?

Şi hotărât să împiedice căderile, a pus încă două umbreluţe, şi le-a socotit să bată tocmai când începetau cele dintâi.

Astfel croită, maşina s-a înălţat în trepte regulate, fără legănările dintru început, biruind însă anevoie să ridice toată greutatea adăugită prin îndoirea tuturor încheieturilor. Erau doar două rânduri de aripi şi două rânduri de rotiţe. Iar după câteva zboruri line care nu s-au mai isprăvit în tavan şi în ţăndări – fiindcă puterea firişoarelor de gumă nu era îndestulătoare celor două rânduri de paraplii – când arcul elastic s-a încurcat, încremenind toate învârtiturile, gângania a căzut greoaie, slab sprijinită numai pe vântul ce se aduna sub căucul celor două umbrele rămase deschise.

— Nesmintit, treabă să meşteresc altcum! Şi-a zis flăcăul. La caz de cădere să se deschidă toate parapliile.

A făcut precum socotise, dar în clipa când era mai mulţumit de cum o vedea coborând lin spre duşumea, a avut o amărăciune nouă. Căderea, care i se părea domoală în aer, a fost prăpăd la atingerea cu scândura de jos. Toate picioruşele s-au frânt.

— Eh! Calce-te vaca neagră! D-apăi, nu ne-o fo' vorba aşa, naţie. Şi dacă ţi-i a mă conturba, eu deloc mi ţi-oi pune

oareşcare măiestrie, să-ţi fac picioare moi! Că doar n-o să alerje omul pe jos, să-ţi aştearnă careva saltele când ţi-o veni poftă să cazi…

Şi cu câteva firişoare de cauciuc, încolăcite pe capetele a doua lemnuşe, care lunecau unul pe altul, a făcut îndată un mic amortizor, în stare să îndure chiar căderi mai grele decât avea de suferit gângania lui.

Cu toate astea, când înclinarea dată umbreluţelor a început a împinge aparatul şi înainte, nu numai în sus, căderea s-a făcut piezişă şi ciocnirea de pământ aducea răsturnarea maşinii. De aceea, după o încercare neizbutită cu adausul unei proptele şi a unei patine, Vlaicu s-a hotărât se pune, la capetele picioruşelor, rotiţe mici cu buza învelită în gumă, pe care gângania să lunece uşor, când o avea chef s-o împingă tăria căderii şi a împingerii.

— Fain experiment până acum! A mustăcit ardeleanul. Parapliile or fi n-or fi bune, abăr picioarele cu roţi şi gumă îs numărul einz!

Şi, printr-o desfăşurare neobişnuită, dar firească lui, Vlaicu a văzut în clipa aceea aparatul făcut mare, l-a văzut fără să-l vadă, aşa cum se întâmplă în vis; mai drept vorbind îi simţea apropierea, îl ştia că este. Aceea ce i se arăta însă limpede era partea lui de jos, cu picioruşele cele subţiri făcute mlădii prin funii de gumă şi roţi micuţe, în felul celor de bicicletă.

A râs singur dându-şi seama de unde a început adevărata alcătuire a maşinii de zbor, căci icoana asta a roţilor i-a fulgerat în minte cu netezimea aceea neîntâlnită pe care n-o au decât lucrurile ce nu-şi mai pot îndura tăgada.

— A drac şi pământul esta, frate. Măiestreşti o comedie de zbor, şi te pomeneşti că o începi tot de la picioare, că acolo şade el, drăguţu şi treabă să-i ţii fricâ.

Apoi, mulţumit cum nu fusese de multă vreme, şi-a

zvârlit pieziş pălăria mare pe cap şi-a numărat gologanii din buzunar şi s-a pregătit să iasă. Din uşă, s-a mai întors să vadă odată gângania care şedea liniştită pe măsuţă, ca o pasăre înghemuită şi aciuiată la întâmplare în pragul somnului. A plesnit vesel din buze:

— No! O fi bine!... şi a plecat şuierând uşurel, neauzit:

...Numa*i una n-are somn.*

Şi strigă; *Ion*, *Ion*!

Şi vrea să se facă om...

...se ridică prea sus, înaintează puţin şi se cam zbengue dihania, dar vorba-i că zboară, prea respectate domnule profesor, aşa să ştii dumneata. Ş-apăi asta nu-i mare lucru pentru mine, de vreme ce ştiu că tot are să zboare – precum m-am fost cutezat să spun chiar în onorata faţă a dumitale. Da eu fac numa experiment până azi şi nu zic că am gătat până ce n-o fi lucru gătat şi nu m-oi sui şi eu să trec muntele Geliert şi să fac cu mâna la Politehnic... Atât am gătat până azi: picioarele. Acelea nesmintit sunt fără bai!...

Zarva cafenelei Stephanie nu-l împiedica să scrie aceste rânduri, care erau hărăzite lui Jonas Odon. L-a împiedicat însă să le isprăvească ivirea unui mănunchiu de români, cari nu-l cunoşteau, pe care nu-i cunoştea, dar cari, căutându-şi o masă în larga încăpere ticsită la ora aceea a după amiezii, au început a socoti în româneşte unde ar putea să se aşeze. Cum Vlaicu era singur la mijlocul unei mese lungi, nu s-a mirat că-i aude:

— Uite să stăm colo, că nemţoiul ăla s-a lăbărţat pe toată masa.

— Lasă-l în pace; scrie o scrisoare. S-a împotrivit altul. Dar cel dintâi i-a scurtat-o:

— Ia dă-l naibii! Să-şi scrie scrisoarea într-un colţ, dacă n-are loc de scris la el acasă. Aici e cafenea, nu birou

de corespondenţă. Şi îndreptându-se spre Vlaicu i-a zis nemţeşte, cu pornire în glas şi întrebare afirmativă:

— Erlauben Sie?... la care el a pus tocul jos şi luând scrisoarea s-a sculat:

— Bitte! Iar în gând: A drac de soartă am şi eu. Nemţii nu mă bagă în seamă, iar românii nu pot trăi de mine...

Apoi a ieşit din cafenea, păturind scrisoarea în două, în patru, în opt... până ce n-a mai putut-o păturи. Iar fiindcă în minuta când a vrut s-o arunce s-a întâlnit cu ochii unui domn aspru la înfăţişare, care îl ţintuia măreţ, a vârât ghiomoltocul de hârtie în buzunar şi l-a uitat acolo.

Astfel, Jonas Odon n-a mai aflat la vreme, că Vlaicu a izbutit să facă o maşinuţă de zburat şi mai ales, că a limpezit cu totul şi pentru totdeauna chestia picioarelor ei.

Dar, tot răul cu binele lui. Supărarea pricinuită de români i-a priit lui Vlaicu. I-a priit mai întâi, fiindcă l-a silit să se plimbe mult, să-şi desmorţească puţintel trupul înţepenit de încordarea lucrului şi să-şi cureţe plămânul îmbâcsit de mirosul cleiului, cu aerul curat de pe malul Isarului şi din parcul monumentului Maximilian.

Mai apoi i-a priit însă fiindcă mustăcioara lui neagră, ochii iuţi şi obrazul smead, nu-s înfăţişări obişnuite pentru grăsunele bălane care-şi forfotesc foile creţe şi-şi zvântură mânicuţele scurte prin aleile Münchenului. Blestemata lor limbă bavareză e greu de înţeles pentru un neîndemânatec în vorbirea nemţească. Totuşi sunt anume lucruri care se pricep fără mijlocirea vorbelor spuse limpede. E de ajuns tonul lor. Şi când e vorba de ton, Vlaicu ştie să desghioace bine înţelesul care-l obârşeşte.

De pildă, din tonul acela el simte că înfăţişarea lui place fetelor. Asta îl mulţumeşte, deşi îşi dă seama că nu place tocmai-tocmai acelora care i-ar place lui să-i placă. Dar la urma urmei e o subseară aşa de frumoasă şi de

bună, că nu poţi fi nemulţumitor lui Dumnezeu, chiar dacă nu s-ar uita la tine niciuna din viezurele astea plăvii, cu cefe rotunde arse de soare şi cu pulpe aşa de goale şi de pline, încât ochii îşi fac privirile mâini deşi le întind să le mângie şi să le cuprindă pe rând.

Îi susură în urechi, deodată, cântecul care ar fi trebuit să fie vesel, dar care i-a întristat multe din nopţile petrecute la Pola. E cântecul acela pe care-l murmura cu dureroasă voce bărbătească Giovanna Setti, cântăreaţa de la Floarea neagră cabaretul micuţ al portului. Parcă o vede. Era înaltă, voinică şi plină într-o bogăţie de carne albă, pe care dospirea celor patruzeci de ani pusese alinare bine venită poate, dar ciudată pentru că sculptase într-o materie colcăită de patimă, înfăţişarea nobilă a unei mame vrednice şi frumoase. Dar ce fiori dădea înfăţişarea aceea când vocea joasă începea:

Quanlè bella giovinezza! *Mă şi fugge tuttavia*... Chi *cuo*l *esse*r *liet*o*sia; Di* d*oma*n *non c-e* cert*ezza.*

Îi susură în minte şi o suflă încetişor pe marginea buzelor întredeschise, pline de zâmbet trist. Îi face bine să spună:

Chi vuol esser lietosia...

Îi face bine, fiindcă îl împacă sufleteşte cu starea neîngăduită în care a fost înfăţişat de toate întâmplările cu Freya.

El era un trup năvalnic, aprins de chemări aspre şi pieptişe, ca foamea ori setea. Dar fata l-a răsucit dintr-odată în răspărul firii lui şi i-a răsturnat întreaga alcătuire lăuntrică.

Numai că, iată, vine din când în când câte o seară încropită ca asta, când trupul simte nevoia să se întindă şi să-şi tălăzue sângele în el, când trec pe alături calde trupuri de codane, care-şi spală chemările tulburi în priviri albastre şi zâmbete de coloare câmpenească. În sfârşit

când bate dorinţa la uşa vieţii… Şi atunci îţi dai seama că zăvorul pe care-l puseseşi, e o biată părere şi atâta tot, căci nu-i lacăt pe lume să nu sară în bucăţi de-l atinge măcar în treacăt, neînchipuita putere a unei mângâieri de mânuşiţă caldă.

Cuvintele cântecului ies acum limpezi, privind un stol gureş care se apropie:

Quanl-è bella giovinezza…

Iar una din fete îşi luminează chipul, licărindu-şi dinţii veseli şi-i răspunde, ca în joacă:

Ma şi *jage lui ltavia*…

Şi hohotind cu toate celelalte la un loc, fug învolburate ca un stol furat de vânt…

În urma lor, Vlaicu îngână însă ca un ecou:

Ma şi *juge lultavia*…

Şi zâmbeşte… căci fetişcana aceea l-a ameţit cu un răspuns, ca şi când i s-ar fi dat întreagă şi s-ar fi mistuit deodată, lăsându-l în destrunarea caldă a locului de îndrăgostire.

Tot răul cu binele lui, nici vorbă. Dar şi tot binele cu răul lui. Căci iată.

Când s-a întors acasă peste noapte, târziu de tot, mai târziu ca oricând, a zărit de afară lumina aprinsă în odaie. Inima i-a bătut scurt ca o chemare la întoarcere în datoria lui. Aventura trecătoare cu nemţoicuţa uşuratică şi veselă, l-a făcut să se simtă vinovat faţă de Freya. Pentru că, negreşit, la ceasul acela n-avea cine alt să-i ţie lumina aprinsă.

Vasăzică venise înaintea lui şi îl aştepta ca o nevastă… A intrat încet, cum intră un bărbat, de mai încredinţat de mustrarea meritată care-l aşteaptă. Şi sâcâit tocmai din pricina asta…

Dar în odaie nu era nimeni. Lampa licărea, micşorată cu grijă, iar patul făcut pentru culcare mirosea curat a

mână bună de femeie. Pe pernă doar, o foaie de hârtie:

Mama care nu-şi poate săruta copilul aţipit, adoarme tristă.

În îngheţarea liniştii desăvârşite din ceasul acela, hârtia a ţipat în pumnul care a făcut-o ghem. Iar ochii… ochii s-au închis.

Lui Vlaicu i s-a făcut deodată ruşine. Parcă abia acum şi-ar fi adus aminte că obişnuise pe Freya să-i arate în fiecare noapte aceea ce meşterise peste zi…

Trupul obosit şi lăsat din încordare, a adormit uşor, cu toată ascuţimea mustrărilor de cuget. Poate că i le-a alinat şi plutirea ciudată de simţiri şi icoane încurcate în ochii lui: chipul senin al Freyei, lângă ochiul de dihor al celeilalte… Iar în podul palmelor, care se răcoreau în simţire de bine pe cearşafurile aspre, netezite de mâinile Freyei, stăruia rotunjimea şi catifelarea de piersică dogorită a celeilalte…

Din două femei, din care niciuna nu putea să fie de tot a lui, neştiinţa lui Vlaicu parcă ar fi vrut să alcătuiască una singură şi întreagă pentru dânsul. Poate de aceea, încopcindu-şi temeinic capul în pernă uriaşă, ca să dea voie somnului a-i cotropi cea din urmă licărire a minţii, a oftat şoptind:

— No!… Fi-va bine!

Iar zgomotul vieţii care se desmorţea afară, îi dădea dreptate, hăuindu-i în ureche dulce şi îndepărtat:

…Din *doman non c-è certezza…*

Ritmul lărgit al silabelor bătea sfios ca nişte paşi desculţi care s-ar fi îndepărtat pe sală. Apoi toate s-au închis, asemeni unei uşi prin care nu se mai vede nimic. Nici chiar o fată voinică şi bună care plânge…

Freya fugise din odaia lui Vlaicu abia când i-a auzit paşii sub fereastră. Şi fiindcă n-avusese vreme să ajungă în iatacul ei, s-a dosit într-un ungher şi a aşteptat acolo până

ce, din potolirea treptată a zarvei patului, a înţeles că trupul s-a întins sub biruirea somnului.

Simţise venind femeia care avea să se strecoare în viaţa băietanului. O aştepta zi cu zi, în inimă strânsă şi încordare gata de suferinţă. Iar dragostea ei nu putea ocoli răul, cât timp i se părea că a dat tot şi că nu mai are nimic de dat – cu desăvârşire nimic. O ura pe cealaltă, oricare ar fi fost.

— Şi o ura de mai înainte să fi venit.

— Pentru că o socotea mai tare de vreme ce putea să aibă de dat ceva mai mult. Iar astăzi, cu trupul îngheţat cum era, înţelegea mai puţin ca oricând, fiindcă îi era silă să-şi atingă carnea cu degetele.

Înţelesese însă că s-a isprăvit. S-a isprăvit ceva ce îşi închipuise că nu poate avea sfârşit şi o podidise lacrima cu întreaga deznădejde fără cumpăt şi fără rost a sufletelor neîncercate, care cred că mai sunt pe lume fapte ce pot sili oamenii să nu se mai întâlnească niciodată şi să nu-şi mai cate în ochi…

Căci ea de aceea fugise din odaia lui Vlaicu. Nu se simţea în stare să-i mai cate în ochi şi mai ales era încredinţată cu desăvârşire, că el n-o să mai fie în stare a-i privi în faţă.

În puhăvia lâncedă şi grea pe care o obârşeşte totdeauna fărâmarea unei părţi din tine.

— Căci asta te descântăreşte şi-ţi rupe stăpânirea întocmirii tale – Freya a trecut câteva zile de vis rău. Cu atât mai rău cu cât, văzând că Vlaicu n-o caută, şi-l închipuia vesel, fericit şi cu amintirea ei îngropată în el, sau – mai chinuitor – aruncată şi batjocorită.

Numai că românul nu era fericit. Acel Fi-va bine spus că o încheiere a unei zile, s-a dovedit vorbă mincinoasă a doua zi. Crescuse o silă în el şi se simţea murdar pe suflet, dându-şi seama că nu poate avea curajul să se ducă după

Freya. De altminteri, chiar dacă s-ar fi dus, ce anume ar fi putut să-i spună, ca să-i scoată din inimă încredinţarea care o făcuse să scrie rândurile găsite pe pernă? Să-i spună o minciună? S-ar fi încurcat în ea, aşa de nedibaci era când avea să adauge de la dânsul o haină pentru fapta cunoscută şi trăită. Nu ştia bine dacă vorba e numai minciună, dar pricepea limpede că minciuna e numai vorbă. Iar el multe va fi ştiut în viaţa lui, afară de vorbă. De altfel o şi spunea:

— Înghit, frate şi înghit cu poftă ca naţia hămesită, făr' să nu mai pui la prăjit viptul, că aiasta nu-mi compète!

În asemenea harţă cu sine i-a pierit întreg cheful de lucru. Nu-şi găsea loc în odaie şi îl frigea deopotrivă scaunul pe care se aşeza, ca şi patul pe care, uneori, prindea a se întinde. Nu-i mai plăcea nici gângania şi nici chiar rotiţele cele cu genunchi moi. Iar în a treia, ori a patra noapte – lui i se părea fără număr – când a aşteptat-o să treacă – aşa cum o aşteptase mereu.

— Cu lampa aprinsă pălălae până la fum şi împinsă în geam, să fie strigăt vădit de chemare, şi i-a auzit paşii trecând prin săliţă fără să se oprească, l-a apucat o furie neînchipuită.

— Apăi aşa ştraf nu-i succede cu mine. Că eu de loc mă duc şi-i trântesc adevărul.

Dar adevărul cel groaznic nici el nu ştia prea bine cum ar putea să-l spuie. Căci Freya n-ar fi avut cum să înţeleagă nici ce înseamnă apropierea întreagă dintre un bărbat şi o femeie, necum să mai fie în stare a pricepe cum un om poate strânge în braţe o femeie, să-şi poarte topi răzvrătirea cărnii, gândindu-se la alta, având-o în minte pe alta şi – mai mult încă – simţind-o vie pe alta… Era o încâlceală prea mare pentru un suflet limpede ca al ei.

Răsucindu-se turbat pe o parte şi pe alta o noapte întreagă, Vlaicu s-a certat în draci cu Freya, i-a spus atâtea

lucruri şi avea un spor la furcă de se minuna el singur câte şi câte poate vorbi. Fireşte, fata îl asculta iar până la urmă îi dădea dreptate. Trebuia să-i dea dreptate, fiindcă aşa se întâmplă de când e lumea, dacă omul îşi face curaj şi alcătuieşte închipuite certuri cu alţii, cari, în vremea asta, dorm liniştiţi în patul lor.

A doua zi dimineaţă, Vlaicu s-a sculat însă hotărât. S-a îmbrăcat cu o dârzenie pe care trebuie s-o fi simţit până şi *Btraele* lui, apoi *a* plecat de-a dreptul la local

Freya îl ocolea în chip vădit. De aceea el a trebuit să stea mult la cumpănă până să vadă unde-s mesele la care serveşte ea. S-a aşezat şi a chemat-o. Mai întâi sfios, încurcat, apoi, mocnind, pornit, până ce a izbutit s-o aducă la masa lui.

— No, apăi bine c-o dat Dumnezeu-Sfântul să vii!

Cu glas de gheaţă, ea l-a întrebat profesional:

— Ce doreşte domnul, mă rog frumos?

— Pe drac îl doresc… Că doar ştii de ce te-am fo' chemat… i-a răspuns el îndârjit. Dar ea i-a întors neclintită, cu ochii pe zid:

— Fără îndoială… să-mi daţi comanda…

Aici Vlaicu n-a mai găsit răspuns. Lucrurile se petreceau altfel decât şi le înşiruise el în mintea lui, unde Freya era gata să-i asculte cuvintele. A mestecat în gură o vorbă, două, dar le-a aflat el singur fără rost. De aceea înfuriat şi pe sine, nu numai pe dânsa, a scuturat din cap, în scurt:

— Bine! apoi a scrâşnit printre dinţi o cafea! Pentru lămurirea pe care fata o ştia trebuitoare faţă de un român – căci pentru un neamţ sadea, o cafea e o cafea cu lapte – ea a adăugat:

— Albă?

— Nu! Neagră!

Şi bătând cu degetele în masă darabana seacă, şi-a

sărbătorit singur o biruinţă închipuită, când a văzut că Freya îi aruncă o coadă de ochi peste umăr şi a bănuit că o doare încontrarea.

Dar biruitoare a fost tot Freya. I-a adus cafea cu lapte.

Vlaicu era însă prea neîndemânatec ca să poată folosi astă duioasă punte de împăcare. S-a vrăjmăşit să întrebe;

— Ce-i asta? Am zis neagră! La care chelneriţa i-a răspuns repede:

— Oamenii cari au fost bolnavi au nevoie să se hrănească!

Şi i-a întors spatele, ducându-se în trebile ei. Adică, în fundul cafenelei, după colţ, şi după un stâlp, de unde, prin oglindirea ruptă şi pală a unei bucăţi din geam, putea să urmărească pata nelimpede şi întunecată, care se frământa învârtind în toate părţile tăviţa plină cu fel de fel de ceşti şi ceşcuţe nichelate, pline cu cafea, lapte, zahăr şi unt… şi Dumnezeu mai ştie ce!…

Într-un târziu l-a auzit chemând plata. L-a lăsat să mai cheme odată şi nu s-a grăbit când s-a dus.

Vlaicu a primit-o de departe cu:

— Vasăzică nu vrei să… N-a apucat să isprăvească, fiindcă Freya i-a tăiat vorba cu:

— Patruzeci de fileri, mă rog…

Atunci el n-a mai zis nimic. A trântit banii, a înşfăcat pălăria şi-a ieşit furtună, uitând să şi-o mai pune în cap.

Dar era răzbunat şi el, în felul lui. Căci, rămasă cu ochii după dânsul, când Freya a bâjbâit tăviţa pe masă şi a dat s-o ridice, s-a întors speriată. Cât pe ce s-o scape din pricina greutăţii neaşteptate: Vlaicu nu băuse cafeaua.

Freya nu era în stare să-şi închipuie până unde poate să meargă răzbunarea lui Vlaicu. Căci în aceeaşi zi, după ce a bătut toate străzile pustii ale Münchenului, de s-a pomenit pe la amiază ieşit până la Schleissheim, s-a întors

la Politehnică, s-a interesat de cursuri, de program, de profesori şi s-a hotărât să se ţie de şcoală, lăsând baltă toate măiestriile şi toate visurile lui.

Pentru cine l-ar fi cunoscut cât de cât, crâncenia acestei hotărâri semăna cu o sinucidere. Cu alte cuvinte cea mai aspră osândă pe care şi-o poate da un om sieşi.

Iar Vlaicu, fiindcă voia să-şi dovedească zdravăn că e în stare de asemenea sinucidere, a şi făcut întâiul pas: cum s-a lăsat seara, s-a dus puşcă la monumentul Maxmilian…

A ajuns în sală după intrarea profesorului. A lunecat încetişor până la cea dintâi bancă ieşită în cale şi s-a aşezat domol, stingherit peste fire de ochiul crunt al lui Foppel. Căci profesorul îl văzuse şi nu s-a îndurat să-l ierte. A tăcut şi l-a aşteptat până *a* ajuns la loc, pentru că nu voia să-şi scape prilejul *a* arăta tuturor studenţilor asprimea cu care primeşte o încălcare de rânduială.

Apoi, că se pune punct acestei învăţături şi-a mângâiat ciocul ascuţit şi cu o lucire încă mai ascuţită în ochi, a întins un deget spre cel întârziat:

— Dumneata eşti înscris la cursul meu?

Neaşteptându-se la asemenea atac pieptiş, Vlaicu s-a uitat repezit în dreapta şi stânga. Nu-i venea să creadă că el e cel ochit. Foppel stărui:

— Dumneata, dumneata, care ai întârziat!

Atunci românul, cu desăvârşire nedumerit, şi-a pus degetul lung în piept, întrebându-l din ochi:

— Cu mine vorbeşti?

— Tocmai! A stăruit neamţul. Doar dumneata ai întârziat! Dar spunând asta, pornirea lui Foppel îşi cam râdea puţintel de obişnuita-i logică de fier. Cu toată neplăcerea pe care i-o stârnea lungirea acestei vorbe, Vlaicu nu şi-a putut birui simţul dreptăţii, şi i-a întors:

— Credeam că au mai întârziat şi alţii…

Ceea ce l-a făcut pe profesor să-şi arate dinţii ciudaţi,

într-un fel de zâmbet aspru, nesuferit:

— Nu! La mine nu întârzie nimeni. Şi nici dumneata, dacă vrei să urmezi cursul meu, nu vei mai întârzia de astăzi înainte…

Aici studentul a răspuns grăbit şi stăpân pe sine:

— Ba da!

În faţa sălii uluite, Foppel a şuierat:

— Ce?…

— Adică… vreau să… apoi a dat din umeri şi s-a aşezat la locul lui, în vreme ce profesorul, încă nedumerit, întreba în urmare:

— …Căci, dacă nu mă înşel nu te-am mai văzut până acum la curs…

— Nu vă înşelaţi!

Lecţia s-a urmat într-o stare proastă de acreală şi duh învrăjmăşit. Cel întâi şi cel mai acru era chiar Foppel, care nu glumise în viaţa lui cu autoritatea faţă de studenţi şi avea o aspră părere de rău, că a dat atâta însemnătate unui mărunţiş, prilejuind nou venitului să-i răspundă în doi peri, ceea ce înveselise vădit jumătate de sală. Iar înveselirea aceasta, el o socotea o încălcare a respectului care îi era datorat.

Dar alături de Foppel, erau acri şi toţi studenţii obişnuiţi cari îşi urmează profesorii cu deopotrivă credinţă în râs ca şi în asprime, pe când peste drum, şedea ceata celorlalţi: oamenii fără nimic sfânt. Adică acei cari aveau de plătit câte o amărăciune omului mecanic – cum îl porecliseră pe neînduratul profesor. Şi – Doamne!

— Erau cam mulţi aceştia. Iar acum erau mulţi plus unul…

Cu toată neorânduiala orei şi cu toată neştiinţa lui în limba nemţească, Vlaicu tot s-a ales cu ceva din lecţia aceea. S-a ales mai întâi cu încredinţarea, pe care şi-a spus-o limpede:

— Aşa lighioană, nu-i de mine!… Apoi, gândindu-se că va trebui să iasă cândva în faţa catedrei lui şi va trebui să dea examen, l-a apucat groaza şi deznădejdea. Atunci Vlaicu, a priceput bine că nu numai dorurile şi visurile lui îl depărtează de diplome şi de titluri, dar că viaţa i-a pus pe frunte o pecete şi că zadarnic ar lupta să şi-o şteargă. Viaţa îl recunoştea mai repede decât îşi închipuise el.

Totuşi, trecând peste toate rumegările triste ale ceasului, a izbutit să asculte cu plăcere laudele, pe care Foppel şi le aducea singur, vrând să dovedească – firește – însemnătatea tot mai crescută a ştiinţei construcţiilor. Iar ca o dovadă de netăgăduit, povestea în ce fel a fost chemat el de americani, să-i înveţe a-şi face poduri şi în ce stare a găsit lucrurile acolo:

— Aveau nevoie de un pod pentru calea ferată? îl făceau. Dar îl făceau după ochi. Când era gata, clădeau drumul trenurilor pe el… Cădea jos cu tren cu tot? Făceau altul mai tare în loc. Şi iar dădeau drumul trenului… Cădea şi de data aceasta? Făceau altul încă mai tare… Şi aşa mai departe, până nimereau un pod, care să nu mai cadă…

Aici râdea şi lăsa studenţii să râdă până se potoleau, bucurându-se de succesul lui, ca un actor pe scenă. Apoi, încruntat deodată, îşi rotea privirea în toată sala, liniştindo, iar vocea se făcea sticloasă, înţăpoşată:

— Aceasta este starea care a fost şi a încetat. Căci astăzi, Germania – eu n-am fost decât un umil purtător de cuvânt al ştiinţei din ţara mea – i-a învăţat totul, învăţându-i acest mărunt lucru, de care atârnă orice în lume: soldatul trebuie să-şi cunoască puşca. Ceea ce în construcţie s-ar spune: constructorul să-şi cunoască materialul… Iar în această cunoaştere capitolul 1 este: rezistenţa…

Vorba a sfârâit în creierul lui Vlaicu, de parcă ar fi fost însemnare cu foc. Şi încuibată bine într-o minte pornită să dea suflet materiei, ea a luminat deodată zeci şi

zeci de colţişoare umbroase şi îndoieli. De altfel, unui om cu adulmecări aşa de netezi, nici nu-i trebuia mai mult. El zicea că are nevoie de:

— Un gând bun de la Dumnezeu-Sfântul! Dar de astă dată gândul bun avea să-i vie prin făptura cea mai potrivnică lui Dumnezeu.

S-a înfundat în carte. Cumpărase cu grea sângerare toate cursurile care erau gata. Iar de prin anticarii tot ce socotea că-i va fi de folos. Pentru cele mai scumpe ştia că-i stau deschise uşile câtorva biblioteci, începând chiar cu a Politehnicului.

Dar râvna bolnăvicioasă, cu care s-a prăvălit la învăţătură, nu-i depăşea marginea unei puteri omeneşti. Mai ales depăşea puterea de rânduială ce-i trebuia, aşa încât s-a pomenit citind pe apucate o pagină de ici, un capitol de colo, până ce a ajuns să lucreze cu toate cărţile pe masă, frunzărindu-le fără rost şi fără înţeles. Nu mai era un şcolar. Era ca un hămesit pus în faţa unei mese mai încărcate decât îi rabdă trupul şi care mănâncă de unde apucă.

Şi-a dat seama târziu, când se sleise:

— No! Apăi stai frate, că aşa nu mi-o succede cât veacul. Fest-fest, da nu ca fuşerii, că pe urmă, pac! Sare o şoroafă de la cap şi apăi poţi să te dai împăcat! Ai gătat cu experimentul!

Totuşi, dacă repezirea aceea orbească în cetit, lămurea prea bine setea lui aprigă să-şi împlinească golurile pe care şi le simţise ivite în viaţă, sleirea prea timpurie nu era atât istoveală, cât un fel de lehamite, tot mai grea, datorită faptului că, în scurtă vreme, n-a mai aflat în cărţi nimic din ceea ce s-ar fi putut lipi de inima lui. Teorii, calcule şi la urmă formule serbede pentru dânsul, care aştepta îndrumări spre zarişti noi, nebătute, necercetate. Ba, de s-ar fi putut încă, nevisate şi neghicite

în omenire.

Astfel, numai după două luni şi jumătate de sârguinţă, studentul Aurel Vlaicu a pornit se pune cărţile sub masă. Iar fiindcă n-aveau loc din pricina gângăniei care amorţise acolo cu parapliile pleoştite, a scos maşinuţa afară, a scuturat-o de praf şi a aşezat-o deasupra, ca mai înainte. De-ar fi avut aceea créer, ar fi putut gândi cam aşa:

— Slavă Domnului! În sfârşit reintru în drepturile mele.

Dar, gângania era o proastă încâlcitură de beţişoare, pânză şi gumă, aşa încât nu ştia nici ce înseamnă a gândi nici ce înseamnă drepturi. Ştia un singur lucru: să zboare. Ştia, dar nu putea să-şi împlinească de la sine ştiinţa. Pentru asta avea nevoie de un suflet. De aceea, când Vlaicu a trântit-o la locul ei, spre geam, pânzele subţiri s-au umflat uşurel, ca un piept care oftează. Apoi a rămas neclintită acolo, visând parcă spre cerul cel limpede şi curat, care îşi lucea smalţul afară. Şi poate aşteptând să-şi capete sufletul.

A venit şi sufletul. Numai că a venit cam alături cu drumul. Adică întâmplarea a fost aşa.

Ursinus îl văzuse pe Vlaicu în ziua cea de pomină, când s-a petrecut încolţirea cu Foppel. N-a mai avut însă niciun îndemn să-i iasă înainte, după cele câte se petrecuseră cu prilejul bolii românului. L-a lăsat în căile lui şi în apele lui, ocolindu-l pe departe şi la cursuri şi pe stradă, când întâmplarea îi ameninţa să se încrucişeze.

Dar, într-o bună zi, i-au căzut sub ochi ştiri tulburătoare din America, în privinţa celor doi ingineri tineri, fraţii Olivier şi Wilbur Wright. Aceştia – zicea revista englezească – s-au pusnicit încă din Octomvrie 1900 la Kitty Hawk în Carolina de Nord, iar acum, în urmă au trecut în statul Ohio şi fac încercări cu o maşină de zburat,

despre care se povestesc adevărate minuni. Cea dintâi minune ar fi – fără îndoială – faptul că maşina lor s-a ridicat de la pământ şi a făcut cele dintâi salturi. A doua ar fi însă, că maşina aceea nu seamănă cu niciuna din cele care s-au mai făcut înaintea lor, de oarece foştii tipografi, au părăsit cu totul calea bătută de Ader şi Lilienthal ale căror încercări ei le cunosc.

Cu alte cuvinte fraţii Wright nu şi-au făcut o maşină în chip de pasăre, ci cu totul altfel, pentru că – zice-se – ei socotesc că zborul mecanic trebuie să asculte de alte orânduieli şi are alte nevoi.

Iar sfârşitul vestei, adăuga că inventatorii sunt hotărâţi să plece din America, în anul următor şi să se aşeze la Paris, unde oamenii sunt mai pricepători, mai dezgheţaţi şi mai în stare să vadă că zborul mecanic nu-i o nebunie, ci lucru cu putinţă şi poate chiar cu priinţă pentru zilele viitoare ale lumii.

Citind rândurile acele, Ursinus a fost cutremurat. Ca toţi credincioşii proaspeţi ai unui gând, el nu mai cunoştea nicio graniţă în ceea ce priveşte maşina de zbor. Habar nu avea cum poate să arate la înfăţişare asemenea unealtă şi totuşi se vedea pe sine zburând în ea, plimbându-se în largul ei tihnit, ca în cea mai plăcută dintre odăile căsuţei lui pământeşti. Singura deosebire era doar, că dedesubt se întindea o privelişte nesfârşită şi odihnitoare, cam aşa cum îi rămăsese în ochi, vederea Salzburgului văzut de sus, de pe stâncă…

Prin urmare, n-avea nicio îndoială că maşina fraţilor Wright a zburat, cum iarăşi n-avea nicio îndoială că venind în Europa va zbura desăvârşit cât va voi şi unde va voi. Decât asta, îl jignea fiindcă ar fi însemnat ca americanii să prindă un loc pe care, în ochii lui, îl merită altul. Iar acest altul cine putea să fie, dacă nu tocmai acel care-l făcuse pe dânsul credincios? Adică Vlaicu.

Ursinus se dovedea deci încă odată, aceea ce era: copilul şi şcolarul care poartă recunoştinţă dascălului său şi-l socoate cel mai bun şi pentru totdeauna neîntrecut.

Astfel, gândul i s-a netezit dintr-o singură trăsătură. Va trebui să-l aţâţe pe Vlaicu să-şi pune pintenul adânc în voinţă, pentru ca să apuce a-şi face aparatul înainte de sosirea fraţilor Wright în Europa

De va fi nevoie, el, Ursinus, va da toţi banii trebuitori. Iar dacă Vlaicu, după felul firii lui, n-o vrea să primească, îl va trimite la bunul unchiu' din Russelsheim, sufletul şi inima fabricii de motoare Opel. Şi visând la asta, Ursinus era încredinţat ca de tăria lui Dumnezeu, că îşi croieşte atât de mari merite şi pentru fabrică şi pentru Vlaicu – ba chiar şi pentru înaintarea omenirii – încât şi-a încheiat mai mult decât preţul întreg al vieţuirii lui pe pământ. Pentru toate astea nu cerea însă nimic în schimb. Nimic, adică prea puţin, pentru că nădăjduia, ca un copil plăpând, că Friede, răutăcioasa roşcată care-i zgâria necontenit sufletul cu unghiile reci ale nepăsării ei, îl va socoti vrednic şi pentru el însuşi de dulcele ei venin, iar nu. Numai pentru basawui, cum îi spunea totdeauna din însângerarea de iad a gurii cu buze subţiri şi dinţi mărunţei.

A luat revista, a sărit într-o trăsură şi a dat poruncă de zor. Tot drumul a tresărit, uitându-se în dreapta şi stânga, ca nu cumva Vlaicu să-i încrucişeze calea şi să-i piardă urma. Era aşa de încordat în ceea ce voia, încât nu-şi băgă de seamă nici astă mare copilărie de a urmări trecerea românului, pe nişte străzi, pe care nu ştia dacă va fi trecut vreodată.

În poartă, a uitat trăsura neplătită, sau n-a plătit-o înadins ca să câştige vreme, ceea ce era încă mai fără înţeles decât toate, căci Vlaicu n-ar fi avut pe unde să plece fără să-l întâlnească.

De aceea, când a deschis uşa şi a aflat odaia goală, toată înverşunarea lui Ursinus s-a mistuit. A căzut pe pat aproape gâfâind, înecat de-o amărăciune nesfârşită. I se părea că totul s-a prăbuşit odată cu încordarea lui şi că anul care a mai rămas până la venirea fraţilor Wright, a trecut şi el, ca un fum.

Dar, de-odată, ochii i s-au făcut rotunzi şi mari. S-a sculat încet şi s-a dat lângă măsuţa de sub geam, privind cu amestec tulbure şi viu de sentimente, maşinăria ciudată cu lemnuşe subţiri şi pânză uşoară.

— Iată-te, minune pe care te aşteptam! A murmurat el. Şi a simţit că o primeşte cum e, crezând în ea de la început, fără s-o înţeleagă, fără s-o judece. Aproape că nu cuteza s-o mângie cu mâna. Era într-însul atâta încredinţare, încât simţea de mai înainte în vârful degetelor, fiorul pe care ţi-l dă atingerea unui corp ce pare numai amorţit, dar va fremăta şi va ţâşni din loc în clipa atingerii sale…

Totuşi pasărea de lemn n-a zburat. A lăsat degetele grăsuţe s-o mângie pe toate vinişoarele de lemn. Pielea de pânză a răbdat mângierea moale, iar roatele cele mici s-au învârtit după poruncă.

Pas cu pas, Ursinus, a înţeles temeiul maşinii, cu contratimpul ei de bătaie a umbrelelor. Toată încurcătura de firişoare şi beţe, pânză şi gumă, i s-a părut limpede ca cerul, pusă alături hăţişului de iad, care îi clocotea lui creierul în cele dintâi zile ale apropierii de gândul zborului.

S-a încumetat chiar să învârtă arcul făcut cu fire de gumă Iar când umbreluţele au început să zvâcnească, suflând vânt din copcinele lor peste mâna care ţinea uşor beţişoarele, spaima să nu-i scape a încordat mâna de mai să frângă în ţăndări toată maşinăria.

Îl trecuseră sudorile. Dar o apă caldă i s-a prelins pe

inimă. Era fericit, de parcă ar fi schimbat faţa lumii. De parcă *el* ar fi schimbat-o. Iar fericirea i-a dat curaj. Adică l-a făcut să creadă că are drepturi.

A învârtit arcul iarăşi; ba l-a învârtit şi mai mult decât înainte.

De astă dată a ţinut pasărea cu roţile pe palme şi a lăsat-o să salte în sus când a vrut, prinzând-o cu mâini scuturate de tremur la venirea ei înapoi.

Din nou învârte arcul… şi iarăşi… şi iarăşi…

Inimai s-a desfăcut ca o floare proaspătă, care râde de bună stare a vremii…

Tot sufletul i-i cald, ochii i-a mari şi umezi, gura râde…

Trăieşte minunea – n-o vede numai – o trăieşte!… Şi-i fericit, şi e curat în fericirea lui, ca un copil… ca el însuşi! În toată fericirea asta nu-i mai lipseşte doar bătrâna Lotte şi poate Salzachul cu stâncile de sus…

În ori ce caz bălana Lotte îi lipsea… Fără îndoială că i-ar fi spus:

— Tu, ştrengarule! Bagă de seamă! Nici chiar un copil nu trebuie să râdă prea mult. Ş-apoi o jucărie are şi ea trup şi suflet, ca şi un copil. Doar ce-i alt jucăria decât tot un fel de copil…? Şi-atunci, dacă n-are odihnă, sufletul i se face trist şi trupul îi oboseşte. Unii înţelepţi spun că trupul oboseşte din pricină că sufletul se face trist. Alţii spun că e tocmai pe dos, adică sufletul se face trist din pricină că trupul oboseşte. Dar noi, cari suntem oameni cuminţi, să le dăm dreptate şi la unii şi la alţii şi să ferim de-opotrivă sufletul de tristeţe şi trupul de oboseală. De aceea să lăsăm jucăria să doarmă. Să doarmă mult, fiindcă e copil, iar copiii trebuie să doarmă mult…

Numai că Ursinus nu *avea cum să audă sfatul bătrânei. Şi astfel jucăria a lunecat pe roţile ei mici, a trecut peste podul grăsun al palmelor, apoi a venit prăvală*

la pământ, icnind sec în rupturi de beţe.

…Vlaicu aşa l-a găsit: aşezat pe pat, fără pic de sânge în obraz, cu faţa trasă şi ochii goi, ca o icoană a nefericirii. Dar, când Ursinus, îngăimând chinuitor vorbele, a încercat să-i povestească întâmplarea, românul a dat din umăr fără păs:

— Bine ai făcut!

Pentru cine vrea să ţie minte şi cată rost vorbelor unui om, răspunsul acesta venea de departe, din adânc. Din înţelegere, din moştenire. Sau, poate, din supunerea la orânduiri mai tari ca voinţa omenească, aşa cum pricepuse înainte vreme, de mult, neică Dumitru cel aspru, din Binţinţi.

Şi tocmai ca şi el atunci, feciorul lui acum, a deschis o carte şi a prins a citi, cumpănind poveştii lui Mihai Viteazu, povestea mai nouă:

— Şi Liliental, folosind bătaia vântului, a îndreptat aripile înspre el şi s-a aruncat în plutire către vale…

Căci Vlaicu, pusese în sfârşit mâna pe o dare de seamă amănunţită asupra celor două mii de zborurilor ale lui Liliental. Ceea ce însemna că începuseră iarăşi în mintea lui scormoniri noi în taina zborului.

Vestea pe care i-a dat-o Ursinus l-a amărât. Cu adevărat se simţea şi el nedreptăţit. Dar când celălalt i-a spus că-i dă bani, sau îl trimite la Russelsheim, Vlaicu s-a burzuluit:

— No! Apăi lasă-mă în bună plată lui Dumnezeu Sfântu cu criţarii dumitale… Dară ce crezi, că mi-s tocat la cap să zic aiasta şi aceia, când încă nu mi-o succes nimica?

— Bine, dragă Vlaicule, a încercat blajin Ursinus să-l domolească dar maşinuţa asta a zburat! Românul însă a pufnit:

— Vezi bine că a zburat. Şi dacă o torn natur, încă are să zboare. Fără numa că eu nu mi-s om de luat ochii la

lume. Eu trebuie să fac experiment fest, ştii bine, că doar ţi-am mai fost spus: pentru că şi frunza zboară. Dar pe aceea o bate vântul, iar eu nu vreau să fiu ca frunza. Eu vreau să bat eu vântul. Pricepi?

Fără îndoială că Ursinus nu pricepea şi avea dreptate să n*u* priceapă. Vlaicu nu ştia să spuie ce vrea şi ce visează. Taina era însă faptul că, între timp, adică de când zvârlise cărţile sub masă, începea a se îndoi de principiul umbrelelor. A şi spus-o:

— Nu mă mai dau împăcat cu parpliile.

— Estea-s faine aici în odaie, fără numa n-o să-mi succeadă când oi cuteza merje cu ele. Afară la vânt. Că – el a grăbeşte mai tare ca parapliile mele şi numa odată ce l-o tufli, că m-a gătat cu paraplii cu tot.

Ursinus era nefericit. Acum i se încuibase în ochi maşinuţa pe care o văzuse şi nu mai închipuia nimic în afara ei. Ar fi vrut să mai adauge ceva, dar firea lui Vlaicu şi tonul hotărât de acum, îi arăta vădit că n-are chef să se mai întoarcă din cale.

Fireşte, ardeleanul îşi gonise din minte gângania cu paraplii.

Vestea maşinii Wright a zdrobit însă în el chiar şi dorul să pornească, spre alta.

A mărturisit-o după plecarea lui Ursinus, privind cu jale biata păsărică sfărâmată:

— D-apăi nici vorbă că s-o gătat, dacă a ajuns el pune mâna pe tine… A pufnit pe nări şi a încheiat cu tristeţe moale, îngenuncheată: Nărodu – ista numa supărări îmi face!

Iar fiindcă odaia îi era acum goală şi sufletul gol, s-a întins pe pat şi şi-a pus pumnii în ochi, să nu mai vadă cerul de afară.

Dar în ochi, înăuntru, sub apăsarea neîndurată a mâinilor năcăjite, alergau în toate părţile şi se învârtejau

îndrăcite, flăcărui de foc…

O săptămână, două, trei şi iată iarna coborând din munţi. O iarnă potolită, cu tăceri de pâslă. Pentru Vlaicu viaţa începuse a curge alături, fără s-o mai vadă şi fără s-o mai simtă. Simţea doar un ghes crâncen spre Binţinţii lui, unde avea de găsit pentru alinare, ochii buni ai lelei Ana, iar pentru întremat şi îndemn, ochii aspri ai lui neică Dumitru.

Aici, în München, nu mai află niciun rost. Şcoala nu-i dădea ce voieşte el, viaţa nu voia aceea ce ar fi putut să dee el. Trăia în neînţelegere, asta-i tot.

S-ar fi găsit poate un om bun pentru toate rănile astea fără sânge: Freya. Dar fata îşi hotărâse bine calea cea nouă, de vreme ce îl ocolea cu o încăpăţânare de nimic înmuiată. Nici trecerile lui prin cafenea, nici ieşirile în prag la auzul paşilor în poartă, nici lumina pusă în geam şi nici scrisorile – două – n-au făcut-o să-şi curme pornirea.

De altfel nici nu s-ar fi putut, pentru că Vlaicu trăia în neînţelegere. Şi neînţelegerea asta făcea ca – aşa cum se întâmplă totdeauna în lume – fiecare să-şi aibă vina şi dreptatea lui. Căci, Freya era tot aşa de bizuită ca şi el, că avea pricini să răstălmăcească în dureroase chipuri încercările lui de apropiere.

Mai întâi scrisorile. Una:

Ţâfna e bună făr-numa să nu te facă a merje prea departe, c-apoi odată zâc drac să le ia pe toate, îmi strâng îmboldorăşelile şi mă duc! Că la urma urmei mult nu-mi pasă, aşa să ştii!

Vlaicu

Alta:

Dacă ai vr-unul, apăi spune rezolut că-ţi zâc mulţam şi mă dau împăcat, că-i păcat de-atâta taravură…

Şi în toate punea o mândrie bărbătească aşa de aspră şi pornită, încât Freya ieşea totdeauna cu sufletul

sângerând. În orice vedea numai umilinţă pentru dânsa şi după fiecare scrisoare ori întâlnire plătea în lacrimi grele nădejdea îmbunării lucrurilor.

Vlaicu nu putea să plătească în lacrimi. Era bărbat doar. Dar plătea în felul lui: cântând şi oftându-şi amarul pe strunele potolite cu batista sub picior:

Frunză verde de susai Inimă de putregai N-am un cuţit să te tai ia să văd ce boală ai.

Într-o bună zi, Freya, a vrut să scape de lacrimi. Şi ca să scape de ele trebuia să nu-l mai întâlnească pe Vlaicu. De aceea a început a nu-şi mai vesti venirea acasă, bătându-şi tocurile pe uliţă şi deschizând poarta cu larmă. Se furişa ca o umbră, păşea în vârfuri, iar broasca porţii a uns-o bine, să nu mai dea de gol cheia, care i se răsuceşte în inimă. Ba, uneori, de la poartă venea numai în ciorapi.

Cum însă pentru fiecare vină se află câte o pedeapsă, s-a aflat una şi pentru a Freyei. Aşa se face că, într-o noapte, ferind piciorul desculţ de o dâră de apă, care licărea în întuneric, s-a poticnit şi a căzut grămadă pe bolovanii mari ai bolţei de la intrare.

Vlaicu a auzit şi a înţeles ce s-a întâmplat, dar n-a vrut să-i sară în ajutor. A pândit-o totuşi la trecere, doar ca să-i’s pune răzbunător:

— Las’ că de mâine noapte o să ai lumină câtă ţi-i voia şi-i putea merje şi pe păreţi, ca să nu te aud eu., Apoi a închis uşa şi s-a culcat, prins în carne de un zbârnâit, care nu l-a lăsat noaptea întreagă. Nu i-a părut însă rău de nesomn, pentru că avea de pus la cale un lucru însemnat, care se lega cu făgăduiala ce-o făcuse fetei. De aceea, de cum s-a luminat, a şi pornit în oraş, întorcându-se cu un pachet plin cu tot felul de lucruşoare, becuri şi sârmării, pe care le-a întins prin odăi şi la intrare.

După miezul nopţii a făcut legătura cu un fir din stradă şi a dat drumul la toată lumina de a orbit-o pe Freya

la ceasul venirii. A orbit-o la început, dar a făcut-o foc când şi-a dat seama ce s-a petrecut. Numai că Vlaicu s-a făcut că n-aude. I-a spus doar atât:

— Plânjere n-ai să faci, că intraţi şi voi la Zuhaus. Doară ii-oi fi bolând să spun la domnii juzi că numai eu sunt de vină, când vina tu o ai – de vreme ce pentru tine am făcut-o! mai apoi electriker din oraş nu poţi chema nici cum că şi – el a ţi-i gata cu pâra. fără eu, de nu-ţi trece focul, plec la Ardeal şi vă las cu droturile puse şi electrică aprinsă…

Şi a sfârşit cu:

— Ş-apăi, mai la urmă din – estea şi casa poate prinde foc… Că s-or mai văz-l aşa!

Oricât mintea fetei n-ar fi înţeles ce vrea omul acesta de-o scoate din fire, sufletul ei a simţit. Au podidit-o lacrimile şi cu acea minunată furie, care râde şi plânge îndeopotrivă dragoste şi necaz, s-a repezit cu pumnii în el:

— Tu! Răule! Stricatule! Bărbatule!

Iar când a zis Bărbatule, pumnii ei atâta s-au îndesit şi s-au apropiat de pieptul lui, că nu s-au mai putut dezlipi de dânsul… Au rămas acolo, culcaţi cu ea cu tot, peste inima lui nefăţarnică şi tocmai de aceea greu de îndurat şi de înţeles.

Vlaicu i-a acoperit spatele voinic cu mâinile lui mari, a plecat obrazul pe creştetul ei bălan şi legănându-se încet, lin, cu ochii închişi, a murmurat oftând ca încheiere:

— No! O fi bine…!

Apoi, năpădit de-o veselie bolnăvicioasă, şi de-o înfrigurare cu totul nefirească muţeniei şi liniştii lui, a pornit să povestească zeci de lucruri de-odată, sucite, amestecate, adesea fără înţeles şi fără capăt, dar dospind toate într-o bunăvoie care le dădea atâta viaţă şi atâta haz, încât ceasurile până la ziuă s-au topit aidoma zăpezilor înmoinate. Simţea aşa de mare nevoie Vlaicu să

învăluiască în el, făptura asta bună care îl iertase, şi pe care el, în inima lui, ştia că a jicnit-o şi o nedreptăţise mult mai mult decât îşi putuse ea închipui, încât s-a descleştat din toată ferecătura lui obişnuită şi s-a dăruit întreg. Îi plăcea să uimească pentru că pricepea că o câştigă. Îi clipeau ochii de bucurie, văzând minunarea din privirea ei şi se simţea crescând deasupra lui însuşi când simţea cum creşte în gândul ei.

Într-asemenea biruire de sine, omul scăpat din frânele ce şi le-a hăţuit până la necumpărare, nu se mai codeşte a crede în puterile sale şi toate visurile i se par înfăptuiri.

Aşa i s-au părut atunci lui Vlaicu toate măiestriile dorite din anii cei tineri, de la maşina de zburat până la turbina cu apă şi chiar până la cea mai osândită din toate: perpetuum mobile.

Intrase în beţie, aşa s-ar zice, dacă într-adevăr beţia e imulţirea omului cu el însuşi. Iar fiindcă de aci încolo nu mai avea noimă niciun fel de ascunziş, Vlaicu s-a pomenit făcând aceea ce nu făcuse decât pentru inima lui. Adică să scoată vioara din cutia ei săracă, să-i înfunde coardele cu boţul batistei şi să înceapă a-i cânta uşor la urechea Freyei:

…Lângă *Murăş într-un tău Ard dou*ă *lumini de* s*ău Nimeni nu* l*e* p*oat*e *strânge Num*a *draga mea cân*d *plân*g*e… Şi c*ând *râde, i*a*r le*-a*prin*g*e.*

În ciudăţenia vorbelor străine, din care ea nu pricepea niciuna, fata simţea crescând un fel de idol păgân, îndepărtat, ameţitor, primejdios.

Intră tot mai robită în stăpânirea neîndurată a mocanului acestuia cu ochi de dihor şi labe de urs, încăpăţânându-se a nu mai judeca nimic din ceea ce avea să îndure mâine ori peste un an. Căci, într-un colţ al inimii ei, Freya, simţea suferinţa de mai târziu. N-o simţea

limpede, cu margini tăioase şi arătată în vorbe fără ocol. Dar aşa cum era, ceţoasă, nevăzută, a înţeles-o că-i mai înfricoşată şi mai de plâns decât ar fi putut s-o închege lămurirea.

În sfârşit, era o fericire din acelea, care-ţi fură zâmbetul şi te face să oftezi. Adică o povară pentru care nu ai fost ursit.

Când a venit plecarea din zori de zi, iar vraja ameţelii s-a curmat, s-au despărţit tăcuţi. Linişte amară şi gol s-a prelins de-odată în inimile lor.

Iar Vlaicu s-a trezit în silă de el însuşi, mai pustiu şi mai fără rost ca orişicând, de parcă nu vorbe ar fi aruncat dintr-însul, ci tot lăuntrul vieţii lui: haină lăsată fără trup în ea.

Cu greu a înţeles rostul întunericului din odaie, când s-a trezit din somn, târziu, la ceas de înserare. A ascultat buimac larma de pe uliţă, a cercat să-şi orânduiască amintirile şi i-a fost ruşine de odihna lui bună, întremătoare. Ştia că Freya slujeşte şi acum în cafeneaua ei. Ba, poate că i-a şi aşteptat.

A pus mâinile sub cap, a închis ochii şi a cercat s-o vadă aşa cum trebuie să fi fost în clipa aceea. I s-a arătat obosită şi tristă, lunecând domoală, fără Vlagă printre mesele încărcate de oameni grăbiţi şi iuţi, cari fumează mult, îndesând pâcla localului şi fac gălăgie că nu le vine berea mai repede, ori nu li se ia plata la timp. Inimai s-a făcut moale, bună, dornică să poarte o mângiere făpturii chinuite. Îi era milă de dânsa ca de un copil prigonit, şi în astă adunare de gânduri n-a aflat ceva mai potrivit să născocească decât nevoia unui dar, cu care să poată, răsplăti suferinţa închipuită de el.

Şi-a scotocit în amintiri să afle jucăria cea mai minunată pe care o scornise cândva, hotărât să o sclipuiască din nou, ca să i-o dea Freyei şi numai decât s-a

aşezat la lucru.

Peste câteva zile, când s-a întors fata acasă, a auzit un zgomot ciudat. Se părea că zgomotul vine chiar din cameră, de aceea a deschis uşa cu fereală şi cu strângere de inimă.

Într-adevăr, din întunericul odăii, larma venea lămurită şi egală, ca un mers nepoticnit.

— Ce-o fi asta? S-a întrebat ea, cumpănindu-se greu dacă trebuie să păşească înainte sau nu. N-a avut curaj şi s-a îndreptat spre dormitorul Sofiei Bermuller. Dar s-a oprit sâcâită în faţa uşii. Şi-a dat seama ce copilărie e din partea ei.

— Cogeamite trup voinic – să caute ajutor la o mână de om, cum era bătrâna. Ş-apoi ce i-ar fi putut răspunde mătuşii, dacă femeia, văzând ce oră târzie este, ar fi întrebat-o unde a colindat două ceasuri după închiderea localului?

Ar fi putut să-l cheme în ajutor pe Vlaicu, de la care venise. Dar nici nu voia să se arate fricoasă, nici nu putea să-şi birue o anumită rămăşiţă din sfiiciunea ei de fată lăsând un bărbat să păşească pragul odăii. Iar totodată, îi era teamă ca nu cumva Sofia să se trezească tocmai când nu trebuie şi, peste primejdia ceasului târziu, să mai crească şi primejdia unui bărbat găsit în iatac.

Şi-a luat deci inima în dinţi şi a deschis uşa în larg. A călcat curajoasă până la lampă, a aprins-o şi biruindu-şi toată năvala acelor de gheaţă care-i furnicau spinarea, a privit de jur-împrejur să vadă de unde vine zgomotul ciudat al mersului de roată.

Ochii i-au încremenit pe maşina de cusut, din colţ. Maşina mergea singură.

Uluiala celei dintâi clipe şi spaima acestei privelişti fără înţeles, nu i-au dat pas a vedea totodată adausul de roate şi jgheaburi de sticlă, clădit lângă maşină.

Dar în mişcarea nezăticnită şi netedă a întregii alcătuiri, mintea fetei a prins un strop de întremare, doar cât i-a trebuit să scurme căpeţelul unei bănuieli.

Apoi, deodată, a înţeles. Şi a zâmbit când a înţeles, izbucnind:

— Ach du, schlimmer Gaudieb!… ceea ce cuprindea deopotrivă şi necaz şi fericire.

Era doar jucăria pe care i-o făcuse Vlaicu. Un perpetuum mobile mult mai dibaci rostuit, cu magneţi mai puternici, cu bile mai şlefuite, cu rulmenţi de oţel şi cu o mică viclenie pe deasupra. Adică un pic de curent electric, care îşi făcea de lucru prin nişte bobine, cam grosolane nu-i vorbă, dar de bună ispravă, pentru că formau un soi de motoraş, numai potrivit să adauge unui perpetuum mobile aceea ce îi lipseşte ca să fie cu adevărat perpetuum.

…Iar viaţa s-a întins şi ea la drum, netedă şi cu tot una mers, întocmai cum era acea mincinoasă măiestrie. Şi poate tot aşa de fără folos. Era o încropire blajină, unde sufletul nu putea să se desfăşoare întreg, fiindcă nu i-o îngăduia trupul înfricat, iar lupta dintre pornirile fireşti tinereţii şi cuminţenia timpurie, dădeau acestei prietenii o înfăţişare tulbure şi netemeinică.

De bună seamă, Sofia Bermuller începuse să privească altminteri pe Vlaicu, de când înţelesese de la Ursinus că are de-a face cu un om neobişnuit, căruia îi sunt deschise căi largi către viitor. Doar prietenia cu nepotul uzinelor din Russelsheim, era destulă chezăşie. Apoi, toate maşinăriile ciudate care răsăreau din mâna flăcăului, până la minunea maşinii de cusut, erau mărturii de o putere ce depăşeşte măsura mijlocie a oamenilor. Astfel, străinul se dovedea cu totul altceva şi mai mult decât arătase a fi la început, încât ajunsese a fi o primejdie limpede pentru ceea ce s-ar fi numit viaţa Freyei. Căci, între timp, bătrâna a trebuit să lase tinerii laolaltă, în

deplina lor voie, ba încă să ierte fata din când în când de corvoada zilelor întregi în cafenea şi să-i îngăduie ceasuri şi după amiezi libere.

A fost greu pentru Freya să ajungă până aici şi să înfrângă încăpăţânarea aspră a mătuşii. Dar, din fericire, asprimile omeneşti stau clădite de obicei pe temelii şubrede: o amărăciune grea, sau o neîmplinire, ceea ce ar fi cam acelaşi lucru. E de ajuns să dai de şurubul care trebuie şi să-l zgudui puţintel, pentru ca dârzenia cea rea să se clatine şi să se năruiască. Iar fata ajunsese acum la răscrucea aceea de creştere, când a înţeles că mai multă nevoie are Sofia Bermuller de o nepoată, decât are ea, Freya, de o mătuşă cicălitoare şi neîndurată. Cu alte cuvinte îşi simţise preţul. Iar dacă ani de zile nu-şi folosise în niciun fel această descătuşare, când a avut nevoie de ea, a spus-o fără înconjur şi fără milă, aşa cum fac totdeauna copiii prea supuşi. N-au muiat-o nici ameninţările, nici plânsul bătrânei. Tinereţea dezlănţuită prea seamănă şuvoaelor de primăvară, ca să mai priceapă irosirea de sine, ori răul pe care îl poate face altora. De altminteri poate că astea sunt scrise în cartea destinului ei şi sunt împlinirea unui rost. Astfel Freya cea cuminte şi care nu ştia să crâcnească, s-a făcut o clipă aidoma tuturor vijeliilor. A rupt toate zăgazurile. Apoi s-a liniştit deodată şi s-a îndreptat cuminte în căile ei.

Adică ale lui Vlaicu.

Şi aşa, primăvara i-a găsit cu suflete de copii, gata în fiecare clipă să pornească la colind pe toate dealurile şi prin toate văgăunile ori să bată uliţele târgului, scotocind magherniţile cu fierărie veche, atelierele micuţe şi sărace, sau fabricile mari de unelte şi maşini.

Nu crescuse bine frunza pe copaci şi binţinţianul cunoştea pe degete tot Münchenul *lui*. Adică partea care îl privea şi îi era dragă. Cum singur spunea:

— Kunstu şi şoroafele!

Iar fiindcă asta i-o datora Freyei şi fiindcă n-avea cum alt a-i răsplăti truda, s-a hotărât să-i mai meşterească un dar:

— …mai fain ca tăte elea! C-o fi o măiestrie să-i zică număru einz. Făr-numa mai altcum decât struna ceterii mele, care aceea s-o fo' făcut bolândă, de când mi-am uitat de ea…

Şi dintr-un ceasornic ruginit, aflat în cladăra unei curţi pline cu fiare vechi, a meşterit o maşină fără înţeles pe care, apoi, a înşurupat-o într-o cutie rotundă, un fel de besactea de lemn, găsită şi ea într-o dugheană de hleaburi. Pe urmă, în două ceasuri, a dibăcit la un tinichigiu o tablă de aluminiu, răsucind-o în chip de pâlnie, iar după două trei zile a bătut în uşa de la odaia Sofiei Bermuller, unde se afla şi Freya, înadins chemată de el, şi le-a înfăţoşat măiestria.

— Ce-i asta?

— No! Apăi, aşteaptă o ţâră să-i dau suflet! Şi zicând astfel, a învârtit prelung de o manivelă, a aşezat deasupra un tăleraş negru lucios şi după ce i-a dat o sfârlă să se răsucească în goană, a potrivit coada pâlniei deasupra.

Un sfârâit prelung de câteva clipe, apoi deodată, din fundul pâlniei a ţâşnit hărmălaie aprinsă. Bătrâna s-a speriat:

— Ce se întâmplă?

— No! Ce drac să se întâmple? Păi n-auzi?

— Ce s-aud?

— Wienerblut! Esta-i danţ!

Şi hârâiala creştea în ape tulburi, aducând aminte pe departe a muzică şi a vals vienez, spre neînchipuita veselie *a*

Freyei, care s-a repezit la Vlaicu, înşfăcându-l de amândoi obrajii:

— Du! Schlimmer…

Apoi l-a plesnit cu amândouă palmele deodată. Pricepuse şi-i mulţumea după împrejurare. Dacă n-ar fi fost mătuşa de faţă, poate că mulţumirea arăta altfel.

Dar şi Vlaicu a înţeles. Iar dacă bietul lui gramofon grosolan, înfundat şi hârâitor, nu-i mulţumea urechea, în schimb lucirea aprinsă din ochii Freyei îi mulţumea inima.

Pentru cât cerea el deocamdată de la viaţă, era de ajuns. Dar întorcând placa de gramofon pe partea cealaltă, unde avea să se ghicească mai apoi An der schönen blauen Donau, a făgăduit:

— Apăi.

— Esta-i gâjâit, că pieliţa îi cumpărată, da’ eu musai am s-o direg până mi-o succede să meşteresc gramofon de zice tare…

Drumurile bătute toată primăvara aceea i-au stârnit o nouă nevoie. Nu-l mai mulţumeau depărtările mici la care ajungea, cu toate că şi el şi Freya, erau destul de voinici să nu aibă a se plânge de oboseală. Dar oricât de repede ar fi mers, timpul scurt pe care îl avea fata liber nu îngăduia decât plimbări măsurate. Prin urmare trebuia găsit un mijloc de îndreptare.

— Apăi, aiasta nu mai merje, fătuco! De loc trebuie aflat oarece măiestrie care, una din două: o întinde ziua, s-o facă mai lungă, o strânje calea s-o facă mai scurtă…

— Şi cum s-ar putea împlini asemenea minune? L-a întrebat Freya.

Vlaicu a răspuns scurt:

— O cu posunaru … O cu mâna… Dar eu cred că cu mâna, că posunaru tot de la ea, drăguţa, aşteaptă.

Altă lămurire n-a mai vrut să dea. Iar Freya, câteva luni în şir, a aşteptat zadarnic meşteria cea nouă, care ştia că trebuie să vie într-un fel ori altul. Dar aceea a venit tocmai când îşi luase nădejdea, sub chipul unei biciclete –

lucru prea scump şi prea rar pe atunci, ca să nu îngăduie fetei să facă aspre mustrări lui Vlaicu, pentru uşurinţa cu care-şi arunca banii.

— D-apăi n-am dat un criiţar pe ea, feri Doamne! Că doar nu mi-s tocat la cap. Făr numa m-am fo' tocmit la careva atelier, de mi-or dat plată tăte-elea care mi-or trebuit s-o lucru.

— Ei cum? Şi asta-i făcută de tine?

— De bună seamă!

— Atunci de ce-i pusă aici marca fabricii? I-a întors Freya, arătându-i eticheta de sub ghidon şi scrisul aurit de pe cadru.

— No! Apăi nu fi năroadă, fătucă dulce. Şi estea tot eu le-am pus, să creadă proştii că am fo-cumpărat-o!... Altminte, nime n-o zice că-i fainã... şi nime n-o crede că fuje bine.

După aceea, a încheiat râzând:

— Numa tu ţine-ţi gura, că altfel dai mâna cu dracu'! Dar Freya nu înţelegea un lucru. Pricepea, fireşte, că

Vlaicu îi făcuse bicicletă, dar n-a priceput cum are să meargă cu ea, de vreme ce nu învăţase. Şi nu se dumirea nici cum or să meargă amândoi cu o singură bicicletă. I-a şi spus: – Şi tu cum ai să mergi?

— Călare! a răspuns Vlaicu că am deprins la atelier – Şi eu?

— Tu? Tu nu mergi de fel... Că n-o să te sui de-a călare ca bărbaţii!

— De ce nu?

— No! Apăi ce drac de femeie eşti tu... Doară n-ai nădragi să poţi încăleca pe fus...

— Aaa? Va să zică nu-i pentru mine? A răspuns ea atunci încet, stingherită şi cu părere de rău.

— Mţ! A făcut Vlaicu scurt. În urmă, dându-şi seama ce s-a petrecut în sufletul fetei, a încercat s-o mângie:

— Asta-i roată pentru bărbaţi. Pentru muieri îi altcum, să nu prindă poalele. Dar dacă vrei să merji şi tu cu mine te-oi aşeza pe fus, o pe cuiul de la spate... Făr numa să nu mi-o rupi.

Toate astea le-a rostit încet, fără inimă, cu gura pe jumătate. Oricât de încredinţat ar fi fost el că roata e tare şi ţine greutatea a doi oameni, bănuiala unei întâmplări nefericite îl făcea să caute a ocoli primejdia. Totuşi, acum, ocolirea asta nu izbutea să rămâie fără durere, decât doar dacă ar fi putut făgădui să facă şi Freyei o bicicletă anume. Dar asta nu putea. N-avea curaj, pentru că se trudise prea mult la roata lui, iar mărunţişurile pe care nu le putea face – cauciucurile, lanţul, şaua – îi spulberaseră şi cei din urmă bani.

Toate împrejurările astea creaseră o stare cu totul neplăcută. S-a pomenit că are necaz pe Freya, care îi ieşise în cale, zăpăcindu-i toate rosturile cu dorinţa ei necugetată să aibă şi ea bicicletă...

Peste un ceas ori două i-a fost ruşine de câte se întâmplaseră, îşi dădea seama că s-a purtat rău şi voia să îmbuneze stările.

Dar nici în asta n-a avut curaj. Şi astfel, peste toată buna lor prietenie s-a lăsat o pâclă uşoară, care e gata să primească încă multe altele, întocmai ca într-o căsnicie din dragoste, după întâia ceartă. Adică, acea nepăsare care te cuprinde când ţi-ai *uitat galoşii acasă şi-ai călcat din greşeală într-o groapă cu noroi. Mai departe nu-ţi mai pasă nici de apă, nici de stropşeala uliţei. Te laşi în voie şi calci unde apuci. În sfârşit, ajungi adevărat aşa cum n-o îngăduie niciuna din legăturile omeneşti. Nici chiar dragostea.*

Ci Vlaicu nu-şi dădea seama ce portiţă s-a deschis, nici nu pricepea că e deschisă pentru totdeauna. El era şi în asta mecanic. Cu alte cuvinte i s-a părut că vede un

dinte rupt în maşinăria prieteniei lui şi a încercat să-l lipească la loc Anume, şi-a pus de gând să-i facă şi Freyei o roată.

Numai că, fata îşi luase nădejdea de la ceva mai mult decât de la o bicicletă. Răbufnirea românului sunase în ea adânc şi greu, pentru că îi dezvelise o faţă pe care, mintea ei fără întortocheri, n-o bănuise nici când. Şi ca orice femeie, a crezut că Vlaicu n-a putut să i se îndepărteze decât dintr-o singură pricină. Pricina aceea începuse s-o înţeleagă şi să-i dea un rost mai tainic şi mai cumplit decât îi îngăduia ei priceperea faptelor crude. În sfârşit, se întâmpla şi cu dânsa aceea ce se petrece cu fiecare om, când stă în pragul unui templu, care slujeşte altui Dumnezeu decât acela cunoscut lui.

Credea, din tot temeiul fiinţei sale, că jertfă asta face cucerirea unei lumi întregi.

Şi atunci, dintr-o pornire tulbure, dar poate tocmai de aceea desăvârşit femeiască, a simţit că e îngenuncheată şi trebuie să se lase pradă.

Dar Vlaicu n-a băgat de seamă nimic. El nu vedea obrajii aprinşi cu care Freya îi intră în odaie. Nu vedea sfiiciunea moale a pasului ei, nici nu bănuia mâna înfierbântată prinsă de tremur, ori pieptul bătut de zvâcnirea nebună a inimii. Sănătos la suflet cum era, a pus peste părerile de rău o uitare groasă cât un nepăs şi s-a făcut iarăşi flăcăul vesel de odinioară, gata să zvârlă vorbă de duh, râs hăcuit în dinţi voinici, ori să împrăştie tremur de cântec, din strună, din gură ori din gramofon, când isprăvea de arătat măiestriile fără număr şi fără viaţă lungă. Ce nu-i făcea? Acrobaţi cari se rostogoleau pe bară, păsări care băteau din aripi, oameni cari umblau pe masă, vaporaşe lunecând pe apa ligheanului plin, ori şoareci mărunţi şi cenuşii cari se repezeau între fuste…

Numai două uitase: maşina de zburat şi femeia din

trupul Freyei. Era poate în asta şi ceva din firea şi din ursita lui Vlaicu: nu-i plăcea să fie chemat.

Sofia Bermuller nu era degeaba bătrână. A înţeles foarte limpede ce trist clocot plânge în inima Freyei şi, mai ales, până unde o va duce.

Plimbările în grădinile Münchenului, sau afară, spre Ludwigshöre şi spre Gross-Hesslohe, până departe, tocmai la Hohenschwangau sau în liniştea de la Ammersee, se prelungeau zi de zi tot mai ameninţătoare. Întoarcerile erau ciudate, nelinişti te, cu aprinderi bolnăvicioase în vorbă şi mişcări, sau cu oboseli triste în ochi şi trup. Cearta ţâşnea fără veste şi din nimic. Iar împăcarea venea târzie şi totdeauna de la Freya, fiindcă îndrăcitul de valah nu învăţase a spune nimănui vorba: iartă-mă.

Bătrâna pândea. A luptat o vară întreagă să dejghioace o stare limpede din purtările aşa de amestecate ale tinerilor şi n-a putut. Îşi simţea nepoata pregătită pentru trecerea de totdeauna spre femeie, dar fiecare încolţire dintre Freya şi Vlaicu o făcea să înoate în cea mai desăvârşită dintre nedumeriri. Uneori părea să-i fie necaz că nu vede schimbarea şi că primejdia, din pricina căreia tremura de atâta amar de vreme, nu-şi pune capăt într-un fel ori altul.

La sfârşitul verii, când tinerii plecaţi spre Chemsee nu s-au întors decât după trei zile, bătrâna nu li s-a mai uitat în ochi. S-a închis în odaia ei şi a plâns.

Şi totuşi la hotelul mic de lângă lac, chinul celor două nopţi nu l-a simţit decât Freya. Vlaicu a dormit tun, ca orice jivină obosită de cale lungă şi de aerul curat. Erau doi călători, atâta tot, siliţi să doarmă în aceeaşi încăpere, ca în cupeul unui tren.

Şi a trecut şi vara aceea şi încă o toamnă. Şi încă o iarnă fără niciun spor, fără niciun rost, fără niciun gând pentru ziua de mâine.

Gândul acela îl purta Sofia Bermuller, când a purces să caute un băiat cuminte şi aşezat, în stare să înţeleagă şi să ierte păcatul nepoatei sale…

Când l-a văzut întâia oară pe Andreas Huber intrând în casă, şi a mirosit ce înţeles are venirea lui, Vlaicu şi-a frânt cu desăvârşire cumpăna vieţii. A străbătut într-însul şi a clocotit o răzmeriţă cumplită ce i-a aruncat în ţăndări toată aşezarea cuminte în care se aciuase. Şi ca totdeauna, abia atunci a înţeles ce însemna Freya pentru el.

Dar zbuciumul era zadarnic, fiindcă n-a avut ce să răspundă când fata i-a spus tristă, cu glas de departe:

— Mătuşa vrea să mă mărite, Goldehen! Ce să fac?

Vlaicu s-a uitat pe geam, a ridicat din umeri, şi învrăjmăşit pe sine şi pe toată lumea, în cap cu Freya, i-a blăstămat:

— Fi-vă de bine! Altcum nu-i a zace!

Apoi, brusc, şi-a înşfăcat pălăria, a înfundat-o în cap şi a ieşit val-vârtej, trăsnind în urmă-i uşa.

Fata n-a avut nevoie de mai mult ca să înţeleagă tot. Chiar aceea ce nu se putuse să priceapă Vlaicu şi nici n-avea să se lămurească vreodată.

Iar de aci încolo căile se despărţeau pentru totdeauna, trimiţând pe fiecare la osânda lui. Pe flăcău la măiestriile pentru care era croit şi pe Freya la Drei Rosen hotelul cel micuţ al lui Andreas Huber din Târgul Tutzing, lângă lacul Starnberg.

Despărţirea a fost grea pentru că a fost lungă. O primăvară întreagă şi o jumătate de vară, Vlaicu, a luptat să înăbuşe în răscolirea inimii din el bărbatul nedreptăţit, ca să lese deasupra doar un fel de frate, înduioşat că va rămâne singur în casa părintească.

Ba încă era aşa de îndepărtat obiceiurilor omeneşti, încât nu s-a întrebat măcar odată pentru care cuvânt nu cearcă să se însoare cu ea, ci o lasă în mâinile bavarezului

rotofei şi roşcovan, cu frizura tăiată în perie pe frunte şi cu ceafa rasă. Sofia Bermuller s-a întrebat, apoi îşi întrebase şi nepoata. Dar lui Vlaicu nimeni nu i-a adus aminte că avea totuşi un mijloc să-şi păstreze nevinovata lui casă. Nici chiar Dumnezeu.

Peste ani şi ani, gândind în urmă la astă ciudată întâmplare, ce singur el n-o înţelegea, românul avea îndreptăţirea să spuie:

— M-a vrut Dumnezeu Bunul să mă port cu lucrul, nu cu muierea.

Şi poate nu era în asta numai jumătate de adevăr. Dar atunci se gândea la altele. A rugat pe Freya:

— Atât te-oi ruga. Să-mi spui când vrei să faci nunta, ca să plec…

Fata i-a răspuns aşa cum a crezut ea mai bine. A stăruit să se facă nunta la Tutzing. Iar pe vaporaşul, care plimba alaiul întreg de jur-împrejurul lacului, de la Ambach, pe lângă Roseninsel la Possenhofen, apoi la Leoni şi Pöcking până la Starnberg, Freya binecuvânta întâmplarea ce făcuse ca Vlaicu să n-o aducă niciodată pe locurile acestea. Altminteri ar fi fost în stare să se arunce în apă după amintiri.

Se zice că vremea şterge iute durerile tinereţii şi creşte zornic carne nouă peste răni. Dar Vlaicu zadarnic a luptat să umple rostul zilelor lui. Zadarnic s-a mutat în altă casă, zadarnic şi-a mutat masa la Wiener Kochschule pensiune Vieneză cu cincizeci de pfenigi tacâmul, unde mânca Veidt din Timişoara şi Seewaldt, braşoveanul şi zadarnic a încercat să fugă de tot urâtul care-l înăbuşea, lucrând fără nicio măsură a timpului ori unde nimerea, în fabrici, ori la el acasă, în odăiţa făcută adevărat atelier, cu Lumină electrică trasă pe furiş din uliţă şi cu cladără de unelte ori materiale de tot felul, strânse la întâmplare, de unde apuca. Au ieşit atunci din înverşunarea asta zeci de

păsăruici mititele, de toate formele şi de toate mărimile, dar niciuna să-l mulţumească pe deplin.

Apoi câte o săptămână i se ura şi cu lucrul. Atunci bătea cafenelele şi berăriile. Ceasuri întregi îngheţa la câte o masă de la Luitpold ori Stephanie, ascultând sporovăiala pictorilor din care nu pricepea nimic. Se mulţumea doar să-i cânte mângâios la ureche graiul celor câţiva români din regat, băieţi tineri şi cuminţi, cu vorba aşezată şi domoală. El nu mai vorbea de loc şi de nimic. Rare ori şi numai câte unui suflet mai apropiat, de-i arunca în treacăt o vorbă.

Apoi pierea din nou cu săptămânile, trăind în cea mai chinuitoare din neorândueli, amorţindu-şi inima în repezi plăceri de carne şi amorţindu-şi trupul în nesfârşite drumuri bătute cu roata lui.

Degeaba îl îmbieau atunci între dânşii prieteni buni ca Marius Bunescu, ori Mantu.

Scornea minciuni înduioşătoare, vorbea de lucruri sau se lăuda cu femei închipuite:

— Am ceva, fain, naţie, care mi-i de lipsă…

Şi se făcea nevăzut…

RUSSELSHEIM

Russelsheim, 18 Novembre 1908

Frate Simones cul e – Abia m-a găsit epistola ta. Eu sunt deja de la 1 Septembrie în fabrica de automobile a lui Oppel, în Russelsheim. Aici e un sat urât numa fabrica e foarte renumită. *Am ajuns bine* că nu mă întrece nime în construit. Plata e cam puţină. Acum vreau să mă apuc de *maşina de zburat*.

Fabricantul e prieten cu mine, el mi-ar da criţari să fac maşina dar eu mai bucuros aş da invenţia ţării

românești.

Vezi de-mi recomandă pe cineva cu parale ori fă-mi o legătură bună. Altfel pun Nemții mâna pe invenție și tu știi bine că o invenție mai ideală și mai folositoare ca mașina de zbùrat nu este. Am făcut gramofonul de zice tare. Acum îl patentez. Am mai înștiințat două patente, dar sunt cam scumpe și nu le cumpără nimeni. Trebuie să aibă omu' și noroc la invenție. Mi-ar plăcea dacă té-ai ocupa și tu mai mult cu mașina de zburat. Barămi să-mi ajuți ceva, că tu ai putea să-mi ajuți. Tu știi că eu numai pentru ea trăiesc și trebuie s-o fac. Opel mi-ar ajuta dar e neamț nu vrea să-mi dea nimic pe invenție fără numa spezele pentru făcut și dacă e bună să fie a lui. Fie că așa nu o pupă. Dacă merji la Paris caută pe Vuia și spune-i de mine. Aș vrea să fac legături cu el să-l întreb despre aeroplanele franțuzești. Scrie-mi mai multe. Ce ai de lucru, ce-ți face nevasta? Cred că nu v-ați supărat că nu am venit pe la Lugoj. N-am putut veni. Vă salut și vă poftesc sărbători fericite.

Vlaicu

A lipit plicul fără grabă, scuipând rămășița de clei lăsată pe limbă, apoi, ca să nu mai ție îndelung palma apăsată peste el, i-a trântit deasupra tot maldărul de cărți pe care-l avea pe masă începând cu Der Experimental Phisik de Dr. Emil Warburg și sfârșind cu Vorlesungen Technische Mechanik de Dr. August Foppel.

Văzându-le la ce-i slujesc, a pufnit în râs: – No! Apăi măcar așa mi-eți fi de folos! Pe urmă și-a înnodat cravata, și-a tras ghetele în picioare și a pornit se pune scrisoarea la cutie, lângă poarta fabricii, ferecată în ziua aceea așa cum se cade unei zile de Duminică.

Când se întorcea, i-a răbufnit din spate detunet de motor. Un automobil nou nouț, pornise de la casa Directorului și se apropia.

— Numai de n-o fi – el a!... a gândit Vlaicu, de mai

înainte supărat la gândul că ar fi putut să dea iarăşi ochii cu Ursinus. De aceea nu s-a uitat îndărăt şi a lăsat maşina să-şi vadă de cale, ca şi când nici n-ar fi auzit-o. Dar viclenia i-a fost degeaba. Tocmai Ursinus era. Iar pălăria lui Vlaicu nu îngăduia îndoieli asupra făpturii care o poartă. Astfel, nepotul fabricii a poruncit şoferului să oprească, aşteptându-şi apoi camaradul de vapor şi de Politehnică, până s-a îndurat acela să străbată cu încetineala lui voită, suta de metri care îi despărţea.

— Ce drac mai pofteşte acu? A scrâşnit Vlaicu. Dar, drept vorbind, se supărase degeaba, fiindcă Ursinus nu avea nicio vină. Oprirea o ceruse Friede, logodnica lui şi căreia românul îi era destul de bine cunoscut, din povestirile dolofanului de lângă dânsa.

— Logodnica mea vrea să te cunoască. A zis Ursinus. Iar Vlaicu n-a aflat cu cale alt răspuns decât:

— No! Apăi pofteşte! Şi întinzându-i laba zdravănă şi fără sfială, i-a scuturat mâna: Mă recomand Vlaicu Aurel. Eu mi-s el a!

Numai că, Friede n-a băgat de seamă, câte orânduieli de bună creştere călcase străinul în două clipe. Fusese pusă deodată faţă în faţă cu prea multe lucruri neaşteptate, şi prea puţine care să n-o sâcie, aşa încât se lupta să lege gândurile de mai înainte făurite în capul ei, cu aceea ce i se arăta acum în faţa ochilor.

După povestirile înflăcărate ale lui Ursinus îl închipuise pe Vlaicu un iluminat cu ochi străvezii şi rătăciţi, frunte torturată de gânduri şi întrebări, trup fără plămadă de om. Iar acum avea înainte un flăcău oacheş şi legat, care mirosea a pământ şi a zgură de fabrică.

Era aşa de mirată şi aşa de nemulţumită încât a zâmbit fără îndemn, din deprindere şi n-a găsit nicio vorbă în toată gureşia ei obişnuită.

Noroc de Ursinus care a ştiut să umple tăcerea

stingheritoare lămurind:

— Friede a venit acum de la Frankfurt şi ar dori să-ţi vadă invenţiile. Vrei să i le arăţi?

Vlaicu a dat din cap, pufnind pe sub mustăcioara neagră.

— …arăt, de bună seamă. Doară de arătat le-am fo' făcut. Ş-apăi cine nu pricepe, tot se bucură şi-acela că vede jucării faine…

Sprâncenele Friedei s-au încruntat. N-o supărase neciopleala răspunsului. Era în el o ascuţime care a biciuit-o ca un şfichiu plesnit în plin şi i-a plăcut. Pe loc s-a simţit în apele ei şi a putut răspunde pe acelaşi ton:

— Asta ar însemna că ai greşit calea. Ai nimerit la Russelsheim când trebuia să ajungi la NUrenberg. Apoi, socotind că trebuie să ajute priceperea lui Vlaicu, a adăugat: … căci acolo e patria jucăriilor.

Ursinus a îngheţat. Ştiind cu cine are de-a face se aştepta la un răspuns de prăpăd. Dar românul a râs vesel şi i-a făcut cu ochiul:

— Deşteaptă fătucă! Mi-o fo-zâs-o ca pe briciu! Şi numai decât s-a simţit şi el în apele lui. Ceea ce s-a dovedit pe loc, căci n-a mai întrebat nimic, ci s-a suit lângă şofer şi i-a dat cu cotul:

— Mână bade, să facem domnişoarei experiment fain! …

Dar fiindcă omul s-a chinuit amarnic să dea pornire motorului şi tot nu izbutea, Vlaicu a sărit jos şi i-a luat manivela din mână.

— No! Apăi, cum văd eu nu ştii kunstu. Altcum, de moment te ascultă, că maşina e mai de treabă ca omul…! Şi răsucind odată scurt, a dat drumul motorului.

Friede i-a zâmbit.

— Şi la automobile te pricepi?

— Mă pricep eu la elea de-or fuji pe sus… d-apăi la –

estea…

După aceea, ca să dea dovadă întreagă, a luat locul la volan:

— S-o pui în respect! Drept care i-a dus val-vârtej, cu plină iuţeală a motorului, râzând în hohote de ţipetele spăimite, dar vesele totodată, ale Friedei, care nu mai ştia de ce să se agaţe în zvârliturile şi hurducătura drumului rău.

Când a oprit maşina în faţa ostreţelor de la casa unde şedea, Vlaicu, s-a întors către Ursinus şi arătându-i-o pe fată a zis:

— Am gătat-o cu dumneaei! Am tăiat-o! Pe urmă, poftindu-i în căsuţa săracă a contramaistrului Heinrich Bohm, unde-şi închiriase o odaie, i-a lămurit Friedei, arătându-i pe Ursinus.

— Acu, n-am criţari să iau casă bună, că dumnealor dau plată cam puţină. Da de mi-o succede gândacu-meu, gât o casă să te simţi satisfăcută un an de zile dac-o vezi!…

De cum au intrat în odaie, Vlaicu s-a şi repezit se pune la gramofon Gold und Sielber, lămurind:

— Esta de bună seamă nu zboară, fără numa cântă. Dar încă e o măiestrie fainâ şi-am patentă pe ea, să nu mi-o fure inamicii.

După aceea i-a arătat vaporul de mer je peste tot şi pe deasupra şi pe dedesubt, numa în cer nu, că acolo mer je maşina de zburat… lămurind pè urmă şi această patentă, din care, marinarii de la Pola n-au înţeles nimic.

Iar fiindcă Friede dădea zor să vadă aeroplanele, Vlaicu nu s-a sfiit să-i spuie:

— No! Apăi stai! Eu lucru de zece ani la elê să le văd zburând şi dumneata n-ai răbdare niciun fârtai de ceas?…

Şi i-a arătat pe rând toate gângăniile ciudate care colindau pe sus, lunecând anapoda, când până în tavan, când *izbindu-se de pereţi, după soiul lor şi felul în care le*

dădea drumul.

Mintea subţire a fetei a băgat însă îndată de seamă, aceea ce Ursinus nu văzuse: nehotărârea în care plutea inventatorul cu privire la forma cea mai bună a născocirii lui.

— Bine! A zis ea. Dar care-i cea mai bună din toate?

La asta Vlaicu a răspuns de-a dreptul, ca un lucru bine gândit.

— Fain ai întrebat! Apăi la asta ţi-oi spune: Cea care o fi mare!

— Înţeleg. Dar totodată asta înseamnă că dumneata ştii care-i mai bună din toate maşinile astea. Românul a dat din cap:

— Ştiu, de bună seamă. Şi ţi-oi spune. Fără numa să-ţi tai gura şi să nu mă dai de gol la Oppel, că nu mai şpezează. Apoi cu glas de taină: Aceea care nu seamănă nici cu a lui Wright, nici cu a lui Lilienthal, nici cu a lui F arman, o Blériot.

— Şi de ce?

— Pentru că lor nu le-o succes întreg, numa la sfert. Va să zică aceea ce lucră ei numa pe sfert e bun.

— Şi asta înseamnă neapărat că aceea ce vei face dumneata o să fie desăvârşit?

— Desăvârşit? Apăi, stimată Domnişoară d-estea numa Dumnezeu drăguţu poate face. Eu m-oi mulţămi când oi vedea că mi-a succes să gât o maşină cu mai puţine greşeli.

Şi în câteva vorbe, a lămurit temeiul pe care îşi bizuie născocirea lui: pasărea cu aripi largi şi plutire îndelungă. Negreşit, toată truda pe care şi-o dădea Vlaicu să câştige încrederea Friedei, nu era pentru ea, ci pentru ca prin ea să se întoarcă şi să ajungă întărită la stăpânul fabricii Oppel. Ursinus pricepea foarte bine gândul românului şi-l durea nefolosul strădaniei lui. Doar şi el se

trudise atâtea luni de zile să deştepte interesul unchiului său pentru invenţia lui Vlaicu.

Ba încă, ţinând morţiş să ajungă aici, nu s-a dat îndărăt să îngrămădească minciună peste minciună, până la cea mai mare din toate, care socotea pe Vlaicu drept inginer deplin, când, de fapt el nu avea nici măcar un examen luat.

Iar Vlaicu, dacă primise postul de la Russelsheim, şi încă din mâna lui Ursinus, îşi călcase pe inimă tot în acelaşi gând şi în aceeaşi nădejde.

Din nefericire, nepotul directorului ştia acum că lucrurile sunt desăvârşit limpezite. Fabrica n-are poftă şi nici nevoie să cheltuiască bani ca să facă avere şi glorie unui străin. Mai ales când el nu venea cu o invenţie limpede, ci cu o sumedenie de modele, foarte deosebite unele de altele şi fără pic de asemănare cu aeroplanele, care dăduseră cât de cât rod până în ziua aceea.

Iar adevărul adevărat era că Vlaicu dibuia încă în beznă. O mărturisire cum nu se poate mai limpede era chiar scrisoarea către Simonescu, prin care-i cerea ajutorul lui Traian Vuia şi lămuriri despre *aeroplanele franţuzeşti. S-ar fi zis că binţinţeanul vedea zborul şi putinţa de zbor, fără să vadă desluşit unealta. Pe aceasta o căuta şi pentru aceasta încerca nu numai dărnicia lui Simonescu, pe care îl ştia drept om cu oarecare stare, dar şi trecerea lui pe lângă alţii.*

Cu Friede făcea acelaşi lucru şi ar fi făcut cu oricine – cum de altminteri a şi făcut mai apoi – din clipa în care, pe copacul sărac al vieţii lui, nu mai rămăsese decât nădejdea acestei singure flori: gândul că omul poate să zboare şi trebuie să zboare.

Se apropiau vestitele întreceri de automobile de la Baden, zise Prinz Heinrich Fahrt iar conducătorii fabricii Oppel ţineau morţiş să câştige şi în ăst an. Era la mijloc şi

ambiţia, de bună seamă, dar era şi nevoia. În toate părţile se ridicau fabrici de automobile, iar concurenţa ameninţa să ajungă gâtuitoare. Scăparea fabricii Oppel nu putea veni, prin urmare, decât de la o biruinţă vădită şi cu vâlvă, cum aveau să fie pentru câştigător cursele din Baden. De aceea, nicio cheltuială nu li se părea directorilor prea mare, iar inginerii fabricii au fost poftiţi să-şi arate toţi priceperea, construind motoare noi sau îmbunătăţindu-le pe cele cunoscute, aşa fel încât, dându-şi singuri o biruinţă, să o dea totodată şi aşezământului în care lucrau.

— Peste zece zile începem munca. Până atunci ne aduceţi planurile şi desenele de amănunt, ca să putem împărţi la ateliere. Totodată, aveţi îngăduinţa să vă alegeţi măiestrii cu care voiţi să lucraţi.

Apoi i-a salutat fluturând mâna grăsuţă şi pufoasă, după care a trecut în biroul lui.

Vlaicu a plecat cel dintâi spre atelier, la montajul motoarelor, unde se ceruse dat chiar din ziua când Ursinus l-a fost adus în Russelsheim. S-a îndreptat spre bancul lui, unde îl aştepta motoraşul de o şchioapă, cu cilindru cât un pahar de apă, la care migălea de mai bine de două luni de zile. Cursele de la Baden nu-l ispiteau. Acolo se căuta un motor de automobil, deci un motor greu şi menit mai degrabă să dureze mult decât să aibă putere mare. Aşa dar nu era nimic din aceea ce s-ar fi cuvenit unui motor de avion, unde, înainte de orice, trebuiau micşorate volumul şi greutatea de cal putere, pentru ca, în zbor, se pune cât mai puţină împotrivire la înaintare, şi totodată să îngăduie maşinii o suprafaţă cât mai mică a aripilor.

Nu-şi dădea seama ce întrebări îndrăzneţe şi înaintate cutează să-şi pune, el, inginer fără şcoală de inginerie şi încă abia de câteva săptămâni intrat în taina motoarelor cu explozie. Fără îndoială, de ani de zile ştia ce înseamnă o asemenea maşinărie. Citise destul în privinţa

asta, şi văzuse destul. Dar duhul adevărat al motorului, cu alcătuirea lui măruntă şi precisă, abia aici, în Russelsheim o cunoscuse şi o înţelesese.

Numai că, în tainiţele făpturii lui Vlaicu aceste duhuri adevărate ale materiei se aflau de mult mai înainte să le fi auzit el glăsuind. Ba încă se aflau aşa de limpezi şi aşa de demult, încât pentru dânsul nimic nu mai suna a lucru nou. Tot ce socotea noutate era ca o descoperire făcută de dânsul, aşa venea de strâns înlănţuit în judecata şi înţelegerea lui. Mai lămurit spus, nu descoperea, ci *se* descoperea.

Cu motorul fusese acelaşi lucru. Adică era o veche noutate pe care s-ar fi mirat să afle că n-a inventat-o el, de vreme ce s-a trezit purtând-o în înţelegerea lui. Aşa se face că, la întâiul ceas de lucru în atelier, n-a spus înfrigurat contra-maistrului bătrân:

— Învaţă-mă cum se montează un motor! Ci liniştit şi ritos:

— Vreau să montez un motor!

Atunci, bătrânul vulpoi, a făcut ochi miraţi peste ochelari. Fiind întâia oară când îi venea un inginer nou nouţ şi nu-l ruga să-i arate piesă cu piesă, măruntaele unui motor, a fost în drept să întrebe cu toată sfiiciunea şi uimirea:

— Cum? Dumneavoastră ştiţi să…?

— De bună seamă. Atât i-a răspuns Vlaicu şi a zvârlit haina de pe el, sumecându-şi mânicile cămăşii.

Nelimpezit de întâmplarea asta prea ciudată, contra-maistrul Otto, a stat la pândă şi a încercat omul. I-a grămădit piesele pe banc, clae peste grămadă, uitând din greşeală câteva. Iar când a văzut că inginerul nu le bagă de seamă lipsa, s-a bucurat şi a zâmbit pe sub mustaţa groasă şi pleoştită:

— L-am prins. În două minute mă cheamă în ajutor!

Dar învăţat, rău de toate deprinderile cu care se rosese în atelier şi între oamenii veniţi printre maşini doar din nevoia unei meserii, bătrânul uitase că dincolo de fabrică se află pustietăţi uriaşe de câmpuri şi păduri, unde vânturile şi gâzele pământului amestecă toată vara prin văzduhuri sămânţa bărbătească a tuturor florilor şi buruienilor şi o împrăştie anapoda spre mii de alte flori şi de buruieni, fără ca asta să dea vreodată naştere la trandafiri cu boabe de scai, sau mătrăgună cu mărgea de măcieş. Uita bătrânul că e un duh umbrit în fiece grăunte de pământ, de buruiană şi de ceruri. Şi că acela poartă în el porunci pe care toată înţelepciunea lumii nu-i vrednică să le încalce. Dar chiar dacă n-ar fi uitat, el n-avea cum să ştie că, în mâna lui Vlaicu, dormeau porunci mai limpezi decât în aripile păsărilor călătoare.

Iar când în faţă se amestecau biele şi cilindri, pistoane şi lagăre, arbori şi piuliţe, croite pe măsuri anumite, cărora chiar privirea unui obişnuit om dibaciu le-ar fi putut nimeri înfrăţirea, mâinile lui Vlaicu n-au avut nevoie de mare casnă să alcătuiască maşina, ce-i dormea în minte, ca din străfund de vremi.

A prins apoi motorul la bancul de probă, i-a pus benzină, după aceea a zâmbit contra-maistrului Otto, care se apropiase să asculte şi l-a întrebat:

— Gata?

Bătrânul a răspuns însufleţit, ca la poruncă: – Gata!

Şi atunci Vlaicu, fără să ştie cât de asemeni altuia, şi din ce depărtate vremi, a hotărât: – No! Haidam!

Apoi, învârtind vijelios manivela, a dat drumul celei dintâi împuşcături.

Iar larma motorului a cutremurat încăperea ca altă dată, de mult, larmă de oameni o vale înfioratã. La o depărtare de un veac şi de două mii de kilometri, doi răzvrătiţi rupeau lanţurile la fel.

Motoraşul păcănea rar şi speriat, ca un treasc fără putere. Îl lăsase înadins să bată într-una pe bancul de probă, ca să-i măsoare puterea de tras, în mai multe rânduri. Nemulţumit de cum arăta la început, Vlaicu nădăjduise să vadă o îmbunătăţire după înfierbântare şi după roaderea celor câteva ceasuri de mers. Dar deosebirea era neînsemnată.

— Cu benzin nu mi-o succede cât îi lumea, maistore! Tot la pravul de puşcă mi-i nădejdea, fără numa trebe să invent careva măiestrie că cum s-o trece pravul în ţilinder.

Şi i-a lămurit bătrânului motorul cu dinamită, la care nu se mai gândea acum, pentru că:

— …D-apăi ce drac de oţel fi-va el a să nu-l stupce dinamita de loc pân’ la Dumnezeu-Bunu. Dară cu pravu altcum o, îl, că pravu îl poţi pune în respect.

Cu toată amărăciunea neizbânzii lui şi cu toată încredinţarea că nu mai are cum ascunde învingerea ce-o suferise, s-a încăpăţânat să caute măcar o îmbunătăţire. Nu voia în ruptul capului să fie umilit, mai ales după ce căpătase aşa de greu învoirea pentru construcţia şi experimentarea acestui fel de motor, care, pentru inginerii de la Oppel, în cap cu Directorul, era doar o jucărie, întocmai ca şi maşina de zburat.

S-a dus la laborator să ceară nişte benzină mai curată şi nişte oloi mai fin, deoarece se zvonise că unul din chimiştii fabricii e pe cale – sau chiar a izbutit – să aibă rezultate cu mult mai bune în mersul motoarelor, întrebuinţând alte mijloace la distilare. Dar cei din laborator nu ştiau nimic, sau poate se făceau că nu ştiu. Cel puţin aşa i s-a părut lui Vlaicu, zărind aruncătura de ochi a unuia dintre chimişti către altul, mai tânăr şi mai răutăcios, care-i ieşise înainte sâcâit, că sunt ţinuţi de vorbă cu fleacuri.

Românul n-a mai vrut să stăruiască. Nici măcar n-a

mai întrebat câte voia să întrebe, asupra cercetărilor ce ştia bine că se fac în privinţa carburantelor pentru motoare.

Le-a întors spatele cu un:

— Mulţam! Şi a plecat de-a dreptul la Frankfurt, cu nădejdea să afle pe-acolo vreun laborator sau măcar vreun chimist, care să-i dea lămuriri. A colindat până seara, dar nimeni n-a putut să-i spună mai mult decât ştia. Adică benzina cea mai curată este aceea care se foloseşte la automobile, iar uleiurile sunt aproape la fel de bune, dacă, bine înţeles, sunt bine strecurate.

Totuşi un mecanic de la un atelier de reparaţii pentru maşini, l-a îndrumat la un farmacist, care avea un soi de benzină rafinată, foarte scumpă, dar cu o putere de explozie mult mai mare decât benzina obişnuită.

Vlaicu a alergat întins acolo. Iar fiindcă-i plăcea să încerce şi să ştie ce are în mână, a cerut două căuşe, din cele obişnuite în spiţerii şi a vărsat în fiecare aceeaşi cantitate de benzină, cântărită la miligram: benzină obişnuită în unul, benzină rafinată în altul.

— Ce vrei să faci? A întrebat farmacistul, văzându-l că pune jos cele două căuşe şi scoate cutia de chibrituri.

— No! C-apăi vreau să văd care detună mai tare!

— Dacă-i dai foc cu chibritul eu cred că n-ai să mai poţi vedea de loc! A răspuns omul, jumătate râzând, jumătate speriat. Iar fiindcă Vlaicu se încăpăţânase să încerce, l-a poftit în curte pe caldarâm, unde oricum, explozia nu putea să primejduiască nimic.

Într-adevăr, se părea că e o deosebire. Cât de mare era această deosebire rămânea să se vadă în motor. A cumpărat câteva kilograme de benzină rafinată, apoi, când era în prag şi cu mâna pe mânerul uşii, s-a întors şi a întrebat într-o doară:

— Da – ceva ulei rafinat n-ai?

Farmacistul a dat din umeri şi i-a înşirat cele câteva feluri de ulei pe care le avea şi le-a crezut bune pentru o maşină.

— În orice caz a zis el mai departe toate astea sunt mai bune ca uleiul care se întrebuinţează la automobile. Cusurul lor e doar că sunt scumpe.

Vorbele astea l-au hotărât pe Vlaicu să le încerce pe toate pe rând şi a cumpărat din fiecare câte puţin. Apoi, a plecat spre Russelsheim, pedalând anevoie greoiul lui biţiclu învechit.

Începuse o bură subţire şi şoseaua se acoperise de mâzgă lunecoasă. Trebuia să ţie mijlocul drumului, fiindcă pe cărările de lângă şanţuri cauciucurile răpăgau lesne. Fugărit de ploaie, Vlaicu gonea cât îl ţineau puterile să ajungă mai repede acasă. După câtva timp stropii s-au îndesit. Îl şfichiau aşa de tare în obraz şi în ochi, încât de la o vreme şi-a pus capul în piept şi nu s-a mai uitat înainte.

Dar, o căruţă răsărită pe neaşteptate în faţă, la doi paşi de ghidon, l-a făcut să cârmească scurt. Roata din urmă a răpăgat pe hleiul umed şi bicicleta s-a răsucit pe loc, dărâmându-se la pământ. Vlaicu a cercat să sară, dar n-a izbutit. Un picior s-a prins dedesubtul cadrului şi românul a căzut, zdrelindu-şi toată pulpa, sfârtecându-şi o bucată de pantalon şi făcând ţăndări toate sticlele pe care le-avea cu dânsul.

— Asta e admonierea lui Dumnezeu! A gândit el, ridicându-se cu zâmbet îmbufnat: Numa cât cerc să fac maşină de zburat şi-mi rup oasele. Dară de mi-o succede, cum mi-o fi?

Pe urmă, s-a necăjit pe roată şi a mustrat-o:

— Ţi-o fo’ părut rău, naţie, că port vipt la motor, iar tu într-aceea scârţâi din toate – elea de foame! No! Apăi, ţi-oi da acu bogat, pân-ei crăpa, că am uns tot drumul!

Şi luând la întâmplare un fund de sticlă, unde mai rămăsese un deget de ulei, a turnat la roţi şi la pedale până a scurs şi cel din urmă strop:

— Aşa unsoare fainã n-ai cujetat tu avea! O să-ţi cadă bine! I-a zis râzând pe sub mustaţă. După aceea, a luat din nou fundul de sticlă pe care îl zvârlise şi l-a mirosit cu mare nedumerire:

— Ce drac de unsoare o fi pus fuşeru aici?

Şi aproape încredinţat că farmacistul l-a păcălit, a plecat înapoi spre Frankfurt, să cumpere din nou benzina şi uleiurile.

— Fără că numa pe estea nu mai ţâp eu criţari, că nu mi-s prost decât odată!

N-a pedalat de zece ori şi i s-a părut că roata îi merge cu mult mai uşor.

— No! Că aiasta chiar îi număru eins. Merje ca peana de uşoară!

După o sută de metri i s-a părut că nici nu mai este biţiclul lui.

— Apăi, naţie, şi tu ca omu': dacă mânci lucri, dacă nu mânci nu lucri! Dar ce drac ai fo' mâncat de lucri aşa fain? Vască tot nu m-o păcălit fuşeru, săracu'!

Şi înveselit de gândul acesta, ca de cine ştie ce mare câştig, a început să cânte, amăsurat bătăii în pedale:

Bine-i stă mândrii gătată, Cu straiele de pe şatră Dar mai bine i-ar şedea Dacă şi le-ar face e*a…*

De departe, din urmă, a crescut o păcăneală de motor. Scurt, fără niciun înţeles, inima lui Vlaicu s-a strâns pumn. Apoi a început zvâcni rar, crunt, supărat.

Ochii de pisică ai Friedei, logodnica lui Ursinus au răsărit în mintea românului tari şi tăioşi, cu privirea dreaptă şi pleoapele îngheţate, fără clipire.

— No! Apăi ce drac o fi asta de să-i cuc, năroado!? Şi peste măsură s-a mirat singur de izbucnirea aceasta din el,

neaşteptată şi fără nicio noimă. Doar la Friede nu se gândise niciodată şi nicio amintire nu-l chemase către ea.

Într-asta, automobilul s-a apropiat, a ţâşnit pe lângă dânsul şi s-a afundat în ploaie. Vlaicu n-a apucat să vadă nici măcar de mai era cineva în maşină, afară de şofer.

Şi atunci, tot aşa de fără pricină a căzut în inimă ceva greu ca negura, de a rămas goală, tristă şi inutilă, asemeni unei colivii din care a fugit pasărea.

S-a supărat foc pe el însuşi şi s-a biciuit cu răutate:

— Dă-te împăcat junişcane, că doară ţi-i nădragul rupt! Dar întâmplarea asta neghioabă i-a adus mare neastâmpăr.

Mai întâi, cu toată oboseala, n-a fost în stare să doarmă în noaptea aceea. Sub plapomă se făcea fierbinte şi năduşea, fără plapomă îi era frig. A aprins lampa să cetească ceva. A luat o carte la întâmplare şi tot la întâmplare a deschis-o, uitându-se chiar din capul paginei:

Struction soll immer fest gebaut. Wenn man Holz oder Eisen…

— Ce drac spune esta? Răsucind coperta dă de:

H utte

Des Ingenieurs Taschenbuch Band I

Atunci azvârle cartea cât colo, suflă în lampă şi se răzbună, nici el nu ştie pe cine, întorcându-se cu faţa la perete. Sau poate ştia prea bine că în odaie era totuşi cineva.

Decât, Vlaicu uitase că, de vreme ce se află cineva într-o odaie, şi nu se vede, zadarnic te întorci cu spatele. Aceea ce nu se vede, vezi cu el tot aşa de bine ca şi cu ochii cei mai buni. Dovada o dă chiar flăcăul care se zvârcoleşte în pat, pentru că îşi pune mâinile sub cap şi începe a gândi:

— Fr… Fr… Freya… Friede… Frage… Apoi:

— Fr… Frâu… Fräulein… Freya Frau… Fräulein

Friede…

Pe urmă:

— Friede… Fräulein Friede… Friede? Va să zică, pe româneşte asta înseamnă linişte! Pufneşte pe nări şi îi sare ţandăra:

— Păi, ce drac de linişte îi iasta că-mi conturbă mie somnu?

Dar degeaba s-a supărat şi degeaba a avut să scape de stăruinţa ochilor Friedei. Îl priveau ca şi atunci, când i-a văzut întâia oară. Şi totuşi descoperea acum în ei altceva. Se încredinţa că descoperă. Iar flăcăul din Binţinţi se înfierbânta tot mai tare în canonul nopţii acesteia, pentru că privirea femeiuştii bogate şi de soi din Frankfurt îl răzbuna de toată hălăciuga măruntă, pe care o pescuise la întâmplare vreme de atâţia ani. Se simţea crescând ca într-un fel de treaptă nouă şi se încânta de ea, fără să-şi bage de seamă necuminţenia.

Şi cu toate astea, de la început a înţeles că aici totul e zadarnic şi că totul va rămâne puhavă ameţeală de pat fierbinte, fără putinţă de împlinire.

Puterea motorului crescuse la cal. Adică a avut o întărire cam de jumătate faţă de măsurătoarea de mai înainte. După câtva timp i s-a părut totuşi că mersul se încetineşte, arată greoi. Măsurătoarea nu dovedea scădere prea mare. Totuşi a tăiat legătura de benzină, a schimbat uleiul şi a dat drumul din nou. De astă dată motorul s-a înfundat, repede. Altă oprire şi altă schimbare de ulei. Acelaşi lucru. După câteva alte încercări, când a întrebuinţat rând pe rând toate felurile de ulei pe care i le dăduse farmacistul din Frankfurt, a văzut cu mirare că singurul ce nu se înfierbântă e uleiul de riţină. Asta însă nu creştea puterea motorului şi nici nu-l împiedica să se înfunde. Crezând că e vreun beteşug la carburator, l-a desfăcut să-l cureţe.

Acum lucra din ce în ce mai încet şi fără chef. Era obosit, şi se părea că toate plutesc pe lângă dânsul. Iar hărmălaia de ciocane a halei de montaj îi tehuia capul.

A dat piesele în mâna unui ucenic, să i le cureţe şi s-a dus în ogradă, să-şi răcorească fruntea şi să-şi vie în fire.

Bătea un vânt bun şi ascuţit, care i-a adus iarăşi sânge în obraz şi i-a limpezit ochii. Iar pe cerul de toamnă, înnegurat şi vânăt, un triunghiu de cocori spinteca vestea de iarnă, arătând către miazăzi.

Când s-a întors în atelier ucenicul îşi făcuse toată datoria şi dintr-un adaos de silinţă, făcuse încă ceva pe deasupra. Montase tot carburatorul la loc. Vlaicu a avut o clipă de îndoială în priceperea băiatului, dar îl ştia dezgheţat şi a lăsat lucrurile să-şi meargă calea lor. Ş-apoi, în starea lui de suflet, era chiar bine venită hărnicia care l-a scutit pe dânsul de o muncă. De aceea l-a pus să dea tot singur drumul la motor.

De la cele dintâi răbufnituri, a sărit de pe scaunul pe care se aşezase. Motorul trăsnea asurzitor.

— D-apăi ce-o fi iasta? S-a întrebat el numaidecât şi a pus aparatul să măsoare puterea. Acul cadranului a ţâşnit la un cal şi jumătate.

În acelaşi timp, o bubuitură ameţitoare a detunat, zgâlţâind atelierul şi împroşcând flăcări şi aşchii. Cilindrul crăpase în bucăţi.

Cu obrajii storşi de sânge şi buzele albe, Vlaicu şi-a pipăit faţa, apoi s-a uitat în palmă. Se aştepta să afle sânge. N-a văzut nimic.

A aşteptat să-i răzbată vreo durere de undeva, de prin trup, dar în afară de tremurul surd, care îi înfiorase toată carnea, n-a simţit nimic.

— Nu-s becejit! I-a spus gândul, încet, fără vlagă. O ameţeală cu ape negre l-a clătinat şi l-a silit să se aşeze repede jos, pe scaun, de teamă să nu se prăvale la pământ.

Din negura grea, din care i s-a desprins mai apoi cel dintâi licărit de gând, a ieşit, fără cumpăt de luminoasă, bucuria bolnavă a faptului cel nou.

— Apăi, naţie, aici s-o fo-tâmplat oarece… Cum o veni nu ştiu, dar acum pot să mă dau împăcat că-mi umblă negoţu!

Şi-aşa, pe când toată fabrica buia de spaima întâmplării, numai un om era liniştit şi bucuros. Acela era feciorul mai mare al lui neică Dumitru din Binţinţi, Aurel, care adunase toate ţăndările motorului pe masa din faţa lui şi le sucea pe toate părţile, ca să dea la urmă de aste ciudăţenii: cilindrul era bine făcut şi putea să îndure explozii puternice. Aşa dar, dacă nu le-a îndurat, înseamnă că exploziile erau cu mult mai tari. Încolo, toate piesele erau bine făcute şi bine aşezate, afară de una din ţevile subţiri, care duceau la carburator, unde se făcea amestecul de aer şi benzină. Anume, gura subţire a jiclerului era de două ori mai lărgită decât o făcuse el. Se vedea cât colo că ucenicul, vrând să cureţe cu toată râvna, şi părându-i-se jiclerul înfundat, i-a deschis gura, dând drumul în carburator unei cantităţi mult mai mari de benzină. Cu alte cuvinte amestecul de gaze se făcea prost.

Ceea ce, judecând după roadele avute, înseamnă că se făcea mai bine decât trebuia şi prin urmare, se poate găsi mijlocul de mărit puterea unui motor.

A cugetat astfel:

— Apăi, ucenicule, facă-ţi Dumnezeu parte de bine, că ai curăţat prost ţevile. Eu, rezolut, oi tăcea mâlc şi cu punerea capului n-oi spune ce mi-o succes afla. Făr-numa acuma sunt musai necesitat să câştig cursa lui Prinţu de la Baden şi să-i pun în respect pe domni!

Cum se vede, Vlaicu luase hotărâre nouă.

Luase el, dar tot nouă era şi hotărârea lui Oppel, care, în urma întâmplării cu motorul, nu i-a mai dat voie să

ia parte la cursele de la Baden.

— Nu mai pot avea încredere în invenţiile dumitale, dragă domnule! I-a zis bătrânul.

Şi când a zis invenţiile a spus tot. Dar Vlaicu i-a răspuns liniştit:

— Nu-i bai! Şi nici n-oi mai face rugare la dumneata, că la mine aşa or fost cu taravură toate – elea! Făr-numa că eu îmi ştiu Kunstu şi lucru de rup. Mie încă mi-era frică înainte. Dar acum am gătat-o, că eu maşină tot fac şi-i tai aspru! Aşa să ştii. Şi-o să-ţi cadă bine!

Pentru încăpăţânarea şi grosolănia lui Vlaicu, Ursinus a îndurat multe certuri şi multe zile urâte. Încercase să-i ia apărarea, dar asprimea bătrânului a mers foarte departe şi l-a speriat. Oppel îl ameninţase că, de-i mai ţine parte, îi dă afară din fabrică pe amândoi. Iar ca să fie liniştit că românul nu lucrează pe ascuns, sau în tovărăşie cu altcineva, l-a pus sub o încordată supraveghere, până ce s-a încredinţat că vorbele lui Vlaicu fuseseră lăudăroşie de om tânăr şi fără măsură.

Într-adevăr, încăpăţânatul îşi căuta de treabă şi nu se amestecase de loc în maşinile pregătite pentru concurs.

Rezultatul curselor din Baden a fost însă de-a dreptul uluitor. Din cinci maşini trimise de fabrică Oppel şi lucrate toate cu aceeaşi băgare de seamă, patru au fost bătute pe toată linia de o sumedenie de alte fabrici. În schimb a cincea maşină – Nr. 9 – a luat toate cursele de viteză, regularitate şi coastă.

Totuşi, înapoiate la fabrică şi cercetate cu de-amănuntul, maşinile arătau la fel. Taină a dezlegat-o numai contra-maistrul Otto, mărturisind:

— Nu ştiu ce a făcut Vlaicu, că nu mi-a spus, dar a schimbat ceva la carburator chiar în dimineaţa cursei.

— Bine, dar acum de ce nu mai merge la fel?

— Se vede că a schimbat la loc, cum era înainte.

Atunci au încercat să-l îmbuneze pe ardelean, să spuie ce anume invenţie are. Le-a răspuns doar:

— Kunstu meu! Şi n-a mai deschis gura.

Invenţia era foarte simplă: pusese carburatorului două jicloare şi o pompă mică, automată, de compresat gazele, pentru ca:

— Să mi te îndop cu benzin, naţie, ca mama pe curcanu-el moţat la ferii!

— Cum gândise el.

Era într-o Sâmbătă după masă. Fabrica sta închisă iar vremea mucedă trăgea a somn, mai ales pe înserarea aceea venită de vreme.

Vlaicu se plimbase cât se plimbase, în cei patru coţi ai odăiţei lui şi ameţise. Îi era silă de singurătate şi de linişte, după atâtea ceasuri de larmă şi huiet de atelier. Ar fi vrut să scrie cuiva, oricui, să-şi descarce un pic din greutatea inimii sălcii, dar el îşi ţinuse totdeauna prietenii departe de aceea ce cu adevărat îl frământa omeneşte. Să glumească pe o legătură trecătoare îi era uşor şi chiar plăcut. Era un fel de a se scutura de neînsemnatul nămol, pe care îl zvârlea pe inima lui ce se voia curată, o încleştare fugarnică, de toată mâna. Era poate o formă de ispăşire. În ori ce caz ştia el bine că, râzând de zoritele lui dezmăţări, ajunge să se dezbare mai repede de ele şi să se întoarcă mai iute în adâncul său, unde tremura un sfios fără prihană, un îndrăgostit care plânge pe strună de vioară, singur-singurel, o dragoste din trecut sau una de mâine, amândouă la fel de triste.

A oftat:

— Măi fătucă, măi, m-ai lăsat fără tine! Aşa dojeni el, blând, amintirea Freyei. Căci numai ei i-ar fi putut scrie spovedania care simţea că-i în stare să-l scurme până în miez şi să-l apere de pâcla podidită în el, ca un pumn de plâns.

S-a întins pe otomana de sub geam şi privind prin pâlpâirea alburie a perdelei crengile uscate ale mărului de sub fereastră, i s-a făcut dor de vară, de lumină şi de tihna simplă a Binţinţilor părinteşti.

Ce deşertăciuni îl îndemnaseră într-acoace, de l-au rupt din tot ce i se potrivea? Maşini de zburat? Motoare? Perpetuum mobile?… Ce mai nimicuri sunt astea, alături de o bucată de viaţă sănătoasă, din care să poţi muşca înfometat, ca dintr-un măr bine copt, proaspăt cules de pe creanga pomului.

— Ooof! Neică Dumitre! Şi tu, într-acestea, mai dai o roată la Sibii, să-ţi pui amanet încă trei iugăre, ca să-mi trimiţi pentru benzin…

Bătaie grabnică şi seacă a sunat în uşă şi l-a speriat.

— Pofteşte!

În aceeaşi clipă, uşa dată în lături a încremenit odată cu arătarea subţire, oprită în prag:

— Stai pe întuneric?

— Aşteaptă că aprind. A răspuns el gâtuit.

— Nu! mai bine lasă aşa. Nu vreau să fiu văzută.

Şi bezna a năvălit în odaie, mai fără sfârşit, când uşa s-a închis la loc încet, ferită, vinovată. Bezna şi o tăcere nouă, cu înăbuşeală de primejdie, pentru că totul e fără măsură.

Cât a ţinut tăcerea aceea? O clipă, zece, un ceas? Gândurile rele înşişi li se par uriaş de lungi. Îşi prelungesc vorbele şi se încurcă în ele, de parcă gura minţii abia acum slomneşte buchile din început.

El se întreabă:

— Într-adevăr? Sau atunci de ce-a venit? Ea se mustră:

— Nu trebuia să viu – sau măcar să-l fi pus să aprindă lampa. De ce l-am oprit?…

Şi tăcerea tace mai departe. Vlaicu încearcă să spuie:

— De ce?…

Dar glasul îi sună aşa de ciudat, că nu mai îndrăzneşte să vorbească. E prea tare? E prea încet? Cine să-i dea măsura? Friede suflă greu. Nările îi tremură. Îşi zice:

— Miroase a fiară!

Şi doreşte în clipa asta să i se întâmple orice, numai să curme o stare ce-i trece dincolo de puteri. I-i frică. Cu adevărat frică. Şi fiindcă simte limpede umbra care se apropie, închide ochii tare, încleştează dinţii şi aşteaptă.

E numai fior pe toată faţa trupului şi numai tremur surd în fiecare fir de carne. Urechea îi vue prelung şi clocoteşte. Nu aude pasul. Nici nu poate să-l audă. Umbrele n-au pas. Alunecă.

Şi nu se mai întâmplă nimic. Doar simţirea chinuitoare că umbra vine mereu şi nu mai isprăveşte venind, aidoma acelor puncte de întuneric pe care le întrevezi uneori ridicându-se fără sfârşit.

— No! Apăi grăieşte odată! Detună ţărăneşte un glas depărtat, din alt colţ de odaie.

Haosul s-a tăiat. Friede se simte dezlegată de lanţuri şi răsuflă. Acum ştie ce să facă. Va pleca. Zvârle o vorbă, la întâmplare:

— Venisem să te întreb ce-ai făcut să câştigi cursa?

Întrebarea a plesnit în mintea lui Vlaicu, asemeni unei palme pe obraz. Gândeşte mojic:

— No! Fain! N-o venit de la sine! Fără numa c-or trimis-o inamicii să-mi afle secretu – Apăi atunci l-or afla! Cu muierea or vrut să mă gate, cu muierea am să-i gât!

Şi din doi paşi a fost lângă dânsa.

În dezlănţuirea de patimă, care a urmat după aceea, nu mai era înţeles omenesc. Nicio clipă n-a bătut inima, nicio clipă n-a tremurat sufletul. Învrăjbire de carne, atâta tot. Căci, mândra împletire ispititoare din trupul alb cu

piele rece al rafinatei nemţoaice din Frankfurt, găsise în vânosul mocan din văile Murăşului o chemare ce nu cunoştea zăgaz. Niciun zăgaz şi de niciun fel. Se dădea numai trup şi primea numai trup, până la acea sleire primejdioasă, care zgâlţâie temelia vieţii.

Luni de zile au trăit amândoi în tortura asta acră, ce le secătuiau şira spinării, răsturnându-i apoi pe margine de pat, ameţiţi, fără strop de vlagă, cu mers şovăielnic şi creierul înjunghiat de dureri.

Şi astfel, Vlaicu, care în fundul inimii lui se lăuda că nu-şi pierde cumpătul în dragoste, ci şi-o desface de minte şi suflet, lăsând-o la rostul ei de simplă gimnastică plăcută, s-a văzut cu groază oglindit în Friede. Mai mult încă, repetat. Şi încă repetat într-o formă mai limpede tăiată, mai aspră, mai rece.

Atunci, deodată, a zvâcnit într-însul un suflet care-şi cere dreptul lui. A crescut ca o poruncă şi ca o nevoie de viaţă, până în clipa când s-a pomenit urând femeiuşca bălană cu trup de vidră nesăţioasă. Şi atunci, ca în toate sortirile bune ale lumii, a venit şi fapta binecuvântată, care a ajutat despărţirea ce deodată poate că nici când nu s-ar fi înfăptuit. I-a prins

Ursinus fără să vrea şi fără să fi bănuit. De altminteri putea să-i prindă ori şi cine, fiindcă nu mai erau în stare să se ferească.

Clipa aceea de pomină, când ochii unui om au arătat cât animal se poate vedea în două trupuri goale, a fost la fel de dezgustătoare pentru toţi. Dar, în întâiul rând, fiecare s-a dezgustat de sine şi s-a prăvălit de pe treapta şubredă pe care se închipuia trăind.

Singurul, care a putut descleşta câteva vorbe, a fost Ursinus

— Nu… Nu sunt supărat pe niciunul dintre voi…

În ochii lui blânzi şi învinşi, era însă atâta spaimă,

încât ar fi văzut oricine că a intrat acolo şi s-a înfipt pentru totdeauna, o amintire care avea să-i schimbe tot înţelesul vieţii.

Dezmeticirea a fost bine venită. N-a avut decât un singur cusur. Purtarea înfrântă a logodnicului, l-a umilit pe Vlaicu şi l-a făcut să se simtă cu mult mai prejos decât omul pentru care nu avea niciun fel de părere bună. Era drept că, Ursinus îl adusese la Russelsheim, luptând greu cu încăpăţânarea unchiului său. Şi iarăşi era drept că, tot Ursinus, îl scosese din marasmul unei vieţi deopotrivă de sărace şi nefericite. Adică viaţa pe care a dus-o după măritişul Freyei şi când neică Dumitru din Binţinţi nu mai răzbea la Albina din Sibii, să capete împrumuturi pentru ţinerea studentului de la München.

Cu toate astea, Vlaicu nu-i purta niciun fel de recunoştinţă lui Ursinus. Nici măcar nu-i mulţumise. El era încredinţat că tocmirea de la Oppel i se cuvine şi că plata e cu mult mai mică decât meritul, pentru că îşi preţuia măiestriile – cele făcute şi cele nefăcute – cu un ochiu' de iluminat, care le vede crescute dincolo de veac.

Astfel, s-a pomenit închipuind şi altora darul lui de înainte vedere, ceea ce aducea după sine gândul că fabricanţii din Russelsheim – şi unchiu' şi nepot – vor să-l viclenească prin leafa de nimic ce i-au dat-o, ca mai apoi se pune mâna pe toate născocirile sale.

Cum se vede, neîncrederea lui ţărănească judeca mereu la fel. Iar în împrejurările legate de Ursinus, acest chip de înţelegere al lucrurilor, îi fusese lui Vlaicu sprijin temeinic pentru mândria lui încăpăţânată de iobag.

Printr-o răzvrătire firească unei asemenea firi de om, ardeleanul a cercat la început să-şi lămurească prielnic până şi purtarea din urmă a lui Ursinus:

— Rezolut, i-o fo' frică de mine, nărodul. S-o temut, de bună seamă, că îl toc la cap. Dară mie nu-mi era de

lipsă să mă încaer cu el, fără numa să-l ţâp afară şi să-l pui în respect!

Totuşi, încercarea să se scuture de umilinţă şi de remuşcări, îi dădea greş. Se simţea tot mai mult înfrânt şi nelalocul lui. Iar când a văzut că Ursinus nu-şi schimbă de fel purtarea faţă de dânsul, ci vine să stea de vorbă cu el, întocmai ca înainte îi dă mâna ca înainte şi îi arată aceeaşi încredere de mai înainte, a început să capete un fel de teamă. Într-adevăr, era ceva înfricoşat în prietenia tristă a logodnicului batjocorit. Vlaicu nu mai cuteza să-i cate în ochi. Simţea o nevoie tot mai aprinsă să fugă din fabrică, să-i ceară iertare lui Ursinus, sau, să facă mărturisirea întreagă, aşa cum o simţea firească. Adică să spuie întocmai cum s-au întâmplat faptele, pentru ca să arate că vinovăţia nu era a lui. Îi venea să-l înşface de haină şi să-i strige, aşa cum auzise el de copil pe neică Dumitru, când era primar în Binţinţi şi se întâmplase bătaie cruntă între două flăcăi încăeraţi de la aceeaşi pramatie de muiere:

— No! Apăi degeaba ţi-o fi supărarea pe ficior, junişcane; până nu ridică căţeaua coada, nu-i bai de aiastă şi de aceea, iară câinelui nu-i succede şi-şi merje în marşul lui…

Doamne, şi cu ce poftă, măcinase vorba căţea gândindu-se la Friede!

Cu ură luase în braţe femeia şi cu ură o lăsase, pentru că hanţuşca asta cu trup de cretă, fusese singura făptură în lume, care pusese stăpânire pe dânsul, de nu-i mai putea scăpa. Pentru dragostea bolnavă de neatârnare a lui Vlaicu, era un prăpăd. Descătuşat, feciorul de mocan se dezlănţuia, ca orice rob lăsat fără frâu.

Totuşi se sfia să-şi arate această îngenunchere de om, deşi îngenuncherea i-ar fi putut dovedi lui Ursinus că Friede e o arşiţă rece, care va face rău oriunde şi oricui, aşa cum le-a făcut şi lor, amândurora, călcându-le în

picioare libertatea şi mândria. Ba chiar şi amintirile. Şi astfel, năzuia să arate că dintre ei doi, cel mai greu îngenuncheat nu este Ursinus. Acela, nu era legat prin nimic şi avea la îndemână putinţa să o pedepsească, stricând logodna. Pe când el, Vlaicu, care n-avea niciun mijloc de răzbunare, fusese încătuşat, stăpânit deplin prin dăruire şi carne. Adică prin amintiri silnice, care ruşinează până în amurg de viaţă inima omului simţitor, amintiri semuitoare celora rămase din păcătoşia întâilor paşi în bordeluri. În sfârşit, Vlaicu se simţea pângărit, fiindcă în apropierea lor de patimă, nu stăpânise niciodată el, ci ajunsese un copil mânuit de o făptură care îşi cunoaşte meşteşugul, şi-i rămâne veşnic străină, veşnic mai sus.

Friede venea cucoană şi pleca la fel, înfofolită în blănuri scumpe şi albituri de mătase cu dantele de Bruxelles, mirosind aţâţător a parfum de mosc. Şi, poate, venea din braţele lui

Ursinus – sau ale altora – şi pleca iarăşi către ele, nelăsându-se robită decât clipele când ochii îi erau închişi.

Răbufnet de inimă caldă s-o facă să întârzie, nu-şi îngăduia să aibă, sau nu putea – ceea ce era cu atât mai dureros pentru feciorul unui biet ţăran din dumbrăvile Murăşului ardelenesc.

— Nu mă socoate om, făr’ numa unealtă! Aşa a scrâşnit într-o amărăciune. Şi nici nu bănuia cât adevăr nimerise. Iar dacă acum orbirea se isprăvise, fiindcă s-a tăiat dintr-odată orice fermecare bolnavă, inima i-a rămas plină de fierea amintirii şi-şi căuta în bun s-o mântuiască de silnicie.

Credea că-l află şi pe acela în plecare, sau într-o spovedanie cinstită lui Ursinus, de la om la om. Dar scrisorile din ţară, de unde aştepta o vorbă de îmbărbătare ori o veste de ajutor, nu-i dădeau nicio nădejde de mai bine. Iar Ursinus i s-a uitat blând în crucea frunţii

negurate şi l-a oprit:

— Nu, Vlaicule, nu vreau să mai vorbim de… Vina eu o am, nu voi. Pentru că eu ştia*m că* are să se întâmple aşa, dar n-am făcut nimic ca să împiedic mersul lucrurilor.

Năucit, ardeleanul a ridicat ochii la făptura asta, care putea să-şi facă osândă din fiecare năpastă căzută pe cap.

— Da. A urmat domol, Ursinus. Ştiam, dar mi-era peste putinţă să mint. Ba, uneori minţeam, dar într-altfel. Vreau să spun că de luni de zile nu fac altceva decât să vorbesc de tine. Iar fiindcă lumea nu vrea să înţeleagă că un om poate avea un singur geniu în el, a trebuit să ţi le dau pe toate. Friede aşa te ştie. Venirea ei la tine, oricând va fi fost şi oricum va fi fost, nu e aceea ce crezi tu, ci o înşelare.

A intrat ca un şoricel hămesit, în capcana pusă de mine, în care tu erai momeala cea mai ameţitoare.

— Apăi, de bună seamă, ai trimis-o să mă mânce! A scrâşnit Vlaicu îmbufnat şi reîntorcându-se la vechile lui bănuieli.

— Nu, am vrut s-o prind *pentru mine*. Tu trebuiai să-mi fii lauda mea. Adică descoperirea mare ce o făcusem şi care, pentru un om ca mine, fără nicio nădejde de strălucire în viitor, însemna singura faptă temeinică în viaţă. Tu n-ai cum înţelege asta, durerea asta. E o durere pe care nu ţi-o doresc – dar ţi-o spun totuşi, ca să pricepi că, dincolo de judecăţile tale pot fi şi altele. Iar din ele vina se împarte în chip deosebit decât crezi tu, şi ajunge la mine care, oricum, trebuie s-o plătesc, de vreme ce am cutezat să creez un idol. Versetul din Biblie care spune că: Ai păcătuit chiar dacă numai ridici ochii la femeia altuia a trecut de atâtea ori ca un cuţit prin inima mea – şi nu se putea să fie altfel, de vreme ce am o logodnică frumoasă – încât pot spune astăzi acest lucru groaznic: sufăr mai puţin de mizeria întâmplată între voi, fiindcă o ştiu – şi mai ales,

o ştiu că s-a sfârşit.

— Decât de aceea ce simt în ochii bărbaţilor şi ai Friedei, unde nu pot şti ce este şi nici măcar dacă a început ceva…

Ce lucruri întortocheate şi fără noimă erau toate acestea pentru o minte croită cu barda, cum era mintea lui Vlaicu în privinţa tainiţelor omeneşti! Ascultase vorbirea toată, care s-a depănat molcomă şi mâhnită, dar n-a priceput nimic: nici înţelesul, şi nici măcar vorbele. Lui i se răsucea în créer o singură întrebare:

— No! Apăi acu, ce drac o fi? Simonescu nu dă criţari să mă-o acas şi să-mi fac maşina. Iar nărodu prezinte filosofează ca Balicii din Pesta la prima conveniere, în loc să se taie în sabie cu mine, o să-mi dea niscaiva palmi… Aiasta negreşit, încă mă insultă aspru şi musai oi găta cu el şi cu Oppel al lui. Mânce-te soarele, să te mânce, frate Şimoane, că nu mă scapi d-eştia!

Şi când i-a zis lui Simonescu Şimoane se răcorise de tot, socotind că l-a jignit groaznic. Pasămite însemna că-l semuieşte cu Şimon Notarul din Binţinţi, de care îşi râsese ani de zile, dimpreună cu Ion, când, chip să-i ajute la vânat, porneau cu el pe câmpuri şi-i speriau prepeliţele, potârnichile şi iepurii, de n-ajungea bietul să împuşte cu lunile o ciozvârtă de vânat.

Va să zică trebuia să plece de la Oppel. Iar fiindcă n-avea unde se mai duce, a hotărât să plece la Binţinţi, cu nădejdea că totuşi va găsi vreun om de inimă să-i ajute întru vreun fel pentru maşina de zburat sau chiar pentru vreo slujbă.

Şi-a socotit banii rămaşi din leafă; abia îi ajungeau pentru un drum fără mâncare.

Dacă a văzut aşa, s-a hotărât să plece cu bicicleta. Drept care, de îndată a început să bată zilnic drumuri lungi, ca să se deprindă cu mersul întins. Şi totodată,

bizuindu-se că în acest fel nu mai are cheltuieli – ca şi când n-ar fi trebuit să mănânce şi să doarmă.

— S-a târguit cu fabrica să-l lese ca să facă la loc motorul cel stricat, plătind el tot materialul.

Ursinus l-a ajutat şi aici, minţindu-şi unchiul că Vlaicu construieşte motorul din nou, ca să-şi dee pe faţă invenţia făcută la carburator…

Hotărât fiind că pleacă, ardeleanul s-a aşezat temeinic la lucru şi şi-a uitat de toate: de Friede, de Ursinus, de supărări… Chiar de plecare.

I-a adus aminte, târziu, ordinul ostăşesc, care îl chema să vie pe dată la Pola, unde se făcea concentrare zorită din pricina hârâielilor ivite între Serbia şi Austria.

— Fain rumân e şi drăguţu nost de împărat! A chiuit vesel Vlaicu, în clipa când a primit ordinul de chemare de la consulatul din Frankfurt. Apăi, acu, chiar o fi bine, că mi-o succede a merje fără criţari. Ba oi merje chiar cu ţugui, di-rept pân' la noi la Binţinţi, fără numa-oi da o roată pe la Pola, s-o văd pe Setti şi să-mi mai cânte odată:

T Quant-e bella giovinezzai…

Domnule Ursinus.

M-or chemat la careva miliţie la Pola. Poate vii şi dumneata acolo, că de bună seamă te-or chemat şi pe dumneata, care eşti ofiţer. Eu nu ştiu bine de aiastă fără numa am primit poruncă de la Consulat şi plec. Cu Oppel am gătat-o că degeaba m-a în fo' trudit să ajung la ce am vrut.

Eşti a nu pricep ce şi cum le-o cădea bine. Dară eu ştiu că încă le-o părea rău şi-o fi târziu, că eu maşina tot o fac la mine acas. Atunci viu negreşit să zbor la Frankfurt şi de-or vedea domnii or să fie satisfăcuţi pe un an.

Noroc, *Vlaicu*

Ursinus a întins Friedei scrisoarea şi a lăsat-o să citească în voie. Din adâncul jilţului, unde se înfundase, i-a

urmărit apoi chipul, cu o încordare de doctor. Dar faţa fetei, uşor luminată de geam, nici n-a tresărit. Ai fi zis că citeşte ceva care n-a privit-o nici când.

— Vindecată!

Aşa a gândit Ursinus. Apoi a oftat prelung şi liniştit.

BINŢINŢI

După atâţia ani trăiţi în tortură, printre străini, pe străzi cu case cenuşii şi nante, ce tristeţe a podidit în suflet când a intrat pe uliţele Orăştiei lui, pe lângă case micuţe, ferestre de-o palmă şi ogrăzi ferecate în porţi, mirosind a neprietenie. Dar mai apoi, câtă răcoare a venit să spele toată tristeţea asta, când roata mânată voiniceşte, l-a scos afară din târg, în netezimea şoselei şi l-a întins pe calea oblă, care duce la Binţinţi.

Uite colo, spre dreapta, în zarişte, Romoşelu şi Cujeliu, apoi fierăstruirea munţilor dinspre Regat; dincolo, spre stânga, alunecă domoale coline rotunde, de la Gioagiu spre Homorod, spre Băcăinţa, şi până în fund de tot, în creasta Sărăxăului… Iar pe sub poala dealurilor curge domol şi le leagă, Murăşul cel bun, care va fi şi astăzi, de bună seamă, neschimbat precum era şi ieri, acum un an, ori câţi vor fi trecut, de când hălăduiesc departe feciorii cei crescuţi în lunca lui.

Când ai plecat să birueşti asupra lumii, nu-i nicio bucurie să te întorci acasă pe un biţiclu încropit. Să crezi în tine? Straşnică ispravă. Dar asta nu plăteşte la Ardeleana şi Albina coroanele împrumutate de bătrân, cu preţ de atâtea jugăre zălog. Şi nici măcar nu iartă pentru mâne, de-o cheltuială nouă şi mai grea, căci după şase ani de zile, te întorci doar cu încă şase ani deasupra celor douăzeci şi unu, câţi aveai la plecare, şi-atâta tot. Va să

zică vii cu ceva mai mult, care înseamnă ceva mai puţin. Iar în estimp bătrânii te aşteaptă cu dor şi cu nădejdi în căsuţa albă din Binţinţi, pe când Ion, încrestează o măciucă şi meştereşte în strung nişte rame pentru icoana lui Sfântul Niculae făcătorul de minuni de la Miralichia, care cu barba în piept, se uită cucernic din chip şi împarte binecuvântarea cu degete lungi şi subţiri… cum avea să scrie mai târziu Octavian Goga.

Fi-vei oare drept, Sfinte Nicolae cu împărţirea binecuvântării tale? Vei face să fie fericiţi cei ce plâng că aceia se vor mângâia? Căci iată, ochii băietanului acestuia oacheş, nu mai pot zări turla bisericii, care-şi creşte săgeata la răsărit, printre ierbi. Sunt năclăiţi de lacrimi ochii amândoi, şi-i ceaţă grea pe inima cea goală. Nimic nu te mai face a crede că-i tânărul bucuros şi însufleţit de acum un ceas. Ai zice mai degrabă, văzându-l, că-i un bolnav care nu mai ajunge la odăiţa albă, unde a nădăjduit să-şi afle întremarea.

Face la stânga pe lângă canton şi intră în sat cu răsufletul strâns. La dreapta, apoi la stânga pe lângă Troian şi iarăşi la dreapta… Nici n-are nevoie să se uite înainte. Poate merge cu ochii închişi.

— Şi chiar aşa i-i nevoia să meargă, – atât de drag i-ar fi să nu-l vadă nimeni, ca să nu-l întrebe nimeni…

— Uiuiuuu! Aurel! ţipă un glas dintr-o ogradă. Ci Vlaicu se face că nu-l aude, zorind bătaia de picior în roată.

L-a cunoscut bine glasul acela. E vărul Miron, ţigănuşul vesel şi harnic, cu mâna tot aşa de ageră la lucru ca şi a lui Ion. Dar nu se îndură să se lese prins. Mai bine ocoleşte iarăşi, să piară după colţ şi să întristeze altminteri sufletul cel bun al lui Miron. Căci într-acestea, ştie el bine că Miron a ieşit în poartă şi se uită după bicicletă, zicând cu părere de rău:

— O nu-i Aurel… O îi el, fără numa că s-o domnit şi nu mai vrea cunoaşte pe careva rudenie sărăntoacă!

Doar Miron ştie că Aurel e inginer la nemţi şi munceşte în fabrică mare; adică s-a dat cu domnii. Căpeţel de dovadă şi acesta, dacă mai e nevoie: vine pe roată ca boierii. Şi nu se ştie dacă mâine nu va trece în căruţă cu roţi de gumă şi fără cai, cum a auzit vorbindu-se prin sat, că au început să aducă nemeşii prin Orăştie, pe la Arad, ori la Sibii.

Acum, Vlaicu trece podeţul, cârmeşte la stânga şi se opreşte la ştioborul nalt de lângă zidul alb. Stă o clipă în cumpănă, priveşte de-a lungul drumului spre câmpie, apoi îndărăt, către casa preotului şi dă în lături portiţa, vârând înainte bicicleta, pe care o împinge din şea.

Nu-i nimeni în ogradă şi toate sunt la fel precum erau: oalele de pe coperiş, târnaţul cu stâlpi văruiţi, pe dreapta, şura în fund cu deschizătura spre livadă, spre plopii dumbrăvei Murăşului şi spre Sărăxău, iar în stânga, frăgarul cel bătrân şi fântâna coperită între el şi gard.

Toate cum erau, fireşte. Dar toate cu şase ani mai mult şi cu zece iugăre mai puţin. Iar gândul acesta cade greu, ca o piatră, pentru că nu-i numai durere ci şi învinuire.

— Ei, frate Ursinus, m-ai fo’ învăţat şi tu careva măiestrie: să-mi amărăsc inima singur, de parcă mi-o furat oarecine ceapa ciorii… Eiea bune nu mi-or succes să le învăţ, de la ortaci, fără mima iasta. Apăi, mulţam!

Şi gândind astfel, ochii i-au rămas pe gângania de-o şchioapă, care ieşise de-a-buşelea din grajd şi se uită mirată la domnul cel străin intrat în ogradă.

— No! Dară tu cine-i fi? A întrebat Vlaicu, neştiind bine de-i fată ori băietaş.

Plodul s-a speriat, a pus buza, s-a scremut să plângă, apoi deodată a prins să alerge spre uşa casei, ţipând:

— Mamăăă!

Buna femeie, mărunţică şi sprintenă, care deschisese ca fulgerul, să-şi vadă de copil, a încremenit în prag: Şoapta i-a fost spăimită, ca de-o arătare:

— Aurel, mamă!

Vlaicu n-a zis nimic. A dat stângaciu dintr-un umăr, a zâmbit oftând scurt, apoi şi-a răzămat bicicleta de-un stâlp şi s-a dus să primească sărutarea de bună venire.

Câteva clipe, casa s-a învolburat de larmă; glasuri şi paşi au duduit prin toate odăile, apoi linişte apăsată a pogorât în odăile albe cu scoarţe aspre, paturi înalte şi teancuri de perne clădite până lângă tavan.

Era ca şi când inima grea a lui Aurel s-ar fi împărţit la toţi de-opotrivă, văzând astă sosire neaşteptată şi mai ales văzându-l venit aşa de întunecat şi dus pe gânduri, de parcă adusese un alt suflet în trupul sămuitor celui vechi. Era mai domn şi asta-i stingherea de asemenea. Ba poate asta îi stingherea mai mult ca orişice.

Neică Dumitru l-a cântărit îndelung şi n-a deschis gura decât târziu, încet, şi cu o anume înlădiere de glas, unde se citea prea limpede că e gata să primească orice fel de veste de la feciorul care, numai rar a trimis o veste bună şi încă mai rar a trimis un răvaş fără cerere de bani.

A întrebat cu oftare ascunsă:

— No! Hai! Bagă mai repede pe moară, dragul tatii şi spune ce-i? Ai venit să ne mai vezi?…

Aurel a răspuns încă mai greu decât fusese întrebarea:

— Venit… Fără numa, nu mai plec până n-oi găta o maşină de zburat.

— De ce?

— De zburat.

— Fi-va oare şi aiasta cum o fo’ a lui Stoica din Ormin-dea?. Că acela încă o vrut să facă oarecare zbor,

numaoluat ghift la picioare, aibă el paus pe cea lume.

— D-apăi nu, că el a n-o ştiut zbura!

— Şi tu îi şti, feri Doamne, un-e ai roata şi vorbeşti ca pe domnie!

— Las-ai vedea!

— Eu, de bună seamă… Că doară şi-acum încă zbori, numa să te dai împăcat cu atâta.

Vlaicu n-a mai răspuns. N-a avut curaj să împotrivească amărăciunii bătrânului, pricini şi credinţe pe care, uneori, nici singur nu se mai răzăma. Vorbise despre maşina de zburat fiindcă nu i-a venit altceva în minte. Dar, drept judecând, în nemulţumirea ce-l bântuise de câtăva vreme încoace, nu mai credea în nimic, pentru că nevoia de odihnă a sufletului îi depăşea cu mult peste măsură neastâmpărul lui obişnuit. Era o inimă goală, dar plină de răni ca o casă pustiită de toate vânturile şi măcinată de toate ploile. Aceea nu mai putea să fie adăpost nici unui dor temeinic.

A ascultat scurta căinare a bătrânului, fără să crâcnească:

— Ion, fuje de ogor şi se doseşte prin şură să-şi facă roată ca domnii… Tu fuji de la fabrică şi de la amt, ca să faci măiestrie de zburat… Apăi şi criţarii mei or fujit de pomană… şi nu-i bai, fără numa or luat şi cinspece iugăre cu ei la Albina în Săbiiu… Dară acum ce-om isprăvi? Că toate elea mi s-or gătat şi nu-mi mai merje negoţul… Pe urmă a încheiat oftând:

— Facă-vă Dumnezeu parte de bine… Dar eu nu ştiu ce s-alege de capu-vost, mă ficiori, mă! Eu am fo’ om, iar voi nişte vai de loc, că nu-i măcar unul mai de dai Doamne!

S-a sculat apoi, cu o nouă povară pe inimă şi s-a dus în ogradă.

În urmă-i, Vlaicu n-a zis decât:

— Tot omu’ cu Kunstu lui. Şi dacă maşina nu merje

acurat, nu-i durere de-aceea, fără numa trebuie alte şoroafel Treacă fenile ş-apăi…

Asta a fost tot. După aceea n-a mai vorbit nimic în casă despre cele multe, care sângerau inima lui neică Dumitru. La drept vorbind nici nu prea era prilej, fiindcă mai tot timpul colinda prin alte părţi, întâlnindu-se doar la o vreme de cină ori de prânz. Ba încă şi asta aşa de rar, încât părea că se ocolesc înadins unul pe altul.

Şi astfel, încetul cu încetul, fiecare suflet a înţeles că Aurel era o solie a durerii aduse din alte lumi. O ciugulise din căi lungi şi îndepărtate, iar acum era venită aici cu ea, să o cuibărească în petecul de lut al casei şi să-i dea trup. O măiestrie şi asta. Măiestrie între măiestrii. Ceea ce pe graiul lui – deci în soartă lui – poate să însemne deopotrivă şi o nouă măiestrie înşirată lângă celelalte multe câte făcuse, dar poate să însemne şi una care le întrece şi le încheagă.

Cu alte cuvinte, cam aşa cum este totdeauna suferinţa.

Singurul care a înţeles altfel, era Ion. Au lucit de neîndurată bucurie ochii lui mici albaştri şi cu privire tare, ce întregeau de minune ascuţimea isteaţă a nasului şi a chipului vioi, în clipa când zărise biţiclul lui Aurel răzămat de stâlpul târnaţului. De aceea a dat buzna în casă, dar văzându-i tăcuţi pe de rând şi-a strâns aspru zăbala bucurie, ca să şoptească doar:

— Bine-ai venit – Orei. După care i-a scuturat mâna pe înfundate, să nu scurme fără înţeles paraponul bătrânului.

Pe urmă însă, când au rămas îndeei şi-au purces spre dumbravă, ieşind pe uşa mare a şoprului, la livadă, l-a mângâiat:

— Lu’ bătrânu’ toate îi par în potrozu dracucă i-or crescut sărăciile elea peste cap şi domnii de la Ardeleana

caută criţari. Dar nu-i bai de aceea, că ei numai dau cu gura şi plata o resta pe anu proxim. Aşa am fo' vorbit eu cu căsaru din oraş. Fără numa tata zgribură dejaba, cum îl vezi, şi tot umblă se pune capetul la datorie. Apoi aceea încă i-o succede că mere holda şi avem cucuruzişte bogat.

Nepăsul cu care vorbea Ion l-a durut pe Vlaicu. El nu pricepea că feciorul cel mai mic al lui neică Dumitru are tot dreptul să fie deprins cu răbufnelile acestea de amărăciune şi de neînţelegere, care izvorau tot mai dese, cu fiecare an trecut, cu fiecare povară nouă. Cugetă astfel mai din miezul nevoilor. Căci pitcoacea oacheşă, care-şi primise cu ţipete fratele necunoscut şi care era tot altfel socotită de fiecare trăitor al casei, creştea la cei patru anişori împliniţi pe iarnă, ca o nouă greutate şi poate cea mai fără îndurare, din câte avusese badea Vlaicu în anii lui de până acum. Nu-i fusese uşor nici măritişul Ioanei, de aceea o nuntise cu oarecare grabă şi oftat de uşurare acum doi ani, la mijlocul lui Făurar, când codana abia se pârguise în frăgezimea celor optesprezece ani, şase săptămâni şi două zile.

Ori cum, însă, până atunci a avut ani şi vlagă să gospodărească bărbăteşte, ca să poată încropi o zestre de obraz cătat.

— D-apăi acu ce-o fi? Şi-a zis a căinare, făcându-şi socoteli amarnice de tată, când l-a răzbit în trupul vechi cuţitul oboselii. Şi-atunci, fără voie, i-a venit să mulţumească lui Dumnezeu că i-a luat pe Joachim, cel micuţ de cinci ani, uşurându-i măcar cu atât casa împovărată, în care nu-şi nimerise face făt vrednic să-i ajute, ci doar feciori buimaci şi capii, umblând la măiestrii. Unul bătea străinătăţile s-o dea pe domnie, altul bătea olaturile cu puşca în mână, să ajungă vânător că Simon Notarul, bolându-l cu ochelari. Şi amândoi cereau bani.

Acum se pregătea şi Valerica la cerut. Creştea doar

ca lozia Murăşului şi că mâine îi venea timpul de carte şi de zestre. fără zestre de unde?

Din jugărele amanetate la Sibii şi din bătrâneţea cu care Dumnezeu îi certase trupul mai devreme decât era cuvenirea celor cinci zeci de ani?

Şi iată, cum, judecând la iei tatălui său, Aurel îi dădea dreptate şi sângera până în inima lui, că soarta i-i vitregă şi îl sileşte să fie şi el vitreg celor cărora se visase să le ajungă sprijin şi mândrie.

— Acu ce-o fi? S-a mai întrebat odată şi el, ca şi bătrânul în atâtea dăţi. Şi s-a încăerat cu sine însuşi în durere, certându-se fără milă pentru toate cususrile ce şi le găsea, de la nesimţirea faţă de bunul casei părinteşti, până la lenea că n-a luat o diplomă şi până la uşurătăţilor ce le-au gonit din Russelsheim, unde-l aciuase un dram de norocire.

Şi aşa, iarăşi ajunge la amintirea Friedei, şi iarăşi ajunge la amintirea lui Ursinus, răsucindu-se pe loc zile şi zile, ca un cocor năpăstuit, căruia mâna haină a unui nemilos îi înfipsese cuţitul în pământ, după datină, şi îi legase zborul, tăindu-i calea către fundurile slavilor lui. S-a răzvrătit:

— No! C-apăi iasta chiar nu mai merje!

Şi o încordare tăcută şi duşmănoasă a crescut într-însul, învrăjbindu-l cu propria lui soartă. Ai fi zis că se urăşte şi că şi-a urat moarte.

— Ce să încep? Asta îi era întrebarea ce şi-o spunea de mânecate, când se furişa din pat să-şi facă drum tâlhăreşte, pe lângă trupul adormit al lui neică Dumitru, ca să ajungă mai repede în şură, unde-şi grămădise toate uneltele şi cunsturile lui.

— Ce să încep? se întreba iarăşi, când se vedea în faţa tejghelei şi a strungului făcut de mâna lui Ion.

Dar până demiază, şi până sub sară, mâinile umblau

fără rost printre cuţite, cleşte şi ciocane, iar mintea hălăduia fără ţintă printre neguri triste şi goale.

N-avea îndemn la nimic şi zadarnic se biciuia să şi-l dee. Ca bântuit de pustie, ca valea apei de harapnicul iernii. Iar măiestriile şi gândul lor dormeau în amorţire şi îngheţ, ca plopii din dumbrava murăşană. Parcă toate aşteptau aceeaşi primăvară, care nu se înveghea să răbufnească din lăcăţi.

Câtă vreme fusese îngăduit, a colindat meleagurile după vânat, alături de Ion, bucurându-se la fiecare iepure doborât sau la fiecare cioară trântită ca un bolovan. Curând însă, i s-a făcut lehamite:

— Nu-i Kunst de mine!

Şi nu s-a mai dus. Sau chiar dacă îl prindea dor de câmp şi de vânt, pornea cu mâinile goale să poată privi fără grijă albăstrimile munţilor dinspre Romoşel, ori zarea vânătă şi pufoasă care dinţuia căile către Sibii. Uneori, rămânea cu ochii duşi la câte o învălmăşeală cârâitoare de stânci şi-l apuca pofta să facă o puşcă de vânat, care să tragă atâtea cartuşe pe minut, încât să poată doborî stolul întreg.

Chiar vedea maşinăria. Trei ori patru ţevi făcute mănunchiu, în care să intre pe rând cartuşele lăsate printr-un fel de scoc de la un coş, cum ar fi cel de moară. Iar manivela, pe care o învârte cu dreapta, dă la o roată care vâră şi scoate cartuşele, trăgând totodată şi arcurile acelor de cocoş, ca numai decât să le dea drumul şi să le răpeadă în petiţe.

Asemenea maşină ar putea să împuşte chiar două sute de cartuşe pe minut… Invenţia ar vinde-o la Pesta sau la Viena şi…

Dar de ce s-o vândă? De ce să nu facă el o fabrică aici, la Binţinţi sau spre Romoşel, încolo la Cujeliu?…

Iar gândurile se rotesc tot mai repede, tot mai vii, ca

şi rotiţa puştii închipuite, până ce mintea îi ameţeşte, numai se înseninează şi se trezeşte gândind, ca într-o mare fericire înfăptuită, deplină, cu toate roadele ajunse…

Dar când îl cheamă pe Ion să-i spuie aprins ce minunată măiestrie a plăsmuit, vânătorul îi taie scurt bucuria cu chibzuinţe pământeşti:

— D-apăi ce drac îi vâna cu gheveru tău, fără numa ciori şi d-estea…

Visul cel avântat cade în clipa aceea, asemeni unei ciori nimerite în plin…

— Doar la careva bătaie de cătane o fi de lipsă oarece măiestrie! Închipuie agerimea lui Ion. Iar nădejdile lui Vlaicu ţâşnesc din nou în picioare să-şi depene firul mincinos. Acum vede armata venită să-i ceară invenţia. Şi se închipuie dus la Împăratu în Viena, cu mai mult noroc decât Maxim cu mitraliera lui…

Şi zilele trec din ce în ce mai lâncede şi mai năbuşitoare. Bătrânul a rămas la fel de trist şi închinat la toate. Ai zice că durerea îl sapă şi îl nărue cu încetul, iar el şi-a încrucişat braţele în aşteptare şi nici nu mai încearcă să mai lupte.

Dar mâinile dibace ale lui Ion n-au astâmpăr. A isprăvit biţiclul de lemn, cu roţi făcute din crengi de alun, şi gume din coajă de tei împletită. Umblă acum pe ea şi bate satul de la un cap la celălalt, să-l vadă fetişcanele mândre şi să-l piz-muiască toată liota flăcăilor de-o seamă cu dânsul, în cap cu Frâncu ori Căraşcă şi până la Gavrilă Ion, la Iancu Niculae, la Mareş ori la Sârbă. Numai Murg Vasile e mai fălos şi nu se dă ademenit. El stă pe marginea şoselei şi strigă după roată:

— Insuce-o, însuce-o Ioane, că atâta ţi-o fi şi ţie de haznă cât îi însuşi! Altcum, cu roata ta de lemn, n-o şti nime cunoaşte salca din om şi omu’ din salcă…

Iar Ion îi întorcea din goana biţiclului:

— Hohorăşte, Murg frate, că-i fiertul răchiei şi nu-i bai de-aceea!

Decât, Vasile nu se dă bătut. Îl aşteaptă să se întoarcă şi iarăşi chiuie:

— No! Apăi aşa fain merji tu pe domnie, că n-o şti oarecine care-i om şi care-i neamţ!… La care vorbă, Ion răspunde:

— Ba tot o şti, măcar că nu-i de lipsă!

— Şi ce-o şti, Ioane frate?

— O şti că eu pricep la măiestrii şi oarecine nu pricepe la nimic, fără numa la gură şi la ocoşag!…

Trei codane chihotesc scurt după o perdea de ştiobar şi Vasile Murg nu mai are răspuns. Întoarce spatele şi-şi intră în ogradă. Una mai înfiptă, face cu ochiul şi dă cu pumnul în grăsana de lângă dânsa, încheind:

— L-or îmblânzit ca pe Sfântul din Icoană!

De pe laviţa din poarta casei, unde stă de-un ceas, Aurel Vlaicu urmăreşte hârjoana cu ochi fără păs şi inimă neîndemnată. Oftează încet, prelung, îşi razămă spatele de scânduri, lipeşte creştetul capului de gard şi afundă privirea în subţirimea ceţoasă a norilor înalţi.

Acolo, deasupra, abia văzut, trece în plutire netedă unghiu punctat de păsări călătoare.

— Vin cocorii! Gândeşte Vlaicu şi suspină: Bine că vin! Iar privirea urmăreşte zborul până când s-a fost topit pe cer.

În urmă şi jos de tot, un cocor rătăcit grăbeşte să-şi ajungă tovarăşii. Zvârle din când în când ţipete amăsurate şi zboară întins spre calea celorlalţi. Ai zice că-i cheamă, că-i roagă să-l aştepte, că-i speriat de singurătatea în care l-au lăsat. Iar Vlaicu se simte împins să-i sară şi să-i strige:

— No! Nărodule! De bună seamă că te-or lăsat în urmă. Doară ştii bine că nu-i iertat să merji mai încet ca ortacii. Trebuie să fuji măcar întrolaltă, dacă nu-ţi succede

să le creşti peste cap!…

În câteva clipe, zarişstea cenuşie l-a mistuit şi pe el.

Dar în Vlaicu stărue înainte ţipătul ciudat de cocor…

S-a încopcit sub plapomă jilavă şi se lasă moale destrunării. Pâlpâirea cărnii obosite tremură înfiorată în întreg trupul său, potolind toate luminile din ochi, toată arşiţa din sânge. Numai inima bate rar şi apăsat, în măsura ei de totdeauna.

Pleoapele se cheamă între ele şi nu li se mai poate împo” tri vi. Le lasă să se facă una, pândind cu bună învingere de sine, cum i se strecoară viaţa în adânc, parte cu parte, în fiecare răsuflare, coborând pe trepte moi, de apă ori de abur. Ochiul nu mai zăreşte nimic. Doar o pâclă cenuşie, tot una, fără miez, în care viaţa se destramă şi se mistue ca fumul din hogeaguri risipit în cer.

O bătaie puternică în uşă îl cutremură şi îl trezeşte. A fost aievea? Ori a visat?

Ascultă cu încordare în fundul nopţii şi nimic nu mai rupe tăcerea satului mort. Licărit verzui scapără din sus prin fereastră, lămurindu-i crucea largă şi turla de tablă a bisericii, răsărită peste case ca o săgeată subţiratică, gata pornirii către înalt. Iar în aburirea aceasta a lumii abia străvăzute când şi când din nori, crucea cu braţe întinse şi ascuţişul turlei de sub ea, par dimpreună plutitoare peste hăuri…

Ochii mici şi tari privesc îndelung alcătuirea ciudată care scapără în văzduh.

Apoi, oboseala începe a tălăzui tăietura acestei năzăriri de pasăre ciudată, unduindu-i liniile, făcându-le când fumuete, când negre. Braţul de sus pare gât de cocor… Săgeata turlei, coadă… Braţele, aripi.

Şi ţipătul amăsurat se încheagă din nou în noaptea plină de năluci…

— Vin cocorii… pâlpie leneş, sub fruntea aprinsă,

gândul molatec. Iar pieptul suspină şi gura şopteşte: Bine că vin!

— Se face primăvară! zice Ion a doua zi dis de dimineaţă. Toată noaptea or plâns pe sus cocorii…

— Or plâns? Întreabă Aurel.

— De bună seamă. D-apăi tu nu i-ai fo’ auzât? Vlaicu răspunde încet, tărăgănat, în nedumerire:

— Ba… auzât… iar privirea lunecă spre turla bisericii şi spre crucea cu aripi de pasăre ciudată.

— Aşa-i… vin cocorii. Zice. Şi-i tulburat gândind că nălucirea poate prinde trup. Sau, poate că, trupul a putut părea o clipă nălucire, aşa cum toate par în adâncimea nopţii.

Întreabă de-odată:

— Cu ce seamănă crucea bisericii, Ioane? Dar flăcăul, mirat, se uită şi dă din umeri, fără ştiinţă:

— …

— Nu seamănă cu un cocor?

— Aiasta nu! Răspunde el hotărât. Făr numa poţi nesmintit răstigni un cocor pe ea.

Nu ştia nici el ce i-a mijit în créer, de-l îndeamnă să bată singur coclaurile, de la Cujeliu până la Băcăinţi, de la Băcă-inţi până la Romoşel. Stă zile întregi în dumbrava Murăşului, rătăceşte printre plopi, printre răchiţile bătrâne, şi tot mai aprig îl prinde dorul să-şi facă de cale mai departe şi mai sus, spre creasta Sărăxăului din miazănoapte.

Se întinde în iarbă proaspăt răsărită şi ceasuri întregi stă cu mâinile sub cap, cu ceafa încopcită în palme. Priveşte spre cer.

Priveşte spre cer, dar nu-l vede. Nu vede nimic. Doar întrebări. Doar nedumeriri. Adică aceea ce purta într-însul. Şi astfel Vlaicu privea spre cer, ca spre el însuşi.

Era acolo fapt de oglindire. Atâta tot. Dar nimeni n-ar

fi ştiut să spuie anume, unde e oglinda şi unde este oglinditul.

Trecea o pasăre pe sus, în zborul către miazănoapte? Aceeaşi pasăre trecea şi în el, cu trup tot una şi tot una grabă. Iar cârdurile de cocori atâta au trecut că, până la sfârşit, n-ai fi putut alege de plutesc cu adevărat, ori poate sunt doar năluciri în sufletul de jos.

Îi place zborul cel întins al berzelor domoale. Le urmăreşte rotogolul neted al lunecării de la coborâre şi înţelege apa de văzduh ce întăreşte calea nevăzută sub aripile mari şi fără de bătaie:

— Tu ştii pluti bine, dihanie! îi zice în gând a laudă şi mulţumire. Te cârmueşti fain, că doar ai gât lung şi-l încovoi după cum vrei, să-ţi cumpăneşti pondul. Dar la tine aceea încă uşoară treabă o fi, că ai trupul sub ţenteru de subţinere, şi-ţi succede a fi ca un pendăl de la crezar…

Şi-aşa, stă de vorbă cu barza şi cu hultanul, cu vrabia, cu mierla şi cu toată pasările cerului care trec şi vin, care se întorc şi se învolburează, când mai sus, când mai jos, de la Dumnezeu până la inima lui şi înapoi, de la dânsul până la Dumnezeu…

Sau, poate, numai în el însuşi, fiindcă la urma urmei cele două margini ale lumii încap prea bine într-un piept de om.

Într-o zi, când se întorcea acasă, o găseşte pe Valerica jucându-se în livadă cu una din cele câteva maşinuţe de zburat, care mai rămăseseră de la München şi Russelsheim. El le ascunsese în podul şurei, când şi-a adus lucrurile din gara Orăştiei şi nu le arătase nimănui, fiindcă n-a mai vrut să dea neică Dumitru cu ochii de ele, să-şi mai afle iarăşi prilej de amăreală şi de zis:

— Faine miroazne, fecioriile… Dar rogu-te, spune-mi-i oare, câte jugăre ai fo’ şpezat pe ele?…

Acum, neastâmpărul copilei le scotocise, dându-le la

iveală şi n-a mai fost chip să le ţie ferite. Valerica a ţipat înfricoşător când Aurel a vrut să-i ia jucăria din mână, iar lelea Ana, care alergase cea dintâi la locul nenorocirii, nu numai că n-a găsit cu cale să dea dreptate temerilor faţă de bărbatul ei, dar a aflat cu cale să se minuneze şi să arate tuturor a din casă şi din sat măiestria făcută de neamţ.

Îmbufnat, Vlaicu a zvârlit o coadă de ochiu' plodului, care-i făcuse buclucul şi a zis printre dinţi:

— Apăi, de bună seamă că ţie ţi-o place Kunstu esta… Fără numa să nu-mi scoţi şi tu sufletul mai târziu, că ţi-am fo' mâncat jugărele de zestre…

Asta ca şi când neică Dumitru ar fi zis cu adevărat ceva. Dar zisa fusese numai în mintea lui Aurel, fiindcă bătrânul nici măcar nu şi-a deschis gura. A privit jucăria prelung, a învârtit-o în mână fără să priceapă mare lucru, dar în fundul inimii lui de tată a simţit ca o mângiere caldă.

Era mândru că feciorul lui e aşa de dibaciu, încât poate face cu mâna, lucruri subţiri şi poleite, cum numai din maşină pot să iasă.

A întrebat numai:

— Ce e asta, Orei?

— Ce drac să fie? A răspuns acela, mahmur. Nu vezi?

— Văd… Fără numa vreau să şi pricep.

— D-apăi de aiastă nu-i bai – că n-o priceput nimeni… Nici Jonas Odon, nici Oppel…

— Apăi, atunci, de ce ai făcut-o?

— Să zboare.

— No! Şi ţi-o succes?

— De bună seamă.

Şi răsucind zdravăn mica helice, până ce firele de cauciuc s-au făcut boţuri, Vlaicu a zvârlit în sus gângania de lemnuşe şi pânză, lăsând-o în voia metehnelor ei.

Maşinuţa a lunecat prelung, s-a urcat în bot, s-a lăsat pe-o coastă, apoi, după ce a făcut două ocoluri şovăieânice, a răpăgat în jos, şi s-a frânt în iarbă.

— No! Acu ce-i face?

— Alta! A răspuns Vlaicu. Şi din mâna fără pasăre, a întărit zicând: Nu-i bai de aceea!

Neică Dumitru a rămas însă cu privirea dusă pe locul unde se prăvălise mica măiestrie a lui Aurel. Începuse a înţelege acum ce anume fierbea în mintea feciorului întors din străinătăţi şi nu mai avea curajul să-i pună înainte temeiurile lui pământeşti. Nici amanetarea pământului la Ardeleana, nici suferinţa să-şi vadă copii gospodăriţi. Ba nici chiar astă îndoită inimă cu care, într-un soi de nălucire, privea maşinuţa sfărâmată în iarbă, nu ca pe-o jucărie de două palme, ci una mare cât o casă, purtând pe însuşi Aurel în ea…

A întrebat, dându-se învins:

— Şi cât de mare ţi-o trebui, ca să poarte un om?

— Aiasta nu se poate spune aşa. Trebuie să calcul şi trebuie să fac experiment fest!

— Şi, feri Doamne, nu şi-o frânge grumazu oarecine, când o veni de pământ, cum a venit colea?

— D-apăi că n-o fi aşa. O avea cârme şi-o fi mână să le poarte…

— Şi aceea sta-va să-i asculte porunca?

— De bună seamă. Că maşina îi mai de omenie ca omul. Ascultă de om că doar omul o fo’ făcut-o…

Acum, bătrânul a surâs amar sub mustaţa tuşinată şi a oftat:

— Încă şi iasta se poate, fără numa nu-i totdeauna aşa. Că doar şi eu te-am fo-făcut pe tine…

La care Vlaicu a răspuns de-a dreptul, ca încheiere.

— Apăi, atunci una din două: o nu ţi-o succes şi m-ai făcut greşit… o nu-s maşină…

Bătrânul n-a mai crâcnit. A plecat lăsându-l cu măestriile lui şi cu Ion, care zorea să aleagă dintre aşchii şi sârme încâlcite, bucăţelele întregi sau fărmăturile care se mai puteau lipi.

— O direg eu. A zis el. Dar Aurel a dat din cap:

— Nu… Trebuie s-o lucru altcum. Aşa una îţi frânge grumazul, cum i l-o fo' frânt astoamnă la 11 September lui englezu Selfridge, când o zburat – el a cu Wright, lângă Washington. No! A avut dreptate bătrânul. Dar eu m-am ferit spune aiasta, că pe urmă chiar nu mai merge negoţu cu el.

Svoana dată în sat şi vâlvota stârnită mai apoi în privinţa maşinii de zburat, pe care o făcuse Domnişoru – Orei a început să adune iarăşi lumea în poarta casei lui neică Dumitru, ca în vremea bună când era primar şi fiecare îi căta în cinste.

Veneau rând pe rând să vadă măiestria. Mai întâi flăcăi de-o seamă cu feciorii lui, apoi turma copiilor şi în sfârşit bătrânii, cu atât mai neîncrezători şi mai fără înţelegere, cu cât era mai mare sarcina de ani pe care o purtau în spate. Nevestele şi fetele veneau mai sfiite, necutezând să stea în rând, măcar că hâtrul de Ion le îmbia cu stăruinţă:

— No! Pofteşte, pofteşte, că n-or să vă mânce nurii!… Iar fetele hohoteau îndeele, îndemnându-se zadarnic una pe alta, pentru ca, la urmă, să se bulucească toate în vreo ogradă peste drum şi să privească adăpostite, printre ostreţe ori peste cununa gardului.

— N-or vrut, copilele să vie. Lămurea el cu haz de prefăcută tristeţe, dar nu fără sâcâială, lui Aurel. Dar acela îl liniştea vesel:

— Apăi, frate Ioane, de bună seamă că n-or veni, dacă le chemi pe toate odată. Numa ia-n pofteşte câte una şi-i vedea că-ţi trec fătucele peste cap!

Cum se înţelege, începuse să aibă iarăşi chef de glumă, ceea ce însemna că pâclele porniseră a-şi mistui fâşiile lor grele, iar firea cea adevărată se pregătea de calea ei. Venea o primăvară şi aici, asemeni celei începute în largul cerului lui Dumnezeu.

Într-adevăr, neînsemnata întâmplare cu Valeria înfăptuise şi minunea asta. Topise un zăpor. Iar freamătul din sat şi minunarea oamenilor, aducând aminte lui neică Dumitru în fiecare zi ce agerime de fecior s-a învrednicit să facă, îi clădăreau în inimă destulă mândrie, ca să-i fie mângiere pentru tainicele lui nemulţumiri.

Într-un cuvânt, lumea începuse a împăca pe bătrân cu soarta lui. Lumea, adică toţi cei care văzuseră maşinuţa de zburat.

Deci, la drept vorbind, împăciuitoarea era chiar măiestria asta care, la urma urmei, fusese obârşia tuturor suferinţelor.

Deschingat din opreliştele, ce singur şi le pusese de la întoarcerea acasă, Aurel s-a simţit din nou în apele lui.

Mai întâi a scos din fundul unei lăzi cutia gramofonului şi pâlnia lui de aluminium. A întocmit maşina de cântat după rostul ei, fără să-i lămurească alt lui Ion decât:

Mit Edison und Strauss Richtet man mehr aus…

Ion n-a priceput. A întrebat de-a dreptul:

— Că pe româneşte, neamţule. Iar Vlaicu i-a tălmăcit aşa:

— Două Kunsturi fac un Kunst mai fain!

Şi numaidecât valsul lui Strauss a hârâit în pâlnia largă, măcar că Aurel îşi vârâse pumnul cu batista în ea, nevoind pe senine să fie auzit, până nu şi-o împlini el un plan vesel, pe care îl cocea de multă vreme. Anume, după masă, când toată lumea îşi va face somnişorul, să ducă gramofonul în casă, să-l aşeze să cânte sub pat, la urechea

lui neică Dumitru, apoi să plece din odaie, lăsându-l pe bătrân să se descurce cum o şti şi cum l-o lumina Dumnezeu, cu muzica drăcească izvo-râtă din pământ.

De altminteri întocmai aşa a şi făcut. Pe urmă, dimpreună cu Ion, s-au aşezat la pândă amândoi, răzămaţi de perete lângă părcanul ferestrei, să vadă cu ce ochi este neică Dumitru din casă şi bucurându-se de mai înainte la spaima pe care aveau să i-o facă.

Dar spaimă n-a fost. Sau va fi fost şi n-a vrut s-o mărturisească. Oricum, bătrânul a ieşit din casă cu oarecare zor, ba chiar trăgând în urmă cu coada ochiului şi dând loc înainte lelei Ana, ca şi cum ar fi vrut s-o ferească de niscaiva arătări neînţelese.

Când a dat însă de ochii flăcăilor şi le-a văzut licărirea din privire, a stat îndoit, cu bănuială. Ascute mai întâi urechea şi când lămureşte că de afară nu vine nicio muzică, miroase a fi punere la cale de-a lui Aurel. Zice:

— No! Apăi, ficiorule, spune-mi-i tu oare câte jugăre ai şpezat să faci măiestria care cântă sub pat?

Şi în şfichiul acestei glume află biruinţa întreagă, fiindcă îl răzbună mai mult decât dorea.

Dar şfichiul acesta nu-l ustură pe Aurel. Simte în el toată descărcarea de năduf, cât a mai rămas şi îl înţelege ca pe-o vorbă de iertare.

A făcut îndată rânduială în uneltele şi mărunţişurile adunate de prin München, Russelsheim şi din atelierele de construcţii de la Pola, prin care colindase tot timpul concentrării, apoi a direticat chilerul unde îşi avea Ion măsăria şi strungul, hotărât să înceapă neapărat ceva din groaza de măiestrii ce-i tot mijiseră prin cap.

Nasul subţire al lui Ion, muşiuia printre şuruburi, ţevi şi alcătuirile ciudate de alamă, ca un şobolan flămând într-o cămară plină.

— No! Drag de ea! Apăi mândreţea iasta de şoroafă

ce-i? Întreba el.

— Nu-i şoroafă, frate, fără numa ceva şpeţial, pe care am şpezat eu mulţi criţari la Pola. Răspundea Vlaicu. Apoi purcedea lămurirea. Aiasta e-o ştaubă de dampfăr. Dar eu am fo' făcut-o mai micuţă, să fie bună la careva luntre, o aşa ceva…

Ion însă, nu pricepea mare lucru din sporovăiala pestriţă a lui Aurel, unde vorbele româneşti se amestecau cu cele nemţeşti şi mai ales cu numirile învăţate pe la Pola. De aceea i-a şi tăiat vorba.

— Da' ză pe graiunost –, neamţule, că nu mi-s dedat cu vorbirea împărătească şi nu pricep boabă!

Vlaicu a dat din umeri:

— D-apăi cum să-i zic altcum la ştaubă, fără numa tot ştaubă. Zâi şi tu ştaubă, uită-te la ea şi ţine minte că aiasta-i o ştaubă. No! Priceput-ai?

— Priceput, Orei. Acu numa, spune-mi-i ce-i ştaubă?

— De bună seamă, frate Ioane. Că aceea se însuce în apă şi puşcă dampfăru, cum stupce pravu patroana din canon!

Pentru altcineva lămurirea poate că n-ar fi fost tocmai potrivită, dar un vânător ca Ion îndată a priceput cam despre ce e vorba. Dovadă că, numaidecât, a ţinut mai, cu fereală, bucata de alamă şi a început a o căuta pe toate părţile:

— No! Bine. Dar capsa unde o pui?

Pe Vlaicu l-a pufnit râsul. Ion îşi închipuise pe semne că micuţa hélice de barcă e un fel de cartuş, cum sunt cele pentru tunuri.

Atunci Aurel i-a lămurit îndelung cum se răsuceşte fiecare pală şi se înşurupează în apă, i-a arătat cât de uşor taie unda şi cât poate împinge luntrea la fiecare învârtitură.

Numai că, Ion, înţelegând prea bine toate acestea, nu

se dumirea de fel despre rostul acestei ştaube între maşinuţile de zburat. A cutezat să întrebe:

— Şi astea le-am fo-priceput, dar acu la ce-o fi bun? La maşina de zburat?

— La luntre, frate.

— No! Apăi bine. Va să zică bine că ai adus ştauba… Acuma nu ţi-or mai necesita mare lucru, fără numa luntrea şi cu motoru'…

Iar în ochii mici şi ageri ai lui Ion, zâmbea veveriţa răutăcioasă, care ştiuse să-şi răzbune pe neamţ.

Aurel i-a întors însă îndată răzbunarea, bătându-i în pumni.

— Iaca, frate, că nici – est râs nu ţi-o succes. Doar am adus şi un motor fain, ca ochiu', de te poţi rade cu el!

Şi îndată i-a arătat zecile de bucăţele din care avea să se alcătuiască, în câteva ceasuri, motoraşul cel ştiut şi buclucaş, din hala de montaj a uzinelor lui Oppel.

— Acu, despre luntre ce-om face? A întrebat Ion care, deşi se bizuia pe neobişnuita-i isteţime, n-avea curaj să se închipuie priceput până la croit bărci. Asta, unde încercase cu vreo câţiva ani înainte şi de la cea dintâi încercare de mers pe apă, se pomenise cu picioarele în fundul Murăşului.

Aurel a răspuns însă liniştitor, scurt.

— Om face! Încă şi aceea am fo' deprins la Pola! Dar minţea.

Adică, minţea, dacă l-ai fi judecat cu măsura obişnuită a oamenilor de toată mâna, pentru că, de fapt, Vlaicu nu făcuse nicio barcă şi nici măcar nu urmărise mai de aproape felul anume în care se lucrează.

Îşi aruncase doar ochii, atâta tot. Dar acea aruncătură de ochi nu s-a cheltuit în prinderea unei arcuituri de linie, în sfârşit a unei forme, aşa precum se întâmplă când priveşte un om de rând. Prinsese însuşi

temeiul unei alcătuiri de plutire. Şi atunci felul de îmbinare al lemnelor şi scândurelelor încovoiate, călăfătuirea cu papură ori câlţi, catranul dat pe dedesubt şi poprelele de întărire pe dinlăuntru, se îmbinau desăvârşit, ca un lanţ de porunciri în care inelele urmează de la sine şi nu se poate împlini nimic, dacă rămâne în mijloc o singură ştirbătură.

Astfel, spunând că la Pola s-a deprins să facă şi bărci, pentru el însuşi minciuna n-a fost minciună.

A dovedit-o de altminteri foarte repede, când a început să închege luntrişoara din scânduri subţiri tăiate în lemn de plop, şi bătute în cue de lemn.

— …să nu le mânce rugina, ca pe elea de fier, care mâncă criţarii lui bietu' tata!…

Bătrânul a dat peste dânşii, târziu, când barca era gata. Ba încă îi puseseră şi roate dedesubt, pentru că, ziceau:

— Doară nom duce-o în spate, ca pe-o biceagă… Om traje-o de căpăstru, ca pe Şargu…

Iar pentru ca mersul să nu hurduce prea tare şi să descheie cumva legăturile scândurilor, roţile au căpătat pe margine colaci moi, împletiţi din coajă de tei, ca la biţiclul lui Ion, iar osiile au fost făcute din crengi de alun ce se mlădiau ca droturile briştei de oraş, cu care tot venea Doctorul Mihu de la Oră ştie.

Neică Dumitru a dat din cap a glumă şi a strigat:

— Valerio, ia vini încoa, copilă, că ficiorii ţi-or făcut cărucior, să te poarte la spaţir! Apoi, aşezând-o pe fată în barcă, a mustăcit:

— No! Apăi, acu traje Orei, fătule, ca să vedem ce-ai fo' învăţat la nemţii tăi?

Mihail Sârbă, care le-a ajutat la lucru, n-a înţeles gluma bătrânului şi i-a lămurit.

— Dară, neică Dumitre, asta nu-i căruţă, fără numa

dampfăr!

Bătrânul, încă şi mai vesel, a făcut:

— No! Bine că n-am fo' răpauzat, să văd şi eu un dampfăr. Dară cum o fi, ficiorule, că doară dampfărul merje în apă, iară măiestria are roate. D-apăi iaca, mă gândesc, cu Orei încă şi asta s-o putea, să meargă dampfărul pe apă, cum merje căruţa pe cale, adică pe deasupra.

Apoi, fiindcă flăcăii n-au vrut să răspundă, ci numai şi-au făcut cu ochiul şi-au zâmbit, neică Dumitru şi-a urmat vorba:

— Tot e bine că v-o succes. Şi eu mulţam lui Dumnezeu Bunu, că ştiţi înota, iar Murăşul nu-i mare. Dară lopeţi i-aţi făcut la aşa dampfăr?

— Esta-i dampfăr cu ştaubă! A zis fălos Ion, pricepând că i-a venit vremea să-l uluiască.

— Că ce-o mai fi şi aiasta?

— Ştaubă cu motor, ca la tat dampfăru, tată. Şi i-a arătat motorul micuţ şi lucitor, pe care Aurel i-l ascunsese atât amar de vreme.

— No! D-apăi ce-i miroazna iasta ca o rădaşcă? S-a minunat atunci din toată inima neică Dumitru, uitând de tot să mai dea din cap a supărare, şi să spuie ca odinioară:

— Feri, Doamne! Micuţ de-o palmă şi încap cinci jugăre în el!…

Aurel, înveselit de minunarea bătrânului, i-a lămurit:

— Aiasta, tată, are putere cât Şargu şi cel-lat cal întrolaltă!

Neică Dumitru prinde a râde:

— No! Apăi vezi-ţi de treabă, măi ficiorule. Ce? Crezi că ţi-i râde de mine, neamţule?

Ion face cu ochiul către Aurel.

— Haidam în casă să-i punem benzin şi om cerca oare ce experiment, tată. *>

În odaie, după ce au turnat un strop de benzină în rezervor, Ion întinde bătrânului maşina:

— Ia-n ţine-o, tată, aşa în braţe! Bănuitor, neică Dumitru, întreabă:

— Zice şi aiasta oarece cântec?

— Zice, tată, numa ţine-o bine!

Dar abia o apucă omul între palme, că flăcăul şi învârte manivela micuţă: motorul detună şi porneşte. Apoi trăsnetele se iuţesc învălmăşite, pe când bătrânul zăpăcit, de neaşteptare şi de groază, s-a prăvălit pe laviţă, zvârlind dihania de oţel tocmai în mijlocul odăii.

— Ce drac îi iasta? I se cutremură gândul în cap. Pe urmă, deodată, se încordează, ţâşneşte în picioare şi o zbughe afară, în ogradă, de unde strigă cât îl ţine gura:

— Scoateţi-o afară, trăsni-o-ar că surupă casa! Încovrigându-se până la leşin în hohotele de râs, care nu mai au sfârşit, flăcăii nici măcar nu mai pot vorbi. Ce să mai audă ei strigătele bătrânului din mijlocul ogrăzii?

În sfârşit, cu mare greutate, s-au potolit. Ion opreşte motorul, iar Aurel iese afară şi se duce întins la neică Dumitru. Ai zice că vrea să-l mângie şi, negreşit, asta ar vrea şi Vlaicu. Dar cum la dânsul toate sunt răsucite după alte înţelesuri şi orânduieli, chiar mângâierea îi este altminteri croită. Îi zice:

— No! Tată, văz-t-ai? Nu m-ai crezut că-i tare ca Şargu, dar acu musai să mă crezi. Că doară nici zece cai nu te-or putut trânti, cum te-o fo' trântit gândacul meu!

Peste câteva zile dumbrava Murăşului huia prelung în păcănitul întins al motoraşului, care purta barca din sus în jos, din jos în sus, în privirile zăcaşe ale feciorilor din sat, şi cele – care nu voiau să mărturisească nimic – ale câtorva codane mai îndrăzneţe.

Dar Vlaicu se uita cu ochiu' nepăsător şi la flăcăi şi la fete. Urechea lui urmărea cu încordare larma motorului,

iar mâna sucea când şi când o caneluţă, ba crescând, ba scăzând tăria pentru mers.

Va să zică, şi plimbarea aceasta avea un rost al ei, deosebit de plăcerea lunecării pe ape liniştite. Nici nu s-a ascuns să o spuie. Ci, când Ion, sâcâit de joaca asta, care făcea barca ba să-şi taie goană, ba să zvâcnească din loc, a strigat:

— D-apăi ce drac tot faci tu?

Aurel Vlaicu a răspuns liniştit şi stăpân pe glas:

— < (Experiment!

După aceea, mulţumit, a început să cânte încetişor, ca numai pentru inima lui:

Lângă Mur aş, într-un tău
Ard două lumini de său
Nime nu le poate strânge
Numa draga mea când plânge…
Şi când râde iar le-apringe…

Pasămite, dincolo de orice încordare, pluteau aburi răzbătuţi din depărtări. Icoane întoarse şi tulburi, ca răsfrângerea unduitoare a codanelor albe de pe mal. Apa le făcea cu atât mai frumoase cu cât le îndepărta mai mult de ceea ce erau în adevăr.

Iar Freya, care în clipa de-atunci îşi alăpta copilul la Tutzing, lângă lac, n-a ştiut niciodată – aceea ce nici altfel n-ar fi înţeles – că umbra ei din apă s-a arătat şi a stăruit o clipă, în fundul unei dumbrăvi ardelene.

A stăruit o clipă numai, căci altă undă a răsplămădit în ea înfăţişare nouă. Una, trei, cinci… câte încă?…

Dar ce rost oare ar mai fi să aibă numărătoarea asta, când e de ajuns să zbârnâie motorul ca să le lese pe de rând în urmă?…

I se face tot mai dragă dumbrava liniştită a Murăşului puţintel. Zile întregi şi le petrece aici, întins pe spate, pe mal, ori în barcă, cu faţa mângâiată de soarele

călduţ şi urechea plină de susurul vântişorului ce se prelinge tainic prin răchite.

Uneori, când bătaia se înteţeşte, iar crengile taie văzduhul în goană, îi place să închidă ochii şi să se simtă legănat de apă. Atunci, din mişcarea unduită şi din şuierul de vânt, se încheagă un simţământ ciudat de plutire dincolo gliei. Pare un fel de a bor stat pe loc, cum ar fi mersul în care te simţi uneori prin gări, când porneşte trenul alăturat.

În clipele acelea îşi aduce aminte iarăşi de maşina lui de zbor şi se învinuieşte amarnic de tot ce-a făcut şi tot ce n-a făcut, pentru că toate i se par slăbiciuni şi trădări faţă de credinţa hotărâtă şi închegată. Ar putea zice chiar crescută în el însuşi.

Mai pe urmă, se îmbunează şi se iartă oftând: – D-apăi ce mi-o succes face, dacă fuşerii n-or înţeles nimica?…

Dar şi mustratul şi iertarea sunt la fel de zadarnice. În mintea lui formele pâlpâesc încă nehotărâte şi numai de aici vine toată neîndemânarea aceea, care nu-i dă pas a stărui. A încercat şi a făcut zeci de păsăruici, în zeci de feluri, fără ca una măcar să-l oprească cu vrajă de cuţit înfipt sub un cocor.

Şi apoi, la drept vorbind, n-are strop de încredere în dovezile pe care le pot da maşinuţele astea de două palme, jucării îndemânatec făcute şi atâta tot. Ce pot ele arăta mai mult decât el însuşi ştie? Anume, că omul e în stare să alcătuiască jucării care pot pluti. Atâta tot. Dar mai e nevoie să se dovedească asta, când vântul poartă frunzele până în creştetul cerului? Şi când copiii hăţuiesc zmeul cât e pământul de mare? Lilienthal n-a zburat? Şi fraţii Wright nu zboară? Zboară prost, fireşte, dar faţă de rândunică şi vrabia zboară prost.

Iar întrebările se învârt şi se tot învârt pe acelaşi chiag de amărăciune şi nedesluşire, în care nu tremură

decât o uriaşă nevoie să împlinească *fapta*. Fapta adevărată şi întreagă, care singură poate arăta ce-i vrednic între visurile unui om.

Ce să facă? S-o aştepte? S-o aştepte să vie singură ca o poruncire? Dar de câţi ani o tot aşteaptă, nădăjduind că va întâlni o fericire, care să stârnească şi s-o facă a ieşi din bezna unde se ascunde. Oppel n-a vrut. Prietenii n-au putut...

Va porni deci singur să-i iasă înainte. Singur şi cu mâinile goale.

Ion i-a împuşcat sumedenie de păsări. Le cântăreşte, le măsură în toate chipurile, adună, face înmulţiri şi împărţiri, iar la urmă încheie pe carneţelul pus alături, subliniind cu câteva linii iuţi, greutatea socotită la centimetru pătrat.

Până la urmă, rămâne cu aceea ce ştia de mai înainte. Anume, că barza, cocorul şi uliul, au greutatea cea mai mică faţă de mărimea aripilor, iar cocorul păstrează cel mai mult la plutire fără bătaie de aripi, iuţeala cea mai mare şi zborul cel mai neted.

— A drac de cocor.

— Esta ştie zbura. Fără numa că eu mi ţi-l lucru mai fain decât i-o fo' succes lu' Dumnezeu-Bunu!

Şi cu această făgăduială cumplită, care năzuia într-o glumă să dărâme alcătuirea lumilor, Vlaicu se înverşunează în oarba lui pornire, lăsându-se rob mâinilor lui mari şi atotştiutoare. O şi mărturiseşte lui Ion când acela întreabă:

— Ai în minte ce vrei face? Căci îi răspunde:

— D-apăi, nu-i lipsă de aceea, Ioane. Că în estea, mâna hotărăşte: două perţente de minte şi nouă zeci şi opt de mână, aşa o fo' zis Edizon că trebuie la om să meşterească oarece invenţie.

Şi astfel, în scurtă vreme, iese dintre degetele lui un

fel de arătare ciudată: două aripi largi, sprijinite pe o spinare care dă gât lung şi coadă îngustă. Deasupra, se ridică la mijloc un pop subţire, din vârful căruia fug îndelături aţişoare, legând din loc în loc marginile celor două aripi. Iar dedesubt, alte fire se strâng întinse către mijloc, unde se leagă pe un cadru, în unghiu deschis cu gura în jos.

— No! Face mirat Ion, privind gângania în toate părţile.

— Ce-i? Întreabă Vlaicu.

— Când caţi la ea pe dedesubt, aduce a cocor… Iar de-o priveşti drept din faţă, parcă-i crucea de pe turlă, cu săgeata atârnată dedesubt.

— Şi aceea încă se poate". Şopteşte Aurel cu glas alb. Apoi râde: Apăi aiasta ştii ghici ce înseamnă? Să creadă toată lumea că zboară. Ş-apoi să zboare gândacul de să se închine omul când o vedea măiestria pe sus…

Iar măiestria micuţă a zburat într-adevăr întins, cum nu zburase până acum niciuna dintre câte le făcuse. Cu ochiul ţintă la fiecare tremur de aripă, fiece zbor era o învăţătură şi fiecare învăţătură, poruncă să îndrepte un cusur. A băgat de seamă mai întâi că maşinuţa năzuieşte mereu să cadă în bot; atunci i-a scurtat puţintel gâtul şi i-a mutat greutatea până a cumpănit-o fără greş. I s-a părut că se leagănă prea tare pe sus; atunci i-a dat greutatea şi mai jos, înclinându-i totodată aripile aşa fel, încât să facă pe deasupra ununghiu deschis şi larg. Apoi, dându-şi seama că din pricina helicei mari, cu pale late, are mereu năzuinţa să se răstoarne în partea protivnică felului de învârtire, s-a hotărât să mai pune încă o helice în spate, care să se învârtă pe dos faţă de cea dintâi. Cu aceasta, gângania şi-a căpătat atâta stăpânire în zbor, încât Vlaicu îşi putea îngădui s-o zvârlă în aer oricum, pe spate, ori pe o coastă. Într-o clipă ea se răsucea la loc, în mers cuminte,

după rânduiala hotărâtă dintru început.

Săptămâni întregi, cu migală de zi la zi, a ţinut această nesfârşită căutare de îmbunătăţiri. Erau ceasuri când îl apuca deznădejdea, fiindcă nu vedea cum poate face mai bine forma unei cârme, pe care o bănuia neprielnică, sau îmbinarea roţilor în luntrişoară, pentru că lovitura de pământ să nu dihoace aparatul din încheieturi.

Tot ce-l învăţaseră anii lu', ngi de gândire la maşina de zbor, tot ce-l deprinseseră mâinile, în lucrul atâtor altor feluri de gângănii zburătoare, părea să nu-i mai fie de folos. Singurele lucruri ce i-au priit cu adevărat i-au fost cele câteva fotografii şi cărţi, unde se arătau aeroplanele fraţilor Wright, maşinile lui Voisin, sau, cea mai nouă din toate, a căpitanului Fierber, francezul, care izbutise să zboare bine chiar în decursul acestei primăveri;

I-au folosit lui Vlaicu pentru că l-au întărit mai amarnic în gândul aeroplanului cu un singur rând de aripi, iar nu cu două, cum aveau toţi ceilalţi.

Va fi fost în asta şi ceva din încăpăţânarea pe care i-o mărturisise înainte Friedei, când îi spunea că maşina cea mai perfectă poate fi numai una fără semuire cu cele făcute. Dar, mai presus de toate, era aici un anume simţ al aerului, care-i spunea că, două aripi puse una peste alta, nu pot să însemne mult mai mult decât una singură. Pricini limpezi şi temeinice nu avea totuşi, în afară de această părere şi, poate, cele câteva maşinuţe făcute de el, înnădind câte două rânduri de aripi şi care, atunci când au fost lăsate cu un singur rând, au zburat la fel de neclătinate. Ba încă au putut pluti mai îndelung, fiind cu mult mai uşoare şi mai mlădii.

Îşi lămurise cândva că acest fel de aeroplan, cu două rânduri de planuri, e născocit mai ales din nevoia să se poată alcătui o închegare puternică, aşa cum altminteri greu s-ar fi căpătat. Dar pe Vlaicu nu-l speriau întrebările

asupra tăriei unei maşini. Cele câteva vorbe, câte le auzise de la Foppel, şi cărţile pe care le frunzărise mai apoi în privinţa tăriei materialelor, îi deschiseseră uşa unei lumi întregi de taine. Iar într-o minte alcătuită într-un anume fel, prea puţin ajutor trebuie, ca să vie nu numai o limpezire, ci un şir întreg de limpeziri, când toate acestea atârnă de fapt de acelaşi temei şi toate cer o căutare.

Cât priveşte pe acest diavol al căutării, Vlaicu îl avea crescut întreg în firea lui a toate neîncrezătoare. El n-avea încredere în oameni, cum nu avea încredere în lemne, în fier sau în visurile lui. Punea la încercare totul, începând cu gândul care îi luminase în créer şi pândea cu bănuială chiar înfăptuirile lui însuşi, până află cât pot să împlinească din năzuinţa ori visul care le-a plăsmuit. Crezuse doar în Perpetuum mobile şi l-a lăsat. Crezuse motorul cu dinamită sau cu praf de puşcă şi l-a lăsat. Crezuse în ochianul care să vadă pe domnii din planeta Marte şi l-a lăsat. Ba încă, a lăsat şi vaporul de fuje sub apă măcar că înfăptuirea acestuia n-o socotea cu neputinţă, decât doar prin faptul că alţii n-au ajuns cu mintea s-o priceapă.

Credea însă în îmbunătăţirea gramofonului şi a motorului cu benzină – fiindcă izbutise să le dezlege câte o taină – şi credea în maşina de zburat, fiindcă jucăriile lui nu-i înşelaseră încă nădejdea şi nu-i dezminţiseră cu nimic închipuirea.

Aşa dar, credea cu adevărat numai în aceea ce nu-i fusese destrămat prin cercetări.

— Treabă experiment fest! Asta e vorba pe care o spunea mai des ca orice, şi care-i limpezea toată firea. Ceea ce cuprinde deodată şi pe născocitor şi pe puiul de mocan.

Aşa dar, în acelaşi an, la două capete de lume, două făpturi visau să taie cale nouă omenirii, şi spuneau la fel:

— Plăsmuirea nu-i nimic. Construirea e ceva. Experimentarea e totul! Cum scrisese căpitanul Feber.

Ceea ce tălmăcit din franţuzeşte în ardeleneşte şi în graiul lui Vlaicu, suna scurt:

— Treabă experiment fest!

A început acest experiment într-un chip ciudat. A făcut un fel de cântar cu trei braţe deosebite şi osebit de lungi. Ai fi zis că e o balanţă întreită, care poate cântări aparte cu fiecare braţ, avându-şi fiecare, la cele două capete, tălgeraşe micuţe de lemn.

La un capăt a prins maşinuţa de zbor, legând fiecare din cele trei rotiţe pe care se sprijinea – două înainte şi una înapoi – în alt tălgeraş. Legătura era făcută însă în larg pentru ca fiecare clătinare a maşinii să nu se treacă în alt braţ, ci numai în acela din partea supusă mişcării. În acelaşi timp, braţele din partea cealaltă, adică acele cumpănitoare, fiind socotite cu mult mai lungi, orice mişcare a maşinuţei de zburat se arăta acolo împătrit de mare.

A cumpănit bine greutăţile, pentru ca aeroplanul cel micuţ să stea aşezat drept, ca pe comenzi. Apoi a scos toată măiestria afară în livadă, şi a întors-o cu faţa la vântul care alignea dinspre afundurile dumbrăvei de la Mureş. Când şi când, o răbufneală mai întinsă, fâşâia aspră prin frunze şi prin ierburi, umflând aripile pe dedesubt şi împingând gângania în sus. Dar îndată, potolirea bătăii o întorcea la locul dintru început, lăsând-o să se legene uşor, odată, de două ori, după tăria şuierului podidit.

Vlaicu a înţeles că aceste năvale de aer sunt fără orânduială şi sunt mai degrabă răsfrângeri din copaci şi din iarbă, decât săgeată dreaptă cum aşteptase el. Atunci a plecat cu toată maşina în câmp şi a înălţat-o pe nişte pari, la câţiva metri de pământ, unde răbufnetul de jos i se părea că va ajunge greu.

Cam aşa a fost. Aeroplanul a îndurat de mai puţine ori umflatul vântului pe dedesubt. Totuşi clătinări mărunţele de aripi a avut mai multe decât îndurase pe pământ. Ba încă, uneori, tremura aşa de tare, de-i părea lui Vlaicu că pe sub aripile maşinuţei lui trec şiruri de bulgări nevăzuţi.

Se mira totuşi de ce, în sforul întins al vântului, ea nu urcă din toate tăleraşele deodată, aşa cum s-ar fi cuvenit să fie la o purcedere din zbor. Când însă a privit mai de aproape aşezarea, a văzut că linia aripilor şedea pe o linie cu câmpul, aşa încât vântul se tăia în două, neapăsând nici dedesubt şi nici deasupra.

A ridicat atunci cârma de adâncime, care era pusă în capătul spinării, drept în faţă, ca un cap de cocor, şi a lăsat-o cu dedesubtul către vânt. Îndată cele două talgere din faţă s-au ridicat iar cei din urmă a prins să coboare. Dar pe când cele dinainte se ridicau mereu şi au ajuns până unde nu mai îngăduia lungimea balanţei, cel din dos a început să se legene nehotărât, ba coborând, ba ridicând, ca şi cum ar fi avut nevoie de ceva să-i stăvilească locul unde se putea opri.

Vlaicu a crezut că e de vină cârma rămasă încă în urcare. A aşezat-o pe linia vântului şi a silit aeroplanul să stea în înclinarea de mai înainte, adică ridicat cu faţa de dedesubt către bătaie, dar mişcarea talgerului dindărăt nu s-a micşorat prea mult. A simţit numai decât că trebuie acolo adăugat ceva, care să sprijine linia de mers şi, ca totdeauna, şi-a spus gândul tare:

— D-apoi de bună seamă că o necezita încă un punct, că doară câtu-i lumea n-o fo’ succes la nime ficza o linie fără două puncte…

Şi în coada maşinuţei, la câteva degete de aripi, s-a ivit îndată un pătrăţel de pânză, pus şi el pe linia aripilor.

Acum ridicarea se dovedea tot atât de puternică şi la

coadă ca şi în faţă, aşa încât, odată ajunsă sus, acolo de unde braţele balanţelor nu mai îngăduiau depăşirea, gângania intra pe linia dreaptă a vântului şi cădea la loc.

— No! C-apăi aiasta îi fain experiment! A zis Vlaicu. Apoi a urmat mohorât: Fără numa văd că nu mi-o succes pic!

Totuşi, mai târziu, mult mai târziu, când după semedenie de încercări a înţeles că bucăţica din coadă trebuie lăsată pe linia vântului ca şi cârma de ridicare şi numai aripile au nevoie să fie înclinate cu dedesubtul către bătaie, şi-a dat seama anume, care e rostul fiecărei bucăţele şi cam de unde trebuie să înceapă alt rând de experimente-fest!

…Şi aşa, săptămâni întregi a trăit singur singurel, cu ochii pe gângania lui de şindrilă, tăind, adăugând, schimbând. Dar mai cu seamă, învăţând.

Apoi, într-o bună zi, când a crezut că nu mai are ce învăţa de la maşina cea micuţă, a purces să măiestrească alta de patru ori mai mare, dibăcind-o după toată orânduiala celei mici şi după toate învăţămintele ce le trăsese din ea.

Când a pus-o pe aceasta la vânt, şi după ce i-a îndreptat la cântarul cel cu trei braţe toate cusururile de aşezare, au început să i se arate cu mult mai multe ciudăţenii. Întâi şi-ntâi mătasa subţirică, pe care o întinsese peste aripi, făcea burduf primejdios în câte o pleasnă crâncenă de vânt. Atunci îi repezea maşina într-o parte, ori gata gata să i-o dea în coadă. Iar alte ori sta rotunjită dulce, ca subţuoara lină de cocor.

— No! D-apăi iasta ce-o fi? S-a întrebat nedumerit flăcăul. Şi încântat de noutatea care ameninţa să-i fie neplăcută, s-a pus la cercetat aparte neînţelesele schimbări din arcuirea pânzei.

A făcut o aripă deosebită şi de două ori mai mare.

Apoi a aşezat-o într-o înclinare anumită şi a început să măsure şi să însemne fiecare boltire a ei sub bătaia vântului. Nu i-a fost greu să bage de seamă că pânza se umflă deosebit, după cum e tăria suflării dar, fiindcă voia să ducă încercările până la capăt, a trebuit să-şi născocească singur şi o unealtă de măsurat tăria vântului, pentru ca să vadă ce legătură e între arcuirile pânzei şi puterea răbufniturilor.

Cu lopăţele de şindrilă a încropit un fel de roată ca la morile de vânt, iar fusul ei, îmbinat la câteva rotiţi de ceasornic, schimba învârtiturile în măsură de iuţeală, pentru că socotise aşezarea aripioarelor astfel, încât la zece rotiri să calce tocmai un metru, iar cea din urmă rotiţă avea un ac, care făcea un ocol la zece ale fusului.

Cu ceasornicul în mână, Vlaicu număra câţi metri se află într-o minută şi însemna, alături de viteză pe care o aflase, unduirea anume a burdufului făcut sub pânză: cât de adâncă e, unde e adâncimea mai mare, de unde începe, unde se isprăveşte, sau – dacă arcuirea avea o decurgere netedă.

— Care era adâncimea la depărtări anume.

Curând i s-a părut că ajunge la o încheiere. Anume, că fiecare iuţeală de vânt aduce o anume linie în unduirea pânzei.

Dar însemnările din două zile alăturate – una rece şi umedă, alta cu arşiţă – când a bătut vânt la fel de tare, l-au pus pe gânduri. Încheierea socotelilor l-a făcut să înţeleagă că orânduirea pe care o credea bună, nu se potriveşte decât zilelor la fel. Adică zilelor mocnite, în care-şi făcuse el cercetările. Atunci a văzut deschizându-i-se în cale atâta alte noi nedumeriri, încât cu greu şi-a ţinut stăpânirea să nu se lase pradă deznădejdii.

În încleştarea amarnică, în care e intrat, a răvăşit prin toate ungherele din mintea lui să afle o lămurire.

Negreşit, ştia el bine că aerul cald e mai uşor şi nu era greu de înţeles că un vânt fierbinte nu va putea sprijini aceeaşi greutate ca unul rece, bătând cu aceeaşi iuţeală. Dar de aici încolo se deschideau adevărate prăpăstii pentru năzuinţa de zbor, căci cercetările trebuiau duse mult mai departe, până la aerul cel rar din înălţimi… Sau poate că omul nu va putea nicicând să se ridice peste o anumită înălţime?…

Inimai s-a strâns pumn. Apoi a început să bată înăbuşit şi rar. Ai fi zis că e tăiat de spaimă surdă, că toată viaţa i-i de prisos.

A rămas privind cu ochii goi, departe, în zarişte, spre Romoşel, unde dunga ahurie a munţilor creşte dinţi de fierăstrău.

A oftat scuturându-se din negurile lui şi s-a dus de-a dreptul la frate-său.

— Cât de sus zboară cocorul, Ioane?

— D-apăi, ştie-l ciorile, cât?

— Mai sus ca hultanul?

— Mai…

— Mai sus ca barza?

— Mai…

— Mai sus ca toate-elea? Ion a dat din cap:

— Ba nu. Eu n-am văzut, fără numa am fo’ auzât că la munte se află oarece vultur, o şoim, care – el a zboară, mai sus…

— Mai sus? Cât mai sus?

— Mai sus ca munţii, de bună seamă.

Vlaicu tace. Vorbele vin până la el înăbuşite, ca prin pâslă. Şopteşte ca un ecou.

— …ca munţii…

Apoi, cu ochii înneguraţi, cătând într-o parte.

— În altă parte – întreabă:

— Oare cocorii, când vine primăvara nu trec mai sus

ca munţii?

— Nu ştiu. Răspunde Ion. La noi nu vin drept peste munţi…

— La noi… Da la Sibii… O la Braşău?

— Nu ştiu… răspunde tot mai încet Ion. Şi încheie: Poate nu vin de loc.

A pus pe Ion să-i mai împuşte un rând de păsări şi caută acum să afle vreo apropiere, sau vreo semuire, între aceea ce însemnase el din încercările cu aripa de mătase bătută în vânt şi căucul de pene al aripilor acestora, care au ştiut pluti şi au colindat atâtea mii de poşte peste slăvi.

Caută, măcar că ştie bine ce fără de folos îi este truda. Doar nu-i cu putinţă să socoţi la fel aripa care fâlfâie şi-şi taie drumul odată cu plutirea, cu aripe înlemnite, ce-i hărăzită doar să fie sprijin. Se mulţumeşte numai să afle deosebiri de seamă între păsări. Să vadă ce adâncă se taie subţuoara unei mierle şi ce întinsă şi netedă e o aripă de rândunică. În sfârşit, se găsesc şi aici tot alte soiuri de croeli făcute de fire, după felurile deosebite ale zborurului şi înălţimilor obişnuite unde se împlineşte.

Va să zică, poate spune în legea lui:

— Dumnezeu Bunul, tace drăguţu de El. Apăi, de bună seamă că n-o fo’ înştiinţat patentă şi i-i frică să nu-i fure omul Kunstu. No! Fie şi aşa! Haidam, frate iară, la experiment fest, că poate tot ne-o succede oareşce măiestrie…

Dar de astă dată lasă aeroplanul de o parte, A înţeles că toate tainele lui vor rămâne veşnic neştiute dacă, mai înainte de orice, n-o ajunge să-şi dea seama de drumul pe care vrea să calce. Într-un cuvânt vrea să cunoască aerul.

Cum singur spune:

— Uliţa o diregi pentru căruţă şi-o faci cum vrei. Dară când e vorba de maşina de zburat, apăi pe maşină trebe s-o meştereşti pentru uliţă… în

Va să zică purcede să înveţe tainele acestei căi nevăzute. Să le înveţe măcar atât cât îi îngăduiesc lui puterile şi mijloacele în fundul acesta de coclau, unde n-are pe nimeni şi nimic să-i vie în ajutor la dezlegarea atâtor nedumeriri, fiecare mai grea decât o viaţă de om.

Iată-l din nou în mijlocul câmpului. A strâns câteva mormane de bălegar, de bălării uscate şi le-a dat foc. Fum gros scăpată din gurguele lor negre şi fuge pe vânt în cladăre albe, rostogolindu-se bulucite până acopăr de tot flăcăul subţiratic care uită că se înăbuşă în miasma înecăcioasă şi grea, uită că i s-au înroşit ochii plini de lacrimi şi aproape nu mai zăreşte cum anume se fac şi se desfac fuioarele pe aripile laturii de pânză ce le-o pune în curmeziş.

De altfel are dreptate să uite învaţă acuma aceea ce n-a fost să-i spuie nimeni. Vântul îşi desenează liniile toate şi nu mai poate să-şi ascundă niciun vârtej din cele multe pe care şi le melcuieşte în loc, după fiece zăgaz ce-i pui în cale. Fuge şi se apasă dedesubtul aripii, aşezate pieziş pe bătaia lui, pe când deasupra lasă gol sub unda lungă, frânând cu el înaintarea mai aspru decât muchia de la faţă.

Se văd acum bine şi bulgării grunjoşi ai drumului acestuia ce nu se vrea bătut. Sunt mai mari şi mai primejdioşi decât ai unui şleah tăiat printre ogoare. Deci cată să-i faci brişcă pe măsură, căci fiecare bulz de vânt o poate răsturna.

Râde:

— Nu-i bai de aceea, fătule, că gândacu meu lucră singur ca pendula şi nu-ţi succede să-l dai peste cap. Că şi atunci încă te tai aspru, că-ela îndată se însuce la loc şi merje cum i-am fost spus eu, că doar i-a tată…

Dar, mica maşină, adusă şi ea în fuioarele fumului, a arătat sumedenie de alte cusururi. Mai întâi, cârmele din faţă iscau fel de fel de vârtejuri în aripi şi mai ales

deasupra lor, apoi planul cel mic din spate, stabilizatorul şi mai ales bărcuţa, unde ar fi fost să vie locul de conducere, lăsau în urmă goluri, în care fumul se înşurupa de dinapoi spre înainte, dovedind că acolo se vor iscau frânări grele ce trebuie neapărat înlăturate.

Astfel, în scurt timp, stabilizatorul a fost făcut în formă de triunghiu cu vârful înapoi, pentru ca aerul să se poată prelinge şi aduna în urmă. La fel şi-a căpătat ascuţiş bărcuţa pilotului, pe când cârmele din faţă au fost îndepărtate şi prefăcute cu totul, dându-li-se cât mai multă rotunjime în colţuri, asemeni laturilor de la cele două aripi.

Cu atâtea schimbări făcute în fiece zi, maşina de zburat ajunsese foarte departe de aceea ce arăta întru început. Zbura mai bine decât toate, fireşte, dar mai ales zbura mai neted, mai limpede. Ai fi zis că e stăpână pe puterile ei şi ştie ce vrea. Ori câtă legănare îi dădea vântul pe sus, ori cât bulzii de aer îi poticneau mersul, se îndrepta îndată la loc şi cobora lin pe pământ, ca o pasăre cuminte pe crenguţa somnului ei.

Dar curând, Vlaicu n-a mai fost mulţumit numai cu atâta dovadă. A început a-i încărca bărcuţa, să vadă câtă greutate duce. Azi un şurub, mâine două. Iar într-o zi, şi-a scos ceasul din buzunar şi l-a agăţat înăuntru, spunând aeroplanului, de parcă ar fi vorbit cu un om.

— Măi, gândacule, măi! Mi-s om sărac şi n-am criiţari să mai şpezez pe alt ornic. Apăi, vezi cum lucri!

Şi i-a dat drumul, privindu-i zborul cu inima strânsă. Dar gândacul a fost cuminte şi i-a adus ceasul neatins.

Iar Vlaicu, fecior viclean, i-a mulţumit, urându-i cu aste vorbe:

— No! Fain! Facă-ţi Dumnezeu parte de bine şi te crească mare!

Ceea ce, însemna că n-a urat numai aeroplanului…

Dar încheierea atâtor zile de aprige încercări şi luptă

înverşunată cu tainele lui Dumnezeu a adus aceea ce aduc toate biruinţele: gol, durere, destrămare. Mai ales aici, unde, dincolo de astă jucărie minunată, nu mai putea urma nimic, fiindcă de aici încolo trebuiau bani – şi încă groaznic de mulţi bani.

— Suferinţa care mocnea era de-a dreptul sfâşietoare.

Vlaicu a încleştat gura şi n-a vrut să se plângă. Dar Ion a simţit-o. Neică Dumitru a înţeles-o şi lelea Ana a căinat-o, cu lacrămi ascunse, şterse pe furiş.

Toţi l-ar fi ajutat, dar cum? De unde? Nimeni nu se întreba dacă născocirea lui Aurel va ajunge să aibă vreo cătare în lume, aşa cum uneori părea să spuie el. Simţeau însă că băietanul acesta înoată în ape negre, care i-au topit lucirea ochilor şi râsul de pe buze.

— N-ai mai râs de mult.

— Orei, dragu-mamei… a şoptit într-o zi bătrâna cea bună, privind ochii goi şi cearcănele vinete de sub sprâncenele negre ale feciorului ei. Spune mamei ce ai…

Vlaicu, înduioşat peste măsură de revărsarea asta de dragoste, s-a simţit mai mic şi mai slab ca oricând. L-au podidit lacrămile şi a fugit să plângă în voie, departe, dincolo de şură şi de livadă, până în mâlul Murăşului vechi.

Glasul învins al bătrânei, răscolise în el o slăbiciune, pe care n-o mai putea birui. Îi venea să strige ca odinioară, în nelimpezimea bolii:

— …criţari, tată…

Dar foamea de acum nu era foamea de atunci.

Şi cu toate astea şi acum, ca şi atunci, neică Dumitru a *auzit* strigătul feciorului său. Avea, se vede, într-însul, o ureche deschisă departe, spre alte locuri şi spre alte vremi, căreia el ştiuse totdeauna să-i asculte şi să-i facă voia.

S-a îmbrăcat frumos cu straiele lui albe, a pus în

spate mantaua aspră şi s-a gătit de drum.

— La Orăştie te duci? A întrebat lelea Ana, pândindu-i cu nelămurită, bănuială dunga adâncă dintre sprâncene. Dar neică Dumitru a dat uşor din cap, dus pe gânduri, apoi, într-un târziu, a răspuns încet, cu sfială:

— Nu, la Săbiiu… la Albina…

Peste două zile, când s-a întors, l-a chemat pe Aurel de o parte, să nu-i vadă nimeni şi i-a pus în mână trei sute de coroane:

— N-or vrut să dee mai mult. A zis. Şi parcă îşi cerea iertare.

În Vlaicu s-au răsucit câteva crâmpee de vorbe, dar s-au năclăit repede între lacrimi şi n-a mai ştiut ce să spuie. A răspuns nătâng ca totdeauna:

— Ţi-i dau înapoi…

Bătrânul a ridicat din umeri potolit şi trist:

— Nu-i bai de aceea – Orei… Fără numa să te mai văd râzând…

Îl frigea banii în buzunar, dar nu ştia singur ce poate să facă.

— Ce să încep? Aşa s-a tot întrebat câteva zile, închipuindu-şi copilăreşte că acele trei sute de coroane pot să-i ajungă la pornit o afacere, din care să câştige mult, pentru ca pe urmă să strângă tot laolaltă şi să facă altă afacere. Şi, bine înţeles, aşa mai departe până la miile de coroane – câte?

— Câte i-ar fi trebuit să-şi construiască maşina întreagă şi să-şi cumpere un motor.

La ce nu s-a gândit? Să facă bărci cu motor şi să le vândă la Arad şi la Timişoara, unde sunt Grofi iubitori de plimbări pe apă… Şi apoi, aşa, poate cunoaşte vreun Grof de ispravă care să-l ajute… Sau vreo Grofină… Hm!…

— Tune dracu-n ele! Nu-mi mai treabă mie d-elea!…

Şi din pricina Friedei, nu mai vrea să aibă de-a face

cu Grofinele… Aşa dar nici cu Grofii şi nici nu mai face bărci cu motor…

Să facă puşcă cu focuri multe?

— Încă şi aiasta-i fain… Apăi şi cu iasta iar dau de Grofi… Doară la alţii nu le-o necesita să împuşte ciori multe, fără numai lor, că le strică parcurile la castele…

Să facă negoţ? Asta cere vreme. Atunci ce să facă? Bani? Ar trebui să facă şi încă i-ar face mai bine decât îi făcea pe vremuri… Dar se teme neică Dumitru.

Atunci ce să facă? Ar şti el un mijloc bun de tot să câştige mult, dar îi trebuie bani mai mulţi la îndemână. Aşa, vreo douăzeci de mii de coroane… Ar cumpăra bani noi de aur şi i-ar vârî în apă regală, să se mânce numai puţintel, cât se roade o monedă trecută câţiva ani din mână în mână. Va să zică ar rămâne în apă cam un gram de fiecare, ceea e la o mie de monede ar însemna un kilogram de aur. Adică o mie de coroane câştig la o ba e. După aceea ar schimba monedele scoase din apă şi ar lua altele noi-nouţe, ca să le pune şi pe acelea…

Din douăzeci treizeci, de băi, ar ieşi maşina întreagă, cu motor cu tot…

Eee! Dar… N-are decât trei sute de coroane…

Trei sute de coroane. Cu alte cuvinte, criţarii pe care ar trebui să-i dai ca să-ţi cumperi un biţiclu…

Biţiclu? Decât, el n-are nevoie să-şi cumpere biţiclu, Biţiclu are şi în schimb are nevoie de bani. De ce n-ar vinde biţiclul lui, pe care tot poate lua două sute de coroane. Va să zică trei şi cu două fac cinci. Are cinci sute de coroane.

Ce să mai vândă? Să vândă barca cu motor? Şi la nevoie, barca de-o parte şi motorul de-o parte. Asta ar aduce iarăşi vreo trei sute de coroane. Prin urmare s-a ridicat la opt sute. Iar dacă mai vinde gramofonul…

— No!

— Esta era cu criţarii! D-apăi ce drac, de el... Doară n-am fo-făcut dejaba gramofon de zice tare!

Şi aducându-şi aminte că totuşi gramofonul nu zice chiar aşa de tare, dar fiind încredinţat că-i poate îmbunătăţi membrana, se hotărăşte s-o apuce pe calea asta, socotind-o cea mai lesnicioasă şi cea mai repede pentru el. Chibzuieşte:

— Din trei sute de coroane, şpezez tot ce mi-i de lipsă s-o lucru, apăi, când o gât, înştiinţez patentă tot din criţarii de la tata, fără numa că de loc semnez contract cu oarece fabrică şi... salut naţia!

După aceea, caută zorit un plic, să scrie la Frankfurt după materialele de trebuinţă.

Numai că, în Binţinţi, e cam greu de aflat un plic, afară bine înţeles de ale primăriei care au tipăritura pe ele şi deci nu i-ar încăpea în mână chiar dacă neică Dumitru ar fi primar, cum e vorba să ajungă iarăşi pe curând.

Aşa dar, Vlaicu trebuie să alerge tocmai la Orăştie după plic, ceea ce nu se poate numi un drum făcut degeaba, deoarece poate trimite totodată şi banii, iar în urmă are răgaz să mai colinde prin librării după ceva reviste mecanice şi mai ales, prin dugheni cu fierărie şi unelte, din care îi vor trebui neapărat pentru lucrul gingaş ce-l aşteaptă.

Răscoleşte câteva prăvălii, ispitit parcă să cumpere toată marfa ungurilor, dar nu se îndură să scoată un ban şi amână târguiala. Află apoi în librării câteva cărţulii fără însemnătate şi nu cumpără decât un număr vechi dintr-o gazetă vieneză, unde vede vestit cu litere mari un zbor al căpitanului Fierber şi se vorbeşte despre alte două avioane franţuzeşti noi, făcute, unul de Farman şi altul de un inginer Blériot.

Îşi macină fălcile vânjoase citind veştile şi dă din cap scurt, încruntat, făgăduindu-le în gând:

— No! Apăi aşteptaţi voi să am criţarii şi mi-ţi vedea cum vă tai eu aspru cu gândacu-meu.

Pe urmă, mai grăbit ca oricând, plăteşte plicul şi se duce glonţ la Hotel Imperial, în cafenea, să scrie scrisoarea la Frankfurt.

În faţa hârtiei albe stă însă nehotărât. Îl apucă teamă să scrie de-a dreptul la fabrica de gramofoane. Acei de acolo ar şti bine ce anume ţinteşte el cu plăcile de mică, de vreme ce, când s-a dus la ei cu întâia patentă de membrană, a apucat să-şi dea pe faţă anume gânduri privitoare la îmbunătăţirile pe care le vede în viitor şi mai ales la calea pe care trebuiau s-o urmeze.

De aceea l-au şi amânat cu cumpărarea invenţiei, până când îşi va desăvârşi perfecţionarea. Aşa dar, acum ar fi în stare sau să-l întârzie, sau să-i pună condiţii.

Ca să ocolească primejdia, se hotărăşte să scrie contra-maistrului Otto, la Russelsheim, pe care-l ştie prieten cu toţi cei din fabrica de gramofoane. El va putea cumpăra toate materialele, fără să aibă nevoie a spune acolo unde şi cui le trimite.

Scrie:

Frate Otto.

Mi-a succes gramofonul de zăce tare. Acuma lucru de rup ia membrană s-o perfecţionez. Mi-i de lipsă oareşce material pe care să mi-l trimiţi de la Fabrica lui A. – ştii care. Listă o ai aici. Criţari ţi-am trimis. Fără numa, frate, grăbeşte cu expedierea că aştept.

Maşina de zburat încă o gât, dar nu mă grăbesc. Treabă experiment fest să iasă ceva fain, să fie mulţumit şi Oppel de-o vedea-o.

Servus, *Vlaicu*.

Când a isprăvit, şi-a adus aminte că Otto e prins toată ziua în fabrică şi n-o să aibă vreme de alergat numaidecât la Frankfurt. Atunci, cu nevinovăţia cea mai desăvârşită

din lume, a muiat tocul în cerneală şi-a scris peste numele Otto cuvântul Ursinus, zicându-şi.

— La estea-i bun nărodu!

După aceea a lipit plicul, şi mărcile pe lipitură, pornind către oficiul de poştă, să trimită şi banii.

— Vlaicu, frate!, a sunat un glas dintr-un colţ, tocmai când era la doi paşi de uşă. Întoarce capul şi desprinde din întunericul ungherului, chipul vesel şi rotund al celui care strigase, Parcă l-ar cunoaşte. Dar nu-şi aduce aminte nici de când, nici de unde. Zice într-o doară, ca să scape:

— No! Servus! Şi vrea să plece.

Nu-i chip însă. Tânărul de la masă s-a ridicat acum şi vine cu braţele întinse către el, ca la o revedere scumpă de prieten vechi şi de multă vreme neîntâlnit. Îi scutură mâinile vijelios şi detună:

— De când eşti pe aici?

— Un fârtai la nouă, răspunde Vlaicu într-o doară, întrebându-se supărat în sine De unde drac îl ştiu eu pe esta?

Apoi, cu sâcâiala aceea nedreaptă, care în clipe de zor, te face să socoţi prăpăd orice întâmplare ce te opreşte o clipă din drum, Aurel se face arţăgos şi-şi roade buza gândind: No! Să vezi că esta îmi face pagubă cu dragostea lui!… Apoi, urmează, cu o privire amară, zvârlită asupra întregii lui vieţi: … că aşa mi-o fo’ succes mie totdeauna cu dragostea.

Numai că, omuleţul vesel şi prietenos n-a băgat de seamă furtuna din ochii şi din inima lui Vlaicu. Nici răceala purtării lui. Avea într-însul atâta zgomotoasă căldură pentru întâlnirea aceasta neaşteptată, încât putea să împlinească mai mult decât golul unui suflet. L-a înşfăcat în braţe, l-a sărutat cu larmă necumpătată pe amândoi obrajii, strâmbându-i pălăria de pe cap şi boţindu-i plicul din mână, apoi l-a trântit pe scaunul cel mai apropiat şi i-a

umplut urechea cu întrebări:

— Ai gătat cu injineria? La Pesta ai absolvat-o, o-la München?. Ai fost la marină la Pola? Că aşa mi-a spus Veidt… Dar care-va măiestrii mai faci? Cum ţi-o succes parapha mecanică?

În cele din urmă, văzând că Vlaicu tot zâmbeşte şi dă din umeri încurcat, neştiind cu ce vorbă se pune zăgaz atâtui potop de vorbe, s-a oprit el singur şi s-a mustrat:

— Eu tot dau cu gura şi tu n-ai cum grăi. Păi, admonia-ză-mă frate, că-mi turue moară ca la oareşce avocat ce sunt. Fără numa grăieşte şi tu, că mi-s dorit să aflu cum ţi-o mers negoţu de opt ani de când ai fo' plecat la ghimnaziu în Sibii şi ne-am despărţit…

Fulger a despicat neştiinţa lui Vlaicu… A hohotit vesel şi i-a tras o pălmoaie zdravănă pe coapsă, de-a huit cafeneaua:

— No! Frate Romul, tu-mi erai! Mă tot cujetam: Care drac – îi nărodu-esta?. Dar când mi-ai zis de Ghimnază, apăi de loc am priceput că tu eşti Boca!

— Încă şi-aiasta îi bine. Dar acu ce faci pe aici?

— Iaca ecşpediez o scrisoare la Frankfurt, după careva materiale ce m-or necesitat la un gramofon de zice tare, că vreau să înştiinţez patentă.

— Şi ţi-o succes?

— De bună seamă. Dar eu încă vreau să-i mai perfecţionez membrana, să o vând şi să capăt oareşce criţari, că tata nu mai are de unde da, săracu'. Şi-o fo' amenat cincisprezece jugăre la Albina şi la Ardealeana pentru studierea mea.

— D-apăi slujbă n-ai căpătat? Vlaicu a dat din cap:

— Nici nu vreau, frate. Nu mi-i mie gându la de elea. Eu tot cu măiestriile mele mă ţâu, că – elea-s de mine şi eu numa la ele lucru.

— Aşa? Şi ce măiestrii? Perpetuum mobile?

— Nu! A făcut Vlaicu, nevrând să spuie. Altele… Dar Romulus Boca ţinea să ştie şi a stăruit:

— E tainã?

— Tainã? Nu! Fără numa că n-ai să pricepi! Şi răspunsul a căzut greu ca piatra şi fără folos de aspru pentru inima caldă, cu care tânărul avocat din Orăştie primise întâlnirea cu Vlaicu. Numai că, feciorul din Binţinţi avea şi el dreptăţile lui. Veneau acelea din atâtea şi atâtea ciocniri cu neînţelegerea oamenilor şi încă a oamenilor pricepuţi în ale tebnicei. Şi mai veneau din amintirea ceţoasă a anilor de liceu, când Vlaicu nu-l socotise pe Boca apropiat firii lui. Dimpotrivă. Sârguitor şi plin de râvnă, gimnazistul Boca Romul nu putea să aibă mare legătură sufletească cu năzbâtiosul de Vlaicu Aurel, şcolarul prea puţin plecat pe carte şi prea puţin supus orânduirilor de clasă. Iar anii câţi au fost trecut de atunci şi până azi, n-au avut prilej să şteargă aşezarea hotărâtă odinioară.

De obicei această aşezare dăinuieşte pe viaţa toată. Cel puţin aşa o socotea Vlaicu în clipa asta, când se încăpăţânase a nu mărturisi nimic din frământarea şi gândurile lui.

A întărit chiar, spunând a doua oară acelaşi gând, cu alte vorbe:

— N-or priceput ei fuşerii lui Oppel… Nici Jonas Odon…

— Esta-i Kunst subţire, frate Boca.

Avocatul a surâs încurcat, stânjenit, neştiind ce să răspundă. Deosebirea între foştii şcolari ai Colegiului Reformat, îi răsărea acum şi lui în toată întinderea de odinioară, când, cu toate biruinţele lui la carte, se simţea mic şi umilit alături de drăcoşenia altora. Şi mai ales a lui Vlaicu.

Îl pizmuise în atâtea rânduri pentru îndrăzneala şi pentru agerimea minţii, încât ajunsese să-l bănuiască

trecut dincolo de orice putere de înţelegere din parte-i. Simţise că-l depăşeşte în chip netăgăduit, aşa cum simţea şi în clipa aceasta.

Faptul că Vlaicu nu voia să-i spuie azi nici măcar ce anume măiestrie plăsmuieşte, îi era astfel lui Romul Boca o umilire şi o reîntoarcere în anii neplăcuţi.

Peste sufletul lui bun s-a aşezat o umbră. Prin aceea cuvintele au trecut apoi pâcloase, întristate, rare:

— De bună seamă, dacă nu-i de priceput, apăi, nu-i de lipsă a-mi spune…

Unda învinsă a glasului a pătruns însă în sufletul lui Vlaicu asemeni unui tremur înduioşat de strună. Cântase prea plăcut să nu-i înmoaie dârzenia.

S-a pomenit grăind aproape la fel:

— Ba aiasta n-oi zice că nu-i de priceput, fără numa cred că n-ăi pricepe, până n-ăi vedea.

— Ce să văd?

— Maşina de zburat, frate, că doar despre aiasta vorbim. Ochii îndepărtaţi şi luminoşi ai lui Boca s-au făcut mai mari şi mai rotunzi. S-au umplut de-odată de uimire, de întrebare şi parcă de râs:

— Maşină de zburat? Ei comedie! Va să zică la asta lucri tu, frate?

— Da.

— Tot cu paraplii, cum era aceea de ai meşterit-o în ghimnaziu?

— Nu! Că aceea îi bună doar pentru oareşce Kunstgewerbemuzeum… Acuma am făcut-o după alte prinţipii.

— Şi zbori cu ea?

— Nu, că încă fac experiment cu una micuţă de patru palmi. Dar de zburat, de bună seamă că am să zbor…

S-a întins tăcerea între ei. Boca a frământat în minte gânduri nelimpezi şi s-a aflat cu mirare departe de pornirea în râs, care îl înţăncuşase la început.

De unde venise schimbarea asta, n-ar fi ştiut spune. Din nevoia să afle o punte de legătură cu omul acela, pe care îl preţuia şi totuşi îi rămânea străin?. Sau poate din liniştea, încrederea şi stăpânirea glasului, cu care Vlaicu povestea de minunăţii mari cât o răsturnare a lumii?

— Ştii ce, frate? Haidam la mine acas –, în canţălaria avocaţială. Şi acolo om povesti pe îndelete despre aiasta şi aceia, că vreau să aflu tot cum merje măiestria ta. Eu sunt doctor în jură şi nu-s dedat cu mecanică şi cu tehnicul, dară tu le ştii toate aşa bine, că-i eschis să nu-ţi succeadă a mă lumina. Ş-apăi, poate ţi-oi fi şi eu de oarece folos…

— Vrei să şpezezi criţari, frate? A întrebat Vlaicu mai departe, mocăneşte, fără strop de sfială şi fără nevoie de înconjur.

— No! A zâmbit în doi peri Boca. Încă şi-aceia s-o putea, măcar că mi-s pauper. Dară, aice-i doctor Vlad… Victor Bontescu… Poate om deschide o colectă… ştiu eu ce?… Numai de stat n-om sta, să piară o invenţie aşa genială făcută de-un român. O să ni-o fure Pesta… şi să se laude ungurii cu ea…

În glasul tot mai curgător al lui Boca, se aprinsese acum de-opotrivă şi avocatul şi inimă de român. Dar Vlaicu rămăsese agăţat de amăgeala criţarilor şi s-a dat învins cu mult înainte a-şi fi sfârşit Romul Boca inimoasa lui cuvântare. I-a tăiat cursul vorbei:

— Fain! Hai dăm!

Şi au pornit amândoi spre cancelaria avocatului.

— No! A început Vlaicu după ce au ajuns în biroul lui Boca şi s-au aşezat amândoi în bună tihnă, pe jeţurile adânci şi prietenoase. Eu cu vorba mai greu ţi-oi spune, fără numa cu experiment…

Şi luând fără păs de pe masă o învelitoare de carton pentru dosar, a rupt-o în două şi a pus-o în mâna avocatului.

— Ţine-o de un colţ şi însuce-o puţintel cu marjinea din faţă, aşa ca să vie era mai sus decât marjinea din spate. Bine. Acu, fă-i vânt înainte şi observă bine ce se întâmplă.

Boca a mişcat repede mâna în care ţinea cartonul. Bătut dedesubt de aer, cartonul s-a ridicat în sus.

— Vezi? A zis Vlaicu. Acu, însuce foaia cu muchia de jos şi fă-i vânt!

Fireşte, cartonul a fost împins în jos. Vlaicu a încheiat:

— No! Iacă aiasta îi maşina de zburat. Pricepi? Fără numa, în loc s-o traji cu mâna, îi dai motor cu ştaubă, şi-i pui cârme, s-o porţi unde vrei…

A urmat o tăcere lungă. Boca rămăsese cu ochii la bucata de carton din mâna lui şi i-a fost ruşine să spuie că nu înţelege. Negreşit, simţea că e ceva de înţeles în deosebirea dintre aşezările cartonului, dar cârmele şi ştauba încâlceau tot.

A mai repezit de câteva ori bucata de carton, a privit-o cum se zbate în sus sau în jos, după înclinarea ce i-o dădea faţă de mişcare apoi, tot aşa de nelămurit, a aşezat-o pe birou şi a zis:

— Mda!

Vlaicu, încredinţat într-acestea că i-a limpezit toată taina aviaţiei, a purces să-şi povestească păţaniile şi experimentele. N-avea niciun şir în vorbă, spunea de cinci ori acelaşi lucru, ciugulea un fapt petrecut la Pesta şi-l punea alături de unul petrecut la München, amesteca gramofonul cu Oppel, Oppel cu Ion, şi pe Ion cu Ursinus, cu Jonas Odon, Simonescu, motorul de la Baden sau barca de pe Murăş.

De-altminteri nici nu putea să ţie un şir, când mintea lui vorbea cu totul altceva decât îi rostea gura. Ai fi zis că seamănă în clipa aceea cu o pagină de carte, în care

zeţarul năzdrăvan ar fi cules două texte şi-ar fi aşezat un rând din unul şi un rând din altul.

Un text îi era vorbirea. Celălalt, pe dedesubt, strâns într-un singur gând:

— Oare dă criţari?… O fi având mulţi criţari? câţi criţari ar putea să şpezeze… Când dă criţari?…

Dar ciudăţenia aceasta se petrecea în acelaşi timp şi în Boca. El asculta, dădea din cap din când în când, chip că înţelege, ba uneori zâmbea zicând câte un:

— Da!… Pricep!… De bună seamă…

Iar pe dedesubt, al doilea rând, îşi tortura mintea:

— D-apăi cum drac o veni aceea cu muchia în sus şi cu muchia în jos? Şi cum să fie cu ştaubă?… Iar cârma unde să poarte?…

Două ceasuri, ori trei, cât a ţinut această tortură, au vorbit mereu cu cele două rânduri fiecare. S-au despărţit prieteni desăvârşiţi şi cu învoială că, a doua zi chiar, Vlaicu va aduce micuţul, adică maşina cea mică, s-o arate lui Boca în ce fel zboară. De n-ar fi avut avocatul procese după amiază, i-ar fi adus-o chiar în aceeaşi zi, aşa era de grăbit zburătorul…

Apoi, Vlaicu a plecat vesel şi plin de nădejdi, aşa cum îi era drag să fie totdeauna, deşi nu mai punea niciun temei pe amăgirile lui.

Peste două ceasuri, când a intrat în biroul lui Boca, un prieten l-a găsit tăind aerul cu un carton de dosar.

— Feri Doamne! Dar ce faci tu acolo, Romul dragă? Avocatul a răspuns grav:

— Experiment!

…„Abia lângă Binţinţi şi-a adus aminte Vlaicu că-şi uitase de scrisoare şi de gramofon. Fireşte, vinovatul a fost găsit repede:

— No! Tune dracu-n el, nărodu de Ursinus! Că cu el a nimic nu-mi succede.

Apoi s-a liniştit şi a intrat pe uliţa şuţului, în mare viteză, scoţându-şi vârfurile picioarelor din cureluşele puse la pedale, ca să se apere de câini şi să-i poată pocni mai uşor în bot…

Noaptea aceea liniştită, cu cer adânc, a fost chin pentru Romul Boca şi a fost chin pentru Aurel Vlaicu. Unul se zvâr-colea întrebându-se:

— Cum drac vine aceea cu muchia în sus şi cu ştauba?. Pe când celălalt nu mai scăpa din ochi săgeata bisericii şi tac tura crucii, care-i părea aidoma gândacului său în zbor, în timp ce mintea mesteca îndelung aceeaşi vorbă, până la îndulcire, ca un bun dumicat de pâine: – Capăt criţari, o nu?

Fireşte, însă, că dincolo de aceste întrebări pământeşti – deci neplăcute – şi unul şi altul pluteau neînchipuit de departe cu visurile năzdrăvane… Boca se visă scris în cartea omenirii, pentru că a descoperit şi ajutat cea mai mare invenţie a lumii, iar Vlaicu se visă că zboară când peste Politehnicul din Pesta, când peste uzinele din Russelsheim, făcând cu mâna semne în mulţumirea biruinţii, către Jonas Odon, sau Oppel bătrânul.

Dar, dincolo de fiertura acestor gânduri şi răscoliri, amândoi, atât Vlaicu cât şi Boca, trăiau o înfrigurare aspră şi grăbită, un neastâmpăr uscat şi plin de arşiţă, care le înfierbânta învelitoarea de pe trup şi patul de dedesubt. Săreau din aşternut, goleau stacane de apă, răsuflau adânc în gura ferestrii deschise spre roura nopţii, apoi, prinşi de tremur, se repezeau iarăşi sub plapomă, trăgând-o până la urechi, să gonească frigul, care le zgribulea pielea. Dar amândoi aveau acelaşi simţământ ciudat şi tare, că se află înaintea unei zile hotărâtoare pentru viaţa lor. S-au îmbrăcat cu mult înainte de ziuă şi-au purces să-şi cheltuiască timpul, fiecare în felul său. Boca a trecut în

birou, la dosarele lui cu procese, iar Vlaicu a ieşit în ogradă, cu gândul să mai afle ceva de lucru în chilerul cu scule din dosul casei.

N-au putut să facă nimic în ziua aceea. Aveau mintea împrăştiată şi degetele nerăbdătoare. Apoi s-au pomenit deodată obosiţi şi trişti, ca oamenii ajunşi la gară după plecarea trenului.

Când s-a făcut ziuă dealbinelea şi s-a ridicat soarele sus, Vlaicu dormea dus pe o laviţă din livadă, iar Boca aţipise într-un jeţ, cu un carton de dosar în mână. Amiaza aşa i-a apucat pe amândoi. Iar când s-au trezit, fiecare a avut gândul neted şi crâncen că şi-a pierdut rostul vieţii.

Ar fi vrut să îndrepte ce-au stricat, pentru că fiecare îşi închipuia că celălalt a făcut ce trebuia să facă, dar le era ruşine. Apoi şi-au trimis unul altuia scrâşniri fără pic de prietenie.

După amiază, Vlaicu n-a mai putut răbda. A înşfăcat maşina cea mică, s-a azvârlit pe roată şi a pornit-o în goană mare către Orăştie.

Când a făcut la dreapta, dincolo de canton, îi bătea din faţă vânt subţire şi întins, care umfla zdravăn aripile gândacului.

Uneori, la câte o răbufnire mai aspră, maşinuţa se zbătea ca o făptură vie, de parcă ar fi vrut să-i scapete din mână.

Lui Vlaicu i-a fost teamă să nu se rupă şi bizuindu-se că ştie goni pe bicicletă, fără să atingă ghidonul, ţinându-şi cumpănirea numai din picioare şi din aplecările trupului, a înşfăcat gândacul cu amândouă mâinile şi l-a pus cu gâtul drept la vânt, în aşezarea deplină pe care a cerut-o zborul.

— Fain experiment! A zis numai decât, cu tot glasul şi cu toată bucuria, simţind pe dată cum se uşurează maşinuţa între degetele lui, cum tremură din aripi şi cum se umflă, ca în zbor adevărat.

Sfârâiau pe pietrişul şoselei roţile învârtite în goana vijelioasă. Vlaicu, dedat cu totul clătinărilor de pasăre simţite în mâini, parcă uitase desăvârşit că umblă călare pe o şea de bicicletă. Avea desluşită părerea că zboară el însuşi, de când maşinuţa rezemată de vânt trăgea temeinic în sus şi năzuia să se rupă din ţinerea omului.

— Aşa, fătule, pluteşte repede, că doară merji la vedere cu criţarii lu' Romul! Zâmbea gândul în Aurel.

Dar o piatră ţâşnită sub cauciuc – sau Dumnezeu ştie ce – a sucit scurt roata din faţă şi l-a dat de pământ, rostogolindu-l de-a dura până în şanţ, cu bicicletă cu tot.

— Prav am făcut-o şi pe ea şi pe mine! A fulgerat în mintea lui Vlaicu, simţind mai puţin durerea izbiturilor, decât bănuiala că-şi sfarmă maşina de zburat.

Aceea însă i se smulsese din mâini şi plutea acum singurică mai departe, îndreptându-se din răsturnarea smuciturii, aidoma unei legănări de pendul, până şi-a luat cale netedă şi întinsă.

Ochii lui Vlaicu o căutau într-aceasta pe jos, lângă el, făcută ţăndări. Icoana vie care plutea pe vânt i s-a părut lui însuşi uluitoare, neadevărată. I-a trebuit sforţare grea să-şi dea seama că aceea ce vede e măiestria lui. Dar atunci a zvâcnit într-însul o bucurie înnebunită, descreerată şi-ar fi urlat ca un scos din minţi, sărind în sus şi ţopăind de fericire, dacă ochii lui, mereu doritori să cerceteze aspru, nu i-ar fi înfrânat izbucnirea şi nu l-ar fi ţintuit să vadă şi să priceapă cum anume zboară gândacul făurit de mâna sa.

Încă un experiment. Aşa s-ar zice. Va să zică nimic deosebit de atâtea alte experimente făcute la Binţinţi.

Şi cu toate astea era altceva. Era o faptă nouă, cu un înţeles mai greu, mai măreţ şi poate tocmai pentru aceea, mai trist.

Lui Vlaicu i-a venit să strige:

— Cale bună, gândacule! Vedea doară maşinuţa fugind spre Orăştie.

Dar el n-a putut să bage de seamă, în clipa aceea, adevărata înfăţişare a lucrurilor, pentru că se socotea aceeaşi făptură cu micuţul şi-i părea că lunecă la fel.

Cum se vede, îşi uitase de trupul trântit şi rămas într-un şanţ…

Pentru cine nu se sperie de vorbe înfricoşate, asta ar fi însemnat că, omul care năzuie să zboare, nu e îngăduit să poarte două trupuri.

Boca era dus pe la tribunal şi pe la treburile lui avocăţeşti. Asta a fost un fel de uşurare pentru Vlaicu, fiindcă putea să-şi lase gândacul pe birou şi să ocolească astfel nestinghereala întâlnirei după cele întâmplate. Iar după ce l-a căutat zadarnic în tot oraşul, văzând că se coboară seara, s-a întors la Binţinţi odată cu noaptea, mergând pe o potecă printre ogoare. Acasă a aflat cu mirare de la neică Dumitru că în estimp avocatul trecuse pe la dânşii, văzuse toate măiestriile arătate de Ion şi lăsase vorbă să vie Aurel neapărat a treia zi pe seară, la Orăştie, fiind hotărâtă înadins cină mare cu domni.

Boca voia şi el să-şi răscumpere vina în felul lui…

Trei zile a fost un colind neînchipuit prin cancelaria avocaţială a lui Romulus Boca. Nu mai era casă, era cafenea, ori muzeu. Sau, mai adevărat, era şi muzeu şi cafenea, fiindcă oamenii nu veneau numai să vadă minunata şi gingaşa alcătuire de trestioare, sârme şi pânză, despre care avocatul dăduse de veste prin toate ungherele Orăştiei – ba încă şi pe la Deva, la Lugoj şi la Arad, unde avea prieteni şi cunoscuţi – dar nefiind nimeni să priceapă cât de cât tainele zborului, îşi cereau lămuriri unul altuia şi nu mai isprăveau făurindu-le singuri, după cum îi tăia capul şi după cum bănuiau că le arată întocmirea lui Vlaicu.

Între toţi aceştia numai Boca nu-şi îngăduia să deschidă gura ca să-şi dea păreri. Era aşezat cum e mai rău, pentru că nu putea spune nici că ştie ceva, nici că n-a priceput spusele flăcăului din Binţinţi. Ocolea cu dibăcie primejdia, sfătuind pe toţi să aştepte până la venirea lui Vlaicu, cu aerul că ar putea spune şi el, dar lasă inventatorului bucuria să-şi limpezească plăsmuirea.

Totuşi, într-o noapte, târziu, şi după încălzirea cu un păhărel de Tokay amărui şi greu ca untdelemnul, de lasă urmă pe gâtul sticlei, s-a încumetat să spuie atât cât ştia. Anume, a luat cartonul pe care i-l dăduse odinioară Vlaicu în mână şi, dându-l celui mai de aproape – nici nu l-a mai ţinut minte cine era – i-a spus cum să aşeze muchia, ba în sus, ba în jos, şi cum să facă mişcarea de lunecat pe aer.

Apoi a încheiat şi el întocmai ca Vlaicu:

— No! Iacă asta-i maşina de zburat!

Dar acum s-a întâmplat astă minune. Toţi cei de faţă au înţeles. Iar când a dat jos gândacul de pe dulap, unde îl aşezase Boca cu mare grijă şi l-au privit cu deamănuntul, au priceput până şi rostul cârmelor şi puterea ştaubei.

Pe fruntea lui Romul Boca, podidiseră sudori grele. Simţea o deznădejde fără margini, cu atât mai vârtos cu cât cinstita lui dorinţă să înţeleagă, nu şi-o putea îndeplini nici acum. Doar nu era să ceară lămuriri tocmai celora pe care el îi lămurise, iar nădejdea ce-o purtase câteva zile în venirea lui Vlaicu, s-a spulberat şi ea, în clipa asta, pentru că inventatorul nu mai avea nevoie să arate cum a dezlegat taina zborului, de vreme ce toţi o ştiau.

Atunci Boca s-a hotărât să cheme, pentru cina vestită lui Aurel, încă vreo câţiva prieteni din Deva şi din Arad, între care şi pe Victor Bontescu.

În ziua aceea Vlaicu a venit foarte curând după masă. A trecut de câteva ori pe la ferestrele lui Boca, neîndrăznind să intre în casă, mai ales că a zărit lume

strânsă ciucure lângă un geam şi uitându-se înăuntru. Ocolind-o mai pe departe a vrut să vadă şi să asculte despre ce e vorba. Era vorba chiar despre el şi despre pasărea de lemn pe care Romul Boca o pusese înadins pe o măsuţă lângă fereastră, să se vadă bine de pe uliţă. Era în făloşia asta copilăroasă, o mică sfruntare faţă de unguri, pe care Vlaicu a înţeles-o foarte limpede, din zeflemelele câtorva dintre privitorii făcuţi cerc lângă fereastră.

— Hat bizony, szépen repül! A rânjit unul batjocoritor. Iar hohotul de râs tâmp care s-a umflat după aceea, a înfipt cuţit de otravă în inima românului. Era aşa de fără rost gluma aceasta neghioabă, încât Vlaicu s-a aflat mai degrabă pornit să ponegrească uşurătatea prietenului său, decât să-i răspundă celui care zeflemisea gândacul:

— Las – O să vezi!

Le-a întors spatele şi a plecat să colinde târgul şi uliţele cele multe, pe care le bătuse timp de şase ani, cât învăţase la Colegiul Orăştean.

A revăzut cu tristeţe zidurile coşcovite şi vineţii ale liceului, a bătut uliţa Tămăşoaei, până la casa bunicii lui Aurel Vlad, care le-a fost găzdoaie pe Vremuri, şi lui şi lui Iscroni, când şedeau împreună. Priveşte căsuţa săracă şi L năpădesc amintiri care ar trebui să fie vesele. Şi totuşi numai se face tristă, străvăzând în aburirea copilăriei lui, chipurile uitate ale prietenilor de odinioară şi şotiile pe care le făceau împreună.

— Mă frate, n-ai cheie la lada ta!

— Nu! Răspundea Iscroni şi n-am criiţari a-mi cumpăra alt zar.

— Nu-i bai! Măiestresc eu îndată unul de lemn, cu cheie cu tot!

— Bine, frate, se miră Iscroni cum ţi-o succede aşa ceva? Doară de lemn se strică uşor, nu ţine mult!

— D-apăi nici de aceea nu-i bai, frate Iscroane, că de

s-o strica, de loc îţi lucru altul.

Şi se vede trudind la zarul acela de lemn, la care nimeni n-a mai putut face cheie potrivită…

Mai vede apoi pe fratele Alimpiu Suciu, învârtind de zor la roata roabei, care punea în mişcare maşinuţa de treier alcătuită de el…

— Feri mâna, frate, că ţi-o rupe mehanismu – Doară acela nu trebuie să treiere degete, fără numa grâna!…

Apoi, peste chipul lui Suciu, lunecă fâşii de neguri…

Acum apasă greu în pedale şi urcă la deal în viile oraşului, lângă pădure. De când nu le-a văzut?… De când făceau excursii să strângă struguri pentru câte trei zile.

„Da. S-au aşezat în poieniţă, la câţiva paşi de vie, să aleagă strugurii după fel şi mărime. Fiecare se lăuda că ai lui sunt mai frumoşi…

Furat de zarvă, până şi el şi-a lăsat de o parte beţele pe care le cioplea, să măiestrească nişte căi pentru batoză…

— Iaca hoţii măăă! Prinde-i măăă! urlă glasul gros din pădure.

Ţâşnesc din iarbă, praştie, şi le scapără călcâiele fugind. Ci el, pe drum, uită de pierderea strugurilor, dar nu uită de beţe:

— Vai, caii mei!… Iar băieţii râd! Nimic n-au înţeles…

— A drac Boca! El o fo’ strâgat, blăstămatu ca să glumească. Dar din gluma lui am pierdut eu doi cai buni!…

…Se întoarce acum pe alte uliţi. Iată casa unde şedea Brânzău Nicolae, cu care hotărâse, după clasa cincea, o plimbare la Săcă-râmb… L-a aflat la treier, apoi a vrut să râdă de el cu o măiestrie nouă. L-a întors acasă, a dat mâna cu preotul cel bătrân, tatăl lui Brânzău, pe urmă a intrat în culină, unde preoteasa se îndeletnirea cu ale fiertului.

— Ce-i Aurel? întrebă bătrâna.

— Rogu-te, fă-i loc pe maşină la astă bucată de pleu, că vreau să-i arăt lui Nicolae oarece măiestrie.

Şi pune între oale tubul lung de o palmă şi gros de un laţ de mână… Apoi iese pe coridor şi se ţine de vorbă cu colegul lui până ce, deodată, biata preoteasă dă buzna pe uşă, cu ochii speriaţi şi părul vâlvoi:

— Aurel, Aurel! Pofteşte repede, pentru Dumnezeu, că comedia dumitale aşa se însuce, de toate-mi sar oalele de la foc!…

— Apoi aceea nu-i comedie, Doamnă Preoteasă, fără numa maşină cu vapori. Şi-acum n-am ce-i face, că trebuie să se tot însucească până mai e în ea picuri de apă!…

…Într-un târziu se întoarce. A obosit şi vrea să se odihnească. Intră în cafeneaua de la Hotel Central şi se aşază la o masă rotundă de marmoră, lângă geam. Alături, vede masa pe care o ţine minte de demult, din clasa şaptea de gimnaziu, când venise de la Sibii, să plece spre casă.

— Ai venit de fenile Crăciunului, Aurel? îl întrebase Lulă Adam, care-şi lăsase stacanul de bere pe masă, ridicându-se dintre ceilalţi colegi cu care cinstea.

— De bună seamă, naţie! Şi plecându-se repede pe după gâtul lui Brânzeu, care şedea cu spatele spre uşă, încât nici nu izbutise să-l vadă şi să se ridice, i-a pus palmele peste amândouă mâinile deodată, ţinându-i-le prinse de coapsă, aşa cum le apucase.

Brânzeu ţipă de sperie cafeneaua întreagă şi sare în sus, răsturnând toate paharele de pe masă.

— Ce drac ai în mână de m-o fo’ zguduit aşa?

— Nimic! zice râzând Vlaicu şi întoarce pe toate feţele palmele lui cele mari, cu mănuşi… Dar dă mâna cu Boca şi Boca ţipă:

— Feri Doamne, frate Romul, dar de ce să-i cuc şi joci ca ursu?

Sare la fel şi Lulă…

Vlaicu râde şi-şi scoate mănuşile, în palma cărora e ţesătură subţire de sârmă… Apoi scoate din buzunar cele două mici acumulatoare electrice şi le arată.

— Măiestrii de-ale mele, frate! zice.

— Şi pe tine, nu te zguduie?

— De bună seamă că nu, doar căptuşeala face izolir, frate. La estea ştii bine că mi-s priceput…

Dar acum nu mai râde. I se face cumplit necaz pe cei trei nemţi care-şi beau schwarzul la masa aducătoare de amintiri. Se uită crunt la ei şi ţintă, până ce unul îl bagă de seamă şi începe a se simţi stingherit.

Spune în şoaptă celorlalţi şi toţi caută pe furiş la Vlaicu, vrând să-şi dea seama din ce a putut porni supărarea tânărului, care a ridicat pe marmoră o labă mare, făcând-o pumn greu, întins ameninţător spre dânşii.

Vlaicu îi fulgeră cu privirea pe rând şi-şi macină fălcile, până ce vecinii nu-i mai pot îndura apropierea şi-şi caută zoriţi de plecare, lăsându-i masa liberă.

Casa lui Romul Boca geme de lume. Cei credincioşi, avocaţi tineri şi slujbaşi de prin bănci, forfotesc gureşi, avântaţi şi veseli, într-o gloată tăcută de oameni bătrâni, care aşteaptă să vadă cu ochii.

— Te gratulez, Boca. Zice un moşneag cu ochi vicleni şi gură plină de zeflemea. Ţi-o succes a face la noi, în Orăştie, aceea ce nu-i în toată împărăţia Chezaro-crăiască. Ba încă, nicăieri din mapamond. Drept aceea, Orăştia a ajuns fruncea cum se zice la Banat, pentru că am întrecut şi Pesta şi Viena, chiar şi Parisul.

— D-apoi, cum vine aceea, baciule? Întreabă Boca.

— Vine aşa, răspunde unchieşul că ai făcut aici primul club aviatic din Univers. Apoi, îşi lasă aerul de batjocoră şi îl mustră domol, cu mare cuminţenie… Se vede că acum omul tânăr cată să schimbe zâsa: Nu tot ce zboară se mâncă şi să spuie Tot ce mâncă zboară!… No!

Apăi, încă şi aceea o fi bine, fără numa să nu ajungeţi mai repede decât socotiţi la încredinţarea că altcum vine vorba. Şi anume: Tot ce zboară îl mâncă pământul… Sau aşa ceva, că doară am citit la foi şi de unii învăţaţi, cari şi-or rupt grumazii, d-apăi Vlaicu a vost!

— Dară Vlaicu le ştie pe toate, baciule. Că are studii la Politehnica din Pesta şi din München.

— De bună seamă. Fără că n-or fost – elea ştudii de zbor, aşa că tânăru vost –, ori câtă carte a învăţat, în privinţa zborului n-o şti alt decât i-o succes să ingenieze singur.

— Şi asta îi tot meritul lui, nu?

— Aşa e, negreşit. Dar mult o fi? Că eu nu pot crede a vedea ieşind tocmai din Binţinţi, acel jeniu care n-o fo' ieşit din toată lumea. Neamu' nost nu-i dedat la cestiunile mehanice.

— O fi poate de acu încolo. A întors cu dârzenie tânărul.

— O fi! A răspuns mustăcind bătrânul. Doară am fo' înfiinţat club aviatic. Şi apăi, n-o zis degeaba Vasile Alexandri că Românul e născut poet. Asta înseamnă că pluteşte prin nori…

…Şi hârâiala se întindea lâncedă între grupuri, în aşteptarea aceluia care trebuia să vie şi să arate de partea cui este dreptatea. Cel puţin aşa credea fiecare.

Fiecare, bine înţeles, afară de Vlaicu. Pentru că flăcăul, de cum a venit, şi-a pierdut tot cumpătul văzând atâta amar de lume clădărită în jurul său şi înţelegând că are de-a face, nu cu o singură nepricepere, ci cu două sute strânse la un loc. Degeaba a cercat Boca să-l încredinţeze că tinerimea a priceput cum se zboară. În sinea lui, Vlaicu s-a întors la obişnuita credinţă:

— A drac… şi eşti a spun că înţeleg, da' ei n-or priceput nimic! Fără numa, nu-i bai de aceea. Numai

criţari să dee!

Şi răspunzându-şi acestui gând a spus nătâng, fără alte lămuriri:

— Cor vedea!

Apoi, i-a scos în piaţa Poliţiei, să facă experiment.

Gândacul a zburat dumnezeieşte, ori cât de nesuferite puteau să-i fie zvârliturile pe o coastă, ori de-a dreptul pe spate, cu care Vlaicu voia să-i dovedească puterea de întoarcere la loc şi reluarea zborului firesc.

Maşinuţa se ridica, făcea ocoluri, se răsturna, purcedea să cadă în bot ca o piatră, dar îndată se aşeza pe mers cuminte, lăsându-se uşor pe caldarâm, de parcă avea pe cineva înăuntru, să-i ţie cârmele şi să-i arate calea cea mai bună.

Când Vlaicu a socotit că toate dovezile sunt date, a încheiat:

— No! Asta-i! apoi a aruncat cea mai nechibzuită vorbă, care se putea spune în adunarea aceea, uimită şi fără îndoială câştigată:

— Acum restează s-o lucru mare.

A fost asta, ca o pleasnă cumplită de apă îngheţată. În tăietură de fulger i-a dezmeticit pe toţi. Era ca şi când rumânii aceştia abia acum se gândeau întâia oară că rostul acestei născociri, nu-i să alcătuieşti jucării, ci maşini mari, în care să zboare oameni în toată firea.

Vlaicu nu şi-a dat seama de loc de ceea ce stârnise vorba lui. A văzut liniştea de moarte, a înţeles că în ea dospeşte o fereală, dar el a tălmăcit-o după îndemnul şi îndreptarea firii sale:

— N-or priceput nici eşti al Apoi, şi-a întregit gândul, scoţând încheierea: Nu şpezează criţari…

Şi astfel, Vlaicu a dat bătrânilor arma cea mai bună cu care aveau să lupte mai apoi aproape un an de zile împotriva Clubului Aviatic şi cu care, bineînţeles, puteau

să câştige de partea lor o sumedenie din cei uşuratic încălziţi la avântul dintru început.

Singurul care rămăsese hotărât pe locul câştigat şi căruia zborurile gândacului îi întăriseră până la culme încrederea în izbânda lui Vlaicu, era Boca – acest Boca Romulus, care nici acum habar n-avea în ce fel poate pluti maşina, ce rost au cele două ştaube şi ce rost cârmele. Mintea lui nu vedea nicio deosebire între gângania aceasta de patru palme şi altele, fie acelea de-o şchioapă, fie de sute de metri. Judecata îi fusese repede şi fără poticnire:

— Doar tot aceea e cu păsările, care zboară la fel, ori că sunt cât puiul de vrabie, ori cât vulturul cel mare din munte!

Masa care a urmat n-a avut nimic din căldura prietenească, pe care ar fi dorit-o Boca. Până şi Bontescu, cel mai câştigat şi mai ager dintre toţi, se ferea să vorbească despre aeroplan.

Înţelegând că nu mai poate fi vorba de criţarii pe care îi aştepta să vie, şi că, în orice caz, mai este mult până atunci, Vlaicu s-a îmbufnat. El n-avea timp să aştepte. Ca o dovadă e chiar faptul că n-a vrut să primească găzduirea lui Boca, şi s-a încumetat să plece acasă în toiul nopţei.

Dar, Fluturele galben l-a lăsat pe dulapul din birou.

Pe drum, spre Binţinţi, s-a hotărât să scrie din nou lui Ursinus pentru materialele trebuitoare membranei de gramofon şi totodată, să purceadă a încra – aşa cum poate – o maşină de zburat, cu care să studieze, măcar atâta cât o îngădui alcătuirea şubredă şi întâmplătoare, câteva din cele gândite şi bănuite de el.

Cum însă, după toate socotelile, nu i-ar fi ajuns banii şi pentru materialele de gramofon şi pentru maşină, şi-a zis:

— Scriu lui Ursinus să le trimită cu plata aici, că el a de bună seamă, aiasta n-o face-o, ci o şpeza singur!

Ceea ce s-a şi întâmplat.

În estimp, la Orăştie, tinerimea clocotea. Credinţa lui Romul Boca în izbânda zburătorului depăşea îndoiala celor mulţi şi nepriceperea lor desăvârşită. Câştigase o mână de suflete avântate şi îi era destul, pentru că fiecare din ele ducea la rându-i o luptă aprinsă şi revărsată pe toate căile care erau îngăduite tineretului orăştean din acea vreme. Curând de tot Vlaicu n-a mai fost numai născocitorul unei maşini de zburat, ci simbol al vredniciei româneşti şi, mai cu seamă, al biruinţii în pregătire. Negreşit, văzut astfel, flăcăul din Binţinţi venea tocmai la vreme şi puţină lume românească rămânea să-i fie duşmană făţişă, de când legea lui Appony şi proiectul de vot, plural al lui Andrâssy, sileau pe ardeleni să se ţină mai strânşi ca oricând laolaltă şi să arate puterile naţiei în orice împrejurări şi în orice timpuri. Maşina de zburat a lui Aurel Vlaicu trebuia să fie astfel nu o invenţie însemnată – căci asta n-ar fi cântă-rit mare lucru – ci însăşi mărturisirea geniului românesc. Mutând unghiul de privire într-acoace, Romul Boca s-a dovedit de-o rară dibăcie avocăţească şi truda i-a fost răsplătită pe deplin. Clubul aviatic şi-a îngroşat rândurile zi cu zi, iar vestirea născocirii celei noi, a început a suna pe cercuri tot mai largi, până ce a cuprins tot ţinutul Hunedoarei, Aradului, Lugojului şi Sibiului. Fuseseră câştigaţi în chip temeinic până şi oameni ca Aurel Vlad, ca Bontescu şi ca Vasile Goldiş. Rămânea doar să fie puşi la marea încercare a daniei de bani, dar Boca nu cuteza încă să întindă lucrurile până aici. Nici nu ştia bine cât ar trebui pentru construirea aeroplanului, nici nu credea nimerit să înceapă strângerea fondurilor până ce vestirea maşinii zburătoare n-ar apuca toată întinderea ţinută de naţia românească, să aleagă cât mai mulţi credincioşi şi astfel să uşureze jertfa cerută fiecăruia.

Aşteptând însă vremea prielnică pentru purcedarea

la faptă, clubul aviatic fremăta în fiecare seară, punând la cale viitorul aeroplanului, cerând să-şi dejghioace tainele şi făurind dovezi pentru cei îndoiţi sau fără pricepere. Ajunseseră pâine de toate zilele vorbe ca:

— …laic cum eşti, îţi închipui aşa ceva de imposibil, fără numa mâine, când îi vedea, te-i grăbi să ne gratulezi tot nouă, eşti *a hul*iţi acuma!

Sau:

— …musai să-l smuljem pe fecior din mreaja maghiară, care încă îl ademeneşte…

Iar aceste vorbe din urmă frigeau inimile tuturor a, mai ales de când se ştia că directorul Colegiului Unguresc venise în casa lui Boca înadins ca să vadă maşinuţa lui Vlaicu şi ceruse să fie neapărat vestit când o mai da inventatorul prin Orăştie.

Lucrurile mergeau foarte bine. În mai puţin de două săptămâni, Boca şi cu prietenii lui, erau încredinţaţi că vor putea vesti deschiderea subscrierii de bani. Din întrebările făcute într-o doară printre orăşteni, s-a înţeles că numai din târg s-ar putea aduna uşor vreo trei mii şi cinci sute de coroane. Socotindu-se aceea ce mai putea aduce Sibiul, Deva, Aradul şi Lugoşul, însemna că subscrierea avea să ridice aproape la două zeci de mii de coroane, sumă pe care, la nevoie, încă mai putea s-o mărească de va fi nevoie, pentru ca lucrul să înceapă numaidecât, în timp ce colecta ar trece în celelalte părţi ardelene, spre Cluj, Murăş şi Braşov, unde, negreşit, s-ar fi întregit fără greutate.

Neînchipuit de bucuroşi la atâta bună roadă a trudei lor, tinerii din clubul aviatic au trimis răspuns lui Vlaicu la Binţinţi că treburile merg strună şi că n-ar fi rău să mai dea pe la Orăştie.

Dar Vlaicu n-a venit, Nici a doua zi, nici a treia, nici peste o săptămână. Puiul de ţăran din el credea mai

temeinic în mirosul lui decât în vorba uşuratică a unor târgoveţi. Iar seara de cină de la Boca şi gheaţa dureroasă din cisluirea auzită atunci, îl încredinţase că făgăduielile fostului său coleg de gimnaziu erau doară sporovăială de avocat.

Aşa se lămureşte de ce, după citirea scrisorii, a dat din cap, ca la o vorbă goală, şi a plesnit din buze, gândind:

— Epistole or ştiut să-mi eşpedieze; dară eu nu-s necesitat de elea, fără numa de criţari, frate Boca…

Îngrijat, peste câteva zile, Boca s-a suit într-o trăsură şi a pornit la Binţinţi, dimpreună cu alţi câţiva prieteni. Bănuiau că Vlaicu ori e bolnav, ori n-a primit scrisoarea, ori – mai rău decât atâta – era supărat de înfăţişarea neprietenoasă pe care o avusese cina trecută. Înţelegea bine Boca sufletele acestea închise ale ţăranilor din meleagul Orăştiei şi îşi dăduse neted seama că, toată hălăduirea prin străinătăţi poleite, nu-l îndepărtase pe Vlaicu de firea căpătată în bârlogul lui de baştină. De aceea, lipsa de răspuns la scrisoare, o bănuia mai vârtos iscată de neîncredere, decât de alte pricini, oricât de grele ar fi putut fi ele. Doar boala nu l-ar fi împiedicat să trimită o vorbă îndărăt, după cum neprimirea scrisorii nu l-ar fi împiedicat să mai dee singur pe la Orăştie, unde, oricum, ştia că are un prieten, care a răscolit târgul întreg de dragul invenţiei lui.

Şi astfel, ceea ce bănuia, i s-a adeverit chiar din clipa când a călcat pragul chichineţei pline de scule şi a înţeles neplăcerea cu care Vlaicu îi priveşte venirea. Inima frăţească a lui Boca şi căldura de prieten credincios nu şi-a îngăduit atunci nici măcar nevinovata făţărnicie a-şi dosi gândul:

— Trebuie să vini la Orăştie, frate Aurel, că domnii s-or lăsat convinşi. Deschidem de loc colectă şi adunăm numai din soţietatea noastră la trei mii cinci sute de

coroane. Apoi, într-aceea, merjem la Arad şi încoace încolo, până la Sibii, unde încă om căpăta rezultă fainã. Iar de nu ţi-o succede să gaţi aeroplanul cu douăzeci de mii de coroane, batem cale până la Cluj şi la Braşău…

În maşinăria încăpăţânării lui Vlaicu, vorba caldă şi din adânc de inimă pornită a lui Boca, a răsucit ca un fel de şurub ciudat. L-ai fi zis asemeni acelor manivele de la automobile care trase în altă parte, dau mersul înapoi. S-a simţit mişcat, recunoscător şi s-a trezit împuţinându-şi neîncrederea faţă de omul acela, care, la urma urmei, n-avea niciun fel de interes să se zdruncine pentru invenţia lui.

N-a avut însă vorbe să-şi spuse împuncişările din el.

A cercat doar să-l răsplătească în felul său, deosebit, punând să grăiască pentru dânsul maşinile în care-şi trecuse inima. I-a cântat la gramofon Flora Polca şi Wienerblut, apoi l-a dus în dumbrava Murăşului şi l-a plimbat pe apă în luntrea cu motor. Ba, acolo, în lunecarea netedă şi liniştită pe unde, când motoraşul zbârnâia plăcut ca un bondar iuţit de vipia verei, s-a purces să cânte uşurel, ca pentru inima lui:

În grădina lui Ion Toate păsările dorm. Numai una n-are somn, şi strigă Ion, Ion, şi vrea să se facă om…

Puţin ar fi lipsit să-i cânte şi din vioară…

Când a plecat Boca, pe seară, Vlaicu a rămas în poartă, privind în urma trăsurii ca un îndrăgostit. Descoperise prietenia.

În acelaşi timp, tânărul avocat orăştean mergea spre casă, tălăzuit în droturile moi şi nu mai cuteza să sufle un cuvânt. Venirea aceasta la Binţinţi îl năucise. Pornind întra-coace, credea că aduce noutăţi mari, vesele şi bune, menite să fie noroc căzut din cer şi binecuvântare pentru o inimă simplă, care, întâmplător, a dibuit prin bezne un gând mare şi luminos. Adică se socotise pe el însuşi

binefăcător, mână a unei soarte fericite, descoperitor fără de care flăcăul din Binţinţi avea să rămâie de-a pururi în întunericul de unde obârşise.

Acum însă, Vlaicu i se înfăţişa de mai înainte biruitor. Nu era omul unei născociri, ci omul tuturor născocirilor. Duh neastâmpărat, care luptă cu lemnul şi fierul mort, cercând să le dea viaţă.

…Şi prin créerul lui Boca trece icoana teribilă a Celui care a suflat cândva în faţa unui boţ de lut şi a făurit întâiul om.

Dar noaptea, care le-a ieşit înainte pe drum îi aşteaptă cu pâcle grele. O veste venită din Banat s-a întins cu iuţeală de fulger şi vrăjmăşie fără pereche. Acolo se făcuse cândva o încercare semuitoare, pentru ajutorarea unui inventator. Îi zicea Traian Vuia şi se aşezase de multă vreme la Paris, unde se îndeletnicea de ani de zile cu studierea zborului şi cu alcătuirea aeroplanelor. Acest Traian Vuia, spunea vestea, inventase încă din 1905 un aeroplan al său, iar bănăţenii au strâns douăzeci mii de coroane şi i le-au trimis ca să-l clădească în întregime.

Dar încercările învăţatului din Banat au dat greş cu totul. Maşina s-a frânt ca o alcătuire şubredă din beţe de chibrituri şi puţin a lipsit să nu se mântue şi viaţa conducătorului sub ea.

Va să zică, toată încrederea şi toată jertfa Banatului au fost zadarnice. Iar dacă o fi drept că, din prăbuşirea lui Vuia aviaţia a câştigat totuşi ceva – deoarece se zice că el ar fi închipuit cel dintâi întrebuinţarea roţilor la aeroplan – Banatul tot nu află nicio răsplătire, de vreme ce nimeni nu-i pomeneşte numele şi nu-i pomeneşte ajutorul dat.

— No! Văz-t-ai, frate Boca? Apoi, dacă aceea s-o fo’ întâmplat cu doctor Traian Vuia, care lucră la Paris, cu noi ce-o fi, care trăim pe malul Murăşului? Zvârlim criţarii de pomană, frate. Mai bine aşezăm să tipărim oarece foaie de

propagandă, o dăm ajutor la Tribună, că-i de lipsă şi se cere a n-o lăsa să piară. Doară altă foaie n-avem în părţile noastre şi maghiarii chiar or găta cu noi!…

Astfel, în câteva ceasuri numai, roata s-a sucit din nou. Vlaicu, venit a doua zi în Orăştie şi, aflând cele petrecute, a înţeles tot prăpădul. A strâns fălcile, a măcinat scurt din măselele lui sănătoase şi a trântit o sudalmă cumplită lumii întregi. Apoi, auzind că directorul ghimnaziului unguresc îl roagă să-l aştepte, fiindcă vrea neapărat să vadă şi el câteva zboruri, a răspuns:

— Apăi aiasta nu pot. Eu fac experiment când poftesc eu, nu când poftesc domnii!

Şi, întorcându-le spatele la toţi, a plecat înapoi, la Binţinţi.

Bătând fără vlagă în pedalele bicicletei, se întorcea acum umilit şi învins. Simţea că şi când nu Traian Vuia ar fi căzut, rupându-şi aparatul şi amărând o lume întreagă care s-a fost încrezut în geniul său, ci el însuşi, cel de azi şi de aici, băietanul sărac, fără diplomă, fără slujbă, fără zi de mâine. Şi totuşi ştia bine întâmplarea inginerului bănăţean. Îi ştia bine meritele acestui om fără neroc, dar nu mai puţin genial din pricina asta, care fusese pentru gândul zborului de mii de ori mai mult decât au putut fi toţi americanii, franţujii ori englejii cu pungă groasă, de unde nu se bagă de seamă de scoţi preţul unui ac, ori a zece maşini cu motoare cu tot.

Ştia bine, căci doar îi scrisese Simonescu pe larg, despre toată suferinţa lui Vuia.

Şi iată, lumea asta hâdă, pe care n-a voit s-o bage de seamă până astăzi, îl spăimânta acum. Căci doar acum o vedea în toată întinderea şi adevărul ei, când năzuise să-i ceară ajutorul. Până azi n-avusese a face decât cu inşi în parte, cu neînţelegeri în parte. Iar acelora i-a fost uşor să le întoarcă spatele şi să-i lese în neştiinţa şi orbirea lor.

Poate oricând nădăjdui să afle pe drum altul sau alţii, cari să înţeleagă şi chiar să-l ajute, cum au fost Ion, Ursinus, Freya, Friede sau Boca…

Dar când ai nevoie de lumea întreagă şi ea nu te înţelege, la ce poartă mai baţi? Negreşit la altă lume… Şi unde e lumea aceea? La Unguri? Sau în Regat. Dar ce au lumile acelea cu dânsul, feciorul de ţăran din Binţinţi? Cum i-i silă lui de Unguri, negreşit că şi Ungurilor li-i silă de el. Ş-apoi n-or să aibă ei atâta mândrie într-înşii, încât să le fie necaz că un român vine să-i înveţe ce-i aceea maşină de zbor? ţipă prea tare în inima lui amintirea bucuriei pe care au arătat-o puii de maghiari, în vremea ghimnaziului, când s-a dovedit că Perpetuum mobile nu era deloc perpetuum… Ceea ce s-a întâmplat atunci, se va întâmpla şi acum…

În Ţară? Dar Regatul nu-şi are inventatorii lui? Doar nu-i mult de când a citit cu strângere de inimă în gazete că însuşi Regele Carol a dat din caseta lui particulară două zeci de mii de lei unui ofiţer Rodrigue Goliescu, să-şi facă maşina de zburat, născocită de el…

Şi tot douăzeci de mii ca şi lui Vuia… De ce potrivirea asta? Ca să-ţi dea voie a gândi că va fi urmat potrivire după potrivire, ca să se sfărâme şi maşina lui Goliescu, asemeni celei făcute de Vuia şi ca să urmeze acelaşi val de lehamite şi de neîncredere?

Dar poate că toate astea n-ar însemna nimic dacă nu l-ar fi stârnit zadarnic. Ce-a mai căutat Boca să-l amăgească încă odată, când apele se liniştiseră în el? Acum, venise cu sufletul revărsat ca un puhoi de vijelie al primăverii şi l-au lăsat cu umilire în suflet, scăzut în însăşi ochii lui.

— Ce s-alege de voi, măi feciori?, îi tremura în ureche tânguiala închinată a bietului bătrân.

— Nimic, tată… aşa îi vine să răspundă. Apoi deodată

îl podideşte toată sfârşirea vieţii fără de folos şi scrâşneşte:

— De ce drac m-ai făcut fără noroc?…

În bătaia amăsurată a pedalelor, lacrimi grele şi rare pică pe drum. Cine le mai vede, în noaptea asta de catran, în care nu mai ştii ce suflete orbăcăesc, cercându-şi împlinirea?

Or fi măcar asemeni firului subţire de făină, cu care fata din poveşti şi-a însemnat cărarea de întors?

Frate Boca.

Acu m-am îndestulit cu deschiderea de colectă în oraşul vost. Eu tot aceea văd că trebuie încă să rabd şi să lucru cum s-o întâmpla până ce mi-o succede să tai aspru dujmanii şi să-i pun la respect. Gândacul meu, măi, e mai fain ca toate şi eu tot îl gât. Aşa să ştie ei. Fără numa să nu vie fuşerii să caşte gura când oi zbura peste Orăştie că ţi-i fac de râs. Eu îs tresărit rău, frate, şi tu ştii ce am să fac eu atunci, că doar ţi-am spus.

Servus, Aurel

Nu-s supărat pe tine. Tu eşti pretin bun, acum ştiu.

A doua zi, pe seară, se întorceau acasă de la târg: Vlaicu pe bicicletă şi Ion în căruţa plină cu lemne, pânzărie, sârmă şi pachete de cue. Îşi pierduseră o după amiază întreagă să răvăşească chiristigiile şi dughenele, până au aflat rude bine uscate de molift, leaturi fără crăpături, pânză subţire şi tare, sârmă trainică şi cue lungi.

Acasă, cum a descărcat lucrurile, a început încercările fiecărui fel de material în parte: câtă apăsare poate îndura un palmac de pânză, câtă greutate ţine sârma, la ce povară se rupe ruda şi leatul.

Când şi-a dat bine seama de tăria tuturor a, a pornit să alcătuiască aripile, a cusut singur pânza pe ele, apoi a ridicat căruciorul pus pe trei roate de lemn, strunguite de

Ion.

— Două în faţă şi una în spate.

N-avea funie de gumă, să aşeze roatele aşa fel, încât la ciocnirea de pământ să poată sălta ca arcurile trăsurii. Avea însă crengi mlădioase de alun şi, cu ajutorul lor, a putut alcătui un minunat potolitor pentru izbituri. Deasupra căruciorului a ridicat trei bucăţi de lemn, cât înălţimea unui om. Două în faţă, unite sus, alta în spate. Pe capetele lor a aşezat o rudă lungă de unsprezece metri, de care a prins apoi aripile în dreapta şi stânga. Ca să le întărească, le-a pus pe de-a lungul marginilor cârlige de fier, în care agăţa câte două capete de sârmă în fiecare. Apoi, celelalte capete le-a strâns, o parte jos, la cărucior, alta, deasupra aripilor, în mijloc, între ele, unde a adăugat un fel de pop, înalt de vreun metru jumătate. Trase astfel de sârme, în sus şi în jos, cu totuna putere, aripile s-au întărit zdravăn în aşezarea lor. Iar când a mai pus câteva sârme să lege aceleaşi cârlige de vârfurile din faţă şi din spate ale rudei lungi, pânza s-a întins tobă pe aripi.

După aceea, a făcut cârmele, şi le-a aşezat la locul lor ca şi stabilizatorul din coadă. În urmă şi-a făcut un scăueş în mijlocul căruciorului, punând totodată şi două manivele pentru cârmit. Prin legături dibaci alcătuite cu sârmă, una mişca cârma de înălţare, iar cealaltă mişca cele două cârme de direcţie.

Într-o săptămână şi jumătate, dihania ciudată de lemn şi pânză, se ridica albă în livadă, ca o arătare a altor lumi. Dar pe când Valerica nu mai putea de bucurie, văzând cortul mare al aripilor şi sârmelor lucitoare, ce zbârnâiau plăcut ca struna lăutei, când le zgândărea cu degeţelele ei pufoase şi neastâmpărate, neică Dumitru se uita cu ochiu’ duşmănos şi întunecat.

— Măi, Orei, dragu tatii! Frică mi-i că ţi-i frânje tu bunătate de grumaz cu drăcovenia asta. Ş-apoi n-ar fi bai

de aceea, da-Ana, mamă-ta, nu-ţi face altul…

Vlaicu râdea, împotrivindu-i aceeaşi vorbă, pe care parcă o ţinea drept rugăciune.

— Nu te teme. Maşina îi mai de omenie ca omu'… Şi m-o asculta că doar eu i-a tată…

— Fie cum zici. A răspuns bătrânul. Fără numa spune-mi-i tu, cine i-i mamă?

— Dracu' –, tată, cine să fie?

— Apoi tocmai aceea mi-o fo' venit să spui şi eu… Dară de – el a tot nu ţi-i frică?

— Nu tată, pentru că trebuie să fie acolo oareşce înţelegere cu Dumnezeu, dacă mă îndeamnă dracu' să gât maşina cu care să mă ridic la cer…

Neică Dumitru a dat din cap cu întristare:

— Şi dacă nu te-o primi?

— Ba m-o primi, că doară oi merje să-i cer iertare lui Dumnezeu Bunul, pentru păcatele dracului…

— Şi aceea îi bine. Dar oare Dumnezeu nu putea face el singur aripi omului, de-i era cu plăcere să urce oareşcine până la tronul Lui?

Cu vorba asta bătrânul stârnise un gând cumplit de copilăros, care furnica prin creierul lui Aurel. I i-a spus fără stânjenire:

— No fo' avut timp, tată!

— …şi te-o o orânduit pe tine să gaţi lumea în locui!

— D-apăi, n-om lăsa-o negătată, să se mânie Bunul pe noi, că n-am fo' vrednici de măiestria lui.

— Cum s-ar zice, feciorule, tu te ţii că eşti măiestrul lui Dumnezeu…

— Măiestru, n-oi spune, fără numa ucenic, tată.

— Şi când ţi-i franje grumazu tot ucenic îi fi?

Şi râzând de mai înainte, la gândul potrivelii de cuvânt, a şoptit: O mucenic?

Ceea ce auzind, Vlaicu a încheiat: – Tot una e!

Iar pasărea şedea alături de ei şi asculta. Sub aripile mari, întinse către valea Murăşului, sub botul lung care privea în sus, la Sărăxău în creastă, câte un fir de vânt se strecura cercetător şi îndrăzneţ, asemeni unei vietăţi zorite să ajungă în bunurile ei.

Atunci maşina tresărea pe roţi şi-şi tremura alcătuirea toată.

— A mirosit a vânt, ca mânzul a păşune! spunea zâmbind Vlaicu lui Ion.

Dar Ion nu-i întorcea zâmbetul, nici nu-i răspundea.

S-a uitat adânc în privirea de cărbune viu a lui Aurel, apoi şi-a lunecat ochii către zvelta pasăre albă legănată de vânt, şi în sfârşit, fără să-şi dea seama de ce, a rămas trist şi nemişcat, uitându-se la spinarea încovoiată a bătrânului, care se depărta încetinel…

— Acum, frate Ioane, pornim experiment fest! Aşa i-a spus, dându-i în mână capătul frânghiei lungi, pe care o legase la căruciorul pasării de lemn. Bătea vânt tăricel din văgăunile dumbrăvii, şi deschizătura largă din mijlocul şurii, făcea un fel de gură, în care undele de aer se adunau întărite, ca apele mânate la un scoc.

— Ţine bine! A strigat Aurel şi încet a prins să apese pe capătul cozii, ridicând botul aeroplanului din ce în ce mai sus, să-i dea înclinarea potrivită faţă de bătaia vântului.

O plesnitură peste cap l-a ameţit şi n-a mai înţeles ce s-a întâmplat. Apoi, ca fulgerul, a văzut ceva uriaş tălăzuidu-se de câteva ori peste el. A închis ochii şi s-a strâns ghem, cu cotul ridicat în apărare.

Ion a ţipat:

— Ţine-l că fuje, drag de el!

Dar, în aceeaşi clipită, trosnet de lemnărie ruptă a plesnit uscat. Pasărea a răpăgat pe o coastă şi a venit grămadă la pământ, cu osia roţilor făcută ţăndări.

— Ce-o fo’? întrebă Vlaicu.

— S-o suit cât şura! chiuie Ion. Făr numa că eu am strunit-o ca pe zmău, şi într-aceea a lunecat tocma ca zmăul, odată la dreapta, odată la stânga, până s-o tuflit! *> Văzându-l însă pe Aurel întristat, a căutat să-l îmbune: Nu-i bai! Lucru eu altă roată, frate!

Dar Vlaicu era acum cu gândul în alte părţi. Ochii lui căutau înfiguraţi, celelalte părticele din maşină. Mai ales întinsoarea pânzii, sârmele şi lemnăria din marginele aripilor. Voia să-şi dee seama dacă socotelile lui, despre bună închegare şi tărie a lucrului, nu dăduseră greş. Într-adevăr, cercetarea i-a fost ca o mare biruinţă. Prea puţină pagubă, şi prea puţine cusururi, după o izbitură aşa de puternică. Abia câteva creţuri pe aripa dreaptă, ceea ce însemna doar că vreo câteva sârme nu fuseseră destul de bine întinse. De altminteri asta o ştiuse el de mai înainte, pentru că nu avea niciun fel de unealtă deosebită pentru întinderea aceasta. O făcuse ţigăneşte, cu cleştele, când trebuia făcută cu întinsătoare anume, un fel de ţevi mici cu ghiventuri dimpotrivă la cele două capete, şi cu şuruburi al căror cap din afară să aibă cârlig. Învârtind ţeava, amândouă şuruburile se desfac sau se strâng odată…

Dar, astea trebuiau făcute din alamă, la vreun atelier mare… Şi fireşte, din criţarii altuia.

În câteva ceasuri, toate stricăciunile au fost îndreptate şi gândacul era pus iarăşi pe roţile lui. Acum însă, Vlaicu n-a mai cutezat să facă încercarea de mai înainte. L-a trimis pe Ion după câţiva flăcăi din sat, iar între timp, el a legat la capetele din afară ale aripilor două bucăţi din frânghie. De ele trebuiau să ţie bine doi flăcăi şi să dea drumul câte puţintel şi deopotrivă, pentru ca pasărea nici să nu se repeadă ca săgeata în sus, nici să nu se aplece pe o parte şi să lunece.

Totodată, a mutat roata de dinapoi aşa fel, încât

aeroplanul să aibă aplecarea care-i trebuie faţă de vânt. Iar fiindcă din încercarea trecută se arătase că s-a urcat prea uşor, Vlaicu a înţeles că maşina are nevoie de mai multă greutate şi i-a legat pe scăueşul din cărucior nişte capete de lemne.

Astfel, cu Murg Vasile la o aripă, Caraşcă la cealaltă, şi Sârbă la coadă, s-a făcut şi a doua încercare. De astă dată însă maşina s-a urcat greu şi numai zvâcnit. Se vedea cât de colo că e povară prea multă pe scăueş.

Când a uşurat-o însă, urcuşul a fost neted şi drept, după cum poruncea Aurel, celor doi lăturaşi, să dea drumul la frânghii.

Câteva încercări de astea, făcute una după alta, au dovedit că pasărea e gata de zbor.

Iar fiindcă Valerica, sfârlează ogrăzii, li se încurca între picioare, Vlaicu a zvârlit lemnele din cărucior, a pus-o călare pe scăueş şi după ce s-a încredinţat că fetiţa îşi ţine mânuţele bine încleştate de scândură, a strigat:

— Să ţii minte, că tu ai fo' întâia care-ai zburat! auzi? Şi a urmat mai încet, către Ion. Se şi cade, că jucăria iasta, pentru – eşti a îi făcută…

Apoi strigă flăcăilor: – Gata? Flăcăii răspund:

— Gata!

— No! Haidam!… Şi a plesnit din palme, ca din gură de pistol.

Zbârnâind din toată lăuta strunelor, pasărea măiastră creşte peste copaci, urcând pe cale nouă omenirea de mâine.

I-a lăsat să se urce toţi, pe rând. Dar vântul era prea slab pentru greutatea lor, aşa încât urcuşul se făcea anevoie. A chemat atunci încă vreo câţiva flăcăi, i-a pus să tragă de frânghia din faţă şi să poarte maşina împotriva vântului.

Acum ridicarea se făcea mai lesne, deşi clătinările,

oricât le stăpâneau frânghiile lăturaşilor, erau mai smucite, mai tari.

— Are chef de zbenguială, gândacul! Râdea Vlaicu, cătând să vadă din aceste neorânduieli mărunte, aceea ce era cusur de alcătuire şi trebuie îndreptat.

— Tu nu sui, ‚Orei? îl întrebă Ion, când fiecare îşi făcuse rândul la zbor.

Vlaicu răspunde sâcâit, de parcă ai fi zis că tocmai întrebarea asta n-ar fi vrut să-i vie.

— Alta caut eu… Nu mi-i de joacă!

Cele câteva zile, cât n-a mai bătut vânt potrivit, Vlaicu şi le-a prins desfăcând din nou toată maşina şi cercând să-i tămăduiască beteşugurile pe care le băgase seama. Se izbea însă mereu de lipsa banilor, pentru că toate îndreptările ce le credea de trebuinţă cereau fel de fel de lucruşoare, care nu se puteau încropi din te miri ce: şuruburi trainice, manşoane de oţel, colţare de aramă. Voia să schimbe totodată şi pânza de pe aripi, dar mai ales alcătuirea cârmelor, pe care gândise să le adune pe o singură roată, cum ar fi volanul unui automobil, pentru ca să o poată purta cu o singură mână, cealaltă rămânând slobodă pentru mânuitul robinetelor la motor – bine înţeles pentru ziua aceea îndepărtată şi de nimeni che-zăşuită – când avionul va căpăta şi motor.

Îl ispitea uneori să încerce a pune chiar motoraşul de la barcă, nu cu gândul să-i fie de ajuns, fiindcă după socotelile făcute pe tabela lui Wellner, nu putea să-i dee tracţiune destulă pentru greutatea aeroplanului – cam o sută şaizeci de chilo-grame cu pilot, cu motor şi cu benzină – dar să-şi ajute la prelungit plutirea, după ce, într-un fel ori altul, izbuteşte să se urce în aer şi prin urmare, să-şi capete iuţeala de susţinere.

După toată sumedenia de încercări făcute cu modelele mici şi mai ales după cele din urmă, mai limpezi,

ale maşinii întregi, neînchipuit de multe taine ale plutirii i s-au lămurit rând pe rând, orânduindu-i răspuns fără greş la fiece întrebare a zborului.

În astfel de împrejurări, nevoia se întărească anume colţuri ce i se păreau şubrede, faţă de izbiturile ce le aşteptau, nu mai ţinea seama de starea încropirii întâmplătoare şi a zborurilor mici şi fără viteză de acum. Gândea necurmat la aparatul împlinit de mâine şi la aceea ce aveau să ceară zborurile de atunci fiecărui petecuţ de pânză şi fiecărui fir de sârmă.

Uneori, când i se părea că nu-i lămurit asupra unui gol de aer, pe care iuţeala avea să-l nască după un fus, ori o aripă – ceea ce pentru dânsul însemna o sugere, înapoi, aşa dar o frânare puternică şi deci o scădere de viteză – desfăcea din nou maşina întreagă şi o scotea afară în câmp, aprinzându-i înainte mormane de bălegar, să poată urmări mai uşor culbecii de fum şi/vârtejurile iscate sub aripi şi după grosimi.

Învăţa în fiecare clipă câte ceva nou, întărea aceea ce învăţase înainte, şi mereu se întorcea la experimente, părându-i-se că n-a învăţat de ajuns.

Flăcăii din sat, puşi pe joacă, aşa cum erau, îi dădeau zor să purceadă zboruri mai mari de pe deluceagul bisericii, sau chiar de pe dealul Pemului. Ba unii, mai cutezători şi mai copilăroşi, se socoteau îndreptăţiţi să-l poftească tocmai în creasta Sărăxăului, de unde fiecare îşi închipuia că se poate lungi zborul până deasupra Binţinţului, dacă nu cumva chiar până la Romoşel, ori la Orăştie, *tocmai* în piaţa Poliţiei…

Vlaicu nu răspundea. Fluturul de zâmbet pe gură însemna doar că a auzit şi că socoate drept glumă îndrăzneţul lor gând De fapt însă, *toate acestea* îi scurmaseră şi lui prin minte, dar n-a înţeles o clipă să se dezbare de aceste pofte fireşti, singurele pe care le mai

avea, fiindcă ele puteau să-l răzbune pe îndărătnicia neînţelegerii omeneşti. Căci pentru dânsul, acum, ori judeţul bătrânilor din comitetul Satului, ori domnii din Orăştie, ori Oppel cu toată şleahta inginerilor săi, erau totuna: lume care crede că înaintarea omenirii s-a isprăvit odată cu ea şi care nu vede decât aceea ce lămuresc în privire.

Zicea singur, limpezindu-şi astă cugetare:

— Mai rău ca o bucată de fier, frate. Că aceea cel puţin se lasă în mâna ta şi nu plânje că n-are şoroafa pe care ai s-o scoţi din ea la strungărit…

Dar dintre dorurile lor de răzbunare şi împlinire, şedea înţelegerea lui Vlaicu, înăsprită tot mai mult de întâmplările din urmă.

— Trebuie măiestrit bine gândacu, altcum mă dă de ruşine ca pe Vuia şi – eşti a mă râd! Se spovedea el uneori lui Ion, cu o încetineală de vorbă, care dospea în tristeţe şi neîndemn.

Iar fiindcă fiecare zi trecută îl silea să-şi dee seama că trebuie să aibă tot mai multă grijă la ce face şi că nu mai este cu cale a-şi îngădui uşurătăţi, s-a pomenit că nu-l mai mulţumeşte nimic din tot ceea ce făcuse şi că trebuie să lase apele să-şi bată calea lor, până o fi în stare a dura aeroplanul aşa cum şi-l închipuise, cu spinarea de duraluminium, cu pânză de mătase, cu sârmele din coarde de pian…

Uneori, în aromirea patului, când aburii somnului începeau să-i alunece peste gânduri şi să-i stingă lumânărelele vieţii, tresărea crunt, din toată carnea, la bănuiala întoarsă înapoi, că încercările făcute în dosul şurii, în livadă ar fi putut frânge piciorul vreunul flăcău, sau – de ce nu?

— S-o fi ucis pe Valerica, sau pe Ion.

Spaima cumplită care-l încerca atunci se întindea

uriaşă peste ziua de mâine şi peste toate cele câte mai aveau să vie. Tremura sub încolţirea ei, de parcă ar fi fost aievea iar nu închipuire fără noimă, şi toate visurile se prăvăleau în adânc.

Adormea târziu, chinuit, suspinând prin somn.

Singura nădejde care-i mai rămăsese era patenta membranei de gramofon. Dar zadarnic aştepta răspuns de la Ursinus, ori materialele cerute din Frankfurt. Poştaşul sas, trecea pe lângă dânsul, salutându-l cu zâmbet bleg sub mustaţa albă:

— Nichts, mein Bursch…)

Iar Vlaicu, se răzbuna deodată pe toată nemţimea asta care îl amăra, de aici până la Russelsheim, bombănind ca un adevărat bavarez:

— To-f-l hol!…

Numai că, fireşte, cu asta nu câştiga nimic. Nici măcar stropul de linişte sufletească, de care avea nevoie ca să nu-şi tragă un glonţ în tâmplă, ori să nu se zvârlă cu capul într-o fântână.

Firea lui de ţăran sănătos, oricât ar fi răvăşit-o suferinţa, l-a ajutat să câştige totuşi din restriştea atâtor scrijălări, astă născocire care ar fi fost plină de haz, dacă copilăria din ea n-ar fi de-a dreptul cutremurătoare. Anume, cum singur îi zicea:

— Sistem de sinucidere Vlaicu. Ceea ce era o maşină uşor de făcut, cu un revolver prins într-o menghine şi piedica legată într-un ochiu’ de sfoară.

— ce Puşti o patroană în perete, apoi lipeşti tâmpla tocmai unde a pătruns plumbul şi traji de sfoară. De loc eşti la Dumnezeu Bunul. Fără numa să nu mişti ţeasta, frate, că nu-ţi succede şi dai de drac…

Apoi a isprăvit râzând:

— Încă şi la aiasta trebuie să înştiinţez patentă!

Şi astfel, zvârcolirea cea amară, cerca să plesnească

în gluma care o încheia, ca un ciob de sticlă sub muchie de ciocan. Sănătatea îşi făcea loc în inima lui, ceva mai molcuţă, ceva mai înnegurată, cât i-o trebui să-i fie prielnică traiului şi acelui neastâmpăr înfrigurat, fără odihnă, care era însăşi temelia vieţuirii lui Vlaicu.

S-a chinuit să sufle, cu toată puterea plămânilor, cenuşa nădejdilor de pe tăciunii inimei şi a purces mai departe, trist, singurel şi mai ales încăpăţânat, aşa cum se apucase de când lumea. Iar membrana de gramofon a hotărât s-o caute în Binţinţi, în piele de viţel, în beşică de bou, în maţe de porc, sau în foiţe subţiri cât hârtia, scoase dintr-un lemn tare şi des, cum e cel de păr, de corn sau de sânger.

În barca legănată domol, abia simţit, în clipoceala tihnită a undelor lângă mal, Vlaicu se prigorea la soare, întins pe fundul de scânduri, cu mâinile sumese sub cap. Îl ustura plăcut pe obraz arşiţa tăioasă a razelor de nămiez şi toată fărâma de gând, câtă-i mai era îngăduită, i se topea într-o leneşă simţire de bine şi o dezlânare blajină. Se destrăma ca funigeii în toamnă.

Nu gândea la nimic. Urmărea, în negura de sub pleoapele închise, doar punctişoarele albastre, rozulii, roşii ori galbene, care colindau fără rânduială, întreţesându-şi căile. Curând nu le-a mai văzut nici pe ele.

Pâsla somnului s-a întins peste dânsul, ca un cearşaf.

N-a ştiut cât dormise. A tresărit din somn, ca la o poruncă ori la o sperietură, cu inima bătându-i tare, fără noimă. Apoi l-a năpădit amintirea cumplitei lui goliciuni de viaţă şi a scăpătat din nou în tristeţea de moarte a traiului cel fără folos. O clipă, i s-a părut că se întoarce în minutele acelea, de mult uitate, când pleca spre şcoală cu lecţia neînvăţată, ştiind bine de mai înainte că va fi ascultat şi pedepsit cu notă rea. Sau când intra în ograda lui neică Dumitru, greu de vinovăţie, aşteptând durdura biciului

nemilostiv.

Foşnetul scurt de pe mal şi pâlpâirea albă dintre sălcii i s-au părut neaevea. Doar târziu, când a văzut lunecând departe, printre grâne, broboada albă a fetei, a înţeles că fusese cineva pe aproape şi, speriată, o pornise către sat.

Vlaicu a ridicat capul să vadă cine este. N-a putut-o osebi. La depărtarea aceea femeile arată tot la fel, aşa cum arată prea de aproape.

Dar trecerea asta în goană pe lângă dânsul, a răsturnat simţirile lui Vlaicu şi parcă l-a împăcat cu sufletul din el. Îi umpluse toată pustietatea, fluturarea aceea albă ca o batistă de chemare sau ca un fâlfâit de aripă călătoare într-un cer întristat.

A sărit pe mal, a tras barca la grind şi a luat-o repede după fată, s-o ajungă înainte de intrarea în sat.

Dar când fata, întorcând capul, l-a zărit şi a purces-o la fugă, tăind de-a dreptul peste lanuri, Vlaicu nu s-a mai încumetat să facă niciun pas înainte. Abia atunci îşi dăduse seama ce înţeles s-ar fi putut da gândurilor lui. Şi ceea ce e încă mai ciudat, abia atunci a înţeles şi el ce rost avea această urmărire şi ce îndemn anume îl ispitise pe urma fetei.

S-a pomenit cuprins de neastâmpăr şi încercat de tulburi năzuinţe. Gândul că e numai el şi fata în toată valea aceea deşartă, amorţită de soare, spulberase speria amarului din el. Îl făcuse haită flămândă care muşlue prada, dar totodată îl şi umilise, lăsându-l fără ea. Căci fata ajunsese între timp în pragul satului, de unde i-a făcut un semn neînţeles, cu mâna, mistuindu-se apoi printre tufişurile unei ogrăzi.

Vlaicu ar fi uitat, poate, astă întâmplare, dacă peste câteva zile, nu s-ar fi petrecut, aidoma, acelaşi lucru şi, negreşit, trebuie să fi fost aceeaşi fată, pentru că a urmat

acelaşi drum şi a pierit între aceleaşi tufişuri.

Atunci, l-a iscodit pe Ion, arătându-i ogrăzile unde se părea că s-a îndreptat codana.

— Ce neveste stau pe aici, frate Ioane?

— Numai babe, Orei… Şi de elea nu ţi-i de haznă a şti, fără numa se află şi oareşce fătuci faine, la zgripţele elea…

— No, apăi, spune-mi-i?

— De bună seamă, mânce-le soarele de mândre ce mi-s! Dară de una nu ţi-oi spune, că acolo-i kunstu meu, frate şi nu fac ghemeişaft. Nici chiar cu domni ca tine!

— Încă şi-aceia-i bine, Ioane, numai spune.

Şi Ion i-a spus de Maria, de Viorica, de Claudia, de Todora, de Elizabeta şi de celelalte câteva, pe care Aurel le văzuse mereu prin pâlcurile fetelor din sat, fără să le bage de-seamă şi fără să gândească măcar că va avea vreodată nevoie să se întrebe cum le cheamă, cât sunt de frumoase şi care anume i-ar plăcea mai mult.

Acum, peste încurcăturile zilelor lui, mai creştea una. Trebuia s-o găsească pe aceea care îl zădărâse şi să afle pricina anume pentru care şi-a vânturat catrinţa în apele lui mocnite. Se făcuse şi asta o nevoie de aflat, ca toate celelalte multe, când încerca să scotocească taina tăriei unui lemn, sau lunecarea unui fir de fum pe lângă aripa de pasări.

Dar zadarnic şi-a făcut de lucru prin ogrăzile babelor vecine. Niciuna din fete nu-şi dădea pe faţă vreun zâmbet ciudat, sau vreo privire cu luminiţi jucăuşe. Domnişorul Orei era primit peste tot cu stângăcia prietenoasă a unor făpturi, care se socoteau prea cinstite de venirea lui şi peste măsură tulburate şi mici faţă de vorba lui zisă pe domnie.

Glumele pe care le încerca, vrând; – să topească gheaţa, cădeau tot în gol, până l-au obosit. Atunci, a

hotărât să stea la pândă, întocmai ca la încercarea unui fir de sârmă, cu răbdare stăpânită şi întinsă pe ceasuri lungi de linişte şi încordare.

Mai întâi, a dat de veste pe la toate casele că, a doua zi, se duce la Murăş, să facă plimbare pe apă, A lunecat vestea cu iscusinţă şi cu aer de nepăsare, fără să stăruiască de loc asupra ei. Apoi, când a venit ceasul hotărât, a plecat spre dumbravă domol şi cântând în gura mare, să fie bine auzit:

Amărât e *omul*, *Doamne*, *Când se culcă şi nu doarme şi mănâncă fără foame*…

Dar, când a ajuns la malul apei, s-a făcut ghem şi, furişându-se pe departe, a întors calea spre mijlocul ogoarelor, ascunzându-se între nişte cucuruzişti, săltate bine de la pământ, să-l poată feri vederilor altora şi să-i poată îngădui privirea către cărare.

…Când s-au crăpat tufişurile din marginea satului şi s-a desprins din ele cea aşteptată, inima lui Vlaicu a zvâcnit aşa de tare şi fără milă, de parcă ar fi pregătit-o pentru o faptă rea.

Mersul îndoit şi pânditor al fetei o mărturisea fără înconjur. Iar ochii flăcăului, ţintiţi pe trupul mărunţel şi legat, care bătea repede şi în fruestru buza lanurilor, ardeau ca flăcările de lup.: *i* Totuşi, un lup mai flămând să afle şi să birue, decât să aibă pradă. Cel puţin lui aşa i se părea.

Dar, după o bucată bună de cale, fata s-a oprit din scurt. Ai fi zis că simte capcana. Cu întorsături repezi de cap, s-a uitat în toate părţile, a stat o clipă pe gânduri, apoi, de-odată, s-a răsucit în loc şi s-a întors înapoi cu zorul, ca şi când ar fi strâns-o în spate un primejdios duh al pustietăţii aceleia încremenite sub soare de vară.

— Nu-i asta!, a gândit Vlaicu. Şi curând şi-a dat seama că n-a fost să fie nici alta.

— Bun ţi-o fo’ spaţiru pe Murăş, Domnişorule Orei? L-a întrebat o grăsună micuţă, care îşi ridicase ochii către drum, aşezându-şi bărbia deasupra mâinilor protivnic întinse peste capetele lătunoaelor din gard.

— Bun, Todoră, a răspuns Vlaicu, neînţelegând dacă glasul în doi peri mărturiseşte întrebarea fără alt gând, sau e pornit din ştirea a ceva anume.

— No! Dreptu-i chiar cum spui? A stăruit codana.

— De bună seamă. N-aveai decât să vii şi tu să vezi.

— Feri Doamne! A făcut Todora râzând D-apoi cum ţi-o fi de vin şi nu te aflu la Murăş, fără numa te văd că faci spaţir pe loc în cucuruz?…

Vlaicu a ridicat capul, ca din arc.

— Tu ai fo’?… a şoptit el rar.

— Eu. A răspuns fata fără înconjur.

— Şi de ce-ai fujit?

— D-apăi, mită de ce te-ai fo’ ascuns?

— Ştiam că fuji şi am vrut să te văd cine drac eşti!

— No! Apăi acu ai văz-l…

— Văz-l. Dară mână vini?

Todora a dat din cap, în chip de Nu! Ceea ce l-a făcut pe Vlaicu să stărue, cu glas ciudat de domol, de blând şi de trist:

— Hai, Todoră, vini!

— Ei, ză! Vini?

— Hai?

— Mţ!

Vlaicu nu mai ştie ce să mai spuie. Nu ştie să stăruiască. Se simte stingherit şi ar vrea să plece, dar nu-şi află cuvântul care să rupă tăcerea şi vorba. Într-un târziu, se îndeamnă singur, încheind.

— No!… şi dă să plece.

Dar Todora îl priveşte din coada ochilor genaţi şi-i zice:

— Te duci şi mână?

— Da!)

— Bine!

— Va să zică vini?

— Nu. Fără numa mita du-te şi caută bine, că poate tot mi-i găsi. Iar de nu mi-i afla, fă spaţir singur, că nu-i pagubă de-aceea…

Sub batjocura zâmbetului prostuţ şi galeş, Vlaicu nu s-a putut opri să nu gândească:

— Dulce năroadă şi fătuca iasta, frate!

Apoi a plecat, fără să mai cerce a limpezi dacă trebuie să se ducă ori nu trebuie să se ducă. Totuşi s-a dus.

— Am venit dejaba! A pufnit el, nezărind pe nimeni cât era malul de lung şi neaflând urmă de Todoră nici în sus, nici în jos, nici în largul câmpului până la sat.

— M-o râs! A întărit el. Apoi s-a răzbunat, rupând un vreasc de răchită şi mestecând furios cu el nămolul şi unda Murăşului, ca pe-un ceaun cu mămăligă.

Dar privirea înfiptă în apă, a tresărit la ştersătura albă de oglindă, care prelungea o ivire dincolo de al vie.

A ridicat ochii spre sălciile de pe cel mai şi a zărit mişcând ceva nelimpede în dosul unei corobane şue şi plecate către apă. S-a sculat să vadă mai bine.

Nu se înşelase. O femeie se dosea după trunchiul unei sălcii. Prins de bănuială, a sărit în barcă, a împins-o vânjos spre sfor, cu lopata, a dat drumul motorului şi bătându-se greu cu viitura apei, s-a dus de-a dreptul într-acolo.

Umbra de după salcie nu s-a clintit nici când i-a ajuns alături. Se lipise toată de coaja aspră şi plesnită, îşi vârâse năsucul în piept şi zgânciulea cu unghia mică şi murdară în uscăciunea scoarţei, privind aşa de ţintă acolo, de parcă nici era pe lume lucru mai de seamă.

— No! A zis el în şoaptă şi cu suflare grea,

lunecându-şi palma mare şi fierbinte pe spatele pietros şi rotunjit. Dar Todora s-a scuturat dintr-un umăr. Apoi s-a mulţumit cu astă arătare a temerii de fată şi n-a mai fost duşmană braţelor ce o căutau deplină.

Mirosea curat şi fraged ca botul de viţică. Şi era liniştită, cuminte, răbdătoare, întocmai ca dumbrava aceea încremenită, unde nu clintea atunci nicio frunză din argintul de pe plopi.

Îşi trecuse doar mâna dreaptă peste ochii închişi, să mistue în ea şi nevăzut de nimeni, dăruirea.

Ai fi zis, o ţarină sănătoasă, care nici clinteşte în tăietura fierului de plug.

Şi totuşi, dincolo de nemişcarea aceea de pe dinafară – mândrie încordată şi grea – ce tremur adânc şi ce desfacere de lumi se plăsmuia în miezul cărnii şi în toaca rară a inimii spăimite. Un leşin, ca o spălare nestăvilită de lumi, podidea ape grele şi cenuşii, când reci şi iuţi, când leneşe şi calde. Trupul îşi pierduse înţelesul de pământ şi plutea agăţat de-o durere fierbinte, ne-nţeleasă şi fără rost, în care se strecurau vinişoare de ameţeală blândă, tremur înfiorat, din gleznă până în rădăcina ţestei.

S-a răsucit pe-o coastă, strânsă ghem, cât un pumn de mică şi n-a mai vrut să se clintească. Nici să-şi ia mâna de pe ochi, nici să deschidă ochii. Parcă îi era frică să vadă înfăţişarea cea nouă a lumii.

Vlaicu ar fi vrut să-i spuie un cuvânt bun, dar nu l-a găsit. Şi-a lăsat doar mâna să-i mângie, încet şi cu teamă, umărul strâns.

Apoi, de-odată, din stingherirea silnică în care îl punea toată trezvia asta, ciudată într-atâta tăcere, s-a simţit că lunecă în gol şi în tristeţe. Oboseala trupului târa şi sufletul la fund.

— Măi, fătucă, măi! A murmurat fără să vrea. Şi vorbele i-au picurat din glas adânc şi adumbrit, ca un

tremur mul-comit de strună. Erau bune ca un cântec oftat. Îmi pare rău…

În căpşorul neîncâlcit al Todorei, au zâmbit în clipa aceea doar luminiţele a doua vorbe:

— Nu-i bai… şi s-au stins numai decât, înainte să ajungă până la buze.

A doua zi Todora a venit din nou. Apoi a venit zi de zi… Şi toate au prins rânduiala cea veche de când veacul şi vecia, până ce, Vlaicu a scos cu sfiiciune vioara din cutie şi a început să-i cânte la ureche, uşor, ca un oftat:

Lângă Murăş într-un t*ău Ard două lumini de său. Nimeni nu le poate strânge Numai draga mea când plânge. Şi când râde iar le-aprine.*

Din pârpora amară a celor dintâi mustrări de cuget, Todora l-a scos chiar de a doua zi. Avea un fel a i se încopci sub braţ şi lângă piept, lipită strâns şi cu urechea pusă drept pe inimă, de numai asta să fi fost şi încă era de ajuns mărturisire că toate sunt trecute peste suferinţi.

Fata asta bondoacă şi împlinită ca un măr pârguit, purta sub coaja ei de carne tare şi muncită, neaşteptate subţirimi de femeie. I se trezise dintr-odată întreaga inimă de mamă, pe care numai vremea îndelungată e dat s-o împlinească îndeobşte? Sau, poate, era mândră că Vlaicu o alesese tocmai pe dânsa, din toată spuza de fete chipeşe ale satului, şi pricepea să se arate vrednică de însemnul astei cinstiri? Oricum ar fi fost, dovedea un cumpăt nefiresc anilor şi stării ei de măcieş crescut la întâmplare.

De bună seamă, toate astea erau însă mărturisiri de dragoste, ceea ce zicând s-ar putea lămuri totul. Numai că, în mărginirea judecăţilor ei, Todora, nu ştia ce înseamnă astă vorbă şi nici n-o putea desface din toate datorinţele unei femei, faţă de omul căruia i s-a robit. Se simţea a lui Vlaicu şi atâta tot. Iar de aici încolo nu mai avea nicio însemnătate dacă trebuie numai să se ducă până la

dumbravă pentru o sporovăială de un ceas sau i-i dat să se azvârle cu capul în fântână. El nu mai era om, era soarta ei.

În asemenea împrejurări, Vlaicu putea să crească asemeni unui copac cu două rădăcini. Una, a lui, cea veche, puterea lui vânjoasă de viaţă, încăpăţânarea să birue totul – neîncrederea lumii şi protivnicia stihiilor. Alta, inima liniştitoare a Todorei, urechea care ascultă, simţul care ghiceşte gândul şi întoarce tocmai răspunsul aşteptat, liniştea care ostoeşte frământarea şi trupul primitor, care dă fierturii din sânge cumpănirea de trebuinţă.

Astfel, ţărăncuţa asta, care nu pricepe cu creierul, nimic din ceea ce depăşeşte ograda şi angăriile ei, pricepe cu inimă tot ceea ce pricep mâinile de născocitor ale lui Vlaicu şi tot ce nu pricepe mintea lui: măiestriile şi neînţelegerea oamenilor. Ai fi zis că s-au întâlnit şi se întregesc, pentru că flăcăul, într-însa a aflat tocmai ce-i lipsea: o Freya întreagă. Adică o haină care să se croiască de la sine pe mărimea lui, sau un cuprins care să încapă în coşul trupului său. Ori, poate, şi una şi alta.

Şi – din fericire – el nu băga de seamă ce jertfă cumplită îi cere.

El simte doar că se întremează ca într-un somn deplin şi bun. Îşi dă seama că, un ceas lângă Todora, e ca o ţigară plăcută, fumată cu sete, în pârjol de inimă şi amorţeşte, până la tihna nestăvilită, tortura de dinte sfredelit a neizbutirii lui.

Îi spune:

— Măi, fătucă, măi. Nu mi-ai fo’ draguleană, fărnuma corajia mea!

Şi, încetul cu încetul, viermănarea durerilor i se lecuieşte. Parcă dragostea fetei i-ar fi fost o sită, care a oprit în ea tot ce era povară şi prisos, lăsându-l să treacă dincolo, numai lamură, numai sănătate. O sănătate cam

mâhnită, ce e drept, dar îndeajuns de prielnică să nu mai fie zăgaz gândului de mâine, şi mai cu seamă dorului de frânt cătuşele unui trai sărac, firav şi neîmplinit.

Astfel, Vlaicu s-a reîntors din nou la patima măiestriilor lui. Iar fiindcă nu-şi mai îngăduia să creadă în ajutoare venite de-a minunea, s-a îndârjit să-şi pune întreaga nădejde numai în destoinicia lui. S-a aplecat iarăşi pe lemne şi pe fier, a scotocit mai departe printre soiuri de piele, oase şi coji, să dejghioace dintre ele pe cel mai vrednic pentru membrana gramofonului. Dar mare lucru n-a putut afla. Urechea omului, după care pornise să-şi ia pildă şi reazim pentru invenţia lui, era unealtă gingaşe şi complicată. Tremurul unui sunet nu bătea acolo doar foiţa subţire a timpanului, ci trecea şi de la ea mai departe, prin fel de fel de întortocheri, ciocănele, nicovală, melci şi tubuşoare, până să ajungă auzit. Va să zică, urechea aceasta mecanică, membrana gramofonului, trebuia să înlocuiască, printr-o singură tăbliţă, toate amănuntele unei urechi adevărate. Şi apoi, tăbliţa aceea trebuia să fie astfel făcută, încât să ţie seama că, vibraţia venită de-a dreptul prin ac, din şerpuitura şănţuleţului înscris pe placă, nu-i tot una cu vibraţia venită prin aer. Iar pe de altă parte, era neîndoios lucru că, membrana unui gramofon trebuie făcută dintr-un material nedeosebit de acela pus în membrană care a înregistrat placa. Adică puterea de vibraţie să fie la fel de mare, pentru ca, astfel, un sunet să aibă şi când a prins şi când a dat, acelaşi număr de şerpuituri.

Decât, toate aceste judecăţi, erau doar arătare de căi pentru încercări. Trebuiau acum materiale şi mijloace să fie lucrate. Zadarnic gândea el că, poate, o foaie subţire de argint, sau de oţel, ar fi fost în stare să sune bine, atâta vreme cât nu avea la îndemână unelte să le facă. Ar fi trebuit deci să purceadă la născocirea uneltelor. Dar cum?

Şi de unde bani pentru maşina de laminat?

Şi aşa, s-a torturat între tot felul de întrebări, până ce, într-o bună zi, n-a mai putut răbda şi s-a apucat să lucreze cum a dat Dumnezeu, ţigăneşte, cu ciocanul şi cu pila, bătând o coroană de argint până ce a întins-o cât podul palmei ori subţiind o bucată de oţel până ce-a făcut-o cât fila de hârtie.

Numai că, toate erau la fel de bune şi toate la fel de rele. Adică, nu depăşeau ceea ce izbutise odată. Cu alte cuvinte, niciuna nu-i dădea nădejdiile pe care le visa.

Scrisoarea lui Boca l-a găsit tocmai când isprăvise cu toate cercetările şi era ajuns la o încheiere, căreia numai sănătatea lui încăpăţânată mai putea să-i îmbrace tristeţea şi lehamitea în fără-păsul unui gând şăgalnic:

— Poţi găta membrana de zice tare, chiar şi dintr-un cartof fiert, dacă-i ştii pune sare destulă. Dară nu-i nimic de aceea, fără numa să afli oareşce fabricant nărod să şpezeze criţari pe ea…

Frate Aurel.

Eu am stat şi m-am tot gândit. Tu eşti fecior mândru şi când ţi-oi propune verbal ai să-mi dai deloc corfă. Dară eu aşa zic. Începe de îndată să lucri aeroplanu că eu ţi-am ascultat tot cuvântul cu mult şi lacom interes şi nu te-am luat în deşert. Eu sunt convins absolute, că tu eşti un meteor al neamului nost şi ai să ajungi pe calea sigură a izbânzii în care speri atât de tare. Într-aceea consultându-mă cu mine însumi am decis a-ţi da tot concurzul şi ţi-am espediat o mie de coroane, pe care mi le vei da când poţi, socotind eu că este eschis să nu-ţi succeadă oarece măiestrie din câte ai făcut.

Să nu întorci criţarii, că nu-i primesc şi-or tot umbla pe drum de la Orăştie la Binţinţi până ce te superi şi n-ai să ai ce face, fără numai a-i primi. Într-aceasta gată membrană că eu nu peste mult plec la Abazzia şi pot

cerceta la Pesta oarece fabrică să cumpere patenta. Încă şi aceea poate aduce bani mulţi.

Dacă faci ceva experiment frumos cheamă-mă să vin. Tot aşa vrea şi ungurul de la ghimnază, fără un te consiliez să te laşi în mreaja lui. Nu-ş' ce gânduri are.

Al tău prieten bun care te roagă să nu te superi.

Romulus

Când a primit mia de coroane din mâna factorului, degetele-i tremurau. O pânză subţire s-a lăsat peste privirile negre, în care pâlpâiau flăcărui. A vârât banii în buzunar şi a pornit încet, ca un om obosit, spre şura unde şedeau clae peste grămadă bucăţile maşinii lui. S-a aşezat greoi pe un butuc de lemn şi nu s-a mai gândit la nimic. Se simţea aşa, ca şi când n-ar fi fost lume. Durerea îi pierise, gândul îi pierise, trupul îi pierise. Plutea. Dar o plutire ciudată, unde era numai ochi, cu privire care nu vedea nimic. Doarpâcle, peste scama cărora numai creasta Sărăxăului mijea înnegurată şi departe.

A venit apoi un oftat mare, prelung, adânc. Şi răsuflarea s-a întors într-o singură vorbă, care s-a prelungit şi s-a subţiat ca un sfârşit de noapte:

— No! Bine!…

Amintirea lui Boca dispăruse. N-avea nume. Sau avea altul. De pildă, să zicem noroc; de aceea poate i-a şi răspuns astfel:

Frate.

Tu n-ai ştiut, dar eu atâta lucru de rup. Am gătat maşina şi suc, măi, de parcă traje Dumnezeu cu funia de ea, fără numai acum o perfecţionez. Frate, e un lucru foarte frumos, nici nu seamănă cu altele. Ai să vezi. Te chem când e gata de tot.

Servus, Vlaicu

Răvaşul acesta, aşa de liniştit şi de nepăsător, era peste putinţă să-i dee pe faţă lui Boca iureşul, pe care mia

lui de coroane îl stârnise în viaţa lui Vlaicu.

Pe dinafară era totuşi liniştit, vesel şi bun. Poate ceva mai grăbit decât de obicei, mai nerăbdător. Dar încolo, lelea Ana avea mereu drept să se plângă că Aurel lasă mâncarea abia ciugulită, iar neică Dumitru, mereu prilej să-i pară că inima feciorului mocneşte şi gândul i-i mereu pe alte căi.

De bună seamă, amândoi aveau dreptate iar Vlaicu n-a cercat să-i liniştească. De altminteri, el nici mai avea vreme să vadă ceva din afara lui, acum când îşi putea îngădui să limpezească cele multe tulburi dintr-însul. O săptămână, două, cât a ţinut lucrul purces din nou, mai n-a dormit. Închidea ochii, frânt de oboseală, cu dorul şi nevoia să nu se mai trezească două zile, dar peste un ceas ţâşnea buimac din pat, aprindea o gazorniţă şi, cu straiele abia îmbumbate pe dânsul, îl vedeai furişându-se în cămăruţa cu unelte, până dădea albă peste el.

În zori, gonea nebuneşte cu roata până la Orăştie, unde zgâlţâia uşile dughenelor sau poarta câte unui fierar, să le deschidă zorit după un şurub, o sârmă, ori tăierea unui ghe-vint de mutelcă, pentru ca, de îndată, să gâfâie în neştire, leoarcă de apă, aburind de năduşală, în bătaia încordată a pedalelor care, trebuiau să-l întoarcă fără întârziere lângă maşina lui.

Dar într-acestea gândacul creştea a doua oară, înzdrăvenit în toate încheieturile. Sârmele de pian, întinse până ce cântau ca strunele lăutei, manşoanele lucioase de alamă, şuruburile adâncite în carnea leaturilor, toate adăugirile acestea noi, închegaseră o alcătuire ţeapănă, ca o bucată întreagă şi fără greş.

Schimbase pânza grosolană de pe aripi, cu o mătase tare, deasă şi uşoară. Schimbase de asemeni cârmele şi capetele aripilor, făcându-le pe rame din lemn de molift, îndoit la fiert, ceea ce le dăduse şi frumuseţe şi trăinicie.

Ba, la urmă, a schimbat până şi legăturile cârmelor cu manivelele de lângă scăueş, adunând toată mânuirea lor pe o singură roată. Învârtind cu mâna stângă în sus şi dreapta în jos porunceai ridicarea, învârtind pe dos porunceai scoborârea, iar împingând toată roata într-o parte, porneai maşina într-acolo.

Acum pasărea era gata pentru încercări mai temeinice, mai lămuritoare. Adausul de greutate, venit din alămăria proaspăt pusă, se cumpănea cu uşurătatea pânzei de mătase de pe aripi şi cu subţirimea lemnului îndoit la fiert. De-ar fi găsit roţi uşoare cu gumă şi cu spiţe, ca la bicicletă, dar micuţe cât îi trebuiau, gândacul s-ar fi făcut chiar mai uşor decât fusese înainte. N-a găsit însă asemenea roţi şi nici nu avea vreme să aştepte ca să-i vie de pe undeva, din Germania, aşa încât a fost silit să se mulţumească tot cu roţile lui de lemn, grosolane şi grele. Totuşi le-a pus pe osie de alun mlădiu, să ţie ca arcul, şi le-a întărit aşa fel, încât ciocnirea de pământ avea să fie potolită şi de un rând de gume tari, prinse pe de o parte în trupul maşinii, iar pe de alta în două fuse legate la roţi.

Astfel terminat, aeroplanul a fost bine priponit dindos de şopron, asupra livezii, în aşteptarea unor vânturi prielnice.

Dar vara se întinsese cu linişte caldă peste tot. Rar sufla câte un firicel de boare, scăpătată cine ştie cum, de prin viitura Murăşului sau din sus, de-a lungul Băcăinţii. Atunci frunzele se legănau alene, fără vlagă, pe crenguţele subţiri şi, ostenite, cădeau iarăşi în încremenire, numai decât.

Cine ar fi vrut să afle vreun înţeles acestei schimbări de vreme, ar fi putut spune că slăvile ţin înadins să-l păstreze pe Vlaicu pe pământ, sau că nu vor să-l primească între ele.

Numai că, nu era acela om să-şi ţie braţele cruciş la

piept, când el tocmai împotriva slăvilor lupta şi pe slăvi voia să le înfrângă.

A chemat din nou în preajma lui liota întreagă de flăcăi şi a cercat chip şi fel să urce în văzduh balaurul de lemn. Izbutea câteodată, când băietanii înhămaţi la funie puteau să fugă îndeajuns de iute. Numai că, săltatul era mic şi scurt, măcar că nu se aşezase nimeni în maşină, ca să împovăreze încă greutatea.

Astfel, aceste zboruri nu-i aduceau lui Aurel niciun folos. Umflăturile aripilor, sau clătinările aeroplanului, erau altele decât acelea care trebuiau să fie, când el ar fi avut să poarte greutatea hărăzită lui.

A mai aşteptat o zi, două… Apoi, când a prins în sfârşit un strop de răbufneală şi-a putut împlini câteva zboruri bune cu flăcăii urcaţi pe rând în scăueş, a înţeles că nu-i trebuie prea mare iuţeală ca să facă încercări chiar pe vreme fără vânt. A socotit deci că, după arătările avute, maşina încărcată se poate sui uşor dacă are o viteză de vreo treizeci de kilometri pe ceas. Iar viteza asta se capătă lesne pe timp de vânt, zburându-i în steriţă, ceea ce înseamnă că, de scazi iuţeala suflării din iuţeala cu care alergi, o poţi ajunge fără greutate, gonind cu un cal bun.

A încercat numai decât pe Şargu. L-a încercat degeaba, cu toate că Ion, care îl călărea, şi-a dat toată osteneala să-l poarte repede, ceea ce înseamnă că a rupt de coastele calului toate vergelele câte le-a avut. Bidiviul lui neică Dumitru era moale şi supărăcios. El, care ştia să tragă căruţa până la Orăştie în trap mărunt şi chibzuit, nu pricepea rostul galopului bezmetic ce i se cerea. De aceea, se vede, când îl frigea joarda lui Ion, se arăta mai întâi mirat, apoi de-a dreptul jignit. Drept care, se răzbuna numai decât, oprindu-se din scurt, cu amândouă picioarele din faţă proptite înainte, de mai mai să-l arunce pe Ion peste cap. Noroc că acela avea pulpe zdravene şi degete

ca fierul, înfipte grozav de sănătos în coama deasă a lui Şargu.

Văzând că în felul acesta nu izbuteşte, Vlaicu a început a momi flăcăii din sat la o întrecere de goană cu caii. Un strop de vin la boltă, o ţigară dată la vreme, o făgăduială nelămurită de plată, şi mai ales stăruinţa Todorei printre fete, să îndemne la rândul lor flăcăii, au făcut ca, în scurtă vreme, să se afle patru cai iuţi, tocmai buni pentru ceea ce trebuia.

Numai decât după asta a hotărât locul unde avea să se facă zborul. Găsise o parte în imaş, destul de întinsă şi destul de netedă, pentru ca maşina să nu fie zdruncinată prea tare de alergătura pe pământ. A adus îndată aeroplanul, flăcăii au venit cu caii, iar Ion a făcut rost de o rudă lungă, unde au prins, pe de o parte funia care trăgea maşina, iar pe de alta ştreangurile gonacilor, puşi îndesaţi unul lângă altul.

La porunca lui Aurel, cei patru flăcăi, veniţi cu caii, au încălecat. Alţi doi ţineau funiile de cumpănire, legate de capetele aripilor.

Ion trebuia să rămâie de o parte şi să dee semn de plecare, după ce Vlaicu, suit în scăueş, avea să ridice mâna, arătând că e gata de zbor.

Toate s-au întocmit aşa cum era orânduiala hotărâtă. Ceata de oameni veniţi să privească, pâlcul de flăcăi şi stolul de fete, s-au dat larg în lături, să facă loc balaurului minunat.

Aurel ridică mâna…

Tăcere grea cade deodată peste câmp. Ochii s-au făcut mari şi ţintiţi, inimile băţ mai tare.

Degetele Todorei au arşiţă. Strâng încet şi tremurat mâna fetei de lângă ea…

Acum…

Dar Ion nu face semn călăreţului.

— Dă drumul! strigă atunci Aurel, care-şi încleştase mâna pe roata cârmelor.

— Nu! Face frate-său. Nu-i bine!

— Ce nu-i bine?

— Cum ai fo' legat.

— De ce?

— No, apăi dacă s-or speria caii, ce-i face? Într-adevăr, Ion are dreptate. Şi Vlaicu se uită la el cu o privire lungă în care poate fi orice. Chiar un strop de părere de rău.

— Aşa-i. Dar cum om direge-o?

— Pe loc ţi-o meşteresc eu. Şi Ion deznoadă îndată de pe rudă frânghia care trebuia să tragă maşina. Apoi o răsuceşte înapoi de câteva ori, ca pe un mosor: lăsându-i însă capătul slobod. Lămureşte:

— Insucit aşa, ţine ca legată, fără numa, o port eu de capetul slobod şi oi fuji cu caii odată. Iar de s-or speria, dau drumul de capet şi se desface…

A împlinit totul precum a zis. Acum din nou sunt încordaţi şi gata să pornească.

Vlaicu, înghemuit în scaunul maşinii, îşi simte mâinile înfiorate; strânge în palma asudată lemnul rotund al roţii cârmelor şi, în tăcerea potolită iarăşi din întinderi şi peste întinderi, aude limpede bătaia rară a inimii lui.

O aude cu adevărat?

Şi cu adevărat să fie inima lui?

Sau numai a lui?

Nu ştie şi nici nu întreabă. Altminteri ar ameţi poate, dacă ar înţelege inima câtor veacuri bate în clipa aceea în el. Tresare şi strigă:

— Gata?

Iar Ion, cu flăcăii odată, răspunde:

— Gata!

— No! Haidam!

Şi cele patru harapnice detună ca patru pistoale.

Ţâşnind vijelie, caii smucesc sălbatic maşina din loc. Într-o clipă, hurducătura aspră a roţilor bătute pe grunji se moaie şi piere.

Pluteşte?…

Aripile largi au făcut burdufuri rotunde, pline de şuier. Şi deodată, smuls de pe iarbă, zmeul se umflă şi creşte – n vânt.

Pluteşte!

Flăcăii chiuie şi bat din harapnic, nebuni. Caii aleargă săgeată…

Gândacul se lasă o clipă, apoi iar se săltă, smâncit tot mai sus…

Zbârnâie plin toată maşina.

Caii par patru gângănii lipite de iarbă.

Ion e în fund. E dedesubt. Nu se mai vede…

Vlaicu pluteşte!…

Dar zbârnâiala puternică a gândacului sperie caii. Rudă, de care li-s legate şţreangurile, s-a ridicat şi ea sus de tot, trasă de aeroplanul ajuns la zece de metri deasupra… Prinse de spaimă cumplită, bietele dobitoace gonesc nălucă şi năzuesc înlături, învălmăşite.

Ion nu se mai poate ţine după ele… Nici capătul de frânghie nu-l mai poate ţine.

Să-i dea drumul?

N-are timp să mai judece. Se poticneşte… scapă mâna…

Frânghia se dezdeapănă ca un arc… Caii o rup înainte.

Iar deasupra, aeroplanul scăpătat din tragerea spre pământ, ţâşneşte de două ori mai sus, pieptiş, până la douăzeci de metri înălţime.

Zguduit de ridicarea asta neaşteptată, gândacul se clatină ca un leagăn izbit în treacăt. Vlaicu îi simte

mişcarea şi e mulţumit de cumpăna care se face de la sine şi atât de repede. Dar când se vede purces în urcare repezită, ca pe un perete, ameţeşte. Nu vede decât cer. Nu-şi dă seama ce s-a întâmplat. Nu-şi dă seama ce se mai poate întâmpla. Încearcă buimac să mişte roata cârmelor.

A învârtit? Cum a învârtit?… Nu ştie. Nu mai ştie.

Gol greu simte în el, până în gât.

Cade… Îl înăbuşă căderea, apăsându-i pe măruntaie de jos în sus, ca la o prăvălire dintr-un scrânciob învârtit fără minte.

Pământul îi creşte uluitor în faţă, se apropie ca săgeata.

— Mă prăbuşesc! îl fulgeră gândul prin créer.

Dar, deodată, nu mai vede decât cer. Pământul a pierit din nou.

— Unde sunt?… Şi nu mai apucă să-şi răspundă. Trosnet greu. Izbitură care dishoacă trupul, durere ascuţită în gleznă…

E pe pământ.

Deschide ochii şi iarăşi îi închide, să şi-i despălănjenească. Se uită uluit împrejur şi deasupra, căznindu-se să înţeleagă. Dar înţelege greu. De altminteri i-i şi teamă să înţeleagă tot, de vreme ce simte că s-a petrecut ceva rău.

Ion, Todora şi alţi câţiva, îl prind de subţiori să-l ridice:

— Ai căzut rău? îl întreabă un glas şters.

— Te doare? Parcă zice Ion.

Vlaicu nu le răspunde. El se zbate să iasă din neguri şi învârte încet laba piciorului în gleznă, să se încredinţeze că e ceva rupt acolo.

Îl doare, dar poate mişca. Va să zică nu-i rupt nimic.

Iar gândacul stă peste dânsul, cu aripi mari şi ocrotitoare. Şi acela e întreg… Doar o mică scrântitură la

roată…

Acum s-a luminat. Trage aer în piept, adânc, adânc de tot. Apoi îl suflă până la cel din urmă fir, de parcă ar voi să zvârle din el ceva fără priinţă lui.

— Fi-va bine! Şi fără să-şi dea seama cum, ochii lui se uită în ochii plini de lacrimi ai Todorei.

— Ce plânji, măi, fătuco?. Iar aceea face:

— Feri Doamne?… Că doară nu plânje nimeri, făr' numa tata lumea se bucură.

A lăsat pe Ion să aducă maşina acasă cu ajutorul flăcăilor, iar el a purces-o înaintea tuturor, încet, singur, nelămurit.

N-a văzut pe nimeni când s-a îndepărtat. Nici chiar pe Todora, care l-a întovărăşit, departe, în urmă, aşa cum fac uneori câinii cei credincioşi, când îi alungi ori îi baţi pentru că vor să-ţi fie de tovarăşi.

Ajuns acasă, a intrat de-a dreptul în odaie, s-a întins pe pat, a închis ochii şi, s-a lăsat pradă legănărilor, care stăruiau încă să-i tălăzuiască închipuit trupul printre arătări vinete de fum, departe pământului.

În clipa aceea, dosul mâinilor mari, cu degete întreţesute deasupra ochilor, fierbeau reci şi înfiorate. Simţeau lipsa de sânge a frunţii tari, golul negru al pleoapelor, de parcă n-ar fi avut dedesubt un chip de om viu, ci tivga albă, rece şi pustie a unui reîntors din alte lumi.

Somnul sănătos în care a scăpătat scurt, fără să prindă de veste, a adus pace şi stare pe loc. S-a trezit târziu, dincolo miezului de noapte, copleşit de tăcerea adâncurilor şi de nedumeriri. I se părea şi aceasta o stare de adevărată plutire peste lumi. Noroc de pieptul sănătos al lui Ion, care sufla aşezat în bună odihnă a somnului. I-a fost dovadă de viaţă.

Apoi, treptat, toate s-au pornit perinda liniştite, după

cuviinţă şi rânduială, până ce întreg faptul zborului s-a desluşit încheiat.

Dacă s-a ridicat de la pământ şi a purces în plutire, înseamnă că avea iuţeală trebuitoare. Ba încă, avea mai mult decât îi trebuise, de vreme ce gândacul s-a umflat deodată şi s-a repezit aşa de sus, dintr-o smucitură.

Sperietura cailor – atunci n-o văzuse… dar acum, i se ivea în ochi şi a priceput-o – mărise şi mai mult repeziciunea. Aşa dar a fost firesc ca, în clipa când Ion a dat drumul frânghiei, maşina să aibă prisos de iuţeală ca să ţâşnească încă pe cât era. Aici, Vlaicu îşi socotea însă că frate-său a dat drumul de bunăvoie, văzând că pasărea a ajuns prea sus şi nevrând s-o primejduiască înapoi către imaş.

Flăcăii, cari ţinuseră frânghiile lăturalnice, le-au scăpat, sau, le-au dat drumul, după porunca lui Ion.

Când gândacul s-a repezit cu botul spre creasta cerului, iuţeala s-a micşorat numai decât. Prin urmare era firesc să nu mai poată pluti şi să cadă ca un bolovan. Totuşi n-a căzut. Greutatea de dedesubt a făcut aeroplanul să-şi plece repede gâtul în jos. Şi, ca totdeauna, mişcarea de pendul nu s-a oprit la mijloc, ci cum e de înţeles, a urmat încă o bucată de legănare, ceea ce a răsucit botul spre pământ.

Atunci maşina a purces să cadă vijelioasă ca un topor. Aşa dar, a căpătat iuţeală din nou, ceea ce înseamnă că a prins iarăşi putere de plutire. Iar fiindcă acum greutatea era într-o parte, ca un pendul în marginea mişcării, toată gângania s-a legănat din nou ridicându-şi botul către cer. Din fericire, pământul a venit tocmai la timp să oprească această tălăzuire prin văzduh. Fără un dram de noroc se putea ca ciocnirea să se facă la sforul căderii în bot, ceea ce ar fi însemnat ceva mai mult decât scrântirea uşoară a unei glezne.

Va să zică, zborul acela dovedise mai întâi că maşina poate pluti – şi încă uşor – la o viteză mică; apoi, greutatea pusă dedesubtul aripilor, e o chezăşie cum nu se află mai bună, că aeroplanul năzuieşte – şi poate – să se îndrepte singur şi să se aşeze drept pe linia cuvenită zborului.

Acestea erau învăţăturile cele prielnice şi mulţumitoare.

Totuşi, lângă acestea, se prizărea şi una foarte amărâtă. Anume, cârmele nu fuseseră de niciun folos, fie din pricină că nu le-a ştiut mânui, fie că nu erau destul de mari, fie că iuţeala de zbor nu le fusese lor destulă.

Când s-a luminat de ziuă, Vlaicu era la lucru. Zorea înverşunat să-şi îndrepte stricăciunile, pentru ca, în aceeaşi zi, să poată face un zbor nou. Acesta trebuia să-i fie numai pentru limpezirea nedumeririlor cu cârmele.

Şi astfel, subsară, pe un vânticel potrivit, care îngăduia cailor să gonească cu mai puţină turbare, zmeul s-a ridicat iarăşi deasupra izlazului, săgetând neted şi ferit de scrântire, vreo câteva sute de metri în lungime şi la vreo zece înălţime.

Coborârea a fost lină, fără cusur. O ajutaseră însă şi flăcăii lăturaşi, de la frânghiile prinse în capetele aripilor.

Vezi bine, Ion le dăduse poruncă aspră, ca nu cumva să mai dea drumul de tot, ci să ţie deopotrivă lungime, împlinind şi ridicarea şi lăsarea, după semnele făcute de Aurel din maşină.

Ocrotit de pavăza aceasta, Vlaicu şi-a putut îngădui să încerce cârmele cum a vrut şi cât a vrut, mai ales că tot lungul zborului a simţit bine cum aeroplanul nizue mereu să scape în sus, deci e zdravăn aşezat pe vântul umflat sub pânza aripilor.

Cârmele mergeau bine. Chiar prea bine. Adică răspundeau la mişcările cele mai mici, aşa încât era dovada întemeiată că faţa lor ar putea fi micşorată

puţintel.

Liniştindu-se şi în privinţa asta, meşterul a cutezat oarecare joacă. A spus flăcăilor să dee drumul frânghiilor lăturalnice pe toată lungimea, aşa încât aeroplanul să se poată ridica până la cincisprezece metri şi să nu mai tragă de ele ca să-l aducă jos, decât atunci când le-o porunci el. Încerca adică să facă ridicări şi scoborâri numai cu ajutorul cârmelor.

Ridicările i-au izbutit, chiar de la început. A suit sfoară până la cincisprezece metri, apoi a prins a încerca scoborâşul. Îi tremurau mâinile pe lemnul cârmelor, când s-a încumetat să facă întâia învârtitură. Maşina n-a vrut totuşi să coboare de loc. A răsucit roata ceva mai mult, dar nici de astă dată n-a băgat de seamă că coboară. Când însă a mai întors puţin, gândacul s-a repezit în jos, ca o turbăciune. O clipă nici n-a mai ştiut încotro trebuie să învârtă. Apoi, a răsucit într-o doară, cu spinarea gheaţă de spaimă, fiindcă se aştepta să se vadă prăvălindu-se spre imaş. Aşa a şi fost de altfel. Dar când şuiera năprasnic şi se apropia uluitor de pământ, a învârtit înfuriat roata în cea parte şi dihania de pânză a zburat în sus, ca o ghiulea scăpată din tun, de a ridicat o palmă din pământ pe flăcăii aninaţi la capetele frânghiilor.

Încetul cu încetul mâna s-a deprins cu mişcările, iar ochiul a lămurit unde anume e locul din care porneşte coborârea, şi cât trebuie răsucit pentru coborâş lin, pentru ridicare cuminte.

În două trei zile de zboruri a ajuns stăpân pe aste taine. Atunci, a putut prinde curaj să purceadă alte încercări, de plutire mai îndelungă şi fără ajutorul frânghiilor lăturaşe. Cu alte cuvinte, începea să se bizuie deopotrivă pe mâna lui, cât şi pe gândacul făurit de ea.

Frate Boca.

Dacă vezi o zi de suflă vânt fest, apoi ia zugul şi vin la

Binţinţi la mine acas. Măi, am ajuns să zbor fain, chiar câte 400 – 500 de meter la 20 de înălţime de mă bat şi cu Lilienthal, că eu numa odată am căzut dar n-o fost nimic, fără numa m-am speriat dejeaba şi în două ceasuri am dires o roată de se stricase la cădere. Acum numai motor lipseşte şi îndată dau ocol peste turnul Saşilor.

Te aştept. Servus.

Vlaicu

Adă şi oareşce fuşeri cari şi-or râs de clubul aviatic să fac prav. Pe Bontescu şi pe Doctor Vlad îi vezi? Încă şi ei şi vie. Ştii tu, mă gândesc la subscriere. Eu trebuie să fac gândaci că eu numa pentru el trăiesc. Spune-le că altcum sunt nece sitat să vând maşina la Unguri la Pesta. Tu ştii bine că Directorul de la ghimnază se interesează.

Să vini negreşit.

Încălzit de izbânda pe care i-o vesteau rândurile lui Vlaicu de parcă ar fi fost chiar izbânda lui, Romulus Boca a fluturat scrisoarea flăcăului din Binţinţi ca pe un stindard de biruinţă prin toate cafenelele, şcolile, judecătoriile şi casele Orăştiei. Înverşunarea celor protivnici n-a făcut decât să crească, iar clubul aviatic, răzleţit câtva timp, s-a fărâmiţat de tot în urma gândurilor aşa de nătâng scrise de Vlaicu. Începuseră să se cam dea în lături de multă vreme, după vestea neizbutirii lui Vuia, iar acum nu vedeau în răvaşul zburătorului ardelean decât ameninţarea pentru pungile lor.

Foarte puţini au fost cei rămaşi în credinţă şi prietenie, Dar poate că tocmai astă puţinătate i-a făcut să fie şi mai porniţi şi mai încăpăţânaţi. Ungurii din Orăştie aveau bun prilej să se bucure văzând dihonia aviatică intrată între Români şi s-au hotărât să-i dea o mână de ajutor ca să crească în bunăvoie.

Astfel, cel dintâi venit să vadă pe Vlaicu zburând peste imaşul Binţinţului a fost Directorul Colegiului

reformat Orăştean, un dascăl cumsecade în felul lui şi foarte aplecat spre schimbarea vremurilor. Pentru dânsul, minunea zborului nu avea însă alt preţ mare decât acela hotărât de astă măgulitoare întâmplare, că Vlaicu fusese elevul şcolii, pe care o conducea el. Gloria născocitorului român avea să se reverse, aşa dar, puţintel şi asupra gimnaziului unguresc, ceea ce, în mintea Directorului, însemna că se răsfrânge însăşi asupra breslei dăscăleşti.

A privit înfricoşat salturile maşinii albe peste lungimea netedă a imaşului. I-a tremurat inima două ceasuri în şir, urmărind unduirile zborurilor şi ascultând şuierul şi pocniturile răzbătute din bătaia vântului, sub aripile pânzite pe lemne subţiri. Apoi, dându-şi seama că, de jur-împrejurul lui, află numai grai românesc, băietani înalţi şi pietroşi, fete mărunte cu ochii vii şi chipuri arse de soare, niciunul şi niciuna cu ştiinţa unei boabe ungureşti, s-a pomenit răsplămădindu-se în chiagul lui cel vechi şi s-a făcut aspru. Mai întâi, toată admiraţia pentru născocirea românului şi pentru neasemuita-i vitejie, să facă atâtea zboruri din care fiecare putea să însemne moarte, s-a prelins în afunduri de inimă şi s-a mistuit.

Dascălul a dat de ungurul din el şi s-a lăsat copleşit de nespusă părere de rău că neamul lui n-a fost vrednic să depăşească, măcar în timp, dibăcia acestui valah greoi la vorbă, nepriceput să lămurească taina invenţiei sale şi, mai ales, nesinchisitor de cinstea ce i-o făcea cogeamite Domn din învăţământul Orăştiei.

Şi totuşi Vlaicu era măgulit. Aşa de măgulit, încât, înainte să urce în scăuel, făcuse cu ochiul Todorei, şoptindu-i:

— No! Apăi, acu-i acu! O zbor, o numai zbor… că esta de loc bate telegrafă la Pesta că ce-o fo’ văzut… şi musai să crape grofii când or auzi de aşa măiestrie fainâ, c-o fo’ gătat-o un mocan…

Vlaicu voia să-şi răzbune porecla…

A răzbunat-o în de prisos. Mai întâi, a răzbunat-o zburând adevărat frumos. Apoi, a răzbunat-o ascultând cu un anume lucet tremurat în ochii mici. Vorbele stângace de laudă ale directorului şi, mai ales, făgăduiala că va veni cu alţi profesori, pentru ca, toţi împreună, să dea de veste la Buda Pesta despre minunata invenţie a fostului ghimnazist orăştean.

Dar răzbunării i-a pus vârf, când i-a spus profesorului:

— D-apoi că şi dumita poţi zbura. Pofteşte numai! Doară n-o fi vrednic la estea numai un mocan ca mine, fără numa e un kunst încă mai potrivit pentru Domni.

Însă Domnul n-a vrut să încerce, măcar că, pe urmă, a văzut pe toţi flăcăii satului suindu-se rând pe rând de-a călare, peste scândurica pusă sub aripi, drept scaun. Numai fetele nu s-au urcat. Iar asta, nu din pricină că le-ar fi fost teamă să zboare. Le era teamă de ochii scormonitori ai pramatiilor de flăcăi, cari abia aşteptau să vadă pulpe voinice de fată călare, ceea ce s-a şi dovedit repede când, o zgâtie din ceata codanelor şi-a luat inima în dinţi şi a cerut să se urce în scăueş.

Vlaicu, bucuros de privelişte, nu s-ar fi dat îndărăt s-o poarte în slavă. Dar când a văzut că toţii ochii flăcăilor nu mai cată în altă parte, a scurtat încercarea, râzând:

— No! Apăi iasta nu merje, fătuco! Junişcanii noştri doar la elea cată şi n-or mai şti mâna caii, fără numa tot cu grumaji întorşi or rămâne… Şi încă de aceea n-ar fi bai, dară ce-o fi când or apuca să vadă şi caii aşa mândrie… De loc or porni-o înapoi…

Au râs şi fetele…

Numai Todora n-a râs. Când a întrebat-o Vlaicu, blând:

— Tu nu vrei zbura, Todora? Ea a dat din cap încet,

aproape tristă.

— Nu Domnişorule Orei, iastă măiestrie nu-i de mine, fără numa de dumiata!

— Aşa o fi oare? Iar fata a oftat:

— De bună seamă, că cine-i maistoraşul, el a ştie… Vlaicu a zâmbit şi i-a pus mâna pe umăr, mişcându-i-l puţin ca o legănare. Todora şi-a plecat uşor obrazul spre degetele lui, abia le-a atins. Dar asta i-a sunat maistoraşului în suflet asemeni unei sărutări.

Pe Domnul din Orăştie parcă-l uitaseră toţi… El însă nu uitase pentru ce anume a venit. De aceea, când a prins a fumega seara din două părţi, dinspre aburirea dumbrăvii Murăşului şi dinspre liliachia zdrenţuire a munţilor, iar zborurilor li s-a pus capăt, Directorul l-a luat pe Vlaicu de braţ şi a început a-i arăta gândurile lui. Inventatorul trebuie dus la Buda Pesta. Acolo nu-i nimeni să se fi îndeletnicit cu asemenea maşini. Prin urmare va avea tot ajutorul s-o lucreze, s-o desăvârşească şi să arate lumii ce poate.

Pentru Vlaicu, toate vorbele acestea, spuse de altfel cu toată cinstea şi încrederea, erau acum ca o mângâiere bună şi caldă. Nu credea de loc în făgăduieli, dar nimic nu-l împiedica să vadă totuşi în ele o dovadă a izbânzii lui şi o încurajare.

Şi apoi, la urma urmei, ce-ar fi să se întâmple totuşi astă minune, să se afle chemat la Pesta şi ajutat? Cât ai bate din palme tot planul e gata făcut, cu toată minunata neprihănire sufletească de copil, pentru care e cu desăvârşire necunoscută graniţa dintre bine şi rău, dintre îngăduit şi neîngăduit. Aşa dar, găseşte aici cel mai grozav prilej să-şi plătească porecla şi să-şi răzbune. Va face aeroplanul, va zbura pe deasupra Parlamentului, va coborî să dea cinci ocoluri – de ce tocmai cinci?

— Nu ştie, dar Cinci vrea – peste Politehnic, ca să-l

vadă bine Jonas Odon, pe urmă zboară de-a dreptul la Bucureşti, trecând peste Orăştie, unde iarăşi face cinci ocoluri, să-l vadă fuşerii cari nu credeau – peste Binţinţi – să-l vadă neică Dumitru şi cu Todora – ea, neapărat!

— Chiar se şi vede zburând peste munţi. De acolo, de sus, vede Bucureştii ca în palmă. Deosebeşte în mijloc Palatul Regal, cum l-a văzut într-o carte poştală din cancelaria avocaţială a lui Boca, şi Statuia lui Mihai Viteazu, cu barda ridicată în mâna stângă, întocmai ca pe poza din cartea lui neică Dumitru. Zboară peste oraş şi-l priveşte. Nu-i nimic lămurit. Dar zăreşte fel de fel de străzi, unele ca la München, altele ca la Viena, altele ca la Frankfurt, sau la Pesta… Caută loc să coboare. Vrea să fie cât mai aproape de Palatul Regal. Poate chiar în ograda Palatului.

— Trebuie neapărat să aibă Palatul acela o ogradă mare, cum e a Burghof ului sau a Rezidenţei… Sau, ce-ar fi să coboare pe stradă, în faţa Palatului, pentru ca Regele Carol să poată veni numai decât, iar el, Vlaicu, să-i arate aeroplanul şi să-i zică:

— No! Esta-i gândacu meu! L-am fo'* făcut cu criţari ungureşti, făr' numa, el îi român doar, că eu i-a tată. Şi l-am adus la Români, să aibă şi ei săracii! Iar Regele Carol îi întinde mâna, îi zice:

— Bravo! apoi îi pune pe piept o decoraţie mare, în timp ce lumea adunată ca furnicile, strigă:

— Ura! Trăiască Vlaicu!

Toată închipuirea asta amăgitoare, de prunc înfierbântat, îi lasă pe inimă ca o mână caldă şi odihnitoare. E vesel, de parcă toate s-ar fi petrecut cu adevărat, iar acum şi le-ar aduce aminte, seara, în patul odihnitor şi moale, înaintea adormirii. Inima bate leneşă, rar, mulţumită, împăcată. Nu mai este aici la Binţinţi şi nu mai e nicăieri. S-a ridicat deasupra, sus, în creasta celor

nepământeşti, de unde poţi privi oriunde, şi de unde ţi-i îngăduit a bănui oriunde, până dincolo de minte, de ochi şi de cuminţenie. Asta s-ar chema, până la scaunul lui Dumnezeu, în ceasloavele lui înfricoşate şi bătrâne, unde viaţa se trăieşte de mai înainte plăsmuită de închipuire.

— Ei, ce zici?

Vorbele ungureşti au bătut ciudat în urechea plină de graiul mocănesc. Vlaicu a tresărit: – Cum?

— Întreb: Vrei să mergi la Pesta?

— Ăăă… Da… No! De bună seamă… Fără numa trebuie negreşit să mă conziliez şi cu Romulus Boca.

Zvârlise vorba într-o doară, fără niciun rost. Nici nu ştia măcar de ce a spus numele lui Boca şi nu i-a spus pe al lui Dr. Vlad sau pe al lui neică Dumitru. Numai că, pesemne, bietul Boca trebuia să mai aibă amărăciuni de pe urma lui Vlaicu, chiar după ce maşina zburase. Căci, în aceeaşi seară, anumite cercuri din Orăştie au aflat că zburătorul s-ar fi dus la Pesta, dar şurubăriile lui Boca îl ţin pe loc, ceea ce n-ar avea altă lămurire decât doar că, tânărul avocat vrea să facă politică din născocirea românului. Şi ceea ce e mai rău, să o facă împotriva stăpânirii.

Astfel, lupta pentru câştigarea lui Vlaicu, avea să se întărească zi de zi. Iar cel dintâi semn a fost trimiterea lui Adler la Binţinţi, să fotografieze aeroplanul, pentru ca, mai apoi, să se împlinească repede toate cele cuvenite, încât Buda Pesta să afle şi se pune mâna – la nevoie chiar cu sila – pe invenţia care, de vreme ce a fost făcută în cuprinsul stăpânirii Chezaro-crăeşti, ei i se cuvine s-o aibă şi s-o folosească.

Chiar de a doua zi au început să curgă droştile cu musafirii de la Orăştie. Cea dintâi din ele l-a adus pe Romulus Boca, făcut ghem sub o cladără gălăgioasă de părtaşi ai clubului aviatic. Într-o săptămână, jumătate din

Orăştie trecuse prin Binţinţi, întorcând cu susul în jos casa cea curat gospodărită a lelei Ana, secătuindu-i cămara de vipt şi împuţinând simţitor butoaele din pivniţele bolţilor din sat.

Flăcăii, cari aduceau de obicei caii de tras aeroplanul, au cunoscut atunci zile bune şi vesele. Ardeau în sat lumini până târziu în noapte, iar de undeva, dinspre biserica săsească, se ridicau cântece de negrijă a tinereţii, de zvăpăere şi de porniri fără frâu. Bătrânii – în cap cu neică Dumitru – nu prea aveau de ce îi bucuroşi. Dar fetele întârziau mereu pe afară, ascultând rezemate cu obrajii lipiţi de stâlpul rece al târnaţului, sau mistuindu-se prin funduri negre de livadă.

Doar Todora aştepta degeaba să audă scârţâind în prun-dişul drumului un pas şi pentru ea. Vlaicu părea că o uitase, aşa de împlinită îi era viaţa acum, între Domni şi între zboruri. Iar când, spre ziuă, tresăreau în noapte muşcături de roţi purcese iute către târg şi răsunau dincolo de şine chiotele şi cântecele pe Domnie, maistoraşul se frângea în el însuşi, sleit de oboseală, ameţit de larmă, de fum, de vin.

Adormea numai decât şi se trezea târziu, pe pragul prânzului, când de obicei îl strigau din poartă alţi noi veniţi sau cei reîntorşi.

În estimp inima Todorei se stingea asemeni unei lumini, încetişor şi fără sfâşiere. Dar se stingea zi de zi şi noapte de noapte, până în seara când a tresărit de câteva ori, păcănind sfielnic şi subţirel, a aruncat două scântei, apoi, după ce s-a mai mărit odată, ca un ochiu' sau poate ca o gură care chinuie răsuflarea, s-a tăiat scurt şi a pierit.

O stea roşietică mai stăruise în întuneric, sub firul de fum alb unduet spre înălţimi. Apoi s-a stins şi ea.

Şi aşa, sufletul Todorei s-a făcut iarăşi cum a fost totdeauna: o odaie mică şi neagră, bine zăvorâtă, unde

oricine poate plânge în voie, fiindcă nu-l vede nimeni…

Dar suferinţa fetei era zadarnică, aşa cum sunt toate suferinţele. Vlaicu n-o uitase şi nici nu se îndepărtase de dânsa mai mult decât fusese îndepărtat odinioară.

N-avea timp pentru ea, aşa cum nu mai avea timp nici pentru el însuşi. Se dăruise unei năluci şi n-o mai putea părăsi. Slujbele trupului – mâncarea şi somnul – se împlineau într-o doară, pe apucate, limpede în cuget ca fiece clipă dată lor e furată unui rost care se cere înfăptuit cu zorul. Stăruia în toată fiinţa lui Vlaicu o înfrigurare aşa de nemiloasă, încât ai fi zis că, nu mai crede în dăinuirea timpului. Drept este că îl biciuiau şi veştile venite din când în când prin ziare, despre cele făcute, mai ales în Franţa, cu privire la zborul mecanic. Numele căpitanului Feber, al lui Latham, Blériot, Farman şi Voisin se aminteau tot mai des, alături de ale fraţilor Wright: Wilbur şi Olivier.

Ba, de câtăva vreme, începuse a se vorbi de recorduri, ceea ce însemna că puterea şi ştiinţa zborului înainta cu tot temeiul. Iar când Latham şi-a dat pe faţă pofta să treacă în zbor canalul Mânecii, de la Calais la Douvre, Vlaicu a crâşnit din măsele ca un nedreptăţit. În amărăciunea lui, dospită pe o neînfrânată copilărie, a putut dori fără pic de remuşcare căderea avionului în Ocean şi înecarea zburătorului cutezător. A dorit-o cu atâta învrăjbire, încât nici prin gând nu i-ar fi trecut că Latham poate să-şi ia acele măsuri de scăpare, uşoare de înţeles şi fireşti, pe care creierul lui Vlaicu le-a născocit îndată, fără nicio sforţare. Numai că, binţinţeanul le-a cugetat pentru sine însuşi, hotărându-se să le pună în fapt când i-o veni vremea să facă şi el asemenea ispravă, sau una la fel, dar bine înţeles cu mult mai însemnată. De pildă, să treacă Oceanul Atlantic.

Pentru asemenea zbor, scăueşul nu mai avea rost şi nici chibzuinţă să rămâie în vânt, ci trebuia să fie învăluit

într-o formă de luntre uşoară, făcută din cauciuc, peste care să se aşeze o altă luntre, cu gura în jos, ca un capac desăvârşit, aşa încât să nu pătrundă apa înăuntru. Pentru vedere va pune nişte ferestruici în fundul şi lăturile luntrei de deasupra. În sfârşit, ceva cam în felul submarinului născocit de dânsul şi care nu avusese trecere la fuşerii din Pola.

Va să zică, dacă se opreşte motorul şi cade aeroplanul, el va pluti pe apă fără nicio primejdie. Totuşi, fiindcă nu poate rămâne pierdut în mijlocul pustiului de valuri, are să ia cu dânsul şi motoraşul cel micuţ, cu helice cu tot, aşezat la coada bărcii de jos, întocmai cum se afla pus pe luntrea făcută de Ion şi care-i purtase de atâtea ori peste unda Murăşului.

S-ar putea să isprăvească benzina? Nu-i nimic. Are şi pentru împrejurarea asta o măiestrie, doar nu degeaba a făcut cătănie la marină. Va întocmi aripile aeroplanului aşa fel, încât, la nevoie, să le poată desprinde de la locul lor şi să le contra-braţeze întocmai ca pe velele unei corăbii, slujindu-se de cârmele de direcţie ca de nişte flocuri, iar de pânza derivei drept velastrai. Astfel, tot ce fusese aeroplan se schimbă într-un fel de velatură şi greement corăbieresc ciudat, în care însă nu lipsea nici arborele de trinchet şi bompresul, nici arborele mare, nici ghiul, toate legate în straiuri şi şarturi de oţel, mai lari şi mai de nădejde decât toate parâmele şi saulele întrebuinţate la un bord obişnuit.

Un singur cusur avea toată alcătuirea asta năzdrăvană. Mica îmbarcare încropită n-avea o chilă zdravănă s-o ţie bine împlântată în apă, ca să n-o poată răsturna vântul. Greutatea câtă s-ar fi cuvenit unei chile bune, era însă în motor. Rămânea doar să afle o dibăcie oareşcare ca să-l poată coborî şi întări la vreo doi metri sub luntre. Repede a găsit şi meşteria asta, hotărându-se să prindă motorul, laolaltă cu roţile, pe un triunghiu făcut

din fuse de oţel, care să se poată răsuci în jos.

— No! Am gătat-o şi pe iasta!

Apoi, fiindcă fiecare născocire aduce sete de alta, Vlaicu a prins a se gândi că, la urma urmei, el ar putea face ca gândacul său să nu fie numai barcă cu motor şi cu pânze pe lângă aeroplan.

— Ci chiar trăsură automată. De vreme ce aripile aveau să se poată mişca, rămânea doar să le facă şi uşor de strâns, de-a lungul trupului, ca la păsări şi la gâze. Un lanţ şi nişte roţi dinţate puteau trece uşor învârtirea motorului la roţile din faţă, iar cârmirea să se facă prin roata din urmă. Sau, tragerea să o facă tot helicele, ca şi în zbor.

— Doară aceea îi bucluc! Că numai te-atinji de gândac şi de loc dai mâna cu dracu'… Ceea ce cugetând, a chibzuit că e mai bine să nu primejduiască viaţa semenilor săi, cu învârtitura tăioasă a helicelor, deci s-a oprit tot la trecerea mişcării de moto*r la* roţi.

Astfel gândit, aeroplanul lui Vlaicu avea să *ia* locul unei lişiţe, care zboară, umblă pe pământ, pluteşte pe apă, iar la nevoie chiar pe sub *apă*. Dar îngrămădeala aceasta de virtuţi nu *se mai* putea *mulţumi cu numele de* aeroplan oi pretindea altul mai nou şi mai întreg. Cum să-i zică? Autobarca aeriană?

Râde scurt, fulgerat de lumina descoperirii:

— Raţă, frate! O gâscă! Încă şi iasta se potriveşte. Iar naţia n-o zice nici aşa, nici aşa, facă numa Vlaicu după cum zâc eu Latham şi nu Antoinette, o drac mai ştie cum vine aceea pe limba franţuzească!…

Dar acum, după ce-a glumit destul cu gândurile şi cu născocirile, cade în tristeţe deodată, ca un stei rupt din ridicarea lui. Pasămite şi-a adus aminte iarăşi de dorinţa zburătorului apusean să treacă în zbor Canalul Mânecei.

Atunci, îi trânteşte o năprasnică sudalmă

mocănească, se zvârle pe bicicletă şi purcede vijelios să se plângă lui Romulus Boca la Orăştie.

— No! Apăi acum ce-om începe? Întreabă el, după ce i s-a jeluit împotriva franţuzului care nu se astâmpără şi vrea să i-o ia înainte, măcar că maşina lui nu-i de niciun dai Doamne. Merje pe sus, ca boanghenul la fiertul răchitei… Dară gândacul, frate, lucră mai fain, măcar că nici motor n-are… Apăi drept îi? Şi cade-se să tac mâlc şi să mă dau împăcat? Nu pot, Romul, frate, că-mi toarnă ghifu în inimă…

— Înţeleg, de bună seamă, frate Aurel, dară ce-om face? Că tu vezi bine ce-i şi cum. Eştea vorbesc şi laudă, fără numai aici e chestiunea de şpezat, nu de grăit.

Vlaicu a dat din cap şi a hotărât limpede şi scurt:

— No! Să şpezeze!

Dar vorba asta, aspră în felul ei, l-a mâhnit pe Boca. El înţelegea bine neîndemânarea lui Vlaicu în a-şi spune gândurile. Mai pricepea apoi şi felul acela aparte de o judecare a lucrurilor după care, zburătorul socotea că maşina lui e o născocire trecută cu mult peste făptura şi viaţa lui. Doar toate astea i le-au îndrugat săptămâni în şir toţi cei care se cârduiseră pe la Binţinţi şi-i plătiseră priveliştea minunei înfăptuite, cu vorbe mari şi umflate, unde nu lipsea niciodată lauda naţiei. Ba, la drept vorbind, ajunseseră unii aşa de departe încât Vlaicu era desfăcut cu totul de făptura lui şi părea să nu mai aibă niciun alt merit decât acela de a fi un fel de robinet prin care curge geniul naţiei.

La asta, răspunsese el, aşa cum ştia, îndesat şi nemintos:

— No! Bine! Apăi atunci turnaţi voi apă bogat, fraţilor, să aibă ce curje.

Numai că, prietenii au luat vorba în glumă, aşa cum luau tot ce spunea Vlaicu, în afară de cele privitoare la

aeroplanul lui.

Toate astea îl făceau pe Boca să înţeleagă că Aurel cerea ajutor, cu seninătatea şi îndărătnicia acelui care ştie că nu cere pentru dânsul ci pentru un ţel care – ştiut sau neştiut – îl depăşeşte. Ba, poate depăşeşte şi devălmăşia prietenilor şi timpul.

Acestor gânduri le-a răspuns, când i-a întors lui Vlaicu:

— Să şpezeze, fireşte… aşa ar fi căderea. D-apăi crezi tu că pricepe oarecine ce-o veni după asta?… Eu încă zic să caţi găta maşina fără ajutorul nimănui. Lucră gramofonul de zice tare şi înştiinţează patentă să capeţi criţari… Eu aşa te conziliez.

Vlaicu n-a mai stăruit, dar nici nu şi-a mai descleştat gura până la plecare. L-a lăsat pe Romulus Boca să vorbească de toate, să sară de la una la alta fără rost şi fără cumpănă, numai să-şi acopere stânjenirea stârnită în el de îmbufnarea duşmănoasă a maistoraşului.

I-a fost teamă chiar să-i mai dee mia de coroane pe care se hotărâse să i-o împrumute, cu gândul să-l împace cât de cât, deşi acei bani i-ar fi lipsit acum, când peste câteva zile trebuia să pornească spre Abazzia, unde-l osândiseră doctorii să-şi îngrijească sănătatea la soare şi la linişte.

S-au despărţit ca doi duşmani: Boca, furios că nu e înţeles, Vlaicu, furios că nu e ajutat.

Dar, după ce şi-au dat mâna, moale, fără vlagă, în silă, fiecare şi-a împlinit răzbunarea în felul său. Boca s-a înfundat în jilţ şi a hotărât să purceadă subscriere neîntârziat, să trimită iarăşi un mandat de o mie de coroane, apoi să se bată cu toţi românii bogaţi, până o împlini cele două zeci de mii de coroane trebuitoare. Pe urmă, să găsească o fabrică pe la Pesta, unde să-şi poată vinde Aurel membrana de gramofon.

În acest timp, Vlaicu împingea învrăjbit în pedale, să le rupă, şi gonea spre Binţinţi, înjurând sălbatic pe toţi franţujii lalolaltă, iar lui Latham, dorindu-i pe deasupra nu numai ruşinea presupusă în împlinirea sudalmelor, dar şi toate prăpădurile ce ar putut ieşi din zborul lui peste Canal: explozia motorului, aprinderea aeroplanului, ruptura aripilor, căderea în apă şi înecarea. Mai ales înecarea. Dar, bine înţeles, nu o înecare repede şi uşoară, ci una prelungită, torturată, pentru ca ticălosul să aibă timp a înţelege cât rău voia să facă, luând-o înainte în chip cu totul necinstit.

— El om bogat, în stare să facă câte maşini vrea – unui român sărac, căruia Romul Boca nu vrea să-i dea douăzeci de mii de coroane.

Nici vorbă, Vlaicu era desăvârşit încredinţat că Latham nu şi-a luat nicio măsură de scăpare, nici nu ştie să înoate…

Într-adevăr.

— Ciudată potrivire şi asta.

— Peste câteva timp Latham avea să cadă de-adevărat cu aeroplanul său în Canalul Mânecei. Când a citit Vlaicu vestea asta minunată, a ţipat de bucurie. Dar a ţipat scurt şi zugrumat. Dedesubt scria lămurit:

…şalupa care urmărea aeroplanul a ajuns îndată la locul căderii. Maşina uşoară, plutea deasupra apei, ca o lebădă obosită. Iar în carlinga de cauciuc, înadins făcută cu o luntre, Latham îşi fuma liniştit ţigara, aşteptând sosirea bărcii de salvare…

Vlaicu a plesnit din buze cu uimire şi zâmbet în ochii ţări:

— A dracu’ şi Latham esta, frate! *O* fo’ ştiut!

Dar, deodată, i-a îngheţat inima. Cel din urmă rând vestea:

Latham, a spus salvatorilor săi că, în curând, va

încerca din nou trecerea Canalului.

Dar asta s-a petrecut cam la începutul celei de a doua săptămâni din August. Între timp, Romulus Boca plecase la Abazzia, oprindu-se în drum la Buda Pesta să afle lui Vlaicu fabrica de gramofoane pentru membrana inventată. Ba, stătuse de vorbă îndeaproape cu câţiva români, studenţi la Politehnic şi luându-le sfatul, i-a cumpărat lui Vlaicu fel de fel de scule fine şi materiale prielnice sunetului. I le-a trimis. Iar ca să-l împace de tot, a mai adăugat şi un mandat de cinci sute de coroane, întovărăşit de o scrisoare, unde îi dădea seama de tot ce aflase şi văzuse, stăruind cu tot dragul inimei să nu prăpădească nicidecum calea apucată, oricât de neînţelegători ar fi oamenii şi oricâtă duşmănie ar arăta unii dintre dânşii.

Vlaicu a fost prea bucuros de unelte şi de bani ca să mai aibă timp a citi scrisoarea. A vârât-o în buzunar şi n-a dat de ea decât peste vreo două săptămâni, după ce primise o carte poştală ilustrată de la Abazzia. Boca îl întreba ce zboruri a mai făcut şi îi scria că are de gând, la întoarcere, să treacă şi pe la Pola.

Era parcă şi ăsta un fel sfielnic a căpăta din nou inima lui Vlaicu, pe care o simţea nedrept îndepărtată şi rece.

Binţinţi, 11 Iulie 1909

Frate Boca.

Abia ieri în 10 am avut vânt potrivit. După prânz am zburat pe dealul Pemului de şapte ori cam câte 100 m. Adler a venit şi i-a succes să mă fotografieze. Mi-a părut foarte bine că ai fost la Pesta; membrana nu am isprăvit-o că eram preocupat de vânt. În patru zile o gât şi apoi plec cu ea la Pesta. Ai uitat să-mi scrii cum e fabrica aceea? Nu era prea săracă?

Pe la Orăştie nu e nimic nou.

Pretenul Jantea, doctorul în jură de asemeni s-a urcat

pe maşină dar nu s-a ridicat, fiind el de 85 kg.

La Pola să merji negreşit. Scrie-mi cât mai mult. Te îmbrăţişează, Vlaicu

În holul hotelului strălucitor din Abazzia, Boca deschisese cu tremur de mână scrisoarea asta aşa de târziu venită. A citit-o înfrigurat şi cuprins de o tot mai caldă înduioşare. Se simţea iertat şi era fericit. Neizbânda amară ce-o avusese înainte de plecare, cu încercarea subscrierii, şi care-i şezuse înfiptă în suflet ca un ghimpe înveninat, părea acum că-şi ostoeşte durerea. Dar asta era numai o parte. Căci, pe altă parte, răvaşul lui Vlaicu îi strecurase o durere mai mare, vestind venirea lui Adler din Orăştie şi fotografierea zborurilor.

Va să zică directorul colegiului reformat, nu se dădea înfrânt, iar Vlaicu arăta ispitit spre ademenirea lui, de vreme ce vestea noutatea fotografierii, ca pe un lucru firesc, mulţumitor.

De aceea, răspunsul grăbit al lui Boca a fost plin de spaimă şi de vorbe mari. Dar, mai cu seamă, era plin de sfaturi pentru aşteptarea unor zile mai bune, stăruind îndeosebi asupra zorului ce trebuia dat cu alcătuirea membranei şi cu vânzarea ei.

Într-adevăr, lui Boca începuse să-i fie teamă că Vlaicu se prinde în mreaja Budapestei. Se mai întâmplaseră multe de astea, şi încă cu oameni cari ştiau bine ce înseamnă asemenea lunecare. Pentru flăcăul din Binţinţi şi pentru nepriceperea desăvârşită în treburile politiceşti, vânzarea n-ar fi avut nici măcar preţul cuvenit. Ungurii s-ar fi ales cu un om mai mult, plătindu-l cu un aeroplan tot de dânsul născocit, făcut şi rămas al lor până la urmă.

Toate aceste gânduri le-a aşternut pe hârtie, ceva mai pe ocolite către Vlaicu, şi mai de-a dreptul către Victor Bontescu, rugându-l să facă tot ce-o şti să afle vreo ieşire din primejdie. Căci, în fundul inimii lui, Boca pricepea prea

bine, cât şi ce înseamnă aeroplanul în viaţa lui Vlaicu, pentru ca să-i poată cere jertfirea până la capăt, numai şi numai de dragul să nu încapă în mâinile Pestei. Uneori chiar se împăca de tot cu gândul acesta, zicându-şi că, la urma urmei, Vlaicu tot român rămâne, fie că zboară la Budapesta, fie că zboară la Bucureşti, de vreme ce mai înainte a zburat colo, pe imaşul Binţinţului, spre dumbrava Murăşului, în miez de ţinut românesc.

Şi apoi o biruinţă în Pesta, e biruinţă şi în Viena. Iar o biruinţă în Viena, e biruinţă în toată lumea, la Berlin, ca şi la Paris, la Londra ori în America.

Cugetă astfel să se mângie. Dar teamă nu şi-o poate ascunde, căci Vlaicu nu-i un om. E un copil, pentru care cuprinsul vorbelor n-are decât înţeles pufos, uşuratic Ba, poate că ele n-au niciun fel de cuprins de îndată ce nu vor să spuie lucruri închegate, tari, pe care mâna le poate pipăi şi simţi ca pe şuruburi, ori unelte.

E chiar de râs să crezi că vorba trădare poate răspunde la ceva în creierul lui Vlaicu. Nevinovăţia minunată şi de speriat, cu care povesteşte aşa de glumeţ şi cu ton aşa de firesc, că a făcut bani falşi – şi că n-a mai făcut numai din pricina supărării lui neică Dumitru.

— Dovedeşte că, la dânsul, vina nu se măsura decât prin osânda care i se dă. Adică, asemeni unui copil. Cum să-i ceri unui astfel de suflet, prăpădit de dragostea măiestriilor lui, acea grozavă mlădiere care i-ar îngădui să folosească banii ungureşti, pentru o izbândă românească? Mai ales, când în satul lui nici n-a avut de împărţit ceva cu ungurii, ci doar cu saşii. Dar saşii erau tot aşa de oropsiţi de stăpânirea unguréască, întocmai ca şi românii. Va să zică, erau o apă. Cât priveşte harţa cu ungurii din colegiul Orăştean, aceea se mărginea la unul singur, tot aşa de ungur, la drept vorbind, ca şi Vlaicu, ori el, Romulus Boca.

Negreşit, era acolo o harţă surdă şi mai grea decât

toate. Dar aceea nu se putea limpezi bine, din dosul scutului ei firesc, pe care îl punea aşezarea treptelor deosebite dintre şcolari şi profesori.

Astfel, Boca se tortura zilnic învârtindu-se avocăţeşte în jurul aceluiaşi gând şi simţea o ciudată plăcere, şi foarte înveninată, să-l îmbrace în toate bănuielile bune şi rele, pe toate feţele şi în toate luminele, purcese de la temeiul neprihănirii sufleteşti a lui Vlaicu.

Neprihănirea aceasta nu era chiar aşa de fără cusur. Boca uita că, înainte de toate, are de-a face cu flăcăul lui neică Dumitru, părtaş de-al lui Dr. Vlad şi cititor istoriei lui Mihai Viteazu, măcar că fusese primar sub oblăduirea ungurească. Astfel, s-ar fi putut spune că, din naştere încă, Aurel avea în suflet anume straturi, anume fel aşezate. Şi iarăşi uita Boca orăşeanul, că acele straturi, asemenea straturilor din inima pământului, nu-şi schimbă aşezarea nici sub cutremure înfricoşate.

Va să zică putea fi nădejde. Şi apoi, aceea ce uită cu totul Boca, era ajutorul pe care înşişi ungurii din Pesta aveau să-l dea dorinţii lui. Era greu de închipuit că, tocmai acolo, nu avea să se afle atâta ambiţie, încât să primească tocmai pe un valah să-i înveţe ce-i aeroplanul şi să le arate cum zboară.

Dar toate aceste răscoliri erau zadarnice. Erau prea aproape munţii Olteniei, şi se vedeau prea limpede de la Binţinţi pentru ca, Vlaicu, să aibă îndemnarea a apuca în alte părţi ale lumii.

Şi-apoi, când oare păsările cerului, silite să plece de la cuib, s-au mai călătorit în altă geană de zare, decât la căldura şi spre soarele din miazăzi?

Vlaicu strângea totul într-un gând şi într-o singură privelişte: să coboare în ogradă Palatului Regal din Bucureşti şi să dea mâna cu Regele Carol, care să-i spuie:

— Bravo!

Asta era ca o frântură de basm şi îi şedea bine lui Aurel. Doar pruncii nu visează în jocurile lor să aibă de-a face cu oameni de toată mâna, ci vor negreşit Regi şi împăraţi, zmei şi feţi frumoşi… Feţi frumoşi sunt chiar ei, firește, cari trebuie să zboare pe cai năzdrăvani, hrăniţi cu tava de jăratec.

Adler a mai venit de câteva ori pe la zboruri, aducând fotografiile care îi ieşiseră mai bine, apoi, într-o zi bună a dat de veste că directorul Colegiului pleacă la Buda Pesta, de unde trebuia să trimită un răspuns. Vlaicu nu pusese prea mare temei pe vorbele lui, aşa că n-a avut niciun fel de suferinţă înţelegând neurmarea răspunsului. I-a fost teamă doar că s-or afla pe la Pesta oarecari oameni necinstiţi să-i fure invenţia şi atunci a făcut repede nişte planuri ale maşinii, de le-a trimis lui Ursinus, să-i capete patentă în Germania. În coada scrisorii a adăugat câteva imputări privitoare la tăcerea lui Oskar faţă de răvaşul prin care îi ceruse materiale pentru membrană de gramofon şi-i da de veste că totuşi lucrează la ea, deşi fără mare nădejde, din pricina materialelor proaste găsite la Budapesta.

După câteva zile, cogeamite pachet trimis din Frankfurt, dovedea că Ursinus primise scrisoarea:

Dragă Vlaicu.

Am lipsit din Russelsheim. Sănătatea şubredă a Friedei ne-a silit să stăm două luni încheiate la Marienbad. Prin urmare nu am găsit scrisoarea dumitale dintâi decât la întoarcere. Când mi-a venit această din urmă, pachetul cu materiale era făcut. Mai mult încă, află că am vorbit şi cu Fabrica de gramofoane din Frankfurt. Îţi va cumpăra membrana dacă e bună şi nădăjduiesc să-ţi pot scoate cam treizeci de mii de mărci pe ea…

Inima lui Vlaicu a zvâcnit ca o pasăre speriată. Treizeci de mii de mărci? Dar asta însemna biruinţa

desăvârşită, pentru că însemna aeroplanul întreg, cu motor cu tot şi cu încă vreo câteva mii de mărci pe deasupra.

Bucuria cea neaşteptată, pe care o mai întregea şi vestea că Latham căzuse a doua oară în canalul Mânecii, i-au dat maistoraşului o putere de muncă şi-o arşiţă de unde era firesc să iasă doar în câteva zile invenţia visată. De altminteri, punctul de plecare îl avea de multă vreme. El nu se bizuia numai pe un anume fel de material sau pe subţirimea lui, ci pe părerea că o membrană trebuie să se ţie şi de forma gongurilor de alamă, adică aceea a unei tăvi cu marginile răsfrânte şi de forma clopotului sau a tubuşoarelor prelungi din urechea omenească. Mai limpede spus, căuta să facă o tăviţă de acestea în formă de gong, iar în mijlocul ei să prelungească, prin topire, un cornet lung, pe care să-l răsucească întocmai unui conci de melc. Legătura cu acul trebuia să se facă în capătul spiralei.

Prin urmare îi trebuia un material, care să îndure această subţiere la flacără şi să aibă tărie destulă, ca să nu crape în vibraţia acului de placă.

Astfel a izbutit foarte repede să meşterească vreo trei membrane deosebite, care sunau lămurit şi tare. Totuşi, cea mai bună din toate a fost alta, la care n-a mai făcut spirala ci a lăsat doar cornetul singur, o pâlnie mică, lungă de vreun centimetru şi deschisă la gura din membrană doar de vreo trei patru milimetri. În felul acesta membrana e şi mai tare decât celelalte şi mai uşor de făcut.

A împachetat în grabă bucăţile lucrate şi le-a trimis lui Ursinus, rugându-l să le scoată patentă la toate. Pasămite, în mintea lui prea puţin pricepută în negustorie, îşi închipuia că ar putea căpăta pe toate încă mai mult decât îi scrisese prietenul din Frankfurt…

Răspunsul n-a întârziat. Fabrica primea să le cumpere pe toate, dar nu dădea în ruptul capului mai mult

decât douăzeci şi patru de mii de mărci. Din aceste douăzeci şi patru de mii se scădeau trei mii pentru plata patentelor şi fel de fel de taxe către stat, iar restul, de douăzeci şi una de mii, urma, să se plătească în treizeci de rate a câte şapte sute de mărci lunar.

Aceste toate erau limpede hotărâte în contractul fabricii, alăturat scrisorii lui Ursinus. Fabrica avea să trimită cea dintâi rată de şapte sute de mărci numaidecât ce-o primi contractul iscălit.

Toate nădejdiile lui Vlaicu s-au topit. I-a înjurat crâncen pe jidanii din Frankfurt, dar pe urmă s-a potolit şi a început a-şi face alte socoteli. De pildă, să se împrumute la Albina din Sibii şi să le treacă lor toate drepturile de încasare. Sau, să ceară lui Boca... Dar s-a lăsat îndată păgubaş, pentru că şi-a adus aminte că acestuia îi mai datorează o mie cinci sute de coroane, ceea ce ar fi însemnat să nu mai lase decât nouăsprezece mii şi cinci sute, sumă care, după cum îşi închipuia el, nu putea să-i ajungă. El se oprise la douăzeci de mii în cap, măcar că nu-şi făcuse niciun fel de socoteală amănunţită... Născocitorul din el, mergea, în privinţa asta, la întâmplare, după miros...

Noroc că nu s-a gândit de loc la dobânzile pe care ar mai fi avut să le plătească. Uitase de ele, sau poate nici nu credea că-s de trebuinţă... Iar pentru felul lui de a fi, n-ar fi fost de mirat să nici nu ştie rostul dobânzilor...

Albina n-a vrut să facă asemenea afacere îndoielnică, mai ales că fabrica din Frankfurt nu era cunoscută şi n-avea niciun fel de legătură cu Sibiii. Un om mai de ispravă din conducerea băncii şi pe care nu-l lăsa inima să taie toate nădejdile unui semen, a făgăduit să cerce a se lămuri asupra lucrurilor şi l-a rugat pe Vlaicu să-i aştepte răspunsul la Binţinţi.

Dar maistoraşul, ştiind prea bine ce înseamnă

asemenea răspuns, s-a lăsat păgubaş şi s-a dus de-a dreptul la Boca. Acesta însă n-avea nici atâţia bani, nici atâta trecere la vreo bancă încât să-l poată ajuta la împrumut. I-a făgăduit, în schimb, să vorbească cu Bontescu, în nădejdea că o afla acela oarecare bancă pe la Arad ori pe la Timişoara…

Culmea nefericirii a încheiat-o atunci vestea ce a cutremurat lumea întreagă, când s-a aflat că Louis Blériot a izbutit să treacă în zbor canalul Mânecii, tocmai pe acelaşi drum încercat de Latham, de la Calais la Dover, străbătând cei 28 km peste apă, fără nicio neplăcere şi fără nicio teamă.

Încâinat pe soarta nemiloasă care îl păştea, bietul Vlaicu s-a lăsat păgubaş de orice nădejdi. A început să urască pe toată lumea care mişuna în preajmă şi să i se năzară că vede în fiecare privire un strop de batjocură faţă de nerodnicia trudei şi a vieţii lui.

Dar mai cu seamă pe Blériot îl ura. Punea pe jos jurnalul cu fotografia franţuzului lângă aeroplanul lui şi-şi mesteca măselele privindu-l, de parcă n-ar fi fost acela un om ca toţi oamenii, luptător şi el să dăruiască lumii o unealtă nouă, ci un duşman personal, care-l dezbrăcase, furându-i tot ce avea mai scump şi mai drag.

Cu ura aceasta avea să rămâie Vlaicu toată viaţa. Iar întâmplările de mai târziu, ca un făcut, nu erau să aducă nicio ostoire. Dimpotrivă. Toate se împleteau aşa fel, încât s-o crească până la lipsa oricărei măsuri.

Şi cum era să fie altminteri, când, chiar după trecerea dureroasă a trecerii Canalului, Blériot a fost poftit cu mare cinste tocmai la Budapesta, să vie cu aeroplanul său şi să facă zboruri…

Acum, franţuzul, îi luă de-a dreptul locul cuvenit lui, locul acela pentru câştigarea căruia pornise Directorul Colegiului la Pesta cu fotografii. În sfârşit locul pe care îl

avea, pentru că el era doar acela ce zburase ca întâiul om, în văzduhul împărăţiei chezaro-crăeşti.

…Citeşte cu dinţii încleştaţi şi ochii arşi:

Douvres, 26 Iulie 1909

Cum am trecut Canalul Mânecii? Faptul s-a petrecut aşa de simplu, încât m-aş lăsa păgubaş să-l mai povestesc.

Sculatul dis-de-dimineaţă mi-a fost nesuferit. Prietenul Alfred Leblanc, inimă credincioasă cum nu e alta, m-a trezit la două şi jumătate. Mărturisesc că n-aveam niciun chef să plec. Vedeam toate în negru şi aş fi fost fericit să aud spunându-se că vântul bate aşa de tare, încât nu era cu putinţă de făcut nicio încercare.

În sfârşit, nu eram în apele mele. Leblanc mi-a mai dat un pic de inimă. M-a luat în automobilul lui. Eram salvat. Aerul tare mi-a biciuit obrajii şi m-a trezit de tot. Mi-a fost cam ruşine de slăbiciunea pe care o avusesem.

Ajuns la barăci, Manet şi Colin, bunele mele ajutoare, au desfăcut intrarea cortului. Monoplanul e scos din ograda fermei. Cu tot ceasul timpuriu, satul întreg e în picioare şi în fiecare clipă soseşte câte un automobil. Nu trece mult şi s-adună câteva mii de oameni. Asta mă cam stinghereşte. Tare aş fi vrut să fiu singur.

Dimpreună cu Leblanc, hotărăsc să fac mai întâi un zbor de încercare. Orânduim lumea pe cât se poate. Maşina urcă lesne. Încărcătura adăugată a cilindrului de aer a micşorat prea puţin puterea de zbor. Am helice nouă care trage desăvârşit. Stau în aer vreo zece minute şi simt cu mare bucurie un vântişor proaspăt venind de pe uscat. Un vânt de mare care o să mă împingă peste Canal.

Totul e gata. Ca să mă supun la porunca regulamentului am aşteptat să iasă soarele. Leblanc îmi arată că buza soarelui a ieşit în zare, făcându-mi semn cu un fanion pe care îl flutură pe dună: semnalul de plecare. Inima mi se strânge şi bate mai apăsat, în clipa când mă

urc în aeroplan. Ce o să se întâmple? Ajung la Douvres ori n-a jung?

Dar toate astea au fost întrebări zorite şi care au trecut. Mintea mi-i numai la aparat, la motor, la helice. Toate-s în mişcare, toate freamătă; la un semn, lucrătorii dau drumul maşinii. Iată-mă sus.

Gonesc săgeată înainte şi mă ridic metru cu metru. Trec peste duna de pe care Leblanc îmi urează cale bună. Acum sunt deasupra mării şi las pe dreapta contratorpilorul al cărui fum des ascunde soarele.

Zbor mereu, liniştit, fără nicio emoţie, fără niciun simţământ deosebit. Aş zice că sunt în balon. Lipsa de vânt îmi îngăduie să nu clintesc nicio cârmă să schimb mersul sau aşezarea în aer.

Dacă aş putea înţepeni cârmele, aş putea să-mi pun mâinile în buzunar.

Mie îmi pare că merg repede. Asta, cred, purcede din înfăţişarea totuna a mării. Deasupra apelor vezi în ochi doar un val, acelaşi val parcă.

Sunt mulţumit de aparat. Netezimea zborului e fără greş. Iar motorul, ce minune! O! Bravul meu Anzzani n-are cusur.

Totuşi, chiar din prima jumătate de ceas am făcut o nechibzuinţă. N-am vrut să-mi întârziez drumul şi am lăsat în urmă contratorpilorul l-Escopette. Acum fie ce-o fi. Vreo zece minute am rămas singur, stingher, pierdut în mijlocul mării uriaşe. Fără să văd nimic în zare, fără să zăresc niciun vapor. Liniştea asta, tăiată doar de duruitul motorului, era o vrajă plină de primejdii, de care îmi dădeam seama foarte bine. De aceea ochii îmi erau ţintă pe împărţitorul de ulei şi la nivelul cheltuielii de benzină.

Acele zece minute mi-au părut lungi şi într-adevăr am fost fericit zărind spre apus o dungă cenuşie, care se rupea din mare şi creştea văzând cu ochii. Fără îndoială era

coasta Engleză. Puteam zice că-s aproape salvat.

Dar vântul şi ceaţa îmi ies înainte. Trebuie să lupt cu mâinile, cu ochii. Aparatul se supune ascultător gândului meu. Îl îndrept spre malurile înalte, măcar că nu zăresc Douvres-ul. Ah! Drace! Pe unde oi fi?

Trei corăbii îmi răsar în privire; par să se îndrepte spre un port. Mă ţin liniştit de ele.

Alungesc râpile malului de la miazănoapte spre miazăzi, dar vântul, cu care mă bat, se întăreşte zdravăn. La dreapta, văd o adâncitură puţin înaintea castelului din Douvres. Bucurie nebună mă cuprinde. Mă îndrept într-acolo, mă duc glonţ spre el. Am ajuns deasupra pământului. Jos, un om flutură cu deznădejde tricolorul. Îl fâlfie, bunul Fontaine, redactor la Le Matin, care strigă deşi rupe gura, singurel *în* mijlocul câmpului larg.

Vreau să aterisez. Remu-urile sunt aprige. De cum mă apropiu de pământ, vârtejul mă zvârle înapoi, dar nu mai pot sta mult în aer. Zborul ţinuse treizeci şi trei de minute, era destul. Cu primejdia să fac totul ţăndări, tai contactul. Roţile şi legăturile lor gem puţintel şi se strică puţintel… Pre legea mea, puţin îmi pasă. Eu ştiu că am trecut Canalul Mânecei…

Louis Blériot

Amărât e omul, Doamne, Când se culcă şi nu doarme, şi mănâncă fără foame…

Aşa îşi oftă durerea, cântând încetinel şi golit de orice nădejde. Apoi, murmură celelalte stihuri:

Frunză verde, Joe lată, Am trecut pe lângă baltă, Mi-a căzut norocii în apă…

Iar struna viorii.

— Acelei viori pe care mâna lui de atâtea ori o desfăcuse, de-i subţiase pojghiţa lemnului, să sune mai blând, şi de-atâtea ori o făcuse la loc – răspundea tristeţii ca o altă parte din el.

— Ce s-o alege de capu-vost –, măi ficiori… oftau alături ochii cei închinaţi în faţa sorţii, ai lui neică Dumitru.

Şi toate erau durere, sărăcie, lipsă de cer pentru ziua de mâine.

Ci numai lelea Ana nu arăta că vede şi că ştie. Se înfunda în cunie, pentru că acolo sunt multe pricini şi nimeni nu întreba anume care dintre ele abureşte obrazul unei femei şi înroşeşte ochii lăcrămaţi.

Întins pe patul din casă de dinainte, clădit în ţoale şi perini înfoiate până sub tavan, Vlaicu stă cu ochii ţintă la laviţa zugrăvită din faţa mesei. Apoi, îşi lasă privirea jos, către pomesteala de lut, lunecă spre cuerele de ulcioare şi spre blindar, pentru ca, la urmă, să se oprească la maşina micuţă de două palme, care stă agăţată de grindă.

Pufneşte:

— Ţi-o fo’ luat-o Blériot înainte, năroado!

Şi se răsuceşte scurt în pat, cu faţa la perete, să n-o mai vadă. Sub pleoapele închise, îl vede în schimb pe Blériot, cu chipul rotund, mustaţa răsucită şi şapca în cap, aşa cum a fost fotografiat lângă aeroplanul său, pe ţărmul nalt de la Calais, înaintea zborului peste Canal.

Aruncă ochii din nou la maşinuţa de sus. Parcă n-ar fi agăţată cu sfoară pe tavan, parcă n-ar fi de două palme, ci mare, împlinită şi plutind în ceruri… Se simte în ea, zburând cu ea, pe când icoana lui Blériot o lasă jos, mereu pe pământ, ca în fotografie.

Scutură din cap ameninţător şi gândeşte:

— Îi vidé tu! De-o da drac să ne întâlnim, apoi te tai aspru bade Bleriot, că mi-s sânge de mocan, nu franţuz d-ela fără vână în el!…

Apoi, ca să se încredinţeze că aşa are să se întâmple, purcede a judeca aeroplanul lui Blériot. Nu-i place de loc. Dar de loc. E o prostie. Are toate cârmele la coadă, are

centrul de greutate *la* un loc cu centrul de sprijin. Va să zică echilibru indiferent, când ar fi putut să-i pune pilotul dedesubt şi să facă echilibrul stabil. Şi ce motor are? Anzani…

— Cine drac o fo' şi Anzani esta?… Păi, aşa, motor, ştie face tat fuşeru din Russelsheim, fără numa pentru aeroplan, negreşit trebuie altcum… De pildă motor de se însuce, cum e Gnomul… Acela, da, e fain şi lucră straşnic.

În câteva minute, sau câteva ceasuri – cine mai poate măsura vremea când o topeşte pornirea să ponegreşti – biata maşină a lui Blériot e ferfeniţă. Şi ca dovadă fără greş, iată. Acum, Vlaicu începe a simţi milă de bietul Latham, cel căzut de două ori în Canalul Mânecii…

Asta, ca să limpezească încă odată că mijlocul cel mai bun să apropii doi oameni e să le dai un vrăjmaş comun.

— Orei, tată, acu ce-o fi cu mirozenia ta de maşină, că-mi ample şura, blestemată, şi n-am unde aşeza ciuru…?

Vlaicu nu răspunde. Bătrânul se apropie şi-i pune mâna pe braţ:

— Auzât-ai?

— Auzât, tată.

— Ei şi?

— Ce vrei să fac?

— Dar, ştie-te Dumnezeu Sfântu ce-i face. Fără numa scoate-o dracu' de-acolo, că n-am unde mă însuşi de rău-ei…

— Păi atunci s-o las afar?

— Las-o. O desciocoleaz-o!

Vlaicu clatină capul nemulţumit, ca şi când ar zice:

— Ce folos! apoi urmează cu glas tare: Nu-i alt de început fără numa s-o sfărm…

La vorba lui cam aspră şi cam repezită, bătrânul râde:

— Încă şi-aceia-i o socoteală. Doară tot mai de haznă

ţi-o fi s-o sfărmi tu pe ea, decât să te sfarme ea pe tine!

Într-un târziu încheie: Socot eu că ţi-ai fo' gătat cu joaca, ni?

La astă vorbă, Vlaicu ridică ochii şi cată lung la taicăsău. Dă din cap, se scoală cu zăbavă şi purcede spre şură şoptind:

— Cu joaca? Mda! Am fo' gătat, de bună seamă!… Şi peste jumătate de ceas, din gândacul care săltase deatâtea ori peste imaşul Binţinţilor, n-a mai rămas decât o stivă de lemne, o boccea de pânză, un purcoi de fierărie, sârmă, alămuri, şi o cârmă, pe care dibăcia lui Ion scrisese cu albăstreală în litere stângace:

A. Vlaicu 1909.

Cârma asta i-a întins-o bătrânului, zicând:

— Ţine-o tată, să-ţi rămâie aduce aminte după ce mioi frânge eu grumazu –, că tot la – miata în ogradă s-o fo' făcut cea dintâi maşină de-o zburat între rumâni…

Neică Dumitru a luat-o în glumă:

— Ş-apăi, eu aşa tare m-oi mândri ficiorule, de nici ma încape pielea, şi-oi plesni ca broasca… Pe urmă ne-or face memorială la amândoi, ca la Împăratu…

Acum Vlaicu a râs. A râs, iar pe urmă s-a făcut trist şi a încheiat:

— Încă şi aceia se poate, tată dragă. Că doar Blériot a trecut numai Canalul, dar lumea-i încă mai întinsă.

Va să zică tot vorbe din care neică Dumitru nu putea să înţeleagă nimic. Mai ales, când mintea lui era prinsă de întrebarea, unde să atârne ciurul, pentru că secerişul se isprăvise şi holda fusese bogată…

Pe urmă, amândoi au început să cearnă. Tatăl, pâinea pentru un an. Feciorul, visul pentru un veac.

Cu mers mărunt şi zorit, îşi făcea loc prin pâlcurile de călători, care umpleau peronul gării budapestane. Era un tânăr subţirel şi viu, cu mustaţă bălană, nas uşor arcuit

şi ochii uimitori de albaştri, mari şi luminoşi.

A colindat de două ori de la un cap la altul vagoanele de clasa două, căutându-şi un compartiment gol. Iar fiindcă a găsit mai multe, sta nehotărât pe care să-l aleagă.

Când a întins mâna spre un ratez luat la întâmplare, uşa de la capătul vagonului a huruit scurt şi din ea s-a arătat un cap de om tânăr, cu ochi pregătiţi să vadă pe cineva cunoscut.

— Vin aici, frate, că-s singur!

— Tu erai? Noroc! A zis tânărul bălan, apropiindu-se şi strângându-i mâna cu o oboseală care părea nemulţumire. Încotro?

— La mine! Dar tu? Acas?

— Numa-n treacăt, că peste câteva zile merg la Sibii să aranjăm cu Astra sărbările lui Şaguna. Spunând acestea, s-a uitat jur-împrejur, de parcă voia să cântărească locurile, apoi, şi-a repezit geamantanul în poliţa împletită cu sfoară.

Celălalt a înţeles şi a zâmbit:

— Vrei să hodineşti, pare-mi-se…

— Da. Tocmai de aceea căutam un compartiment gol.

— Om durmi împreună, că şi eu sunt obosit. Am stat! Arziu as-noapte, după ce-am ieşit de la Conziliu…

— Ca şi mine… apoi oftând: Nici nu era de durmit după toate cele auzite acolo.

— Adevărat. Se înnegurează vremea pentru noi, frate. Şi nici gând să mai avem vreo nădejde. Dumnezeu ştie ce-om începe. S-or hotărât se vede, să ne zugrume de tot… Eri legea lui Appony, acum planul de vot plural al lui Andrassy… iar pe lângă toate astea, cei slabi dintre noi, care se fac coade de topor şi ne macină mai rău decât inamicii…

Tânărul cel bălan n-a răspuns nimic. Se uita cu ochi mari şi goi la forfota lumii învălmăşite de-a lungul

peronului şi părea că n-aude. Poate nici nu auzea. Era peste măsură de obosit după o noapte întreagă hărţuită de amărăciuni adânci, când colindase tot ţărmul Dunării sub lumina firavă a felinarelor, căutându-şi ostoire inimii, în răcoarea pufoasă a întunericului şi în clipocitul molcom al undelor de apă.

Era un suflet torturat, feciorul acesta de preot, căruia litaniile părinteşti, îi lăsaseră în ureche şi în bătaia sângelui, cadenţa largă şi tristă ce înfrăţeşte durerea omului cu tăriile de peste el. Neam depărtat de Macedoneni, ajuns prin cine ştie ce neastâmpăr al trecutului la aşezare statornică tocmai în ţinutul Sibiului, călătorul cu priviri cerului şi netedă pleată bălană, izbutise în cei nouă ani, de la matura luată în liceul din Braşov şi de când intrase în lupta dusă de Comitetul Naţional Românesc, să mistue pe de-a-ntregul omul din el şi să trăiască numai cu ochii la suferinţele ardelenilor săi. Era un luptător prin frumuseţe. O strună de ţimbal care îşi schimbă lovitura în cântec. Simţirea lui îi trecea suferinţele peste om şi le topea în stihuri.

Iată de ce căinarea închinată a prietenului din vagon nu-i mai stârnea nimic în suflet. Pentru asuprirea sălbatică, abătută asupra Ardealului, se cereau alte cuvinte şi altfel aşezate. Graiul de toată ziua nu o mai puteau cuprinde.

Acceleratul trecea acum vijelios, zgâlţâind fierăria duduitoare a podului peste Tisa, dincolo de Szolnok. Făcuseră aproape jumătate de cale şi cisla abătută curgea la fel de domoală şi la fel de cenuşie.

Se împletea bine cu toamna aşa de curând căzută peste nesfârşirea obositoare a pustei ungureşti.

În văzduhul cel nou al Crişanei colonizate, cugetele s-au înviorat. Le-a străbătut un fel de prospeţime ciudată şi au început a vedea înainte mai cu înseninare.

— …şi cu toate astea, cu toată îndoiala care mă

chinuieşte atât de mult, eu tot nu-mi pierd nădejdea… Suntem un neam trainic, avem vlagă în vine, nu ne-am stors încă puterile, nu suntem trăiţi…

Apoi, într-un târziu şi-a întregit gândul:

— În ochii unui păcurar de-al nost din Poiana Sibiilor, licăreşte de zece ori mai multă inteligenţă decât în cutare sălămar dintr-un suburbiu al Berlinului, care ştie carte şi ceteşte zilnic din Lokal Anzeger… Dar trăim într-o beznă nemaipomenită şi ne omoară sărăcia.

— Mi-aduc aminte urmă el râzând mai apoi la o expoziţie din Sibii, venise un chiborean de prin jurul Porumbacului cu o spuză de vârtelniţe, sucale, proiecte de pivă şi mori. Mă apropii de el; era un om mărunţel, uscăţiv, cu ochii vii şi neastâmpăraţi, în ei cu licărirea unei inteligenţe de veveriţă. Bade.

— Zic – de unde păcatele vii cu minunile astea?

— Păi – răspunde ţăranul – iaca le-am adus aici să le vadă domnii – Cine le-a făcut?

— Eu, cine să le facă? zice el dând din umeri.

— Aşaa, adică dumneata eşti măsar?

— Ba, n-am fo’ de când sunt! Un om de aici încolo…

— Păi cum le-ai făcut? Cine te-a învăţat?

— Nimeni, domnule, eu le-am scornit, aşa, sară la vatră, ca să-mi arăt curajia.

…Şi câţi Stephensoni, câţi Edisoni nu-şi ferecă astfel geniul lor în şurubările unei vârtelniţi de morişcă.

— Uite, noi, continuă el zâmbind, noi venim acum de la *Pesta*, unde am admirat pe Blériot. Ei, în vremea asta, într-un sat din jurul Orăştiei, un băiat de ţăran, student la Politehnicul din München şi-a făcut aeroplan, sistem propriu şi pluteşte peste mirişti…

La vorbele astea, tânărul cel bălan întoarce privirea spre povestitor şi face ochi mari, uimiţi şi veseli:

— Cum adică? zice el, îi dă târcoale peste Turnul

saşilor?

— Da, da. Nu-i de glumă, îi răspunde avocatul;

Şi, în câteva vorbe, i-a povestit tot ce văzuse şi tot ce aflase de la Romulus Boca, despre băietanul lui neică Dumitru din Binţinţi, apoi a încheiat, îndemnându-l:

— Dă-te jos la Orăştie. Şi aşa-ţi vine în drum.

Într-acestea, trenul ajungând în oraşul lui, avocatul şi-a strâns lucrările şi s-a dat jos, luându-şi rămas bun.

— Apoi, servus, frate.

— Noroc, Bontescule! Şi la revedere în Sibii, zice celălalt peste geamul deschis, fluturând o salutare cu mâna, până ce nu-l mai zăreşte.

Rămas singur în compartiment, tânărul nu-şi mai poate dezlipi mintea de povestea lui Bontescu. Pufneşte:

— Ce-o fi şi cu comedia asta?... Într-adevăr, i se pare hazliu lucru să afle că un aeroplan zboară într-un sat de lângă Orăştie, când Parisul n-are decât vreo patru, Londra vreo două, iar Berlinul, Viena, Roma or Pesta, dacă au vrut să vadă unul zburând, l-au chemat pe Blériot din Franţa, numaidecât după trecerea Canalului Mânecii. Acum îi era necaz călătorului că n-a avut vreme să afle şi alte desluşiri de la Bontescu.

Dar, pe când trenul şerpuia pe malul Murăşului, bătând tare toaca grea a fierăriei printre maldăre de copaci desfrunziţi, o amintire îndepărtată şi cu totul şovăielnică a prins a se încropi din trecut.

— Vlaicu?...

Numele nu-i era străin. L-a mai auzit. Ba, poate l-a rostit şi el cândva. Dar când? Niciunul dintre oamenii cu care se cunoaşte astăzi, nu poartă numele acesta. Va să zică trebuie să fie vreun altul, de mai înainte.

Şi de-odată fumuiagul se taie ca o horbotă ruptă, scoţând în luminiş chipul ciudat şi oacheş al unui student din Politehnicul Pestei, pe care, cu mulţi ani înainte, îl

întâlnise colindând pe creasta muntelui Geliert, cu cogeamite telescop de carton în spinare. Pasămite umbla să vadă cu el oamenii din Marte. Nici atunci nu-i era însă necunoscut. S-a încredinţat de asta chiar în aceeaşi seară, la reuniunea Societăţii Petre Maior, când Vlaicu i-a adus aminte de cei doi ani care-i depărtau în Liceul din Sibii.

Rând pe rând amintirile se limpezesc, se adună şi se amestecă. Se vede alături de Vlaicu pe treptele de piatră care coborau la Dunăre şi, în faţa undelor luminate feeric, aude vorbă lui domoală:

— De perpetuum mobile m-a în lăsat. Nu se poate: e o prostie! M-am fo' chinuit ani ele zile cu magneţii… Am făcut sumedenie de planuri şi proiecte… Nu merje!…

Şi amintirea maşinii cu mişcare veşnică se leagă acum de turbina micuţă pentru care profesorul de fizică de la gimnaziul din Sibiu l-a dus s-o construiască în Fabrica Rieger. Apoi i se arată chiliuţa unde l-a aflat pe vremea aceea, atelierul micuţ, încropit în casa croitorului la care şedea în gazdă. Atelier de măsărit şi de făurărie, cu poliţi pe de rând, bucşite de ceasornice în toată mărimea, chei, rotiţe, iar pe părete lumină electrică, furată din sârma de la stradă.

— Şpezezi patruzeci de criţari şi minteni îţi bag electrică! Aşa îi spusese atunci, văzându-l cum se minunează în faţa luminii şi a soneriei meşterite de dânsul.

Iar călătorul nostru nu se mai îndoieşte că Vlaicu ştiut de el este acelaşi cu Vlaicu, zburătorul minunat, studentul de la Politehnicul din München.

— Negreşit, el trebuie să fie. Şi asta lămureşte de ce s-a făcut nevăzut din Budapesta după două semestre… S-a dus la München.

De altminteri i-a mai vorbit cineva de un Vlaicu. Îşi aduce foarte bine aminte în clipa asta. I-a vorbit chiar Romul Boca, la o întrunire de peste vară, în Vântul de Jos.

Va fi fost vorba tot de un aeroplan? Se prea poate. În durdura întrunirii, şi a mişcării din acea zi, povestirea avocatului din Orăştie a avut de ce să lunece pe lângă amintire. Ştie doar că Boca îi cerea sprijin pentru Vlaicu…

Trenul trăgea anevoie, gâfâind sub struna frânelor. Călătorul cel tânăr priveşte fără îndemn, aproape fără să vadă, trupurile s*uleagăne, şue, înalte, ale plopilor* d*e lângă bariera peronului. Nici n-ar băga* d*e seamă că s-a oprit într-o gară, dacă oprirea n-ar fi cu mult mai lungă decât graba călătorilor celorlalţi. Ai zice că toţi câţi s-au urcat şi-au coborât, sunt deprinşi cu zorul opririi* d*e un minut ce se dă gărilor mici şi că al doilea şi al treilea minut de stat e o greşeală ori o stricăciune, care ameninţă să încremenească totul, aidoma tăcerii mai mari de-o clipă dintre două tic-tacuri de ceasornic.*

E o linişte de pustiu, nefirească şi supărătoare. În ea secundele par nemăsurate şi îndeamnă numai decât întrebarea:

— Ce-o fi?

Sau

— Ce-i aici?

Aşa a întrebat şi călătorul nostru, scoţând pe geam capul bălan şi rotindu-şi ochii mari peste toată alcătuirea vânătă şi murdară a gării, unde firma era ascunsă de rămurişul plopilor înalţi.

Răspunsul dat de hamalul inutil a fost scurt: *– Orăştie.*

O clipă de gol în minte, ca după o izbitură venită pe neaşteptate, apoi deodată, călătorul înşfacă geamantanul din plasă, adună înfrigurat lucrurile risipite pe canapea şi se repede la ieşire, de parcă trenul ar fi pornit ca săgeata din gară.

Dar acceleratul nu s-a clintit din loc. S-a clătinat uşurel vagonul pe arcuri, duduind sub paşii zoriţi, uşa a

bufnit adânc, plin, greu, şi atâta tot. Trenul părea că aşteaptă.

Trăsurica zblehuită şi cu roata strâmbă, care l-*a purtat cei trei kilometri până în târg, era odihnitoare după atâta cale bătută în fierărie. Pe castanii groşi din marginea şoselii, atârnau încă tufe de frunze ruginii. Iar vântul, adus din văgăunile ridicate ale Murăşului, ori ale Sebeşului, stropşea din când în când printre ramurile cenuşate, împroşcând calea cu pete roşietice, rare, nestatornice.*

Când s-a ivit în capătul uliţei Turnul Saşilor, cu intrarea lui zăbrelită şi vecinătatea greoaie de cazarmă, a Colegiului Kuhn, tânărul a oprit birja şi s-a dat jos. Văzuse pe cea parte a drumului un cunoscut, un domn bătrân, curat şi solemn, c*a o sărbătorire oficială.*

— Bine ai venit pe la noi! I-a zis acela de departe, oprit pe loc să-l aştepte, până îşi va fi încheiat socotelile cu birjarul. Ce vânt te-aduce? De bună seamă că vini la Vlad să mergeţi la vreo adunare de popor, nu?

— Nu. Sunt în trecere spre casă şi m-a în *oprit pentru câteva ceasuri, că aud de minuni petrecute pe aici.*

La vorba asta, bătrânul înalţă capul mai sus şi-şi întăreşte privirea într-un chip deosebit, bănuitor, făcând ochii mai mici şi gură mai subţire:

— Minuni?

— Mi-a povestit Bontescu de un student de la Politehnicul din München…

Bătrânul nu l-*a lăsat să isprăvească. A dat scurt din mână şi a zâmbit:*

— Vlaicu, nu?

— Tocmai. Şi vreau să văd ce-i cu maşina de zburat…

Celălalt n-a mai răspuns. A dat mâinile la spate şi au pornit-o împreună în sus, către Turnul Saşilor. Într-un târziu, bătrânul a pufnit de câteva ori pe nări, apoi a *lungit gâtul privind în sus şi a început dulce şi mustrător:*

— Şi zi… cu aia de zburat?… Credeam că vii la Vlad să vă duceţi la vreo adunare de popor… Când colo dumneata cu maşina… I-auzi!…

Mai face câţiva paşi, se opreşte şi se întoarce cu faţa la tânăr, punându-i mâna pe umăr:

— Lasă-l la pustia de… cum îi zice?…

— Aeroplan…

— …de aeroplan. Te pomeneşti că-i cam tresărit băietul ista… Închipuieşte-ţi, vine din ţara nemţească, unde era într-o fabrică de automobile, lasă slujbă, – era inginer, rogu-te, – lasă leafă, lasă tot şi tăbăraş te pe capul tat – se, un biet plugar din Binţinţi… Iată-l într-o dimineaţă la uşa porţii cu un cufăr de aceretui…

— Da ce-i dragu tatii, Aurel, ai venit să mă vezi?

— Am venit să nu mai plec, pân' nu dau gata o maşină de zburat!

S-a oprit din vorbă. Ochii mari ai nou venitului îl priveau cu licăriri nelămurite şi l-au tulburat. Părea iscoditor şi nepărtaş, ca ochii unui judecător. Dar tăcerea era silnică, neplăcută. Tânărul nu voia să răspundă în niciun fel povestirii, nici luându-i parte, nici măcar împotrivindu-i-se.

Bătrânul a cercat să-l zgândărească şi să-i dea ghes la răspuns. Pândindu-l cu ochii, l-a întrebat:

— Acum, ce socoteşti dumneata?

Tânărul a mişcat din cap într-un fel care nu spunea nimic. Ai fi zis că e un soi de:

— Ştiu eu? Şi totuşi putea să fie tot aşa de bine:

— Ce să-ţi fac dacă nu pricepi?

Ca să întâmpine cu aceeaşi măsură nelimpezimea călătorului, bătrânul şi-a netezit barba, apoi a urmat cu prefăcută grijă părintească:

— Cum zic, tare mi-e teamă…

La aceste cuvinte, drumeţul nu şi-a putut stăpâni un

zâmbet. A scos un sunet amestecat, în care se cuprindea destulă luare în râs sub pojghiţa de curtenie şi de râs. Bătrânul a înţeles însă prea bine că are de-a face cu un clubist, cum ziceau pe acolo, celor din Clubul aviatic şi a luat răspunsul din partea cea mai rea. S-a simţit jignit şi a întors săgeata:

— *Bagă de seamă, dumneavoastră poeţii, am tot auzit*?... *Dar nu şi-a isprăvit vorba, negăsind cuvinte potrivite să-şi's pune tot ce avea de spus. Apoi şi-au strâns mâinile şi* s-au *despărţit, lăsând pe drumeţ să colinde singurel prin uliţele acestui oraş curăţel,* cu *mari porţi grele şi ferestre mici.*

Cunoscuţii, întâlniţi pe ici pe colo, ştiau ca şi bătrânul despre *năzdrăvăniile lui Vlaicu şi nemintoasa prietenie a lui Romulus Boca, socotit drept prezident al Clubului Aviatic care zăpăcise toată tinerimea târgului.*

Alţii însă, avocaţi tineri şi funcţionari de bancă, erau apărători ai zborului. I-*au spus tot ce ştiau, povestindu-i despre încercările din piaţa Poliţiei, cu maşina* cea *mică şi despre maşina cea mare, mânată de cai sau de feciorii binţinţeni,* care *zburase pe câmpia Murăşului.*

— *Şi eu m-am urcat în ea*!

— *Şi eu*...

— *Şi eu*... Dar eu am *zbu*rat de două ori...

Iar din zorul, aprinderea şi inima cu care vorbeau, drumeţul cel tânăr a priceput că spusa *lui* Bontescu era întemeiată *pe ceva cu mult mai mult decât o născocire, sau o joacă de tânăr viu. Era o faptă.*

— *Cum*? *A zburat, măcar că era trasă de oameni*?

— *Negreşit*!

— *Şi numai cu patru cai*?

— *Tocmai. Doar ţi-am spus că am zburat şi noi*!

În mintea lui, cu desăvârşire nepricepută în ale maşinăriilor, toate cele auzite sunau a minune, cu atât mai

vârtos cu cât văzuse zburând pe Blériot la Pesta.

Înţelesese atunci că aeroplanul francezului se ţine în aer fiindcă-l trage puterea mare a motorului şi cele patru pale late ale helicelor. Deci, cu cât trebuie să fie mai bună maşina făcută de Vlaicu, de vreme ce poate zbura fără motor? Şi cât de bine va putea să zboare, când, asemenea aeroplanului lui Blériot, va avea motorul cel puternic?

Toată zarva cunoscuţilor, strânşi ciucure la un colţ de uliţă, toate vorbele lor de laudă şi chiar toate îngrijorările, încredinţau din ce în ce mai temeinic pe tânărul nostru călător, că se află înaintea unei împrejurări, pe care nu o mai poate părăsi. Iar când unul din cei de faţă a pus degetul pe rană zicând:

— Directorul ghimnaziului Kuhn, de câte ori îl vede îl tot trage de o parte şi îi propune să-l ducă la Pesta, că-i pune totul la cale... în inima tânărului a ciocănit surd sângele, ca o durere şi o poruncă.

— Să-l ducă la Pesta? A întrebat el cu glas alb de ecou.

— Da... a răspuns cela care pornise cuvântul chinuit. Nu-l lăsa şi pe ăsta să ni-l ia ungurii, să-i schimonosească numele şi să se fălească cu el...

— Dar ce pot eu face? A întrebat.

— Du-l în Ţară. Aici Vlaicu n-are pe nimeni. Iaca, doar pe noi... Dar pe noi cine ne cunoaşte?... Pe când tu... Numai du-te cu el la Bucureşti. Că acolo cât baţi din palme...

— Cât ai bate din palme... a repetat încet şi trist, gândul călătorului. Ştia cred că eu pot răsuci lumea cum vreau... Şi, într-o clipă, i-au trecut prin minte atâtea şi atâtea împrejurări, când a luptat luni de zile cu îndărătnicia câte unui domn mai mare, ca să-i poată smulge o măruntă faptă de omenie, o slujbă neînsemnată pentru un scriitor sărman, sau un maldăr de cărţi pentru o

bibliotecă.

— Ce-o fi dară, când le-oi cere atâtea mii de lei câte se cad pentru un aeroplan? Cinci, zece, sau poate chiar douăzeci, cât i-au trebuit lui Traian Vuia să aibă ce face praf, sau cât a dat Ministrul de război Căpitanului Goliescu pentru o maşină de zburat care nu se mai isprăveşte…

Acestea zicându-şi, se simte nehotărât şi nemulţumit, ca totdeauna când ţi se cere aceea ce n-ai de unde da, măcar că ţi-ai rupe din inimă să poţi răspunde încrederii ce ţi se arată.

*Nu se lăsă totuşi înfrânt de îndoielile podidite în el. E deprins de mult cu lupta şi dacă nu-l sperie închisoarea din Seghedin, de ce l-ar speria neizbutirea din Bucureşti? Cel puţin acolo are câţiva oameni pe înţelegerea cărora se poate bizui. Mai întâi e năvalnicul de Doctor Neculae Lupii, apoi e D.D. Pătrăşcanu, amândoi deputaţi în guver*narea *asta a liberalilor, tineri cu mare trecere pe la ministere şi mai ales la Ionel Brătianu. La nevoie s-ar duce şi singur să vorbească cu Brătianu. Totdeauna i-a mărturisit dragoste şi i-a arătat grijă de ardeleni. În sfârşit, de va trebui, se poate duce să ceară chiar sprijinul Prinţului Ferdinand şi al Principesei Maria, pentru care nimic din ce-i folositor şi frumos nu-i prisoselnic şi lăsat în voia sorţii. Poarta încruntată a Palatului Cotroceni, pe care o deschide greu arătarea făloasă a unui frac, se dă în lături numai decât când îi sună în faţă o cerere dreaptă, fie ea cât de măruntă şi de neînsemnată.*

Ştiind toate acestea şi cântărindu-le repede, tânărul călător şi-a şi făcut planul de bătaie.

Rămâne numai să se încredinţeze şi el de adevărul spusei celorlalţi.

— Iaca vine! A strigat unul din cei cuprinşi la sfat. Toate feţele se întorc spre răspântia unde se arăta silueta unui biciclist, şi drumeţul recunoaşte în flăcăul smead,

care bate straşnic în pedale, pe Vlaicu de la Pesta şi de la Sibii.

Când noul venit frânează bicicleta lângă ceată şi strigă vesel:

— Servus, naţie! Tânărul călător îşi taie drum printre ceilalţi, şi-i zâmbeşte:

— Mă mai cunoşti, Vlaicule?

Aurel îi primeşte palma mică şi tare în palma lui ciolănoasă şi grea, râzându-i:

— No! D-apăi cum drac nu te-oi cunoaşte. Tu eşti Goga Octavian…

După întrebările năroade, pe care totdeauna şi le pun oamenii când nu s-au văzut de mult, deşi pricep bine că sunt zadarnice şi pe a cel aş calapod ca şi răspunsurile, Vlaicu şi-a trecut mâna pe sub braţul lui Goga şi au luat-o înainte, sporo-văind în linişte despre toate.

Maistora şui a aflat îndată care-i rostul venirii lui Goga în Orăştie, iar Goga a aflat cu părere de rău că a venit degeaba, dacă într-adevăr venise să-l vadă pe Aurel zburând:

— Nu mai puteam ieşi la capăt cu tata. Că s-o ţâp dracu' din şură, că nu se poate însuşi înlontru de ea, că-i vremea treieratului şi n-are un pune ciuru… No! *Ce să fac? Am des-ciocolat-o cu totul… Pe ei a mică poţi s-o vezi, zboară ca o pasăre…* Ar *fi bine să vini…*

Mai încolo, pe cea parte a uliţei, un birjar mustăcios şi murdar, icnea îndesând cu unghia tutun în pipă căfenită de fum.

— Cociş! A strigat Goga. Şi trăgând pe Vlaicu după dânsul, s-a urcat în brişca îngustă, poruncind vizitiului: – Du-ne la Binţinţi.

Norişorii de praf, ridicaţi în urma trăsurii, au crescut şi s-au îngroşat până nu s-au văzut roţile de loc. Îi despărţise de pământ. Văzându-i aşa din urmă, ai fi zis că

pluteau…

Cei zece ani, de când nu se mai văzuseră se simţeau acum, pietroşi, grei. Subţirimea născută a feciorului de popă din Răşinari, ajunsese la ascuţişuri unde mintea lui Vlaicu n-avea ce căta. Dar nici judecata lui Goga nu mai ştia să se descurce în limpezimea celor două sute de cuvinte ale lui Vlaicu, între care o sută erau nume din viaţa maşinăriilor, iar cinci zeci vorbe din ograda To dor ei, sau din curtea lui neică Dumitru. Cu toată limpeziciunea lor, zburătorul le îmbina uneori aşa de neaşteptat, încât ajungeau cu totul de neînţeles. Sau având un înţeles numai pentru el singur.

Oricum, Goga, mânuitor de cântec al cuvântului, a înţeles foarte repede că ştiinţa vorbei şi Vlaicu, sunt două case deosebite, care niciodată nu s-or înrudi.

Astfel, în timpul celor câţiva kilometri bătuţi de-a lungul câmpiei către Binţinţi, poetul a simţit o mare dezamăgire. Se îndoia amarnic de poate pune vreun temei în tot ce i s-a spus, cu toate că neîncrederea aşa de crunt ivită, n-avea niciun rost, de vreme ce atâta lume văzuse cu ochii avionul înfăptuit şi zborurile izbutite.

S-a pomenit zicându-şi:

— La urma urmei şi zmeul făcut de mâna unui copil poate zbura. Iar dacă ar fi un s meu mai mare, ar putea să ridice chiar un om… Dar zmeul e una şi aeroplanul lui Blériot e alta…

Amintirea zborului văzut la Pesta l-a ispitit să spuie:

— Ştii că am văzut pe Blériot zburând…

La vorba asta Vlaicu a tresărit. S-a uitat crunt la el şi-a răspuns cu năduf:

— Dă-l dracu’ că el a nimic nu pricepe!

— Cum adică?

— No! Apăi bine! O fo’ făcut aeroplanu de sparie lumea, fără numa n-are nici cap, nici stabilitate… Gândacu

meu, măi frate, e încă mai fain, aşa să ştii… Aşteaptă numa să-l gât şi să-i pun motor şi-l taie aspru pe Bleriot o tul tău, că maşina mea are două ştaube şi cârmă progresivă… No! …

Apoi, ca să se răzbune desăvârşit şi să-l dărâme de tot pe Blériot în ochii lui Goga, a încheiat:

— Ş-apăi eu am să pui Gnome, că ela-i ca ochiu', nu Anzani, o drac mai ştie ce-o fi a lui, de poate să lucre şi oareşce fuşeri la Russelsheim!

Din năvalnicul potop al vorbelor, Goga n-a înţeles decât pornirea lui Vlaicu împotriva lui Blériot. Dar pornirea aceasta suna aşa de copilăroasă, încât nu era de crezut să fie întemeiată. La urma urmei, era caraghios să auzi un băietan de sat din fundul Binţinţilor, vrând să răstoarne cu totul o invenţie care fusese judecată şi preţuită de lumea întreagă; ba.

Trecând Canalul Mânecii, dăduse şi o dovadă mai puternică decât toate certificatele tehnicienilor.

Cu asta, Vlaicu arăta şi mai îndoielnic. Dar aducerea aminte a lui Blériot a avut un mare bun. L-a silit pe flăcăul din Binţinţi să lămurească, aşa cum putea el lămuri, prin câte a trecut până să ajungă la maşina pe care o făcuse acum.

Pe ici pe colo, din nebăgare de seamă, sau poate dintr-o viclenie cusută cu aţă albă, mai încurca câte o întâmplare, sau o trecea înaintea celeilalte. Pasămite voia cu orice preţ să arate că el se gândea la aeroplan înaintea lui Blériot…

Curând însă i-a trecut paraponul pe francez, glasul i s-a făcut liniştit, fără păs şi a fost iarăşi băietanul plăcut şi bun de glumă, cum îl ştiau cei din apropierea lui…

Astea, se vede, unde s-apropiau de Binţinţi.

Poetul căută acum la vecinul lui din brişcă şi începe a-i părea că vede un alt om. Îi ascultă glasul firesc, simplu,

şi vede ieşind de sub straiul cel nemţesc un flăcău adevărat, cioplit peste măsură de puţin în mulţii lui ani de şcoală. De când nu mai vorbeşte despre şoroafe, despre kunstu lui, jilaele şi mă săritul lui, e un om ca toţi oamenii, un ţăran sănătos şi cuminte, cu haz când vrea să-l aibă şi cumpătare când e nevoie.

— Har Domnului! suspină Goga în inima lui. Bine că m-am înşelat şi n-am nimerit un suflet dornic de căpătuială, care îmbată lumea şi umblă după câteva sute de coroane, sau un tresărit pornit să bată câmpii după cai verzi.

— Nu, nu! îşi zicea mai apoi, ascultându-i rostirea liniştită Acum mi-am tras seama: o fi zburând, n-o fi zburând, dar ăsta odată are să însemne ceva…

Vlaicu n-a avut însă timp să se întrebe ce crede şi ce nu crede de omuleţul acesta bălan cu ochi albaştri, pe care îl ţinea

Minte prea puţin şi de care tot auzise că e amestecat în fel de fel de treburi însemnate. Ba, parcă îi văzuse cândva şi numele scris prin Libertatea gazeta din Orăştie, pe care neică Dumitru o citea cu sfinţenie de la cap la coadă. Încolo, habar n-avea ce-i cu feciorul popei din Răşinari. Iar ca să-şi împace inima, şi-a zis:

— Încă şi esta o fi procatăr, ca şi Romulus Boca, fără numa mai domn, mai mare, cu mai mulţi criţari…

Astfel, toate lămuririle pe care i le-a dat lui Octavian Goga, erau, ca să zici aşa, din deprinderea meşteşugului şi din nevoia lui. Căci, Vlaicu tot mereu trăgea nădejdea să afle undeva şi cândva, punga care să se descue, ori omul care să-i dea ajutor să-şi facă odată şi-odată aeroplanul întreg.

De aceea, când l-a auzit pe Goga zicând:

— Armata din Ţară cred că ar fi bucuroasă să aibă un aeroplan… şi încă unul românesc! Vlaicu, a încheiat:

— De bună seamă! Şi poţi să le spui, frate, că aşa un aeroplan fain n-o avut încă nimeni. Că esta pune în respect şi pe Blériot!

Când au început a hurui roatele trăsurii pe uliţele şerpuite ale satului, n-au mai avut vreme să stea de vorbă despre aeroplan. Goga privea cu ochii trişti casele micuţe, cu acoperiş de paie şi de şindrilă, îngroşată în muşchi, iar în faţa lor cârdurile de copii desculţi şi arşi de soare, cari îşi fluturau râzând pălăria pentru ca, numaidecât, să rămâie în urma privirii, să alerge după coada trăsurii şi să se caţere pe arcuri şi pe osie, până ce biciuşca neîndurată a vizitiului îi trântea în patru labe peste ogaşele şoselei prăfuite.

La vreo două sute de paşi din jitărie, Vlaicu strigă birjarului să oprească. Apoi spune lui Goga:

— No! Iasta-i huruba noast!... Poftеşte! şi-l îmbie pe poarta cu arminden a căsuţei albe, ce a cu două ferestre la drum, cu grădiniţă în coastă şi cu ţiglă pe acoperiş.

Dar uşa era încuiată. Ai casei sunt la câmp şi n-au venit încă. Aurel caută cheia zadarnic; nu-i nici la părcanul ferestrii, nici sub botă, în gârliciul pivniţei. Dă din umeri şi râde:

— Poftеşte, poftеşte... şi zaru-te goneşte... No! apoi acu ce-om începe?

— Om vedea ce ai pe-aici, l-a liniştit poetul şi pleacă spre fundul ogrăzii, la şură, unde-i atelierul de măsărit şi de strungărit.

— Estea-s acareturi de-ale mele... Pe aici mă cam ţin eu. Eu şi cu Ion... Nu-l ştii pe frate-meu... Fain ficior! Şi el meşterеşte de toate ca şi mine, făr' numa că n-a studiat... dar are o mână uşoară ca briciu...

Apoi arată luntrea cu helice şi povesteşte întâmplarea cu taică-său şi cu motorul...

Râsetele li le taie însuşi neică Dumitru, întors în

grabă de la câmp dimpreună cu lelea Ana, când au auzit de musafiri.

— Să fiţi bine venit la noi, domnule! zice bătrânul apropiindu-se, în vreme ce Aurel îi prezintă:

— Esta-i tata... Iar dumnealui II Goga Octavian, ficiorul popei de la Răşinari cu care am fost la ghimnază în...

Dar bătrânul tresare şi îi taie vorba, mişcat şi vesel:

— D-apăi, să-i facă Dumnezeu parte de bine, dacă e domnul Octavian Goga, că îl cunoaştem pe dumneaului din cetanii, din Libertatea de la Orăştie...

Iar când poetul lămureşte ce anume l-a adus într-acoace, neică Dumitru zâmbeşte şi dă din cap:

— Tot cu d-estea l-am pomenit pe Orei! zice acum că zboară... Dare-ar Dumnezeu... fără numa de nu şi-o frânge grumajii... Iar după aste vorbe, lelea Ana îşi poftеşte musafirul în casa de dinainte, care vine către uliţă, alergând apoi repede în cunie să aprindă focul, ca să omenească pe oaspe...

În odăiţa curată şi săracă, cu grinzi groase la tavan şi lut pe jos, Octavian Goga roteşte ochii înduioşaţi peste toate blidarele, laviţele înflorate, ţoalele şi patul cu perini înalt clădite. Aici vede gramofonul cu patentă vândută pe douăzeci şi patru de mii de mărci la Frankfurt, vede vioara şi află de câte ori au desfăcut-o mâinile lui Vlaicu, pentru ca s-o subţieze şi să sune mai bine... Vede roata lui Ion, bicicleta de lemn cu roţi de alun şi cauciuc de tei. Apoi vede reviste de aviaţie şi desene ciudate, cârma rămasă din maşina mare, cu slova albastră a lui Ion A. Vlaicu 1909 şi în sfârşit, sus, cocoţată peste maldărul de perne, maşina cea mică:

— Esta-i micuţul!... Hai şi-om face un experiment! Şi începe a învârti helicea, să dea putere firelor de gumă pentru zbor.

Cele câteva's boruri l-au gâtuit pe Octavian Goga. Netezimea lunecării în aer, aşezarea domoală pe pământ sau întoarcerea în mers firesc din zvâcniturile pe dos făcute de Vlaicu, îi arătau poetului cu totul altceva decât văzuse el în zborul otova şi greoi al lui Blériot.

De altminteri, uitase deplin că are înaintea ochilor o jucărie de câteva palme. I se părea aeroplan împlinit, în zbor împlinit. Inimă de poet, şi o chiu de poet, care proiectează înainte şi în mare... Dar această închipuire, care lui îi era cel mai adevărat semn al adevărului, l-a încredinţat deplin că se află în faţa unei născociri minunate.

A întins mâna dreaptă, bărbăteşte, din toată inima, şi i-a scuturat-o odată cu cel din urmă strop de praf rămas pe încrederea lui:

— Mergem la Bucureşti! Aşa a spus, în vreme ce neică Dumitru dădea îndoit din cap, murmurând:

— De-ar da Dumnezeu să se aleagă ceva...

Drumul înapoi la Orăştie a fost o încântare. Vlaicu a înţeles că-şi poate desface inima în faţa lui Goga şi i-a povestit tot ce trăise şi tot ce ştia. În sfârşit i s-a povestit... Nu s-a sfiit să-i spuie nici c-a făcut bani, nici că neică Dumitru are şase mii de coroane datorie la Ardeleana şi la Albină. Puţin lipsea să-i mai povestească şi de Freya, de Friede sau de Todora.

Cu astea, drumul le-a părut scurt amândurora şi plăcut mai ales lui Goga. Când au ajuns la Orăştie şi au găsit la centru toată lumea strânsă buluc, să le-aştepte întoarcerea, intrarea în cafenea a fost urmată de-o tăcere încordată. Bătrâni şi tineri, clubişti şi anticlubişti, aşteptau rodul călătoriei la Binţinţi şi fiecărei tabere îi era teamă că Goga trece în tabăra protivnică, pentru că fiecare credea în cuvântul poetului şi se putea bizui pe trecerea lui.

Ochii tuturor întrebau:

— Eh? Acum ce zici?

Iar Goga, aşezându-se la masă mare, a ştiut afla vorba cea mai potrivită pentru răspuns: – Mă înscriu în Clubul Aviatic!

Bătrânul cel ţanţoş, întâlnit la venirea de la gară, a mormăit în barbă, cu îngăduinţă şi bunătate întârziată:

— No!... Totdeauna poeţii au plutit şapte coţi de la pământ. Nu e de mirare că s-or săturat de Pegasus şi vor să zboare cu aeroplanul...

Dar gluma era dibaciu făcută, pentru că împăca pe toată lumea, cum sunt totdeauna adevărurile cele mari...

Peste câteva clipe au plecat la gară, gonind să nu piardă trenul. De pe treptele vagonului, unde se urcase în pripă, Goga a mai strâns odată mâna lui. Vlaicu, i-a scuturato cu putere şi a încheiat:

— Va să zică, la Bucureşti!

Vlaicu a rămas ţintit pe peron, nemişcat, până ce trenul nu s-a mai văzut. Încordarea din sufletul lui a început să şovăie, să se lase, să se destrame. Fusese o zi de biruinţă şi acum se simţea gol şi fără rost, ca după orice împlinire de felul acesteia. Un capăt de drum, de la care încolo, nu se mai vede nimic.

Pentru că, într-adevăr, după plecarea lui Goga, Vlaicu n-a crezut nimic din toate făgăduielile poetului.

S-a întors în târg fără îndemn şi trist, să-şi caute bicicleta pe care nu mai ştia unde o lăsase... Era şi aceea, se vede, întocmai ca şi neîncrederea din el. O părăsea uşor şi pe oriunde, dar seara tot cu ea se întorna acasă.

— No! Văz-t-ai, frate, că Goga a vost m-o fo' uitat? Astea au fost cele dintâi vorbe pe care le-a auzit, din gura lui Vlaicu, Clubul Aviatic strâns la Central, peste vreo două săptămâni de la trecerea poetului prin Orăştie.

Bătrânii au ridicat puţintel ochii de pe tablele de şah sau de pe cărţile de taroc, au zâmbit uşor pe sub mustaţă,

apoi şi-au văzut de jocurile lor. Era şi ăsta un fel a zice:

— Fiecare cu jocul lui…

Dar tinerii, oricât de împovărătoare le era pentru inimă tăcerea *lui Goga, n-au putut să se lase copleşiţi sub învinuirile* care-i *apăsa pe toţi, ca unii ce socoteau că poetul e al vârstei lor. Au purces a răspunde de-a valma, vădit încâinaţi şi vădit îndărătnici.*

— Mai aşteaptă! *A zis unul.*

— Doar spunea că pleacă în Ţară mai târziu., s-a repezit altul.

— No! *Fie cum zici, făr' numa putea încă să scrie aiasta şi aceia, ca să ştiu începe oarece, nu*? *Le-a întors Vlaicu.*

Atunci Boca, blând, şi-a aşezat mâna peste braţul prietenului său, şi l-*a potolit*:

— D-apoi, ce drac frate, tu ştii bine că Goga lucră bietul de rupe să aranjeze sărbătorirea lui Şaguna la Sibii…

Într-adevăr, pricina dată de avocat limpezea totul şi pentru toţi. Se ştia că poetul este sufletul acestei sărbătoriri făcută de Despărţământul Sibian al Astrei, iar în împrejurările din toamna anului 1909, întocmirea unei asemenea prăznuiri nu era faptă lesnicioasă.

Văzându-i pe toţi că sar în apărarea lui Goga, Vlaicu nu s-a mai bizuit pe vorbele lui să le răspundă. Le-a răspuns cu o muţenie încăpăţânată, de ţăran, care nu vrea să se lase înşelat şi abia asculta sfaturile blajine ale lui Romulus Boca.

— Frate, chiar de uită Goga, tu tot de el să te ţii, ca să câştigi *concurzul lui valoros că el poate să exopereze ajutorul din Ţară. Într-aceea, nu-i de lipsă să-ţi trimită el epistolă, dar tu negreşit să susţii mereu corespondenţa cu el, să te duci la Sibii la Sărbătoare. Acolo de bună seamă îl vezi.*

Boca a aşteptat câteva clipe un semn de răspuns. Apoi, văzând că Vlaicu se îndărătniceşte să tacă şi să-şi cureţe unghiile cu muchia unui şpiţ îndoit, a urmat:

— Iată, dacă nu eşti îndestulit cu asta, mă ţiu îndatorat să aflu încă pe oareşcine... Eu ţi-am tot spus de Victor Bontescu; acela are pretini şi e influinţe la Braşov, unde se găsesc şi români bogaţi, şi de cei care iarăşi pot exopera oarece concurz în ţară, la domni. Bontescu, ţi-am fost spus doar, cujetă că într-aceea trebuie să lu' cri, ca Mihai Popovici să-ţi vadă maşina şi să vorbească, în Ţară, la Bucureşti, cu oareşce prinţ Bibescu Valentin. Ela pricepe la auto şi de-al de estea. Chiar şi cu aeroplane încă trudeşte şi vrea, negreşit, să-şi cumpere unul francez şi să înveţe a zbura... El ţi-a fi de ajutor – aşa spune Bontescu – măcar că eu altminteri cred şi tot la Goga mă gândesc să cauţi ajutor. Dar tu, frate, fă cum crezi şi du-te la Braşov. Aceea tot n-are cum îţi strica. Ş-apoi acolo e şi Victor Branişte de la Gazeta Transilvaniei şi profesor Ciortea Aurel, inginer Negruţiu, şi Petre Popovici. Ca să nu mai vorbesc de doctor Nicolae Vecerdea, preşedintele Casinei, de Nicolae Bogdan directorul Despărţământului Asociaţiei... Dr. Moga, Dr. Niţescu şi câţi mai sunt...

Vlaicu n-a răspuns nici la ispita asta. Totuşi, peste trei zile, s-a întors în Orăştie şi s-a dus de-a dreptul la Boca, spunându-i:

— M-am fo' cu etat. Cheamă pe Bontescu să merjem la Braşău. Asta n-a fost rugăminte, ci poruncă, şi Romulus Boca a vorbit cu Dr. Vlad să stăruiască pe lângă Bontescu printr-o scrisoare. Apoi a plecat chiar el la Haţeg, de unde s-a întors în aceeaşi seară, dimpreună cu Victor Bontescu, hotărând ca, a doua zi de dimineaţă, să urmeze calea spre Braşov dimpreună cu Vlaicu.

În acelaşi timp, a telegrafiat chiar din Haţeg la Gazeta Transilvaniei, după ce, tot telegrafic, hotărâse cu

cei de la Asociaţie să facă experimentele cu aeroplanul lui Vlaicu în curtea Liceului Şaguna.

În după amiaza acelei zile senine de Vineri, la 25 a lunii Septembrie, curtea de gimnastică a Liceului era ticsită de lume. Ştirea, tipărită în aceeaşi dimineaţă în Gazeta Transilvaniei, făcuse mare vâlvă printre cărturărimea românească. Era de faţă tot comitetul Cazinei şi al Despărţământului Asociaţiei, toţi profesorii şi toţi şcolarii, iar pe deasupra încă vreo câteva zeci de negustori de prin Şchei, Satulung şi Dârste, câţi apucaseră a citi din vreme vestea dată la Gazetă.

*Vlaicu, era stingherit. Potopul acesta de lume, căreia îi fu*sese *prezentat, fără să fie în stare a ţine minte numele cuiva, îl tulburase. Răsucea în mână sâcâit, modelul cel mai mare al avionului, făcându-se că-i caută vreun cusur de îndreptat. Îi era nesuferită stăruinţa câtorva ingineri, –* cari, *deşi fiind pricepuţi în ale tehnicii, nu puteau pricepe nimic din lămuririle lui – şi mai presus de toate, iscodirea gazetarilor. Simţea în toate neîncrederea acestei lumi faţă de maşină şi mai ales faţă de el, de nepriceperea lui în vorbă, de hainele lui sărăcuţe şi de mâinile lui mari, bătătorite de ciocan, de jilae şi de măsărit.*

— Eşti a-s domni adevăraţi… pute*a-oi, păca**tele, vo*rb*i şi* e*u* p*e dom*n*ie?*

Nu putea, firește, şi suferea că nu poate, pentru că altminteri n-ar mai fi iscat vorba, pe care a auzit-o spusă limpede în spatele lui:

— Nu trădează nici pe departe, scânteia genială zămislitân capul lui…

Iar asta n-o spunea un om de-aici încolo, către alt om de-aici încolo, ci unul pe care nu-l ştia cum îl cheamă, dar care arată să fie domn însemnat, după respectul celorlalţi. Ba o spunea unei femeiuşti sprintene ca o sfârlugă, cu ochi mici, tari, şi un obraz ca peliţa caisei.

Pentru ochii aceia şi pentru obrazul acela, s-a îndrăcit să-şi hăţuiască gândacul de trei ori pe cât îi trebuia, deşi ar fi fost prea de-ajuns să-l trimită într-un zbor drept, în unul culcat şi în unul pe spate, cu ceasornicul atârnat de maşinuţă, cum făcea de obicei.

Aici însă, după ce-a făcut cele trei zboruri, răsucind cele zece fire de gumă de câte două sute cincizeci de ori – numărul cel mai mare de învârtituri socotit de dânsul – şi menit să dea un zbor de cinci secunde, a mai făcut încă trei, dând câte trei sute de învârtituri. Voia să se făloşească. Iar ca să-i fie biruinţa mai mare, s-a întors spre ceata liceenilor de lângă el:

— No! Acum, ficiori, să vie unul din voi şi să spuie cum pofteşte el să zboare gândacu meu…

Băieţii s-au sfiit. Au zâmbit între ei o clipă, s-au îndemnat zadarnic unul pe altul, dar au rămas pe loc.

— Bine!

— A încheiat Vlaicu – văd că vi-i ruşine. Apăi, naţie, acum eu oi alege singur!

Şi plimbându-şi ochii peste toată ceata şi-a oprit privirea pe o mutrică palidă, slăbuţă şi cârnă:

— Tu să fii el a! – i-a zis. Apoi l-a întrebat: Cum te cheamă?

— Blaga Lucian din a patra i-a răspuns băiatul. Iar Aurel Vlaicu l-a bătut pe umărul slab şi i-a hotărât:

— No! Fain, frate Blaga Luciule, din a patra. Porunceşte lu' gândacu meu pe un s-o ia la Dumnezeu-Bunu?. Şi Blaga Lucian a poruncit, până la al şaselea zbor, când i-a trimis gândacul săgeată într-un gard, de i-a făcut praf şira spinării şi i-a încovrigat toate sârmele.

— Luciule, frate, Braşău vost ne-o fo' frânt grumajii… Ha nu-i bai, frate, că esta-i kunst fain: când te-ai făcut prav, atunci ţi-ar gratula mai tare! Aşa l-a mângâiat. Apoi, îndată s-a purces la lucru… într-o jumătate de ceas a făcut

din boţul turtit în ştiobor, un gând da*c subţire şi mlădiu ca libelula, precum fusese de la început.*

Plata a avut-o numaidecât:

*— Minunat! Aşa ceva nu mi-aş fi crezut! Iată ce a gângurit guriţa rozã, cu puf*ule*ţ umbrită pe deasupra. Iar asta* a *fost o biruinţă, pe care Vlaicu a ştiut s-o serbeze cum se cuvine. Adică, făcând încă patru zboruri, mai mari ca toate, mirându-se el singur că nu plesnesc firele de gumă şi că nu crapă în aşchii gândacul subţirel.*

La urmă, a primit felicitările cu zâmbet biruitor, plin de zeflemea, făcând cu ochiul spre Blaga Lucian, din a patra:

— No! Apăi aşa naţie! Să-mi gratulaţi, nu să mă râdeţi!

*Iar pentru ca biruinţa să fie şi mai mare, a crescut-o mare de tot, minţind cu o seninătate înfricoşată că lucrează un avion de două ori pe-a*tâta*, că a comandat la Paris un motor:*

— Gnome, mai fain motor ca Anzani de-l are Blériot – ela-i fleac – şi are numai treizeci şi şapte de kilograme la treizeci de cai putere.

— Şi pe urmă zburaţi, domnule Vlaicu? A întrebat ispită.

— No! Apăi de bună seamă, stimată doamnă… Doar *nu şpezez atâţia criţari pe e*l*, să-*l *pun la toca*t *sala*mă*…*

La asemenea răspuns, femeiuşca amuţise. Vlaicu însă era senin cum nu se mai poate şi râdea mulţumit: se răzbunase.

A plecat apoi cu cel dintâi tren şi s-a dus de-a dreptul la Binţinţi. Iar în locul cinei frumoase, pe care i-o pregătiseră braşovenii la Europa, Vlaicu s-a nutrit în seara aceea cu trei feliuţe de salamă *şi un hartan de pâine, cumpărat în goană din restaurantul gării Sighişoara.*

Mai erau câteva zile până la serbările lui Şaguna de

la Sibii. Vlaicu îşi luase de mult nădejdea să mai primească vreo ştire din partea lui Octavian Goga şi n-avea nici unândemn să urmeze sfatul pe care i-l dăduse Boca.

— Ce drac să caut eu la el, în Sibii?

— Ela acu-i domn mare, n-are timp de mine…

— D-apăi de stricat tot nu-ţi strică să încerci.

Atunci Vlaicu s-a răsucit mânios:

— Dar tu, când umbli la vânat, traji până nu ştii bine că nimeri?

— Aiasta de bună seamă că nu.

— Apăi, vezi? Iaca nici eu n-oi strica o patroană dejaba… Şi cu toate astea, grozav îl ispitea să pornească spre Sibii, nu de dragul lui Goga, ci cu nădejdea cea de totdeauna să afle acolo pe careva să-l înţeleagă cu adevărat şi să-l ajute. Ştia doar de la taică-său cât de bogată e Mitropolia ortodoxă Sibiană şi ce om de inimă este înaltul Ierarh. Pe urmă, înţelesese că la serbările lui Şaguna, vin nu numai conducătorii Asociaţiei, îndeobşte oameni bogaţi şi cu trecere, dar şi toţi domnii români din Ardeal. Aşa dar, putea să facă şi în faţa lor vreun experiment cu gândacul, ceea ce poate i-ar fi adus prietenia şi ajutorul vreunuia dintre ei. Auzise el mai cu seamă de un român tare bogat de prin părţile Moţilor şi nu se putea dezbăra de gândul că, neapărat, trebuie să fie şi el la Sibii.

Îndemnarea aceasta tainică din el, l-a făcut să-şi dea jos cele două maşinuţe din vârful stivei de perne şi începu a le găti şi curăţa. Ba, după ce le-a făcut lucitoare ca banii noi, a scotocit prin lăzile lelei Ana nişte pânzătură: o bucată liliachie, din care a făcut învelitoarea pentru gândacul cel mare şi alta mai mică, neagră, cu care l-a îmbrăcat pe cel mic.

Todora auzise de mult despre plecarea maistoraşului în Ţară. Îi spusese o fată din vecini, cu răutatea blândă şi

prefăcută a celui bucuros că altul ajunge tot aşa de sărac cum este el. Prea o pizmuise îndelung din pricina dragostei Domnişorului *pentru ca s-o rabde inima a nu-i aduce vestea cea rea.*

Dar Todora aştepta de mult. Chiar de când a început, de la întâlnirea dintâi, sub sălciile Murăşului. Astfel, noutatea vecinei era numai amară, fără să fie neaşteptată, aşa cum era împlinirea unei ursite bine hotărâte şi limpezi. La drept vorbind, chiar era bine venită despărţirea acum, în pragul toamnei. Iarna tot n-ar fi avut cum să-l vadă în dumbrava pustie şi îngheţată, sau printre troienii din grădină.

Şi apoi, de câtva timp încoace, Aurel era aşa de îndepărtat şi de străin, de parcă niciodată nu l-ar fi legat ceva de dânsa. Părea că uitase tot…

Atunci, în zilele triste şi lungi, când din clipă în clipă aştepta să audă huruind pe huidiţă roţile trăsurii menite să i-l ducă spre alte lumi, şedea îngheţată pe prispa casei, făcută ghem mărunt de neîndemn, cu mâinile protivnic petrecute la căldură în copca subţiorilor şi cu urechile ciulite către drum, nu *mai rămăsese nici umbră din vioşia împlinită şi sănătoasă ca un harbuz bine copt, pe care braţele înfierbântate ale lui Vlaicu o strânseseră cu atâta năvalnică dorinţă. Ascuţişul vântişorului rece şi al negurilor răsfrânte în aer şi împăturite pe pământ, îi înroşia nasul rotund şi mic şi îi tăbăcea obrajii proaspeţi, schimbându-i cu totul înfăţişarea. Părea acum o băbuţă tristă şi singură pe lume, care s-a aşezat în prag, mai puţin ca să aştepte pe cineva şi mai mult ca să fie gata de purces spre căi îndepărtate…*

Dar într-o zi n-a mai putut îndura. Şi-a făcut de treabă la lelea Ana şi nu s-a mai mişcat de acolo până în seară. Apoi a doua zi a venit din nou. Şi din nou, în toate zilele, pe de rând, câte au mai fost.

Trecea pe lângă Aurel şi parcă nu-l vedea. Dădea doar ziua bună bătrânului, pe urmă se înfunda în cuină, lângă ploatănul înroşit de foc şi cisluia încet cu bătrâna despre mărunte treburi gospodăreşti.

Când a văzut-o Vlaicu întâia oară, nici n-a cunoscut-o. El, care nu se uită prea mult la lume, n-avusese nici prilej, nici timp să bage de seamă ce schimbare cutremurătoare aduce frigul şi iarna în feţele şi femeile noastre de sat. Între uşurinţa şi veselia sănătoasă a îmbrăcăminţii subţiri de vară, sub care trupul creşte în voie şi îşi arată tot ce vrea şi tot ce are mai frumos, şi între înfofoleala cenuşie, greoaie, tristă, a iernii, e o prăpastie. Seamănă şi asta cu deosebirea între fata de ţară şi cea de oraş, cum seamănă cu deosebirea dintre schimbarea satului cu a oraşului.

Noroc că Vlaicu n-a stat să judece prea de aproape lucrurile. S-a mărginit s-o privească pe Todora nedumerit, apoi să nu înţeleagă cum de-l ispitise înainte vreme. Şi, cu o mică rămăşiţă de silă pentru pornirea pe care acum şi-o socotea ciudată, fără gust, a şters cu laba-i mare numele fetei din viaţa lui.

„Nerecunoştinţă" aşa zic poeţii. Dar asta, tălmăcit pe graiul cel omenesc, înseamnă sănătate.

În estimp, Todora, cinchită pe scăueşul de lângă gura sobei, alegea nişte fasole albă într-o sită şi-o sufla de praf, ascultând cu aer de nepăsare pe lelea Ana, care-i povestea despre Aurel cât ştie şi cât îşi *închipuie că ştie, începând cu zilele mărunte când făcea cu Ion, dincolo de şură, batoză de treier în gropi şi sfârşind cu pozna când a pus pe membri Comitetului comunal să se ţie de mână şi i-a dat peste cap cu electrica dintr-o sârmă.*

Şi lelea Ana râde aducându-şi aminte şi râde povestind.

Ci Todora, alege înainte boabe de fasole cu gândul dus, ochi plecaţi, mută şi tăinuită, ca şi inima ei ascunsă

afund de tot, sub înfofoleala straielor cenuşii de iarnă.

— No! Şi-acum se duce cu domnii în ţară să-i lucre maşina… Face-i-ar Dumnezeu parte de bine… Fără numa, mai de hazna i-ar fi fo' să-l vâre la oareşce amt, să-şi capete muiere faină cu criţari, şi să-mi facă nepoţi pe domnie…

Apoi oftând.

— Eh… Dacă n-or vrut să-l facă popă! Că aceea mi-am fo' dorit eu… să-l aud cântând colea… la biserica noast şi să mă împărtăşesc la el…

Tace. Amândouă tac. După câtva timp însă, lelea Ana mărturiseşte ce icoană urmărea înaintea ochilor, şoptind:

— …şi ce părinte frumos ar fi fo'…

Iar buzele Todorei tremură, se apropie şi se despart, de parcă ar răspunde;

— Frumos…

— …înalt.

— Înalt.

— Şi blând.

— …

— …să-ţi fie drag de el.

Un bob de fasole cade sunând uscat şi sec în tăcerea de moarte care s-a întins. Apoi altul şi altul, la depărtări amă-surate, de parcă ar fi început să bată în perete neînduratul ceas al casei…

Mărunţişuri aşa zic oamenii; dragoste *aşa zic poeţii…*

Numai pământul nu zice nimic. Pentru el toate-s tot una, ca şi bobul de fasole alb şi rotund care a căzut pe pomesteala de jos. Todora se apleacă şi dă să-l ridice.

— Nu, fătuco… ce-o *căzut, las acol… Aşa* hotărăşte *blajin glasul lelei Ana.*

Prin înfofoleala grea de peste urechi, a sunat ca venit de departe, foarte de departe, dincolo de casă…

Frate, Goga e la mine. Încă şi Victor Bontescu a

venit, plecând ei amândoi spre Sibii. Te aşteaptă neîntârziat, gătat de cale lungă în Ţară. Bani îţi trebuie. Şi rugare pentru paşaport trebuie, dar aceea nu-i de lipsă, că am vârât eu cerere pentru tine şi mâine negreşit îl capet.

Adă tot ce eşti necesitat pentru călătorie şi aeroplanele. Diseară la opt ore Cercul Aviatic dă cină vestită în Central pentru plecarea ta.

Goga se ţine de cuvânt. Eu ţi-a în *spus.*

Servus.

Boca

Zarvă de furtună a iscat în casă, biletul acesta scris în goană, cu creionul, pe o ruptură de hârtie şi iscălit de un nume care nu se putea citi. Îl adusese un birjar din Orăştie, trimis să-l ia pe Vlaicu cu bagaje cu tot, pentru ca, în cel mult două ceasuri, să fie în cancelaria lui Boca, unde îl aşteptau domnii.

Când a aflat lelea Ana ce rost are trântirea uşilor şi dudu-iala paşilor prin casa de dinainte, a stat o clipă încremenită, apoi a fugit în cuină şi a început să plângă. Todora, care nu se clintise de pe scăueşul ei, a ridicat capul, a făcut ochii mari, d*ar n-a suflat niciun cuvânt. N-avea nevoie să întrebe. A priceput limpede cu inima.*

Liniştită, s-a sculat încetişor, şi-a scuturat poala de rămăşiţele păstaiului rămas din treburi gospodăreşti, apoi a ieşit uşurel din casă, furişându-se în drum şi s-a mistuit.

Nimeni nu i-a băgat de seamă lipsa.

Pe Vlaicu îl cuprinsese o bucurie bolnăvicioasă şi care răsuna neînchipuit de trist., alături de stângăcia ce-l cuprinsese pe neică Dumitru şi de ochii mari, nedumeriţi, prea serioşi pentru anii ei, ai Valericăi.

Ion pierise şi el. Robotea acum pe undeva, prin acareturile de lângă şură, răvăşind uneltele clae peste grămadă.

Într-o jumătate de ceas, geamantanul de carton,

cârpocit şi murdar, era închingat în curele, bucşit să crape de mulţimea lucrurilor bosolite în el.

Acum Vlaicu dădea roată cu ochii, de jur-împrejur, să nu uite ceva, şi-şi făcea socoteli pe degete, vorbind tare:

— No! Prima: gândacii; al doilea: roata; al treilea...

Şi sare ca fript: Ei drac să te ia, era să te uit: gramofonul şi vioara!

S-a încurcat în socotelile de la început şi n-o scoate la capăt până nu se întoarce Ion, ai cărui ochi mici, albaştri şi vioi, par în încordarea clipei, mai tari şi mai oţelii ca oricând.

— Ce drac mă frate Ioane, azi ai ochi de aluminie... zice *a şagă Aurel. Iar Ion râde şi-l îndreaptă:*

— Duralumini, frate Orei!... Făr *numa atâta-i cert, că capu-i tot bostan...*

— D-apăi, acuma s-or gătat şi es tea, frate, că te fac şi pe tine domn. Numa să-mi succeadă gândacu şi îndată te chem în ţară... Vini*-i o ba?*

— Vin, zău! Eu încă şi-acu aş merje, da teamă mi-i că nu mi-i loa. Zicând acestea i-a făcut cu ochiul, arătându-l pe neică Dumitru, care se încruntase.

Vlaicu, a răspuns să-i bată în strună:

— Apăi, dacă vrei merje, gată-te şi hai dăm!...

Atunci bătrânul s-a răzbunat cu glas domolit şi trist:

— No! Bine! Du-te, măi ficior. Făr numa, eu aşa zic: luaţi-mă şi pe mine şi pe Ana, că pământul şi-aşa îi amanetat la Ardeleana, nu?

Ca un vânt rece a trecut prin toţi. Răzbunarea era mai crâncenă decât trebuia şi cel dintâi căruia i-a părut rău, a fost chiar neică Dumitru. S-a apropiat de Aurel, i-a trecut braţul stâng pe după mijloc, iar cu dreapta i-a mângâiat obrazul zicându-i:

— No! Vezi-ţi tu de domnia ta, neamţule. Că noi ne ţinem de jugărele noast... Numa *nu te domni de tot şi scrie*

câte o epistolă să ştim cum îţi succede lucru…

Acestea spuind, a luat în fiecare mână câte ceva şi a pornit spre poartă, să le ducă la trăsură. Ion după el, apoi Valerica, zgâtia neastâmpărată care, în loc de vreun pachet, s-a aşezat pe ea singură pe pernele trăsurii. Şi în sfârşit, Aurel, cu cele două aeroplane micuţe.

— Dar mama, ce direge? Întreabă el pe pragul podeţului din poartă.

— Ia nişte ochi, ca tătă muierea. A răspuns neică Dumitru, cu nepăsul de totdeauna al bătrânului, amărât că femeia plânge şi lacrămile lui.

Dar degeaba au chemat-o. Lelea Ana n-a vrut să plece de lângă cunia ei. I-a venit greu feciorului să intre în bucătări-oara, unde-şi închipuia că va găsi numai hohot de plâns. Dar ochii bătrânei l-au primit reci şi uscaţi. Numai inima îi bătea tare şi înfundat:

— Rămâi sănătoasă, mamă.

— …sănătos… a auzit răspunsul. Iar mâna pe care feciorul a dus-o la gură, să-i sărute pielea muncită şi creaţă, ca o mănuşe vie, prea largă pentru ce trebuia să cuprindă, era fierbinte şi tremura. Tremurau şi buzele, dar fluturul de zâmbet de pe ele dădeau surâsului o viaţă a lui, deosebită, ca şi tremurul bucăţelelor de piele căzute mult în capetele ochilor.

La ieşirea din sat, spre Cantonul drumului de fier, e un copac pe marginea şoselei. Birjarul s-a uitat la el foarte nedumerit. Odată, de două ori…

Ba, chiar după ce a trecut dincolo, a întors capul de câteva ori în şir. Apoi a râs şi a arătat într-acolo cu coada biciului:

— Sie wartet jemand da…

— Wer? A întrebat Vlaicu. Iar şvabul mustăcios a răspuns:

— Weiss nicht… Ein *Mädehen oder şo was…* Vlaicu *s-*

a întors şi a văzut prizărirea cenuşie a trupului de lângă copac. Părea într-adevăr cineva pus la pândă. A dat din umeri zicând nepăsător: – Vieleicht…

Şi n-a stat nicio clipă să se întrebe ce rost avea impresia ciudată din el, că totuşi a uitat ceva acasă…

Casa lui Romulus Boca gemea iarăşi de lume. Venirea lui Octavian Goga şi a lui Victor Bontescu, adusese şi pe dr. Vlad şi pe Vasile Osvadă, alături de toată floarea inteligenţei din Orăştie, fie că făceau parte din Clubul Aviatic, fie că erau duşmani.

De altminteri, acum Clubul Aviatic se socotea biruitor în aşa măsură, încât biruinţa ce-ar fi trebuit s-o simtă Vlaicu nu mai însemna nimic. Era victoria celor tineri, sau cum zicea Goga aşa de frumos a leatului nou.

În faţa unei asemenea privelişti, foştii protivnici ai aeroplanului, prinseseră o tăcere curtenitoare, deşi îndoită şi prefăcută tocmai atât cât trebuia ca să poată trece drept orice. În sfârşit ceva asemuitor unui zâmbet care înseamnă ce pofteşti şi-şi dă voie să-l ei cum îţi place.

Bontescu, bun cunoscător al oamenilor, şopteşte la urechea lui Goga:

— Sunt simpatici tinerii, dar mai simpatici oportuniştii. Uită-te la ei ce priviri şi ce zâmbete au. De birue Vlaicu or să poată spune: N-am avut eu faţă radioasă?… Iar de n-o izbuti, îi auzi îndată: N-am surâs eu? Doar ştiam de la început, dar n-am vrut să supăr pe nime.

— Ai dreptate. A zis Goga. Hai atunci să facem o probă practică. Tot n-ai văzut tu aeroplanul zburând. Să-l rugăm pe Vlaicu să ne facă vreo câteva încercări. Iar noi, în timpul zborurilor, să petrecem privindu-i pe cei cu surâsul…

…Au pornit apoi în piaţa mică din faţa poliţiei, unde s-au făcut câteva zboruri.

Osvadă, proaspăt venit între ei, nu văzuse încă un

aeroplan, nici măcar în fotografie. Era uluit şi nu înţelegea nimic. Nici din lămuririle lui Vlaicu, nici din orice altă lămurire, cât de bună ar fi fost. În sfârşit, era dintr-o altă lume, prin nimic legată de viaţa cea nouă a materiei moarte, replăzmuită prin duhul omului.

S-a amestecat între ceilalţi, vrând cu bună credinţă să se convingă că numai el nu pricepe. Dar, foarte repede, şi-a dat seama că erau mulţi de felul său. Chiar din cei care apărau aeroplanul. A început a bănui prin urmare, că mare parte din tineretul acesta zgomotos şi aprins încurcă lucrurile. Anume, românismul din ei le astupă ochii şi îi face să ridice în slavă pe Vlaicu numai fiindcă e român.

— Cum s-a întâmplat şi cu Traian Vuia… a gândit el. Şi încredinţat tot mai mult că are dreptate, l-a pândit pe Goga după terminarea cinei şi l-a tras într-un colţ:

— Acum spune drept, Tavi, crede-i cu adevărat în toată povestea asta?

Goga i-a pus mâna lui scurtă, tare şi grea, pe unghiul cotului, a stat o clipă pe gânduri, apoi i-a răspuns:

— Eu nu ştiu să apreciez construcţia, nu sunt tehnician. Am însă convingerea că Vlaicu e făcut din aluatul care învinge. O simt asta din ochii lui, din stăruinţa lui şi entuziasmul cu care vorbeşte de gândurile lui. Să vedem. O să fac totul să-i asigur prilejul să se poată afirma – de-o fi de afirmat… Eu cred însă că Vlaicu e mare…

— Şi va să zică…

— …mâine plecăm la Bucureşti! A încheiat Goga, hotărât.

Osvadă a sucit capul şi a ridicat sprâncenele. Nu înţelegea de fel cum se poate încurca poetul în asemenea căi şi cu asemenea treburi, aşa de îndepărtate de el.

I-a şi spus:

— Ce te amesteci tu cu de-al de astea? Tu nu ştii… Eu nu cred… Vino mai bine la Hunedoara, să stăm de vorbă o

zi două, că mai de bună o dai.

Între timp, Vlaicu, simţind că e vorba de dânsul, se apropiase şi a auzit cuvintele din urmă. O năvală de furie i-a încruntat sprâncenele şi i-a încleştat fălcile. Simţea nevoia să-şi crape supărarea cu o sudalmă cumplită. Dar privirea dreaptă şi limpede a lui Goga s-a aşezat între el şi Osvadă ca o fâşie de cer senin între două furtuni. Le-a dat frumuseţe amândurora. Ca luată cu mâna, supărarea lui Vlaicu s-a îmbunat. Ochii i s-au făcut iarăşi blânzi. A dat din cap mărunt şi des, ca un copil.

— O să vezi!

Şi i-a întors spatele, scurt, cheltuind în mişcarea asta iute şi aspră, toată sâcâiala câtă n-o mai putuse scutura privirea de îmblânzitor a lui Goga.

A doua zi, porneau cu mare alai la gară să ia acceleratul spre Vinţ, de unde aveau legătură cu un personal până la Sibii. Mergeau întâi la Serbările lui Şaguna, după cum fusese vorba şi îi întovărăşea nu numai Bontescu, dar mulţi alţii din Orăştie.

În gară însă, Vlaicu era foarte încurcat. S-a învârtit, printre prieteni cât s-a învârtit, iar pe urmă s-a dus la Boca: – Ai ceva criţari, frate?

— De ce întrebi?

— Aşa…

Boca n-a mai stăruit. Pricepuse. A cumpărat repede un bilet, apoi l-a căutat pe Goga şi i-a şoptit:

— Mi se pare că Vlaicu n-are bani. Ţine suta asta de coroane. Aş da mai mult, dar n-am la mine. Îi trimit pe urmă în Ţară…

Goga a rămas uimit. L-a strigat pe Vlaicu:

— Cum se face că n-ai bani?

— Am fo' uitat să cer tatii… No! Acu ce-o fi?

— Numai bine o fi, Vlaicule! zice Goga, bătându-l pe spate. Pentru că abia ai pornit la drum şi te întâlneşti cu

sărăcia şi cu dragostea oamenilor. Adică tocmai ce se cere să fii un om mare…

Şi l-a împins să urce pe scara vagonului, vârându-i în buzunar banii şi biletul de tren.

N-a înţeles mai nimic din toată strălucirea sărbărilor de la Sibii. Îi venea nici să mai iasă din odăiţa de la Römischer-kaizer unde-şi adusese lucrurile şi le pusese clae peste grămadă. Dar Octavian Goga era neîndurat. Nu voia să ştie că mintea lui Vlaicu, robită acum în întregime spaimei de viitor, se buimăceşte în forfota lumii, între chipuri noi de domni mari. Ci zburătorul e nedumerit. Ce-i trebuie lui să sărute mâna Vlădicăi, sau să asculte zece cuvântări despre Andrei Şaguna, când în cuvântările acelea nu află nimic din ce-l doare pe dânsul?

A aflat în schimb în altă parte, într-o gazetă săsească – nici nu-i mai ţine minte numele – o veste care l-a durut ca un pumn. Anume că, Blériot, duşmanul lui cel mare, a plecat de la Budapesta să zboare la Constantinopol, iar la 9 Octom-vrie după stilul vechi, are să zboare şi la Bucureşti.

— Şi la Bucureşti? Tocmai în Bucureşti?

Repede îşi face socoteala:

— 9 pe stil vechi, adică 22 pe stil nou. Va să zică până atunci mai am.

Şi îndată purcede să socotească repede cam cât timp i-ar trebui să termine repede aeroplanul, ca să apuce a zbura înaintea lui Blériot.

El nu se îndoieşte nici o clipă că lucrul şi lucrurile vor merge fulgerător, de vreme ce se duce cu Goga. Doar Goga e domn mare la Bucureşti şi scrie cărţi.

Vede ateliere mari, în fiecare câte o bucăţică la lucru, aşa încât într-o săptămână cel mult e gata.

Cel mult?…

Singura piedică e motorul. Dar Gnome, nu Anzani ca

al lui Blériot. Prin urmare, negreşit, are să meargă repede. Chiar are de gând să-i scrie o scrisoare lui Gnome:

…Domn*ule Gnome.*

De bună seamă că dumita nu ştii de mine. Dar numai trimite repede un motor fain ca briciul şi ai să vezi. Că eu gât iute aeroplanul şi vreau să-l tai aspru pe Blériot care-i cu Anzani. Şi gândacu meu e de zece ori mai bun ca Blériot. Dă-l dracu' de franţuz că nu pricepe nimic şi n-are stabilitate şi-l poartă numa o helice nu două ca mine…

Dar scrisoarea asta n-o poate trimite deocamdată. În schimb, coboară în cafană, ia o ilustrată şi scrie:

Frate.

Acum plec la două oare la Bucureşti. Goga vine cu mine. Facem de sigur ispravă.

Blériot încă soseşte dar mai târziu. Îl tai aspru. Scriu din Bucureşti. Te sărută.

Vlaicu

Apoi pune adresa:

Domniei-Sale

Domnului Romulus Boca Avocat

Orăştie.

În vagonul ce-i mâna către Predeal, Goga petrece straşnic pe spinarea uluielii în care se află Vlaicu. Îşi dă seama că zburătorul nu mai ţine minte nimic şi pe nimeni din câte şi câţi a cunoscut la Sibii. Doar pe Vlădica şi pe Ion Rusu Abrudeanu, care îi fusese vecin de masă, cu o seară înainte şi dăduse veşti despre aeroplanele din Regat – atâta cât ştia şi el din auzite, ca unul ce trăia în Bucureşti şi aflase de prin redacţiile unde lucra.

De la dânsul aflase, de pildă, c*ă pe la sfârşitul lunii Mai, a fost încercat la Bucureşti un aeroplan făcut de Henry August dimpreună cu un tânăr Orăşeanu. Dar la întâiul zbor s-a rupt. Mai aflase că un inginer Emil Mărdărăscu lucrează la un aeroplan şi că Rodrig Goliescu,*

căpitanul de artilerie, încă nu-şi isprăvise – Avioplanul – cum zicea el maşinii lui de zburat.

Dar lui Vlaicu nu-i păsa de aceştia. Erau vrăjmaşi mărunţi, bătuţi de mai înainte. Pe el îl înăbuşă Blériot. Şi mai ales îl înăcrise vestea, pe care i-a dat-o Abrudeanu cum că, inginerul francez e plătit cu optzeci de mii de lei, de către Asociaţia Automobiliştilor Bucureşteni, care l-a chemat în ţară.

— Ai auzit, Tavi? Cu optzeci de mii… criţ*ari, fr*at*e, nu* g*lu*m*ă!*

— Ce-i cu optzeci de mii de lei?, întrebă poetul, care n-avea habar de nimic.

— Atâta i-or plătit lui franţuzu'…

— Care franţuz?

— No! Blériot, frate, doar ţi-am fo' spus. Goga râde:

— Nu mi-ai spus nimic. Acum îmi spui. Iar Vlaicu zâmbeşte şi dă din cap, ca şi când ar înţelege că Goga avea chef să-l necăjească.

Pe urmă, ia o hotărâre straşnică:

— Tu ce zici? Eu am să zbor fără criţari! Să vadă şi rumânii săracii, nu numai domnii. Şi să-i dau peste nas lui Blériot.

La Braşov s-a suit în tren şi Petru Popovici. Trecerea graniţei, de care lui Vlaicu îi era cu adevărat teamă, s-a făcut mai uşor şi mai firesc decât îşi închipuise el.

Îi erau obrajii rumeniţi când a început trenul a-şi încetini mersul în gară şi a văzut, alături de finaţi unguri, cei dintâi grăniceri români, mici îndesaţi şi vânjoşi.

Apoi, deodată, s-a lăsat în el un fel de tristeţe domoală, fără răsunet, ca o ceaţă. Nu se simţea bine, nu avea răbdare. Era zorit să scape cât mai repede şi să plece.

Dar vameşii aveau să-şi facă datoria şi trebuiau să-i scotocească în lucruri pe de rând. Când au dat de

aeroplane, jucării ciudate cum nu mai văzuseră, au cerut lămuriri. Iar lumea înghesuită ca la comedie cum a zis Goga râzând, nu s-a dat bătută, până n-a aflat ce rost anume au scheletele de sârmă şi de trestie, în chip de libelulă şi cocor.

În învălmăşagul vorbei româneşti, rostită uşor, firesc, cu frumuseţe, urechea lui Vlaicu, simţitoare la cântec, s-a bucurat ascultând-o. Şi s-a întristat de moarte gândindu-se la vorbirea lui poticnită, greoaie şi ciobănească:

— D-apoi iştea, frate, grăiesc fain româneşte. Ca pe strună... cum le-oi putea eu vorbi, să nu mă rădă? No! Eu tac mâlc, aşa să ştii. Să le vorbeşti tu! Pe mine să mă lase în pace. Mie să-mi dee o tablă şi o cretă şi noroc bun!

Lumea înghesuită în tren sporovăieşte veselă, gureşă. Bărbaţi svelţi şi vioi, fete sprintene, subţirele, cu picioare mici şi mâini albe. Femei cu obraz curat, peste care minciuna dibace a unui strop de roş întoarce tinereţea şi ispita. Şi toată ziua asta blândă, care coboară încet, încet în asfinţit, odată cu soarele, cu munţii cu văile şi cu trenul.

Buşteni... Poiana Ţapului... *Sin*aia... Co*marnic.*, C*âmpina...*

Şi seara se încheagă de-odată, peste meleaguri, lunecându-le în adânc.

De la Câmpina încolo, trenul intră în noapte.

Aşezat pe bancă, în faţa lui, Goga se uită cum tremură lumina slabă a gazorniţei din cupa de sticlă, pe chipul înnegurat şi smead al prietenului său. Nu-i plăcută înfăţişarea asta de piatră sau de bronz, pusă pe un trup viu. E prea multă nemişcare, prea mult definitiv, pentru un chip, în care şiruieşte sânge, dorm zâmbete şi doarme plâns.

Chip de mort? Nu! Ci mască. Ceva care trece dincolo.

Şi ascuţita simţire a poetului, deprins cu

nepământescul ochian al privirilor spre ce va fi, modelează cu ochii masca de pe faţa lui Vlaicu, întrebându-se câtă vreme viitoare va dospi în ea.

— Ce-i aicî? Întreabă deodată zburătorul, arătând pe fereastra vagonului luminiţi roşietece, împrăştiate în căucul îngust al văii.

Goga tresare. Ochii, cari păreau închişi s-au dovedit că scormonesc în nopţile de afară.

— Nimic deosebit, a răspuns poetul. Un sat... Dacă *nu mă* înş*el... Băne*şti!*...*

Priveliştea micuţă, cenuşie şi săracă a gării de Nord l-a durut pe cel deprins cu halele boltite în sticlă ale Ost-Bahnhof-ului Vienez.

Îi venea să ofteze şi să murmure:

— Săracii! Pentru toată această ţărişoară, care era oricărui Ardelean asemeni unui nou Erusalim.

Dar în emoţia grea şi tăinuită, care îl stăpânea de câteva ceasuri încoace, flăcăul lui neică Dumitru din Binţinţi, aşa de nepăsător pe dinafară şi de obicei, se simţea încercat de teamă nelămurită şi de nelinişte, intră *într-o lume aşa de nouă lui, încât nu avea nici măcar dreptul să şi-o închipuiască. Mocanu, Marius Bunescu, Mantu, sau ceilalţi câţiva feciori din Ţară, pe care îi cunoscuse purtaţi la studii în München, păreau fără nici olegătură cu zarva sprintenă şi iuţită ce i se ivea aici, unde erau toţi la ei acasă, nestingheriţi şi veseli, cu grai înlesnit şi repede, uşor şi mlădios, cum parcă niciodată nu-i fusese dat să audă.*

— Vorbesc ca pe carte, frate şi ca pe strună! îşi întregi el gândul necăjit, pe când cobora anevoie din vagon, înghesuit de lume, tras de Goga, împins de un stol bezmetic de tineri şi chinuit de cele două aeroplane micuţe, pe care trebuia să le ţie sus, deasupra capului, purtându-le cu neînchipuită dibăcie, să nu le agaţe de

vreun cârlig sau să nu le strivească în capcana vreunui ungher.

— Acu Tavi, ţine tu gândacii *să-i feri…* şi l-*a* lăsat *cu dihăniile în* mână*, pe* când *el* se ridică *din nou în* vagon*, luptând din greu cu îmbulzeala, să-şi coboare şi* celelalte *lucruri. Când a adunat toată stiva jos, a* încărcat*-o pe* dânsul *ca un hamal. Puţin a lipsit să nu-şi descingă cureaua şi să-şi lege buccelele şi geamăndanele după obiceiul treghierilor, cărăbănindu-le apoi în spinare până la ieşire. A văzut în ochii lui Goga o luminiţă de râs. Iar pe aceea a tălmăcit-o ţărăneşte, aşa cum îi şedea bine lui.*

— No! Tavi esta-i domn mare aici, şi eşti a l-or râde de-l văd cu last-wagen ca mine. Apoi, aşa nu merje! Musai de purtat pe domnie.

Ceea ce hotărând, îndată a înşfăcat un hamal de umăr, l-a răsucit spre bagaje şi i-a făcut semn să le ridice. Ba, a îndesat în mâna altuia bucceaua cu gramofonul şi i-a vârât subţioară lăcriţă de vioară.

De altfel era şi timpul. Cinci sau şase tineri, între care şi Ion Russu Abrudeanu, veneau din fundul peronului, pândind şuvoiul călătorilor de pe lângă ei şi vagoanele, în căutare. De la zece paşi îl zăriseră pe Goga şi acum se apropiau repede, veseli şi gălăgioşi, fluturând mâinile şi pălăriile. Cât ai clipi, statura micuţă a poetului a pierit în cercul strâns al prietenilor, iar glasul lui nu s-a mai auzit din larma lor. Apoi, au pornit cu toţii, ceată, spre ieşire, pe când alături lumea strânsă, care-i cunoştea, privea stăruitoare înspre ei, şoptind *când numele poetului ardelean, când alte nume necunoscute.*

De Vlaicu uitaseră toţi.

Rămas în urmă, s-a uitat nedumerit la năvala de prieteni cari i-l furaseră pe Goga şi s-a bosumflat. Altminteri îşi închipuise el sosirea lui la Bucureşti. Părăsirea asta, şi neînsemnarea asta, în care îl cufundase

prima clipă, l-a durut şi l-a umilit. I-a adus aminte că nu-l ştie nimeni şi că pe nimeni nu-l doare de el. De aceea s-a încâinat de-odată, cum îi era felul, într-o încordare încăpăţânată şi vrăjmaşe, ca o biciuire de sine. Apoi, smâncind în mâini cele două maşinuţe mici, de le-a fluturat pânzele acoperitoare ca pe nişte drapele, a întrebat hamalii:

— *Gata*? *I-au răspuns*:

— Gata!

Iar el a bătut cu *călcâiul greu în caldarâm, cel dintâi pas*:

— *No*! *Haida m*!

Iar fruntea dreaptă, dârză şi încruntată, parcă spunea: – *Las că vedeţi voi!…*

Aproape de ieşire, întâmpinătorii lui Goga se opriră cu el laolaltă şi aşteptau. Poetul îşi adusese aminte că l-*a uitat pe Vlaicu şi îl trimisese pe Abrudeanu îndărăt, să-i iasă înainte şi să-l călăuzească. Dar Abrudeanu, mai grăbit decât trebuia, a trecut pe lângă maistoraş şi-l căuta zadarnic în preajma vagonului.*

În acest timp Goga şi-a lămurit prietenii:

— …Arde*lean de-al nostru. A* făcu*t ingineria la München. Ma*i *mul*t *n-a avu*t *vreme să* spuie*. Po*at*e că* ni*ci nu* voi*a.*

L-a adus în faţa cercului, prezentându-l:

— *Inginerul Aurel Vlaicu.*

Şi zburătorul a scuturat mâna celui care i s-a părut mai bătrân, un domn cu pălăria moale, ochi mici, mustaţă şi cioc.

— *Vlaicu.*

— *Chendi., a răspuns celălalt. Apoi mâna mare s-a abătut spre vecin, un om molatec, cu ochii boboşaţi şi privire obosită*:

— *Vlaicu.*

— Iosif., a spus potolit acela.

În larma birjarilor, care-şi strigau călători, şi a hamalilor, cari strigau birjele, celelalte nume nu s-au mai auzit.

— Bine aţi venit, domnule Goga! A salutat vesel portarul hotelului, ridicându-se în picioare vioi, din dosul tejgheluţei lui, când a văzut intrând pe uşă vechiul său muşteriu. Va să zică, iar pe la noi...

— Iar, Carol, până m-oi hotărî să rămân de tot, i-a răspuns cu prietenie poetul. Şi portarul a râs:

— Asta n-ar fi bine pentru noi, fiindcă atunci am pierde un client. Şi-aşa veniţi destul de rar...

— Nu-i nimic, Carol. Uite că te despăgubesc. Ţi-am adus acum un muşteriu mai bun ca mine. Trag nădejde să-l ai aici multă vreme. Dar deocamdată trimite un băiat să dea jos bagajele din trăsură şi spune domnului care e cu ele să pornească încoace.

— O cameră cu două paturi? A întrebat după aceea Carol, după ce a întins două buletine de călători ca să fie scrise, şi, întors cu spatele, se uita la tabloul de odăi şi chei, să vadă unde îi poate găzdui. Am la etajul I o cameră bună...

— Nu, două cu câte un pat. L-a lămurit Goga.

— Cu un pat?... Am numai una la întâiul şi una la al doilea.

Între timp, Vlaicu venise şi el, cu cele două maşini în mână. Se oprise în spatele lui Goga şi îşi sucea capul în toate părţile, privind nedumerit peste măsură, de jur-împrejur, la înfăţişarea goală, săracă a hotelului acesta micuţ, cu scări dihocate şi ziduri vinete, care totuşi se intitula Hotel Regal. Îl buimăcea şi asta cum îl buimăcise bietul Palat Regal, clădire neînsemnată şi urâtă, care nu se potrivea nici pe departe cu acele multe castele regeşti şi împărăteşti, văzute pe la Pesta, la Viena, ori la München.

— Săracii! Şi zicându-şi în minte astă vorbă plină de milă duioasă, se gândea cu derâdere la Bucureştiul acela pe care şi-l închipuia el uneori văzut din zborul avionului, oraş strălucit şi mare cum nu era altul.

Atunci s-a pomenit că însuşi chipul şi înfăţişarea Regelui Carol I scăpată dedesubtul icoanei pe care o purta el în minte. Şi astfel, în locul feţei mândre, iradiind tăria domnească, i se năzare a vedea un omuleţ mărunt şi încovoiat, îmbrăcat în veşminte ponosite, cum era şi gara şi Palatul şi hotelul.

— Săracii!... Aşa îi căinează încă odată. Apoi se încruntă şi se sperie:

— D-apăi, naţie, dacă n-or avut şi ei criţari să facă Schloss pentru craiul lor, de unde-or avea pentru gândacul meu?

Şi cât pe ce să-i pară rău că n-a rămas în satul lui şi-n Orăştia lui, unde oricum, clădirea Colegiului Kuhn şi Turnul Saşilor sunt mai mari şi mai arătoase decât Palatul Regelui Românesc.

Glasul lui Goga îl întrerupe din gânduri:

— Unde vrei să stai? La întâiul ori la al doilea?

— Câte stocuri aveţi? întrebă el atunci pe portar.

— Trei, domnule.

— Apăi, la al treilea de bună seamă, să şpezez mai puţini criţari...

Carol se uită la Goga, care dă din umeri în chip de:

— Dă-i ce vrea!

Şi astfel, peste câteva clipe, căile celor doi prieteni s-au despărţit pe odihna etajului întâi. Goga a luat-o la dreapta, Vlaicu a purces-o în sus...

Miroase greu şi urât odăiţa îngustă şi înaltă, pe care i-au dat-o. Chiar mai urât decât coridorul subţire, întunecos şi lung, pe unde a colindat de trei ori, până să zărească numărul pus strâmb şi prost ciocănit din uşă.

— De loc lucru eu altu’ fain, să-i pun în respect. Îşi făgăduise numai decât maistoraşul, din grăbită dorinţă să fie de folos neîntârziat săracilor.

Din fericire, în cameră erau prea multe cusururi de îndreptat, să mai poată ţine minte pe cel dintâi. Uşile dulapului scârţâiau, becul străvechiu, cu fir de cărbune, dădea o lumină roşiatică, ceţoasă, obositoare, întrerupătorul cerea dibăcie grozavă ca să fie hotărât a da voie curentului către lampă, iar lumina de pe măsuţă nu voia în niciun chip să ardă.

Nici patul nu era mut şi nesimţitor. Avea plângerile lui. Gemea din toate încheieturile şi se trudea din greu la datorie, când i se aşeza deasupra povară mai mare decât slăbiciunea bătrâneţii lui, lustruite cu gaz ori cu terebentină.

Dar toate metehnele acestea sunau în Vlaicu altminteri decât în ceilalţi călători. Le privea profesional şi îi plăceau, fiindcă se simţea stăpân să le îndrepte. Astfel, dintru început, s-a simţit în apele lui şi l-au furat ispitele măiestriilor. Întocmirea lucrurilor sale în odaie s-a făcut, aşa dar, în bunăvoie, uşor, fără să bage de seamă iuţeala cu care aleargă ceasurile.

Curând, camera goală şi rece, îmbâcsită de mirosul tuturor călătorilor trecuţi pe sub plapoma patului, a căpătat o înfăţişare şi o orânduială nouă. Era o harababură neînchipuită, în care şedeau clae peste grămadă rufele cu cărţile, gramofonul cu gândacii, ghetele cu vioara şi paltonul cu uneltele de măsărit, cu jilaele, pilele, ciocanele şi cleştele.

Dar Vlaicu era mulţumit. Se simţea acum la largul lui şi uitase de tot că e într-o ţară de săraci *şi de* domni *cari vorbesc repede şi mai pe domnie decât el. Se simţea puţintel ca la München, în odăiţa Sofiei Bermuller.*

— No! *Apăi acuma, doară făţuca mai* e *de lipsă şi*

încolo e *numeru einz*!

Şi, în aşteptarea fătucăi, a înghesuit cu o zvârlitură de mână toate lucrurile din pat lângă perete şi spre picioare, apoi s-a întins peste pătură, ridicând picioarele deasupra, pe muchia tăbliei, să nu mânjească învelitoarea.

În câteva clipe, trupul obosit şi cugetul împăcat şi-au dat mâna în bună prietenie, afundându-se dimpreună într-un somn adânc şi sănătos. Fireşte, cum era de aşteptat, l-au îmbiat şi pe Vlaicu să se coboare cu el. Dar zburătorul nu s-a lăsat ispitit decât pe jumătate. Cealaltă îi trebuia ca să viseze ceva amestecat şi tulbure, ca un moşneag mărunţel, care [*zicea că e Regele Carol şi se suia în Turnul Saşilor, unde-şi făcuse palat, să plece de acolo cu trenul undeva, nelămurit, prin ceaţă*... Iar *în vremea asta, în* odaie*...*

Boc, boc. Nimic.

Boc, boc, boc!

— Vlaicule!

Uşa se deschide şi Goga intră nedumerit, că nimeni nu-i răspunde din lăuntru.

— Vlaicule, scoal – Zice. Dar în clipa aceea Vlaicu, râde, odată, de două ori.

— Visează. Gândeşte Goga şi surâde înduioşat. Nu-i mai vine să-l trezească. De ce să-i frângă o frumuseţe care se încropeşte acolo, în bezna frunţii aceleia obosite? Şi cu ce să i-o înlocuiască?...

Întoarce spatele şi vrea să plece, uşor, pe vârful picioarelor. Dar acest mers încet îl trezeşte pe Vlaicu.

— Tu erai?

— Eu. Dar plecam. N-a în vrut să te trezesc. Râdeai prin somn.

Vlaicu pufneşte în râs:

— Râdea m? De bună seamă. Am fo' visat-o pe iasta mică că făcea prostii. Se urca iaca aşa pe perete...

— Semn bun, nu?

— Bun, negreşit. Fără numa n-a avut pe unde ieşi afar şi-o fo' căzut ca proasta de mi-o amorţit picioru'.*

După ce-au gustat câte ceva în Restaurantul Iepurescu, la câţiva paşi de Hotel, au pornit să bată calea Victoriei, în sus, spre cafeneaua Kubier, pe unde veniseră cu trăsura. Goga ţinea să-i arate lui Vlaicu ungherele mai cunoscute din capitală.

Au intrat şi în cafenea, unde se adunau de obicei scriitorii. Dar seara plăcută şi caldă lăsase puţini muşterii în negura cenuşie a fumului acru şi gros. Nu era pe acolo nimeni din cei pe care se aştepta să-i întâlnească Goga: nici Chendi, nici Iosif, nici Zaharia Bârsan.

Au ieşit la aer proaspăt, au dat un ocol prin grădiniţa Ateneului, unde busturile mărunţele şi la rând, l-au ispitit pe Vlaicu să întrebe ce fel de cimitir e ăsta, pus în mijlocul oraşului, Apoi s-au dus pe jos încet încet, până la şosea:

— Da Mihai Viteazul, unde-i Tavi? A deschis în sfârşit gura Vlaicu. În stinghereala cu care privise tot orăşelul, singura lui nădejde rămăsese statuia lui Mihai Viteazu, poza aceea pe care de atâtea ori o văzuse în cartea lui neică Dumitru.

În ceasul de mers liniştit şi Trist, cât s-au întors până la Universitate, Goga i-a spus multe şi toate şi frumoase.

Ci Vlaicu nu-i urmărea gândurile, cât felul în care şi le rostea.

— Cum ştii tu spune ce vrei!... a murmurat el cu potolită oftare. Iar Goga, prins pe nepregătite de răbufnirea aceasta, pe care i-o înţelegea prea bine, s-a simţit deodată stânjenit şi n-a mai putut vorbi. Într-adevăr, începuse a-i fi teamă şi lui de soarta băietanului acestuia aşa de stângaciu la vorbă, când avea să rămâie singur să lupte cu sporovăiala vijelioasă a Bucureştenilor.

De altminteri se tot gândea să afle un prieten bun,

căruia să i-l lase în seamă şi nu-l găsea. Iosif era iubit de multă lume, fără îndoială, dar nu era un om să te bizui pe dânsul. Nu se putea nici el singur apăra, necum să se mai bată şi pentru alţii. Chendi era temut de scriitori, dar pentru ceilalţi nu însemna nimic. Ia acolo un slujbaş mărunt, pierdut printre terfeloagele Academiei. Şi Apoi era prea aspru. Stârnea răzbunări şi n-ar fi fost de mirare ca păcatele lui Chendi să ajungă a le plăti Vlaicu.

Zaharia Bârsan? Prieten bun, fără îndoială. Decât cine să-l scoată din repetiţiile lui de la Teatru, ca să dădăcească un nătâng, ce nici nu ştie vorbi?

Va să zică era puţină nădejde cu ardelenii. Rămânea să caute printre ceilalţi. Dar neîndurându-se să cadă pacoste pe capul nimănui, începuse a se mustra că l-a adus pe Vlaicu aşa de curând, şi n-a încercat să-i limpezească mai întâi de toate căile...

— Esta-i Mihai Viteazu i-a spus, arătându-i umbra subţiratică, abia prizărită deasupra rotunjimii de piatră, din pricina copacilor din jur.

Au tăiat strada în curmeziş şi s-au apropiat. De alături, statuia părea înaltă şi ameninţătoare. Se limpezea pe cerul senin şi pe tremurata lui puzderie de stele, ca o ciudată mâncătură de piatră, gata de prăvălire... În sfârşit, iată că aceasta nu l-a înşelat. E cu adevărat Mihai Viteazul. Şi, mişcat peste măsură, strânge braţul lui Goga, şoptindu-i:

— Uită-te minune! Cum strălucesc ochii calului şi barda lui Mihai, nu vezi? Parcă se uită la noi!

Apoi s-au aşezat pe o bancă şi au tăinuit acolo ceasuri întregi, sub privegherea unui pumn, care strângea o bardă de peste veac şi a găinuşii de aur, care sclipea mărunt şi peste hău.

Platanii, încremeniţi roată, buluciseră ca ere de abur negru peste tufele de liliac. În tainica tăcere a miezului de

noapte, carul cel mare îşi răsucea nesimţit oiştea înspre crug. Şi toate se depărtau în tăcere şi nemişcare.

Doar undeva, sus, ca în creastă de cer, s-a clătinat parcă o *undă de văzduh. Iar în clipa aceea au susurat, tremurând încet, vârfurile şue ale plopilor, cari străjuiau statuia lui Badea Gheorghe Lazăr din Avrig...*

SFÂRŞITUL VOLUMULUI 1

TABLA DE MATERII

Pola: valurile mării...
München: *valurile lumii*
Russelheim...
Binţinţi...

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI IMPRIMERIA NAŢIONALĂ BUCUREŞTI – 1939